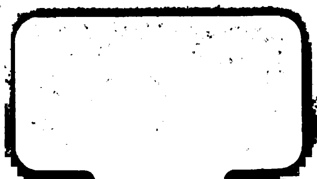

M. ACCII PLAVTI QVAE SVPERSVNT COMOEDIAE.

AD OPTIMORVM LIBRORVM FIDEM ACCVRATE EDITAE.

EDITIO STEREOTYPA.

1. Normalized

1833.

Neuestes Verzeichni[s]

von Stereotypen-Ausgaben im Verlage *von Karl Tauchnitz in Leipzig.*

I. Griechische und lateinische Classike[r]

1) Diese Classikerausgaben sind mit Sorgfalt gedruckt, durch Anwendung der St[e]reotypie sehr correct, und ungemein wohlfeil.
2) Vor jedem neuen Plattenabdrucke wird durch gelehrte Männer eine nochmali[ge] Correctur besorgt, und die etwa noch aufgefundenen Fehler in den Platten sofo[rt] verbessert.
3) Nicht allein einzelne Buchstaben und Wörter, auch ganze Stellen können in d[en] Platten geändert werden, so daß es möglich ist nöthigenfalls eine neue Recensi[on] irgend eines Autors in kurzer Zeit herzustellen.
4) Die Sammlung wird fortgesetzt, und soll die ganze alte classische Litteratur in si[ch] vereinigen, auch späterhin mehrere classische Werke der Neuern aufnehmen.
5) Die bis jetzt erschienenen 185 Bände, die 74 vollständige Autoren enthalten, sin[d] größtentheils nach den frühern Preisen um die Hälfte herabgesetzt.
6) Jeder Band der Sammlung wird auch einzeln verkauft.

Griechische Autoren.

Aeschyli Tragoediae, 6 gr.

Anacreontis Carmina, 3 gr.

Anthologia Graeca, III Voll. 21 gr.

Apollonii Rhodii Argonautica, 4 gr.

Aristophanis Comoediae, III Voll. 18 gr.

Euripidis Tragoediae, IV Vo[ll.] 18 gr.

Hesiodi Carmina, 2 gr.

Homeri Ilias, II Voll. 10 g[r.]

Homeri Odyssea, II Voll. 10 g[r.]

Homeri Opera, II Voll. 8v[o] *(Preisausgabe.)* 2 Thlr.

Orphica, *Procli*, *Musaei Callimachi Carmina*, 5 g[r.]

Pindari Carmina, 6 gr.
Poetae Graeci Gnomici, 4 gr.
Quinti Smyrnaei, Tryphiodori, Tzetzae et Coluthi Carmina de reb. Troianis, 8 gr.
Sophoclis Tragoediae, 10 gr.
Theocritus, Bion et Moschus, 4 gr.

Aeliani Varia Historia, Heraclides Ponticus et Nicol. Damascenus, 6 gr.
Aeschinis oratoris Opera, 5 gr.
Aesopicae Fabulae, 4 gr.
Antonini Commentarii, 4 gr.
Apollodori Atheniensis Bibliothecae libri III. 6 gr.
Appiani Romanae Historiae, IV Voll. 1 Thlr.

1. *Aristotelis Physicae auscultationis libri VIII*, 6 gr.
2. *Arist. Metaphysica*, 9 gr.
3. *Arist. de Coelo libri IV, de Generatione et Corruptione libri II*, 5 gr.
4. *Arist. Meteorologica et de Mundo liber*, 5 gr.
5. *Arist. Historiae animalium libri* X, 9 gr.
6. *Arist. de animalium partibus, de anim. generatione, de anim. ingressu, de anim. motu, de spiritu*, 12 gr.
7. *Arist. de Anima, de Sensu et sensili, de Memoria, de Somno, de Somniis, de Longitudine et brevitate vitae, de Iuventute et senectute, de Vita et morte, de Respiratione*, 5 gr.
8. *Arist. Categoriae, de Interpretatione, Topica, Elenchi*, 9 gr.
   (oder: *Organon P. I.*)
9. *Arist. Analytica priora et posteriora*, 7 gr.
   (oder: *Organon P. II.*)
10. *Arist. Ethicorum Nicomacheorum libri* X, 6 gr.
11. *Arist. Politicorum libri VIII et Oeconomica*, 6 gr.
12. *Arist. Rhetoricae libri III*, 5 gr.
13. *Arist. de Poetica liber, et Rhetorica ad Alexandrum*, 4 gr.
14. *Arist. Problemata*, 9 gr.
15. *Arist. Magna Moralia, Ethica Eudemea, de virtutibus et vitiis*, 9 gr.
16. *Arist. Mechanica problemata, de lineis insecabilibus, de audibilibus, de coloribus, Physiognomica, ventorum situs, de plantis, de mirabilibus auditis, de Xenophane, Zenone et Gorgia, Fragmenta*, 10 gr.

Arriani Expeditio Alex. 7 gr.
Dio Cassius, IV Voll. 1 Thlr. 8 gr.
Demosthenis Opera, V Voll. 1 Thlr. 6 gr.

Diodorus Sic. VI Voll. 2 Thlr.
Diogenis Laertii de vitis philosophorum libri X. II Voll. 18 gr.
Dionysius Halicarnassensis, VI Voll. 1 Thlr. 18 gr.
Herodiani Hist. Rom. 5 gr.
Herodotus, III Voll. 18 gr.
Isaei Orationes, 5 gr.
Isocratis Orationes et Epistolae; II Voll. 14 gr.
Luciani Opera, IV Voll. 1 Thlr. 8 gr.
Lysiae Orationes, 6 gr.
Pausaniae Graeciae Descriptio, III Voll. 21 gr.
Platonis Opera, VIII Voll. 2 Thlr. 16 gr.
Plutarchi Vitae parallelae, IX Voll. 2 Thlr. 6 gr.
Plutarchi Moralia, VI Voll. 2 Thlr. 6 gr.
Polybii Historiae, IV Voll. 3 Thlr.
Strabo, III Voll. 1 Thlr. 3 gr.
Theophrasti Charact. Epicteti Manuale et Cebetis Tabula, 2 gr.
Thucydides, II Voll. 14 gr.
Xenophontis Opera, VI Voll. 1 Thlr.

Lateinische Autoren.

Catullus, Tibullus et Propertius, 5 gr.
Horatius, 5 gr.
Lucretii Cari de Rerum natura libri VI. 12 gr.
Martialis, 7 gr.
Ovidii Opera, III Voll. 18 g
Palingenii Zodiacus vita 12 gr.
Persius et Iuvenalis, 3 gr.
Phaedrus cum Aviani (*Faerni fabulis*, 3 gr.
Phaedri Fabulae, 2 gr.
Plauti Comoediae, II Vol 18 gr.
Terentii Comoediae, 6 gr.
Virgilius, 8 gr.

Aurelius Victor, 3 gr.
M. Tullii Ciceronis Oper omnia, uno volumine con prehensa, 4to. 7 Thlr. 12g
M. Tullii Ciceronis Oper X Voll. 6 Thlr. 16 gr.
M. Tullii Ciceronis Oper in 35 Abtheilungen in Sede
Cornelius Nepos, 2 gr.
C. Cornelii Taciti Oper II Voll. 14 gr.
Curtius, 8 gr.
Erasmi Colloquia, II Vol 14 gr.
Eutropius, 2 gr
Florus, 2 gr.
Iulius Caesar, 10 gr.
Iustinus, 5 gr.
T. Livii Historiarum libr uno volumine comprehens 4to. 4 Thlr.
T. Livii Opera, IV Voll. (i Octav.) 2 Thlr. 12 gr.

T. *Livii Opera*, VI Voll. (in Sedez.) 1 Thlr. 17 gr.

C. *Plinii Secundi Historiae Naturalis libri XXXVII*, V Voll. 2 Thlr. 22 gr.

Plinii Epistolae, 7 gr.

Pomponii Melae de situ orbis, 3 gr.

Quintiliani Instit. oratoria, II Voll. 12 gr.

Sallustius, 3 gr.

L. Annaei Senecae Opera. V Voll. 1 Thlr. 21 gr.

Suetonius, 6 gr.

Valerius Maximus, 10 gr.

Velleius Paterculus, 3 gr.

II. *Wohlfeile Wörterbücher.*

Deutsch-griechisches Handwörterbuch, von M. J. A. E. Schmidt. 1 Thlr.

Griechisch-deutsches Handwörterbuch, von M. J. A. E. Schmidt. 1 Thlr.

Lexicon Graeco-Latinum manuale, ex optimis libris concinnatum. 1 Thlr. 8 gr.

Lexicon Hebraicum et Chaldaicum in libros Veteris Testamenti, ordine etymologico compositum, in usum scholarum edidit *M.* E. F. Leopold. 16 gr.

Neues vollst. Taschenwörterbuch der engl. u. deutschen Sprache, von F. A. Weber. *Zweite verb. u. sehr vermehrte Ausgabe* ☞ *mit Bezeichnung der Aussprache und Betonung nach Walker.* 1 Thlr. 18 gr.

Neues vollständiges Taschenwörterbuch der französischen u. deutschen Sprache, v. F. A. Weber. 1 Thlr. 12 gr.

Lateinisch-deutsches und deutsch-lateinisches Schulwörterbuch, bearbeitet nach den größern Werken von Forcellini, Scheller, Bauer und Kraft, mit einem Verzeichnisse neuer geographischer Namen. 1 Thlr. 12 gr.

Russisch-deutsches u. deutsch-russisches Wörterbuch, mit Zuziehung des russischen Wörterbuchs der Academie von Petersburg, ausgearbeitet von M. J. A. E. Schmidt. 2 Thlr. 8 gr.

Schul- und Reise-Taschen-Wörterbuch der englischen u. deutschen Sprache. 16 gr.

Schul- und Reise-Taschen-Wörterbuch der französ. u. deutschen Sprache. 16 gr.

Schul- und Reise-Taschen-Wörterbuch d. italienischen u. deutschen Sprache. 18 gr.

Ferner ist im Stereotypendruck erschienen:

תורה נביאים וכתובים. Biblia Hebraica, secundum editiones Ios. Athiae, Ioan. Leusden, Ioan. Simonis aliorumque, inprimis Everardi van der Hooght, recensuit *D.* Aug. Hahn. 3 Thl. 12 gr.

M. ACCII PLAUTI
QUAE SUPERSUNT
COMOEDIAE

CUM

FRAGMENTIS PRIORUM EDITORUM

ET NOVIS A. MAII.

AD

OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM

ACCURATE EDITAE.

EDITIO STEREOTYPA.

TOMUS I.

LIPSIAE

SUMTIBUS ET TYPIS CAROLI TAUCHNITII.

1829.

Ladenpreis 9 Groschen.

r. D. B.

M. ACCI PLAVTI

SARSINATIS VMBRI

AMPHITRVO

DRAMATIS PERSONAE.

SOSIA, servus.
IVPPITER, Deus.
AMPHITRVO, Dux militaris.
BLEPHARO, arbiter.
MERCVRIVS, prologus.
ALCMENA, vxor Amphitruonis.
THESSALA, } ancillae.
BROMIA, }

ARGVMENTVM

In *faciem vorsus* Amphitruonis Iuppiter,
Dum bellum gereret cum Telebois hostibus,
Alcmenam uxorem cepit usurariam.
Mercurius formam Sosiae servi gerit
Absentis: his Alcmena decipitur dolis.
Postquam rediere veri Amphitruo et Sosia,
Vterque luduntur dolis mirum in modum.
Hinc iurgium, tumultus, uxori et viro.
Donec cum tonitru voce missa ex aethere,
Adulterum se Iuppiter confessus est.

ARGVMENTVM

(vt quibusdam videtur,)

PRISCIANI.

Amore captus Alcumenas Iuppiter,
Mutavit sese in eius formam coniugis,
Pro patria Amphitruo dum cernit cum hostibus,
Habitu Mercurius ei subservit Sosiae:
Is advenienteis, servum ac dominum, frustra habet.
Turbas uxori ciet Amphitruo: atque invicem
Raptant pro moechis. Blepharo captus arbiter,
Vter sit, non quit, Amphitruo, decernere.
Omnem rem noscunt: geminos Alcmena enititur.

ALIVD ARGVMENTVM

CAMERARII.

Huius Comoediae argumentum est in granditate quadam admodum ridiculum. Traduxit enim Poëta Tragicum argumentum in Scenam Comicam. Atque est Fabula illa nota, Iovem adamasse Alcumenam, quae esset nupta cum fratre patruele Amphitruone. Fuit enim, secundum Poëtas, Iovis et Danaes filius Perseus, et cum hoc nupta Andromeda Cephei filia. Horumque filii Alcaeus, Sthenelus, Mestor, Electryon, et filia Gorgophone. Alcaei autem filius Amphitruo; et Electryonis Alcumena ex filia Pelopis, quam fuisse aiunt appellatam Lysidicen. Cum autem interfecisset Electryonem clava in bovem missa invitus Amphitruo, contulit se cum uxore Thebas, desponsa quidem sibi; sed cui promisisset iuratus, se prius velle ulcisci caedem fratrum ipsius, quam nuptiis eius potiretur. Ii fuerant a Taphiis, qui et Teleboae, interemti. Adversus hos profectus, qua nocte, bello confecto, rediit; ea concubuerat cum Alcumena Iuppiter; de quo Hercules; concubitu autem viri, Iphicles conceptus fuit. Sed Plautus tempora et rem commiscuit, et fabulis involvit. Nam apud hunc decimo mense post nuptias revertitur Amphitruo, relicta gravida domi vxore. Iuppiter autem tribus noctibus in unam congestis, qua nocte Thebanum solum attigit Amphitruo, eadem ex Alcumena voluptatem capit quam praegnantem fecisset mense ante septimo: atque ea uno postea partu et humanum et Iovialem foetum enisa fuit. Haec autem habent insertas varias ac multiplices ludificationes et frustrationes et errores, quibus cum singulari festivitate dilatatur argumentum. Et est fabula haec inprimis referta facetis dictis atque iocis. Res agitur Thebis.

PROLOGVS.

MERCVRIVS.

Vt vos in vostris voltis mercimoniis
Emundis, vendundisque me laetum lucris
Afficere, atque adiuvare in rebus omnibus:
Et ut res, rationesque vestrorum omnium
Bene expedire voltis, peregreque et domi,
Bonoque atque amplo auctare perpetuo lucro,
Quasque incepistis res, quasque inceptabitis:
Et uti bonis vos vostrosque omnis nuntiis
Me afficere voltis: ea afferam, ea ut nuntiem,
Quae maxime in rem vostram communem sient:
(Nam vos quidem id iam scitis concessum et datum
Mihi esse ab diis aliis, nuntiis praesim et lucro:)
Haec ut me voltis approbare, annitier,
Lucrum ut perenne vobis semper suppetat:
Ita huic facietis Fabulae silentium,
Itaque aequi et iusti hic eritis omnes arbitri.
Nunc cuius iussu venio, et quamobrem venerim,
Dicam: simulque ipse eloquar nomen meum.
Iovis iussu venio: nomen Mercurii est mihi.
Pater huc me misit ad vos oratum meus,
Tametsi pro imperio, vobis quod dictum foret,
Scibat facturos: quippe qui intellexerat,
Vereri vos se et metuere, ita ut aequum est, Iovem:
Verum profecto hoc petere me precario

A vobis iussit leniter dictis bonis.
Etenim ille, cuius huc iussu venio, Iuppiter,
Non minus quam vostrum quivis formidat malum:
Humana matre natus, humano patre,
Mirari non est aequum, sibi si praetimet.
Atque ego quoque etiam, qui Iovis sum filius,
Contagione mei patris metuo malum.
Propterea pace advenio, et pacem ad vos affero,
Iustam rem et facilem esse oratum a vobis volo:
Nam iuste ab iustis iustus sum orator datus.
Nam iniusta ab iustis impetrare non decet:
Iusta autem ab iniustis petere, insipientia 'st:
Quippe illi iniqui ius ignorant, neque tenent.
Nunc iam huc animum omnes ea quae loquar advortite.
Debetis velle quae velimus. meruimus
Et ego et pater de vobis et republica.
Nam quid ego memorem, vt alios in tragoediis
Vidi, Neptunum, Virtutem, Victoriam,
Martem, Bellonam, commemorare quae bona
Vobis fecissent? quis benefactis meus pater,
Deorum regnator, architectus omnibus.
Sed mos numquam illic fuit patri meo,
Vt exprobraret quod bonis faceret boni.
Gratum arbitratur esse id a vobis sibi,
Meritoque vobis bona se facere quae facit.
Nunc quam rem oratum huc veni, primum proloquar:
Post argumentum huius eloquar Tragoediae.
Quid contraxistis frontem? quia Tragoediam
Dixi futuram hanc? Deus sum: commutavero
Eandem hanc, si voltis: faciam, ex Tragoedia
Comoedia ut sit, omnibus iisdem versibus.
Vtrum sit, an non, voltis? sed ego stultior,
Quasi nesciam vos velle, qui divus siem:
Teneo quid animi vostri super hac re siet.
Faciam ut commista sit Tragicocomoedia:
Nam me perpetuo facere ut sit Comoedia,
Reges quo veniant et Di, non par arbitror.

Quid igitur? quoniam hic servos quoque parteis habet,
Faciam, sit, proinde ut dixi, Tragicocomoedia.
Nunc hoc me orare a vobis iussit Iuppiter,
Vt conquisitores singuli in subsellia
Eant per totam caveam, spectatoribus:
Si cui fautores delegatos viderint,
Vt his in cavea pignus capiantur togae.
Sive qui ambissent palmam, histrionibus,
Seu cuiquam *artifici*, seu per scriptas literas,
Sive *qui ipsi ambissent*, seu per internuntium,
Sive adeo aediles perfidiose quoi duint,
Sirempse legem iussit esse Iuppiter;
Quasi magistratum sibi alterive ambiverit.
Virtute, dixit, vos victores vivere,
Non ambitione, neque perfidia. qui minus
Eadem histrioni sit lex, quae summo viro?
Virtute ambire oportet, non favitoribus
Sat habet favitorum semper, qui recte facit:
Si illis fides est, quibus est ea res in manu.
Hoc quoque etiam mihi in mandatis dedit,
Vt conquisitores fierent histrionibus,
Qui sibi mandassent, delegati ut plauderent;
Quiue, quo placeret alter, fecissent, minus,
Eis ornamenta et corium uti conciderent.
Mirari nolim vos, quapropter Iuppiter
Nunc histriones curet. ne miremini.
Ipse hanc acturu'st Iuppiter Comoediam.
Quid admirati estis? quasi vero novum
Nunc proferatur, Iovem facere histrioniam.
Etiam histriones anno cum in proscenio hic
Iovem invocarunt, venit: auxilio eis fuit:
Praeterea certo prodit in Tragoedia.
Hanc Fabulam, inquam, hic Iuppiter hodie ipse aget,
Et ego una cum illo. Nunc animum advortite,
Dum huius argumentum eloquar Comoediae.
Haec urbs est Thebae: in illisce habitat aedibus
Amphitruo, natus Argis ex Argo patre,

Quicum Alcumena est nupta, Electri filia.
Is nunc Amphitruo praefectu'st legionibus:
Nam cum Telebois bellum est Thebano poplo.
Is priusquam hinc abiit ipsemet in exercitum,
Gravidam Alcumenam uxorem fecit suam.
Nam ego vos novisse credo iam, ut sit pater meus;
Quam liber harum rerum multarum siet;
Quantusque amator siet, quod complacitum est semel.
Is amare occoepit Alcumenam clam virum,
Vsuramque eius corporis cepit sibi,
Et gravidam fecit is eam compressu suo.
Nunc, de Alcumena ut rem teneatis rectius,
Vtrinque est gravida, et ex viro, et ex summo Iove:
Et meus pater nunc intus hic cum illa cubat:
Et haec ob eam rem nox est facta longior,
Dum ille, quacum volt, voluptatem capit:
Sed ita assimulavit se quasi Amphitruo siet.
Nunc ne hunc ornatum vos meum admiremini,
Quod ego huc processi sic cum servili schema,
Veterem atque antiquam rem novam ad vos proferam:
Propterea ornatus in novum incessi modum.
Nam meus pater intus nunc est, eccum, Iuppiter:
In Amphitruonis vortit sese imaginem,
Omnesque eum esse censent servi, qui vident:
Ita versipellem se facit, quando lubet.
Ego servi sumpsi Sosiae mihi imaginem,
Qui cum Amphitruone abiit hinc in exercitum:
Vt praeservire amanti meo possem patri:
Atque ut ne, qui essem, familiares quaererent,
Versari crebro hic cum viderent me domi.
Nunc cum esse credent servum, et conservum suum,
Haud quisquam quaeret qui siem, aut quid venerim.
Pater nunc intus suo animo morem gerit:
Cubat complexus, cuius cupiens maxume est.
Quae illi ad legionem facta sunt, memorat pater
Meus Alcumenae. at illa illum censet virum
Suum esse. quae cum moecho est. ibi nunc meus pater

Memorat, legiones hostium ut fugaverit:
Quo pacto sit donis donatus plurimis.
Ea dona, quae illic Amphitruoni sunt data,
Abstulimus: facile meus pater quod volt facit.
Nunc hodie Amphitruo veniet huc ab exercitu,
Et servus, cuius ego hanc fero imaginem.
Nunc internosse ut nos possitis facilius;
Ego has habebo hic usque in petaso pinnulas;
Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub *petaso*: id signum Amphitruoni non erit.
Ea signa nemo horum familiarium
Videre poterit: verum vos videbitis.
Sed Amphitruonis illic est servus Sosia,
A portu illic nunc cum laterna advenit.
Abigam iam ego illum advenientem ab aedibus.
Adest: ferit. Operae pretium hic spectantibus
Iovem atque Mercurium facere histrioniam.

ACTVS PRIMVS, SCENA PRIMA

SOSIA, MERCVRIVS.

Qui me alter est audacior homo? aut qui me confidentior?
Iuventutis mores qui sciam: qui hoc noctis solus ambulem?
Quid faciam nunc, si Tresviri me in carcerem compegerint?
Inde cras e promptuaria cella depromar ad flagrum?
Nec caussam liceat dicere mihi, neque in hero quicquam auxilii siet?
Nec quisquam sit quin me omnes esse dignum deputent: ita
Quasi incudem me miserum homines octo validi caedant: ita
Peregre adveniens hospitio publicitus accipiar?

Haec heri immodestia coegit, me qui hoc
Noctis a portu ingratis excitavit.
Nonne idem hoc luci me mittere potuit?
Opulento homini hoc servitus dura est;
Hoc magis miser est divitis servos:
Noctesque diesque assiduo satis superque est,
Quo facto, aut dicto adest opus, quietus ne sis.
Ipse dominus dives operis, et laboris expers,
Quodcunque homini accidit libere, posse retur:
Aequom esse putat: non reputat laboris quid sit:
Nec, aequom anne iniquom imperet, cogitabit.
Ergo, in servitute expetunt multa iniqua:
Habendum et ferendum hoc onus est cum labore.
ME. Satius est me queri illo modo servitutem, hodie
Qui fuerim liber, eum nunc potivit pater
Servitutis: hic, qui verna natus est, queritur.
Sum vero verna verbero. SO. numero mihi in mentem fuit,
Dis advenientem gratias pro meritis agere, atque alloqui.
Nae illi, edepol, si merito meo referre studeant gratias,
Aliquem hominem allegent, qui mi advenienti os occillet probe:
Quoniam bene quae in me fecerunt, ingrata ea habui atque irrita.
ME. Facit ille, quod volgo haud solent, ut quid se sit dignum sciat.
SO. Quod nunquam opinatus fui, neque alius quisquam civium
Sibi eventurum, id contigit, ut salvi potiremur domum.
Victores victis hostibus legiones reveniunt domum,
Duello extincto maxumo, atque internecatis hostibus.
Qui multa Thebano populo acerba obiecit funera,
Id vi et virtute militum victum atque expugnatum oppidum est,
Imperio atque auspicio heri mei Amphitruonis maxume.

Praeda atque agro adoreaque affecit populares suos,
Regique Thebano Creonti regnum stabilivit suum.
Me a portu praemisit domum, ut haec nuntiem uxori suae:
Vt gesseritrempublicam ductu, imperio, auspicio suo.
Ea nunc meditabor, quo modo illi dicam, quum illo advenero.
Si dixero mendacium, solens meo more fecero.
Nam quom pugnabant maxume, ego fugiebam maxume.
Verumtamen quasi affuerim simulabo atque audita eloquar.
Sed quo modo et verbis quibus me deceat fabularier,
Prius ipse mecum etiam volo hic meditari. sic hoc proloquar:
Principio ut illo advenimus, ubi primum terram tetigimus,
Continuo Amphitruo delegit viros primorum principes:
Eos legat: Telebois iubet sententiam ut dicant suam,
Si sine vi et sine bello velint rapta et raptores tradere,
Si quae asportassent, redderent; se exercitum extemplo domum
Reducturum, abituros agro Argivos, pacem atque ocium
Dare illis. sin aliter sient animati, neque dent quae petat,
Sese igitur summa vi virisque eorum oppidum expugnassere.
Haec ubi Telebois ordine iterarunt quos praefecerat
Amphitruo: magnanimi viri freti virtute, et viribus
Superbi, nimis ferociter legatos nostros increpant.
Respondent, bello se et suos tutari posse: proinde uti
Propere de finibus suis exercitus deducerent.
Haec ubi legati pertulere, Amphitruo castris illico
Producit omnem exercitum: contra Teleboae ex oppido
Legiones educunt suas, nimis pulchris armis praeditas.
Postquam utrinque exitum est maxuma copia,

Dispertiti viri, dispertiti ordines:
Nos nostras more nostro et modo instruximus legiones.
Item hostes contra legiones suas instruunt.
Deinde utrique imperatores in medium exeunt
Extra turbam ordinum; colloquuntur. simul
Convenit; victi utri sint eo praelio,
Vrbem, agrum, aras, focos, seque uti dederent.
Postquam id actu' est, tubae utrinque canunt: contra
Consonat terra: clamorem utrinque efferunt.
Imperator utrinque hinc et illinc Iovi
Vota suscipere, hortari exercitum:
Pro se quisque, id quod quisque potest et valet,
Edit; ferro ferit: tela frangunt: boat
Coelum fremitu virum: ex spiritu atque anhelitu
Nebula constat: cadunt volneris vi et virium.
Denique, ut voluimus, nostra superat manus:
Hostes crebri cadunt: nostri contra ingruunt.
Vicimus vi feroces.
Sed fugam in se tamen nemo convortitur,
Nec recedit loco, quin statim rem gerat.
Animam omittunt priusquam loco demigrent:
Quisque uti steterat, iacet, obtinetque ordinem.
Hoc ubi Amphitruo herus conspicatus est,
Illico equites iubet dextera inducere.
Equites parent citi: ab dextera maxumo
Cum clamore involant, impetu alacri:
Foedant et proterunt hostium copias iure iniustas.
ME. Nunquam etiam quicquam adhuc verborum est prolocutus perperam:
Namque ego fui illic in re praesenti, et meus, quom pugnatum est, pater.
SO. Perduelles penetrant se in fugam. ibi nostris animus additus est:
Vortentibus Telebois, telis complebantur corpora;
Ipsusque Amphitruo regem Pterelam sua obtruncavit manu.
Haec illic est pugnata pugna usque a mane ad vesperum:

Hoc adeo hoc commemini magis, quia illo die impransus fui.
Sed praelium id tandem diremit nox interventu suo.
Postridie in castra ex urbe ad nos veniunt flentes principes:
Velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum:
Deduntque se, divina humanaque omnia, urbem et liberos,
In ditionem atque in arbitratum, cuncti, Thebano poplo.
Post ob virtutem hero Amphitruoni patera donata aurea est,
Qui Pterela potitare rex solitus est. haec sic dicam herae.
Nunc pergam heri imperium exequi, et me domum capessere.
ME. Atat! illic huc iturus est: ibo ego illi obviam.
Neque ego hunc hominem hodie ad aedis has sinam unquam accedere:
Quando imago est huius in me, certum est hominem eludere.
Et enimvero, quoniam formam cepi huius in me, et statum,
Decet et facta moresque huius habere me similes item.
Itaque me malum esse oportet, callidum, astutum admodum,
Atque hunc, telo suo sibi, malitia a foribus pellere.
Sed quid illuc est? Coelum aspectat: observabo quam rem agat.
SO. Certe edepol scio, si aliud quicquam est quod credam, aut certo sciam,
Credo ego hac noctu Nocturnum obdormisse ebrium.
Nam neque se Septentriones quoquam in coelo commovent,
Neque se Luna quoquam mutat atque uti exorta est semel.
Nec Iugulae, neque Vesperugo, neque Vergiliae occidunt.

Ita statim stant signa: neque nox quoquam concedit die.
ME. Perge, nox, ut occoepisti! gere patri morem meo;
Optumo optume optumam operam das: datam pulchre locas.
SO. Neque ego hac nocte longiorem me vidisse censeo:
Nisi item unam, verberatus quam pependi perpetem.
Eam quoque edepol etiam multo haec vicit longitudine.
Credo edepol equidem dormire Solem; atque appotum probe.
Mira sunt, nisi invitavit sese in coena plusculum.
ME. Ain' vero, verbero? deos esse tui similes putas?
Ego pol te istis tuis pro dictis et malefactis, furcifer,
Accipiam; modo sis veni huc: invenies infortunium.
SO. Vbi sunt isti scortatores, qui soli inviti cubant?
Haec nox scita'st exercendo scorto conducto male.
ME. Meus pater nunc pro huius verbis recte et sapienter facit,
Qui complexus cum Alcumena, cubat amans, animo obsequens.
SO. Ibo, ut, herus quod imperavit, Alcumenae nuntiem.
Sed quis hic est homo? quem ante aedeis video hoc noctis? non placet.
ME. Nullus est hoc meticulosus aeque. SO. quem? in mentem venit,
Illic homo hoc denuo volt pallium detexere.
ME. Timet homo: deludam ego illum. SO. perii! dentes pruriunt.
Certe advenientem me hic hospitio pugnae accepturus est.
Credo misericors est: nunc propterea quod me meus herus
Fecit ut vigilarem, hic pugnis faciet hodie ut dormiam.
Oppido interii. obsecro hercle quantus et quam validus est!
ME. Clare advorsum fabulabor. hic auscultet quae loquar

Igitur magis modum in maiorem in sese concipiet metum.
Agite, pugni. iam diu'st, quod ventri victum non datis:
Iam pridem videtur factum, heri quod homines quatuor
In soporem collocastis nudos. SO. formido male,
Ne ego hic nomen meum commutem, et Quintus fiam e Sosia.
Quatuor viros *sopori* se dedisse hic autumat;
Metuo ne numerum augeam illum. ME. hem! nunc iam ergo: sic colo.
SO. Cingitur, certe expedit se. ME. non feret, quin vapulet.
SO. Quis homo? ME. quisque homo huc profecto venerit, pugnos edet.
SO. Apage, non placet me hoc noctis esse: coenavi modo:
Proin tu istam coenam largire, si sapis, esurientibus.
ME. Haud malum huic est pondus pugno. SO. perii! pugnos ponderat.
ME. Quid si ego illum tractim tangam ut dormiat? SO. servaveris:
Nam continuas has tris noctes pervigilavi. ME. pessumum est
Facinus: nequiter ferire malam male discit manus.
Alia forma oportet esse quem tu pugno legeris.
SO. Illic homo me interpolabit, meumque os finget denuo.
ME. Exossatum os esse oportet, quem probe percusseris.
SO. Mirum ni hic me quasi muraenam exossare cogitat.
Vltro istunc qui exossat homines. perii! si me aspexerit.
ME. Olet homo quidam malo suo. SO. hei! numquam ego obolui?
ME. Atque haud longe abesse oportet: verum longe hinc abfuit.
SO. Illic homo superstitiosus est. ME. gestiunt pugni mihi.
SO. Si in me exerciturus, quaeso in parietem ut primum domes.

ME. Vox mihi ad aures advolavit. SO. nae ego homo infelix fui,
Qui non alas intervelli: voluerem vocem gestito.
ME. Illic homo a me sibi malam rem arcessit iumento suo.
SO. Non equidem ullum habeo iumentum. ME. onerandus est pugnis probe.
SO. Lassus sum hercle e navi, ut vectus huc sum: etiam nunc nauseo.
Vix incedo inanis; ne ire posse cum onere existumes.
ME. Certe enim hic nescio quis loquitur. SO. salvos sum, non me videt.
Nescio quem loqui autumat: mihi certo nomen Sosia est.
ME. Hinc enim mihi dextera vox auris, ut videtur, verberat.
SO. Metuo vocis ne vice hodie hic vapulem, quae hunc verberat.
ME. Optume eccum incedit ad me. SO. timeo: totus torpeo.
Non edepol nunc ubi terrarum sim scio, si quis roget:
Neque miser me commovere possum prae formidine.
Ilicet, mandata heri perierunt, una et Sosia.
Verum certu'st confidenter hominem contra colloqui,
Igitur qui possim videri huic fortis, a me ut abstineat manum.
ME. Quo ambulas tu, qui Vulcanum in cornu conclusum geris?
SO. Quid id exquiris tu, qui pugnis os exossas hominibus?
ME. Servos esne, an liber? SO. utcunque animo collibitum est meo.
ME. Ain' vero? SO. aio enim vero. ME. verbero. SO. mentiris nunc iam.
ME. At iam faciam ut verum dicas dicere. SO. quid eo est opus?

ME. Possum scire quo profectus, quoius sis, aut quid veneris?
SO. Huc eo: heri mei sum servos. nunquid nunc es certior?
ME. Ego tibi istam hodie scelestam comprimam linguam. SO. haud potes:
Bene pudiceque asservatur. ME. pergin' argutarier?
Quid apud hasce aedis negoti est tibi? SO. imo quid tibi'st?
ME. Rex Creo vigiles nocturnos singulos semper locat.
SO. *Bene facit*: quia nos eramus peregre, tutatu'est domum:
At nunc abi sane, advenisse familiares dicito.
ME. Nescio quam tu familiaris sis: nisi actutum hinc abis,
Familiaris accipiere faxo haud familiariter.
SO. Hic, inquam, habito ego, atque horunc servos sum. ME. at scin' quomodo?
Faciam ego hodie te superbum, nisi hinc abis. SO. quonam modo?
ME. Auferere, non abibis, si ego fustem sumpsero.
SO. Quin me esse huius familiae familiarem praedico.
ME. Vide sis, quam mox vapulare vis, nisi actutum hinc abis!
SO. Tun' domo prohibere peregre me advenientem postulas?
ME. Haeccine tua domu'st? SO. ita, inquam. ME. quis herus est igitur tibi!
SO. Amphitruo, qui nunc praefectu'est Thebanis legionibus;
Quicum nupta est Alcumena. ME. quid ais? quod nomen tibi est?
SO. Sosiam vocant Thebani, Davo prognatum patre.
ME. Nae tu istic hodie malo tuo compositis mendaciis
Advenisti, audaciae columen, consutis dolis.
SO. Imo equidem tunicis consutis huc advenio, non dolis.

ME. At mentiris etiam: certo pedibus, non tunicis venis.
SO. Ita profecto. ME. nunc profecto vapula ob menda-
cium.
SO. Non edepol volo profecto. ME. at pol profecto in-
gratiis.
Hoc quidem profecto certu'st, non est arbitrarium.
SO. Tuam fidem obsecro! ME. tun'te audes Sosiam es-
se dicere,
Qui ego sum? SO. perii! ME. parum etiam, praeut fu-
turum est, praedicas.
Quoius nunc es? SO. tuus: nam pugnis usu fecisti tuum.
Pro fidi Thebani cives! ME. etiam clamas, carnufex?
Eloquere, quid venisti? SO. ut esset quem tu pugnis
caederes.
ME. Cuius es? SO. Amphitruonis, inquam, Sosia. ME. er-
go istoc magis,
Quia vaniloquus, vapulabis: ego sum, non tu, Sosia.
SO. Ita dii faciant, ut tu potius sis, atque ego, te ut
verberem.
ME. Etiam muttis? SO. iam tacebo. ME. quis tibi he-
ru'st? SO. quem tu voles.
ME. Quid igitur? qui nunc vocare? SO. nemo; nisi
quem iusseris.
ME. Amphitruonis te esse aiebas Sosiam. SO. pecca-
veram:
Nam Amphitruonis socium nae me esse volui dicere.
ME. Sciebam equidem nullum esse nobis, nisi me, ser-
vom Sosiam.
Fugit te ratio. SO. o utinam istuc pugni fecissent tui!
ME. Ego sum Sosia ille, quem tu dudum esse aiebas mihi.
SO. Obsecro per pacem liceat te alloqui, ut ne vapulem.
ME. Imo induciae parumper fiant, si quid vis loqui.
SO. Non loquar nisi pace facta, quando pugnis plus vales.
ME. Dicito, si quid vis, non nocebo. SO. tuae fidei, cre-
do? ME. meae.
SO. Quid, si falles? ME. tum Mercurius Sosiae iratus
siet.

SO. Animum advorte: nunc licet mihi libere quidvis loqui.
Amphitruonis ego sum servos Sosia. ME. etiam denuo?
SO. Pacem feci, foedus feci, vera dico. ME. vapula.
SO. Vt lubet, quod tibi lubet fac, quoniam pugnis plus vales.
Verum, ut ut es facturus, hoc quidem hercle haud reticebo tamen.
ME. Tu me vivus hodie nunquam facies, quin sim Sosia.
SO. Certe edepol, tu me alienabis nunquam, quin noster siem,
Nec nobis praeter med alius quisquam est servos Sosia,
Qui cum Amphitruone hinc una ieram in exercitum.
ME. Hic homo sanus non est. SO. quod mihi praedicas vitium, id tibi est.
Quid, malum! non sum ego servos Amphitruonis Sosia?
Nonne hac noctu nostra navis huc ex portu Persico
Venit, quae me advexit? nonne me huc herus misit meus?
Nonne ego nunc hic sto ante aedis nostras? non mihi est laterna in manu?
Non loquor non vigilo? non hic homo modo me pugnis contudit?
Fecit hercle; nam mihi etiam misero nunc malae dolent,
Quid igitur ego dubito? aut cur non introeo in nostram domum?
ME. Quid, domum nostram? SO. ita enimvero. ME. quin quae dixisti modo,
Omnia ementitus. equidem Sosia Amphitruonis sum.
Nam noctu hac soluta est navis nostra e portu Persico:
Et ubi Pterela rex regnavit, oppidum expugnavimus;
Et legiones Teleboarum vi pugnando cepimus.
Et ipsus Amphitruo obtruncavit regem Pterelam in praelio.
SO. Egomet mihi non credo, quum illaec autumare illum audio.

Hic quidem certe, quae illic sunt res gestae, memorat memoriter.
Sed quid ais, quid Amphitruoni a Teleboîs datum est?
ME. Ptercla rex qui potitare solitus est, patera aurea.
SO. Elocutus est! ubi patera nunc est? ME. in cistula
Amphitruonis obsignata signo est. SO. signi dic quid est?
ME. Cum quadrigis Sol exoriens. quid me captas, carnufex?
SO. Argumentis vincit: aliud nomen quaerendu'st mihi:
Nescio unde haec hic spectavit. Iam ego hunc decipiam probe:
Nam quod egomet solus feci, nec quisquam alius affuit
In tabernaculo, id quidem hodie nunquam poterit dicere.
Si tu Sosia es, legiones quom pugnabant maxume,
Quid in tabernaculo fecisti? victus sum, si dixeris.
ME. Cadus erat vini: inde implevi hirneam. SO. ingressu'st viam.
ME. Eam ego, ut matre fuerat natum, vini eduxi meri.
SO. Mira sunt, nisi latuit intus illic in illac hirnea.
Factum est illud, ut ego illic vini hirneam ebiberim meri.
ME. Quid nunc? vincon' argumentis, te non esse Sosiam?
SO. Tu negas med esse? ME. quid ego ni negem, qui egomet siem?
SO. Per Iovem iuro med esse: neque me falsum dicere.
ME. At ego per Mercurium iuro, tibi Iovem non credere:
Nam iniurato scio plus credet mihi, quam iurato tibi.
SO. Quis ego sum saltem, si non sum Sosia? te interrogo.
ME. Vbi ego Sosia nolim esse, tu esto sane Sosia.
Nunc quando ego sum, vapulabis ni hinc abis, ignobilis.
SO. Certe edepol, quom illum contemplo, et formam cognosco meam,

Quemadmodum ego sum (saepe in speculum inspexi) nimis simil'est mei.
Itidem habet petasum, ac vestitum: tam consimil'est atque ego.
Sura, pes, statura, tonsus, oculi, nasum, vel labra,
Malae, mentum, barba, collum: totus! quid verbis opu'st?
Si tergum cicatricosum, nihil hoc simili est similius,
Sed *quom cogito*, equidem certo idem sum qui semper fui.
Novi herum: novi aedis nostras, sane sapio et sentio.
Non ego illi obtempero quod loquitur; pultabo foris.
ME. Quo agis te? SO. domum. ME. quadrigas si nunc inscendas Iovis,
Atque hinc fugias, ita vix poteris effugere infortunium.
SO. Nonne herae meae nunciare, quod herus meus iussit, licet?
ME. Tuae si quid vis nunciare: hanc nostram adire non sinam.
Nam si me irritassis, hodie lumbifragium hinc auferes.
SO. Abeo potius: Di immortales, obsecro vostram fidem!
Vbi ego perii? ubi immutatus sum? ubi ego formam perdidi?
An egomet me illic reliqui, si forte oblitus fui?
Nam hic quidem omnem imaginem meam, quae antehac fuerat, possidet.
Vivo, fit, quod nunquam quisquam mortuo faciet mihi.
Ibo ad portum, atque haec uti sunt facta, hero dicam meo,
Nisi etiam is quoque me ignorabit; quod ille faciat Iuppiter!
Vt ego hodie raso capite calvus capiam pileum.

ACTVS PRIMVS. SCENA SECVNDA

MERCVRIVS

Bene prospereque hoc hodie operis processit mihi.
Amovi a foribus maxumam molestiam,
Patri ut liceret tuto illam amplexarier.
Iam ille illuc ad herum quom Amphitruonem advenerit,
Narrabit servom hinc sese a foribus Sosiam
Amovisse. ille adeo illum mentiri sibi
Credet: neque credet huc profectum, ut iusserat.
Erroris ambo ego illos et dementiae
Complebo, atque omnem Amphitruonis familiam,
Adeo usque satietatem dum capiet pater
Illius quam amat. igitur demum omnes scient,
Quae facta. Denique Alcumenam Iuppiter
Rediget antiquam in concordiam coniugis.
Nam Amphitruo actutum uxori turbas conciet,
Atque insimulabit eam probri. tum meus pater
Eam seditionem in tranquillum conferet.
Nunc de Alcumena, dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet filios geminos duos:
Alter decumo post mense nascetur puer
Quam seminatus; alter mense septumo.
Eorum Amphitruonis alter est, alter Iovis.
Verum minori puero maior est pater,
Minor maiori. iamne hoc scitis quid siet?
Sed Alcumenae huius honoris gratia,
Pater curavit uno ut foetu fieret;
Vno ut labore absolvat aerumnas duas,
Et ne in suspicione ponatur stupri,
Et clandestina ut celetur suspicio.
Quanquam, ut iam dudum dixi, resciscet tamen
Amphitruo rem omnem. quid igitur? nemo id probro
Profecto ducet Alcumenae. nam Deum
Non par videtur facere, delictum suum

Suamque culpam expetere in mortalem ut sinat.
Orationem comprimam: crepuit foris.
Amphitruo subditivus, eccum, exit foras,
Cum Alcumena uxore usuraria.

ACTVS PRIMVS. SCENA TERTIA

IVPPITER, ALCVMENA, MERCVRIVS.

Bene vale, Alcumena: cura rem communem, quod facis.
Atque imperce, quaeso: menses iam tibi esse actos vides.
Mihi necesse est ire hinc: verum quod erit natum, tollito.
AL. Quid istud est, mi vir, negotii, quod tu tam subito domo
Abeas? IV. edepol, haud quod tui me, neque domi, distaedeat:
Sed ubi summus imperator non adest ad exercitum,
Citius, quod non facto'st usus, fit, quam quod facto'st opus.
ME. Nimis hic scitus est sycophanta, qui quidem meus sit pater.
Observatote, quam blande mulieri palpabitur.
AL. Ecastor, re experior, quanti facias uxorem tuam.
IV. Satin' habes, si foeminarum nulla'st quam aeque diligam?
ME. Edepol, nae illa si istis rebus te sciat operam dare,
Ego faxim te Amphitruonem esse malis, quam Iovem.
AL. Experiri istuc mavellem me, quam mi memorarier.
Prius abis quam lectus, ubi cubuisti, concaluit locus.
Here venisti media nocte, nunc abis: hoccine placet?
ME. Accedam, atque hanc appellabo, et supparasitabor patri:

Nunquam edepol quemquam mortalem credo ego uxorem suam
Sic efflictim amare, proinde ut hic te efflictim deperit.
IV. Carnufex, non ego te novi? abin' e conspectu meo?
Quid tibi hanc curatio est rem, verbero, aut muttitio?
Quoi ego iam hoc scipione AL. ah! noli. IV. muttito modo.
ME. Nequiter pene expedivit prima parasitatio.
IV. Verum quod tu dicis, mea uxor, non te mihi irasci decet.
Clanculum abii a legione: operam hanc surripui tibi:
Ex me primo prima scires, rem ut gessissem publicam.
Ea tibi omnia enarravi, nisi te amarem plurimum,
Non facerem. ME. facitne ut dixi? timidam palpo percutit.
IV. Nunc, ne legio persentiscat, clam illuc redeundum est mihi;
Ne me uxorem praevortisse dicant prae republica.
AL. Lacrumantem ex abitu concinnas tu tuam uxorem. IV. tace,
Ne corrumpe oculos; redibo actutum. AL. id actutum diu'st.
IV. Non ego te hic lubens relinquo, neque abeo abs te. AL. sentio;
Nam qua nocte ad me venisti, eadem abis. IV. cur me tenes?
Tempu'st: exire ex urbe, priusquam lucisceat, volo.
Nunc tibi hanc pateram, quae dono mi illic ob virtutem data'st.
Pterela rex qui potitavit, quem ego mea occidi manu,
Alcumena, tibi condono. AL. facis ut alias res soles.
Ecastor condignum donum, quali'st qui donum dedit.
ME. Imo sic condignum donum, quali'st cui dono datu'st.
IV. Pergin' autem? nonne ego possum, furcifer, te perdere?

AL. Noli amabo, Amphitruo, irasci Sosiae caussa mea.
IV. Faciam ita ut vis. ME. ex amore hic admodum quam saevus est?
IV. Nunquid vis? AL. ut quom absim, me ames, me tuam absentem tamen.
ME. Eamus, Amphitruo: luciscit hoc iam. IV. abi prae, Sosia;
Iam ego sequar. nunquid vis? AL. etiam: ut actutum advenias. IV. licet.
Prius tua opinione hic adero: bonum animum habe.
Nunc te, nox, quae me mansisti, mitto, vt cedas die.
Vt mortalis inlucescas luce clara et candida.
Atque quanto nox fuisti longior hac proxuma,
Tanto brevior dies ut fiat faciam, ut aeque disparet,
Et dies e nocte accedat. ibo, et Mercurium subsequar.

ACTVS SECVNDVS. SCENA PRIMA.

AMPHITRVO, SOSIA.

Age i tu secundum. SO. sequor, subsequor te.
AM. Scelestissimum te arbitror. SO. nam quamobrem?
AM. Quia id quod neque est, neque fuit, neque futurum est,
Mihi praedicas. SO. eccere, iam tuatim
Facis, vt tuis nulla apud se sit fides.
AM. Quid est? quo modo? iam quidem hercle ego tibi istam
Scelestam, scelus, linguam abscindam. SO. tuus sum:
Proinde ut commodum est et lubet, quidque facias:
Tamen, quin loquar haec uti facta sunt hic,
Nunquam ullo modo me potes deterrere.
AM. Scelestissime, audes mihi praedicare id,
Domi te esse nunc, qui hic ades? SO. vera dico.
AM. Malum! quod tibi dii dabunt, atque ego hodie dabo.
SO. Istuc tibi est in manu; nam tuus sum.

AM. Tun'me, verbero, audes herum ludificari?
Tun'id dicere audes? quod nemo unquam homo antehac
Vidit, nec potest fieri, tempore uno,
Homo idem duobus locis ut simul sit?
SO. Profecto, ut loquar, ita res est. AM. Iuppiter te perdat.
SO. Quid mali sum, here, tua ex re promeritus?
AM. Rogasne, improbe, etiam, qui ludos facis me?
SO. Merito maledicas mihi, si id ita factum est.
Verum haud mentior, resque uti facta, dico.
AM. Homo hic ebrius est, ut opinor. SO. utinam ita essem!
AM. Optas quae facta. SO. egone? AM. tu istic. ubi bibisti?
SO. Nusquam equidem bibi. AM. quid hoc sit hominis?
SO. Equidem decies dixi:
Domi ego sum, inquam;
Ecquid audis: et apud te assum Sosia idem.
Satin' hoc plane,
Satin' diserte, here, nunc videor tibi locutus
Esse? AM. vah! apage te a me. SO. quid est negotii?
AM. Pestis te tenet. SO. nam cur istuc dicis?
Equidem valeo, et salvos sum recte, Amphitruo.
AM. At te ego faciam hodie, proinde ac meritus es,
Vt minus valeas, et miser sis,
Salvos domum si rediero. iam
Sequere sis, herum qui ludificas dictis delirantibus:
Qui quoniam herus quod imperavit, neglexisti persequi,
Nunc venis etiam ultro irrisum dominum. quae neque fieri
Possunt, neque fando unquam accepit quisquam, profers, carnufex.
Quoius ego hodie in tergo faxo ista expetant mendacia.
SO. Amphitruo, miserrima istaec miseria est servo bono,

Apud herum qui vera loquitur, si id vi verum vincitur.

AM. Quo id, malum, pacto potest nam mecum argumentis puta,
Fieri? nunc uti tu hic sis et domi: id dici volo.

SO. Sum profecto et hic et illic, hoc cuivis mirari licet.
Neque tibi istuc mirum magis videtur, quam mihi.

AM. *Quo modo?* SO. nihilo, inquam, mirum magis tibi istuc quam mihi.
Neque, ita me dii ament, credebam primo mihimet Sosiae,
Donec Sosia, ille egomet, fecit sibi uti crederem.
Ordine omne uti quidque actum est, dum apud hostes sedimus,
Edissertavit: tum formam una abstulit cum nomine;
Neque lac lacti magis est simile, quam ille ego similis est mei.
Nam ut dudum ante lucem a portu me praemisisti domum,

AM. Quid igitur? SO. prius multo ante aedis stabam quam illo adveneram.

AM. Quas, malum, nugas! satin' tu sanus es? SO. sic sum, ut vides.

AM. Huic homini nescio quid est mali mala obiectum manu,
Postquam a me abiit. SO. fateor: nam sum obtusus pugnis pessume.

AM. Quis te verberavit? SO. egomet memet, qui nunc sum domi.

AM. Cave quicquam, nisi quod rogabo te, mihi responderis.
Omnium primum iste qui sit Sosia, hoc dici volo.

SO. Tuus est servus. AM. mihi quidem uno te plus etiam est quam volo:
Neque postquam sum natus, habui nisi te servum Sosiam.

so. At ego nunc, Amphitruo, dico; Sosiam servum tuum
Praeter me alterum, inquam, adveniens faciam ut offendas domi,
Davo prognatum; patre eodem quo ego sum: forma, aetate item
Qua ego sum. quid opu'st verbis? geminus Sosia hic factu'st tibi.
AM. Nimia memoras mira. sed vidistin' uxorem meam?
so. Quin introire in aedis nunquam licitum est. AM. quis te prohibuit?
so. Sosia ille, quem iamdudum dico, is qui me contudit.
AM. Quis istic Sosia est? so. ego, inquam. quoties dicendum est tibi?
AM. Sed quid ais? num obdormivisti dudum? so. nusquam gentium.
AM. Ibi forte istum si vidisses quendam in somnis Sosiam.
so. Non soleo ego somniculose heri imperia persequi.
Vigilans vidi, vigilans nunc te video, vigilans fabulor,
Vigilantem ille me iamdudum vigilans pugnis contudit.
AM. Quis homo? so. Sosia, inquam, ego ille. quaeso, nonne intelligis?
AM. Qui, malum, intelligere quisquam potis est? ita nugas blatis.
so. Verum actutum nosces. AM. quem? so. illum nosces, servum Sosiam.
AM. Sequere hac igitur me: nam mi istuc primum exquisito est opus.
Sed vide ex navi efferantur quae iam imperavi omnia.
so. Et memor sum, et diligens, ut quae imperes compareant.
Non ego cum vino simitu ebibi imperium tuum.
AM. Vtinam Di faxint, infecta dicta re eveniant tua!

ACTVS SECVNDVS. SCENA SECVNDA

ALCVMENA, AMPHITRVO, SOSIA, THESSALA.

Satin' parva res est voluptatum in vita,
Atque in aetate agunda.
Prae quam quod molestum est: ita cuique comparatum
Est in aetate hominum;
Ita Dis placitum, voluptatem ut moeror comes consequatur:
Quin incommodi plus malique illico assit, boni si obtigit quid.
Nam ego id nunc experior domo, atque ipsa de me scio, cui voluptas
Parumper data'st: dum viri mei mihi potestas videndi fuit
Noctem unam modo: atque is repente abiit a me hinc ante lucem.
Sola hic mihi nunc videor, quia ille hinc abest, quem ego amo praeter omnes,
Plus aegri ex abitu viri, quam ex adventu voluptatis cepi.
Sed hoc me beat saltem, quod perduelles vicit, et domum
Laudis compos revenit: id solatio est. Absit; dummodo
Laude parta domum recipiat se: feram et perferam usque
Abitum eius animo forti atque obfirmato: id modo si mercedis
Datur mihi, ut meus victor vir belli clueat, satis
Mihi esse ducam. virtus praemium est optimum.
Virtus omnibus rebus anteit profecto.
Libertas, salus, vita, res, parentes,
Patria et prognati tutantur, servantur:
Virtus omnia in se habet: omnia assunt bona, quem penes est virtus.

AM. Edepol me uxori exoptatum credo adventurum domum,
Quae me amat: quam contra-amo: praesertim re gesta bene,
Victis hostibus, quos nemo posse superari ratu'st:
Eos auspicio meo atque ductu primo coetu vicimus:
Certe enim me illi expectatum optato venturum scio.
SO. Quid me non rere expectatum amicae venturum meae?
AL. Meus vir hic quidem est. AM. sequere hac tu me. AL. nam quid ille revortitur,
Qui dudum properare sese aiebat? an ille me tentat sciens?
Atque si id volt experiri, suum abitum ut desiderem,
Ecastor med haud invita se domum recipit suam.
SO. Amphitruo, redire ad navem meliu's nos. AM. qua gratia?
SO. Quia domi daturus nemo est prandium advenientibus.
AM. Qui tibi istuc in mentem venit? SO. quia enim sero advenimus.
AM. Qui? SO. quia Alcumenam ante aedis stare saturam intellego.
AM. Gravidam ego illanc hic reliqui quom abeo. SO. hei perii miser!
AM. Quid tibi est? SO. ad aquam praebendam commodum adveni domum,
Decumo post mense, ut rationem te dictare intellego.
AM. Bono animo es. SO. scin' quam bono animo sim? si situlam cepero,
Nunquam edepol tu mihi divini quicquam creduis post hunc diem,
Ni ego illi puteo, si occepso, animam omnem intertraxero.
AM. Sequere hac me modo, alium ego isti rei allegabo, ne time.
AL. Magis nunc meum officium facere, si huic eam advorsum, arbitror.

AM. Amphitruo uxorem salutat laetus speratam suam,
Quam omnium Thebis vir unam esse optimam diiudicat,
Quamque adeo cives Thebani vero rumificant probam.
Valuistin' usque? expectatusne advenio? SO. haud vidi magis
Exspectatum: eum salutat magis haud quisquam, quam canem.
AM. Et cum te gravidam, et cum pulchre plenam aspicio, gaudeo.
AL. Obsecro ecastor, quid tu me deridiculi gratia
Sic salutas? atque appellas quasi dudum non videris,
Quasique nunc primum recipias te domum huc ex hostibus,
Atque me nunc proinde appellas, quasi multo post videris?
AM. Imo equidem te, nisi nunc hodie, nusquam vidi gentium.
AL. Cur negas? AM. quia vera didici dicere. AL. haud aequum facit,
Qui quod didicit, id dediscit. an periclitamini,
Quid animi habeam? sed quid huc vos revortimini tam cito?
An te auspicium commoratum est? an tempestas continet?
Qui non abiisti ad legiones, ita uti dudum dixeras?
AM. Dudum! quam dudum istuc factum est? AL. tentas; iam dudum, pridem, modo.
AM. Qui istuc potis est fieri, quaeso, ut dicis, iam dudum, modo?
AL. Quid enim censes? te ut deludam contra lusorem meum,
Qui nunc primum te advenisse dicas, modo qui hinc abieris?
AM. Haec quidem deliramenta loquitur. SO. paulisper mane,
Dum edormiscat unum somnum. AM. quaene vigilans somniat?

AL. Equidem ecastor vigilo, et vigilans id quod factum est fabulor.
Nam dudum ante lucem et istunc et te vidi. AM. quo in loco?
AL. Hic, in aedibus, ubi tu habitas. AM. nunquam factum est. SO. non taces?
Quid si e portu navis huc nos dormientis detulit?
AM. Etiam tu quoque assentaris huic? SO. quid vis fieri?
Non tu scis, bacchae bacchanti si velis advorsarier,
Ex insana insaniorem facies, feriet saepius:
Si obsequare, una resolvas plaga. AM. at pol quin certa res
Hanc est obiurgare, quae me hodie advenientem domum
Noluerit salutare. SO. irritabis crabrones. AM. tace.
Alcumena, unum rogare te volo. AL. quid vis rogare? roga.
AM. Num tibi aut stultitia accessit, aut superat superbia?
AL. Qui istuc in mente est tibi, mi vir, percontarier?
AM. Quia salutare advenientem me solebas antidhac.
Appellare itidem ut pudicae suos viros, quae sunt, solent.
Eo more expertem te factam adveniens offendi domi.
AL. Ecastor equidem te certo heri advenientem illico
Et salutavi, et valuissesne, usque, exquisivi simul,
Mi vir: et manum prehendi et osculum tetuli tibi.
SO. Tun' heri hunc salutavisti? AL. et te quoque etiam, Sosia.
SO. Amphitruo, speravi ego istam tibi parituram filium:
Verum non est puero gravida. AM. quid igitur? SO. insania.
AL. Equidem sana sum, et deos quaeso, ut salva pariam filium.
Verum tu magnum malum habebis, si hic suum officium facit:

Ob istuc omen, ominator, capies quod te condecet.
SO. Enimvero praegnanti oportet et malum et malum dari,
Vt, quod obrodat, sit, animo si male esse occoeperit.
AM. Tu me heri hic vidisti? AL. ego, inquam, si vis decies dicere.
AM. In somnis fortasse. AL. imo vigilans vigilantem. AM. vae misero mihi!
SO. Quid tibi *est?* AM. delirat uxor. SO. atra bili percita est.
Nulla res tam delirantis homines concinnat cito.
AM. Vbi primum tibi sensisti, mulier, impliciscier?
AL. Equidem ecastor sana et salva sum. AM. cur igitur praedicas,
Te heri me vidisse, qui hac noctu in portum advecti sumus?
Ibi coenavi, atque ibi quievi in navi noctem perpetem.
Neque meum pedem huc intuli etiam in aedis, ut cum exercitu
Hinc profectus sum ad Teleboas hostis, eosque ut vicimus.
AL. Imo mecum coenavisti, et mecum cubuisti. AM. quid id est?
AL. Vera dico. AM. non quidem hercle de hac re; de aliis nescio.
AL. Primulo diluculo abivisti ad legiones. AM. quomodo?
SO. Recte dicit: ut commeminit, somnium narrat tibi.
Sed, mulier, postquam experrecta es, prodigiali Iovi
Aut mola salsa hodie, aut thure comprecatam oportuit.
AL. Vae capiti tuo! SO. tua istuc refert, si curaveris.
AL. Iterum iam hic in me inclementer dicit, atque id sine malo?
AM. Tace tu: tu dic: egone abs te abii hinc hodie cum diluculo?

AL. Quis igitur nisi vos narravit mihi, illi ut fuerit praelium?
AM. An etiam id tu scis? AL. quippe quae ex te audivi: ut urbem maxumam
Expugnavisses; regemque Pterelam tute occideris.
AM. Egone istuc dixi? AL. tute istic, etiam astante hoc Sosia.
AM. Audivistin'tu me narrare hoc hodie? SO. ubi ego audiverim?
AM. Hanc roga. SO. me quidem praesente nunquam factum est, quod sciam.
AM. Mirum quin te advorsus dicat. AM. Sosia, age, me huc aspice.
SO. Specto. AM. vera volo loqui te: nolo assentari mihi.
Audivistin'tu hodie me illi dicere ea, quae illa autumat?
SO. Quaeso, edepol, num tu quoque etiam insanis, cum id me interrogas?
Qui ipsus equidem nunc primum istanc tecum conspicio simul.
AM. Quin nunc, mulier, audin' illum? AL. ego vero; ac falsum dicere.
AM. Neque tu illi, neque mi viro ipsi credis? AL. eo fit, quia mihi
Plurimum credo, et scio ista haec facta proinde ut proloquor.
AM. Tun'me heri advenisse dicis? AL. tun'te abisse hodie hinc negas?
AM. Nego enimvero; et me advenire nunc primum aio ad te domum.
AL. Obsecro, etiamne hoc negabis? te auream pateram mihi
Dedisse dono hodie, qua te illic donatum esse dixeras?
AM. Neque edepol dedi, neque dixi: verum ita animatus fui,
Itaque nunc sum, ut ea te patera donem. sed quis istuc tibi

Dixit? AL. ego quidem ex te audivi, et ex tua accepi manu
Pateram. AM. mane, mane, obsecro te: nimis demiror, Sosia,
Qui illaec illic me donatum esse aurea patera sciat,
Nisi tu dudum hanc convenisti, et narravisti haec omnia.
SO. Neque edepol ego dixi, neque istam vidi, nisi tecum simul.
AM. *Quid hoc sit hominis!* AL. vin' proferri pateram? AM. proferri volo.
AL. Fiat. tu, Thessala, intus pateram proferto foras,
Qua hodie meus vir donavit me. AM. secede huc tu, Sosia.
Enimvero illud praeter alia mira miror maxume,
Si haec habet pateram illam. SO. an etiam id credis, quae in hac cistellula
Tuo signo obsignata fertur? AM. salvum signum est? SO. inspice.
AM. Recte, ita est ut obsignavi. SO. quaeso quin tu istanc iubes
Pro cerrita circumferri? AM. edepol quin facto est opus.
Nam haec quidem edepol larvarum plena est. AL. quid verbis opu'est?
Hem *tibi* pateram: eccam. AM. cedo mihi. AL. age, aspice huc sis nunc iam,
Tu, qui, quae facta, inficiare: quem ego iam hic convincam palam.
Estne haec patera, qua donatus illi? AM. summe Iuppiter,
Quid ego video! haec ea est profecto patera. perii! Sosia.
SO. Aut pol haec praestigiatrix mulier multo maxuma est,
Aut pateram hic inesse oportet. AM. agedum, eam solve cistulam.

Amphitruo alius, qui fortè te hic absente tamen
Tuam rem curet, teque absente, hic munus fungatur tuum:
Namque de illo subditivo Sosia mirum nimis est.
Certe de istoc Amphitruone iam alterum mirum est magis.
Nescio quis praestigiator hanc frustratur mulierem.
AL. Per supremi regis regnum iuro, et matrem familias,
Iunonem, quam me vereri et metuere est par maxume,
Vt mi, extra vnum te, mortalis nemo corpus corpore
Contigit, quo me impudicam faceret. AM. vera isthaec velim.
AL. Vera dico, sed nequicquam: quoniam non vis credere.
AM. Mulier es, audacter iuras. AL. quae non deliquit, decet
Audacem esse, confidenter pro se et proterve loqui.
AM. Satis audacter. AL. ut pudicam decet. AM. tu verbis probas.
AL. Non ego illam mihi dotem duco esse, quae dos dicitur:
Sed pudicitiam, et pudorem, et sedatum cupidinem,
Deum metum, parentum amorem, et cognatum concordiam:
Tibi morigera, atque ut munifica sim bonis, prosim probis.
SO. Nae ista, edepol, si haec vera loquitur, examussim est optuma.
AM. Delenitus sum profecto ita, ut me qui sim nesciam.
SO. Amphitruo es profecto: cave sis ne tu te usu perduis:
Ita nunc homines immutantur, postquam peregre advenimus.
AM. Mulier, istam rem inquisitam certum est non amittere.
AL. Edepol me libente facies. AM. quid ais? responde mihi.
Quid si adduco tuum cognatum huc a navi Naucratem,

Qui mecum una vectus est una navi: atque is si denegat
Facta, quae tu facta dicis, quid tibi aequum est fieri?
Nunquid causam dicis, quin te hoc multem matrimonio?
AL. Si deliqui, nulla causa est. AM. convenit. tu, Sosia,
Duc hos intro. ego huc ab navi mecum adducam Naucratem.
SO. Nunc *quidem praeter nos nemo est*: dic mihi verum serio,
Ecquis alius Sosia intu'st, qui mei similis siet?
AL. Abin' hinc a me dignus domino servus. SO. abeo, si iubes.
AL. Nimis ecastor facinus mirum est, qui illi collibitum siet
Meo viro, sic me insimulare falsum facinus tam malum.
Quicquid est, iam ex Naucrate cognato id cognoscam meo.

ACTVS TERTIVS. SCENA PRIMA.

IVPPITER.

Ego sum ille Amphitruo, cui est servus Sosia,
Idem Mercurius qui fit, quando commodum'st.
In superiore qui habito coenaculo:
Qui interdum fio Iuppiter, quando lubet.
Huc autem quom extemplo adventum apporto, illico
Amphitruo fio, et vestitum immuto meum.
Nunc huc honoris vestri venio gratia,
Ne hanc inchoatam transigam Comoediam;
Simul Alcumenae, quam vir insontem probri
Amphitruo accusat, veni, ut auxilium feram;
Nam mea sit culpa, quod egomet contraxerim,
Si id Alcumenae innocenti expetat.

Nunc Amphitruonem memet, ut occoepi semel,
Esse assimulabo, atque in horum familiam
Frustrationem hodie iniiciam maxumam:
Post igitur demum faciam res fiat palam,
Atque Alcumenae in tempore auxilium feram,
Faciamque ut uno foetu, et quod gravida est viro,
Et me quod gravida'st, pariat sine doloribus.
Mercurium iussi me continuo consequi,
Si quid vellem imperare. nunc hanc alloquar.

ACTVS TERTIVS. SCENA SECVNDA.

ALCVMENA, IVPPITER.

Durare nequeo in aedibus: ita, me probri,
Stupri, dedecoris a viro argutam meo!
Ea quae sunt facta, infecta refert, ac clamitat.
Quae neque sunt facta, neque ego in me admisi, arguit:
Atque id me susque deque habituram putat.
Non edepol faciam: neque me perpetiar probri
Falso insimulatam: quin ego illum aut deseram,
Aut satisfaciat mihi ille, atque adiuret insuper,
Nolle esse dicta, quae in me insontem protulit.
IV. Faciundum est mihi illud, fieri quod illaec postulat,
Si me illam amantem ad sese studeam recipere:
Quando ego quod feci, factum id Amphitruoni obfuit,
Atque ille dudum meus amor negotium
Insonti exhibuit: nunc autem insonti mihi
Illius ira in hanc et maledicta expetent.
AL. Et, eccum, video, qui me miseram arguit
Stupri, dedecoris. IV. te volo, uxor, colloqui.
Quo te avortisti? AL. ita ingenium meum est:
Inimicos semper osa sum obtuerier.
IV. Hei autem inimicos! AL. sic est, vera praedico:
Nisi etiam hoc falso dici insimulaturus es.

IV. Nimis verecunda es. AL. potin'es ut abstineas manum?
Nam certo si sis sanus, aut sapias satis,
Quam tu impudicam esse arbitrare et praedices,
Cum ea tu sermonem nec ioco, nec serio
Tibi habeas, nisi sis stultior stultissumo.
IV. Si dixi, nihilo magis es, neque esse arbitrer,
Et id huc revorti, uti me purgarem tibi.
Nam nunquam quicquam meo animo fuit aegrius,
Quam postquam audivi, te esse iratam mihi.
Cur dixisti? inquies. ego expediam tibi.
Non edepol quo te esse impudicam crederem:
Verum periclitatus animum sum tuum,
Quid faceres, et quo pacto id ferre induceres.
Equidem ioco illa dixeram dudum tibi,
Ridiculi causa: vel hunc rogato Sosiam.
AL. Quin huc adducis meum cognatum Naucratem,
Testem quem dudum te adducturum dixeras,
Te huc non venisse? IV. si quid dictum est per iocum,
Non aequum est id te serio praevortier.
AL. Ego illud scio quam doluerit cordi meo.
IV. Per dexteram tuam te, Alcumena, oro, obsecro,
Da mihi hanc veniam: ignosce; irata ne sies.
AL. Ego istaec feci verba virtute irrita:
Nunc quando factis me impudicis abstines,
Ab impudicis dictis avorti volo.
Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.
Iuben' mi ire comites? IV. sanan' es? AL. si non iubes,
Ibo egomet, comitem Pudicitiam duxero.
IV. Mane, arbitratu tuo iusiurandum dabo:
Me meam pudicam esse uxorem arbitrarier.
Id ego si fallo, tum te, summe Iuppiter,
Quaeso, Amphitruoni ut semper iratus sies.
AL. Ah! propitius sit potius. IV. confide fore!
Nam iusiurandum verum te advorsum dedi.
Iam nunc irata non es? AL. non sum. IV. bene facis.
Nam in hominum aetate multa eveniunt huiusmodi:

Capiunt voluptates; capiunt rursum miserias.
Irae interveniunt, redeunt rursum in gratiam.
Verum irae si quae forte eveniunt huiusmodi,
Inter eos rursum si reventum in gratiam est,
Bis tanto amici sunt inter se, quam prius.
AL. Primum cavisse oportuit ne diceres:
Verum eadem si isdem purgas, mihi patiunda sunt.
IV. Iube vero vasa pura adornari mihi,
Vt, quae apud legionem vota vovi, si domum
Redissem salvus, ea ego exsolvam omnia.
AL. Ego istuc curabo. IV. evocate huc Sosiam:
Gubernatorem qui in mea navi fuit
Blepharonem arcessat, qui nobiscum prandeat.
Is adeo impransus ludificabitur:
Quom ego Amphitruonem collo hinc obstricto traham.
AL. Mirum quid solus secum secreto ille agat!
Atque aperiuntur aedes. exit Sosia.

ACTVS TERTIVS. SCENA TERTIA.

SOSIA, IVPPITER, ALCVMENA.

Amphitruo, assum: si quid opus est, impera: imperium exequar.
IV. Optume advenis. SO. iam pax est inter vos duos?
Nam quia vos tranquillos video, gaudeo et volupe est mihi.
Atque ita servom par videtur frugi sese instituere:
Proinde heri ut sint, ipse item sit: voltum e voltu comparet:
Tristis sit, si heri sint tristes: hilarus sit, si gaudeant.
Sed age, responde: iam vos redistis in concordiam?
IV. Derides, qui scis haec iam dudum me dixisse per iocum.
SO. An id ioco dixisti? equidem serio ac vero ratus.
IV. Habui expurgationem; facta pax est. SO. optume est.

IV. Ego rem divinam intus faciam, vota quae sunt.
so. censeo.
IV. Tu gubernatorem a navi huc evoca verbis meis
Blepharonem, ut re divina facta mecum prandeat.
so. Iam hic ero, quum illic censebis esse me. IV. actutum huc redi.
AL. Nunquid vis quin abeam iam intro, ut apparentur quibus opus?
IV. I sane, et quantum potest parata fac sint omnia.
AL. Quin venis, quando vis, intro: faxo haud quicquam sit morae.
IV. Recte loquere, et proinde diligentem ut uxorem decet.
Iam hi ambo et servos et hera frustra sunt duo,
Qui me Amphitruonem rentur esse: errant probe.
Nunc tu divine fac huc assis Sosia.
Audis quae dico, tametsi praesens non ades:
Fac Amphitruonem advenientem ab aedibus
Vt abigas quovis pacto, fac commentus sies.
Volo deludi illum, dum cum hac usuraria
Vxore nunc mihi morigero, haec curata sint,
Fac sis: proinde adeo, ut me velle intellegis:
Atque ut ministres mihi, cum mihi sacruficem.

ACTVS TERTIVS. SCENA QVARTA.

MERCVRIVS.

Concedite atque abscedite, omnes de via decedite,
Nec quisquam tam audax fuat homo, qui obviam obsistat mihi.
Nam mihi quidem, hercle, qui minus liceat Deo minitarier
Populo, ni decedat mihi, quam servulo in Comoediis?
Ille navem salvam nunciat, aut irati adventum senis:

Ego sum Iovi dicto audiens, eius iussu nunc huc me
affero.
Quamobrem mihi magis par est via decedere, et concedere.
Pater vocat me, eum sequor, eius dicto imperio sum
audiens:
Vt filium bonum patri esse oportet, itidem ego sum
patri.
Amanti supparasitor, hortor, asto, admoneo, gaudeo.
Si quid patri volupe'st, voluptas ea mihi multo maxuma'st.
Amat? sapit: recte facit, animo quando obsequitur suo:
Quod omnes homines facere oportet, dum id modo
fiat bono.
Nunc Amphitruonem volt deludi meus pater; faxo
probe.
Iam hic deludetur, spectatores, vobis spectantibus.
Capiam coronam mihi in caput; assimulabo me esse
ebrium:
Atque illuc sursum escendero: inde optume cispellam
virum.
De supero, quum huc accesserit, faciam ut sit madidus sobrius.
Deinde illi actutum sufferet suus servos poenas Sosia:
Eum fecisse ille hodie arguet, quae ego fecero hic.
quid id mea?
Meo me aequum est morigerum patri, eius studio servire addecet.
Sed eccum Amphitruonem; advenit: iam ille hic deludetur probe,
Siquidem vos voltis auscultando operam dare.
Ibo intro, ornatum capiam, qui potis decet.
Dein sursum ascendam in tectum, ut illum hinc prohibeam.

ACTVS QVARTVS. SCENA PRIMA.

AMPHITRVO.

Naucratem quem convenire volui, in navi non erat:
Neque domi, neque in urbe invenio quemquam, qui illum viderit.
Nam omnis plateas perreptavi, gymnasia et myropolia:
Apud emporium, atque in macello, in palaestra atque in foro:
In medicinis, in tonstrinis, apud omnis aedis sacras.
Sum defessus quaeritando, nusquam invenio Naucratem.
Nunc domum ibo, atque ex uxore hanc rem pergam exquirere,
Quis fuerit, quem propter corpus suum stupri compleverit.
Nam me, quam illam quaestionem inquisitam hodie amittere,
Mortuum satius est. sed aedis occluserunt. eugepae!
Pariter hoc fit, atque ut alia facta sunt. feriam foris.
Aperite hoc. heus, ecquis hic est? ecquis hoc aperit ostium?

ACTVS QVARTVS. SCENA SECVNDA.

MERCVRIVS. AMPHITRVO.

Quis ad foris est? AM. ego sum. ME. quid, ego sum? AM. ita loquor. ME. tibi Iuppiter
Dique omnes irati certo sunt, qui sic frangas fores.
AM. Quo modo? ME. eo modo, ut profecto vivas aetatem miser.
AM. Sosia. ME. ita sum Sosia, nisi me esse oblitum existimas.
Quid nunc vis? AM. sceleste, at etiam quid velim, id tu me rogas?

ME. Ita rogo. pene effregisti, fatue, foribus cardines.
An foris censebas nobis publicitus praeberier?
Quid me aspectas, stolide? quid nunc vis tibi? aut quis tu es homo?
AM. Verbero, etiam quis ego sim me rogitas? ulmorum acheruns?
Quem pol ego hodie ob istaec dicta faciam ferventem flagris.
ME. Prodigum te fuisse oportet olim in adolescentia.
AM. Quidum? ME. quia senecta aetate a me mendicas malum.
AM. Cum cruciatu tuo istaec hodie, verna, verba funditas.
ME. Sacrufico ego tibi. AM. qui? ME. quia enim te macto infortunio.

SVPPOSITA.

AM. Tun' me mactes, carnufex? nisi formam dii hodie meam perduint,
Faxo ut bubulis coriis onustus sis, Saturni hostia.
Ita ego te certo cruce et cruciatu mactabo. exi foras,
Mastigia. ME. larva umbratilis, tu me minis territas?
Nisi hinc actutum fugias: si denuo pultaveris:
Si minusculo digito increpuerint fores, hac tegula
Tuum deminuam caput, ut cum dentibus linguam excrees.
AM. Tun', furcifer, meis me procul prohibessis aedibus?
Tun' meas pulsare foreis? hasce illico toto demoliar cardine.
ME. Pergin? AM. pergo. ME. accipe. AM. sceleste, in herum? si te hodie apprehendero,
Ad id redigam miseriarum, ut semper sis miser.

ME. *Bacchanal te exercuisse oportuit, senex.* AM. *qui dum?*
ME. *Quandò tu me tuum servom censes.* AM. *quid? censeo?*
ME. *Malum tibi: praeter Amphitruonem, herum novi neminem.*
AM. *Num formam perdidi? mirum quin me norit Sosia.*
Scrutabor: eho dic mihi, quis videor? num satis Amphitruo?
ME. *Amphitruo! sanusne es? nonne tibi praedictum, senex,*
Bacchanal te exercuisse, quom qui sis, alium rogites?
Abscede, moneo: molestus ne sies, dum Amphitruo
Cum uxore, modo ex hostibus adveniens, voluptatem capit.
AM. *Qua uxore?* ME. *Alcùmena.* AM. *quis homo?* ME. *quotiens vis dictum? Amphitruo,*
Herus meus. molestus ne sies. AM. *quicum cubat?*
ME. *Vide ne infortunium quaeras, qui me sic ludifices?*
AM. *Dic quaeso, mi Sosia.* ME. *blandius, cum Alcumena.* AM. *in eodemne*
Cubiculo? ME. *imo, ut arbitror, corpore corpus incubat.* AM. *vae misero mihi!*
ME. *Lucri'st, quod miseriam deputat. nam uxorem usurariam*
Perinde est praebere, ac si agrum sterilem fodiendum loces.
AM. *Sosia.* ME. *quid, malum, Sosia?* AM. *non me novisti, verbero?*
ME. *Novi te hominem molestum, qui ne emas litigium.* AM. *adhuc*
Amplius: Nonne ego herus sum tuus Amphitruo? ME. *tu Bacchus es,*
Haud Amphitruo. quoties tibi dictum vis? num denuo?
Meus Amphitruo uno cubiculo Alcmenam complexu tenet.

Si pergas, eum hic sistam, neque sine tuo magno malo.
AM. *Cupio accersi. utinam ne pro benefactis hodie patriam,*
Aedeis, uxorem, familiam cum forma una perduam!
ME. *Accersam equidem: sed de foribus tu interea sis vide.*
† *Credo iam quae volebat sacrificia ad epulum conduxit.* †
Si molestus sis, evades nunquam quin te sacruficem.

AMPHITRVO, BLEPHARO, SOSIA.

Di vostram fidem! quae intemperiae nostram agunt familiam! quae mira
Video, postquam advenio peregre! nam veru'est, quod olim est auditum
Fabularier, mutatos Atticos in Arcadia homines,
Et saevas belluas mansitasse, nec unquam denuo parentibus
Cognitos. BL. *quid illuc Sosia? magna sunt, quae mira praedicas.*
Ain' tu alterum te reperisse domi consimilem Sosiam?
SO. *Aio. sed heus tu, quom ego Sosiam, Amphitruonem Amphitruo, quid scis an*
Tu forte alium Blepharonem parias? o Di faciant, ut tu quoque
Concisus pugnis, et illisis dentibus, id impransus creduas.
Nam ego, ille alter Sosia, qui illic sum, me malis mulcavit modis.
BL. *Mira profecto. sed gradus condecet grandire: nam ut video,*
Expectat Amphitruo, et vacuus mihi venter crepitat. AM. *et quid aliena*
Fabulor? in nostro olim Thebano genere plusquam mira memorant,

Martigenam ille aggressus belluam magnus Europae quaestor, anguineo
Repente hosteis peperit seminio: et pugnata illas pugna
Frater trudebat fratrem hasta et galea: et nostrae auctorem gentis
Cum Veneris filia angueis repsisse tellus Epirotica
Vidit. de summo summus Iuppiter sic statuit, sic fatum habet.
Optumi omnes nostrates, pro claris factis, diris aguntur malis.
Fata istaec me premunt, pertolerarem vim tantam, cladesque
Exanclarem impatibiles. SO. *Blepharo.* BL. *quid est?* SO. *nescio quid mali suspicor.*
BL. *Quid?* SO. *vide sis, herus salutator oppessulatas ante foreis graditur.*
BL. *Nihil est, famem exspectat obambulans.* SO. *curiose quidem: foreis enim*
Clausit, ne praeverteretur foras. BL. *oggannis.* SO. *nec gannio, nec latro.*
Si me audias, observes nescio quid secum solus, puto,
Rationes colligit: quid memoret, hinc excipiam, ne propera.
AM. *Ut metuo, ne victis hostibus Di partam expungant gloriam.*
Totam nimis modis miseris video nostram turbatam familiam.
Tum vero uxor vitio, stupro, dedecore me plena enicat.
Sed de patera mirum'st: erat tamen signum obsignatum probe.
Quid enim? pugnas pugnatas prolocuta, et Pterelam oppugnatum,
Nostris occisum manibus fortiter. atat! novi iam ludum:

Id Sosiae factu'st operâ, qui me hodie quoque praesentem ausit
Indignè praevortier. SO. *de me locutus, et quae velim minus.*
Hominem ne congrediamur, quaeso, priusquam stomachum detexerit.
BL. *Vt lubet.* AM. *si illum datur hodie mastigiam apprehendere, ostendam quid sit*
Herum fallere, minis et dolis incessere. SO. *audin' tu illum?* BL. *audio.*
SO. *Illaec machina meas onerat scapulas. compellemus sis hominem.*
Scin' quid vulgo dici solet? BL. *quid dicturus sis, nescio:*
Quid tibi patiundum, fere hariolor. SO. *vetu'st adagium, fames et mora*
Bilem in nasum conciunt. BL. *verum quidem e loco compellemus*
Alacre. Amphitruo. AM. *Blepharonem audio: mirum quid ad me veniat.*
Opportune tamen se offert, ut uxoris facta convincam turpia.
Quid huc ad me Blepharo? BL. *oblitus tam cito, quam diluculo*
Misisti ad navim Sosiam, ut hodie tecum convivérem?
AM. *Nusquam factum gentium. sed ubi illic scelestus?* BL. *quis?* AM. *Sosia.*
BL. *Eccum illum.* AM. *ubi?* BL. *ante oculos. non vides?* BL. *vix video prae ira, adeo me istic*
Hodie delirum fecit. ne te sacruficem, nunquam evades.
Sine me, Blepharo. BL. *ausculta, precor.* AM. *dic, ausculto. tu vapula.*
SO. *Qua de re? num satis tempori? non ocius quivi, si me*
Daedaleis tulissem remigiis. BL. *abstine, quaeso, non potuimus*

Nostros grandius grandire gradus. AM. *sive grallatorius, sive*
Testudineus fuerit, certum'st mihi hunc scelestum perdere:
En tectum! en tegulas! en obductas fores! en ludificatum herum!
En verborum scelus! BL. *quid mali fecit tibi?* AM. *rogas? ex illo*
Tecto exclusum foribus, me deturbavit aedibus. SO. *egone?*
AM. *Tu quid minitabas te facturum, si istas pepulissem fores?*
Negas, sceleste? SO. *quin negem? en testis ampliter, quicum venio:*
Missus sedulo, ut ad te vocatum ducerem. AM. *quis te misit,*
Furcifer? SO. *qui me rogat.* AM. *quando gentium?* SO. *dudum, iam pridem, modo,*
Vbi cum uxore domi redisti in gratiam. AM. *Bacchus te irritassit.*
SO. *Nec Bacchus salutem hodie, nec Cererem. tu purgari iusseras*
Vasa, ut rem divinam faceres; et hunc me accersitum mittis,
Vt tecum prandeat. AM. *Blepharo, dispeream, si aut intus adhuc fui,*
Aut si hunc miserim. dic, ubi me liquisti? SO. *domi cum Alcumena coniuge.*
Ego a te abiens portum versus volito, hunc tuis verbis voco.
Venimus, nec te nisi nunc video postea. AM. *scelestum caput, cum uxore?*
Nunquam abis, quin vapules. SO. *Blepharo.* BL. *Amphitruo; mitte hunc mea gratia,*
Et me audias. AM. *en mitto, quidvis, loquere.* BL. *istic iam dudum mihi*
Maxúma memoravit mira: praestigiator forte, aut veneficus

Hanc encantat tibi familiam. inquire aliunde, vide quid siet.
Nec ante hunc excruciatum miserum facias, quam rem intellegas.
AM. *Recte mones: eamus, te adversum uxori etiam advocatum volo.*

IVPPITER, AMPHITRVO, SOSIA, BLEPHARO.

Quis tam vasto impete has foreis toto convolsit cardine?
Quis ante aedeis tantas tamdiu turbas concitat? quem si comperero,
Telebois sacruficabo manibus. nihil est, ut dici solet,
Quod hodie bene succedat mihi. deserui Blepharonem, et Sosiam,
Vt cognatum Naucratem convenirem: hunc non reperi, et illos perdidi.
Sed eos video: ibo adversum, ut si quid habent, sciscitor. SO. *Blepharo, illic qui*
Ex aedibus, herus est, hic vero veneficus. BL. *pro Iuppiter,*
Quid intueor? hic non est, sed illa Amphitruo. satis si fuat,
Illum sane non esse oportuit, nisi quidem sit geminus.
IV. *Eccum cum Blepharone Sosiam. compellabo hos prius. Sosia,*
Tandem ad nos? esurio. SO. *dixin' tibi hunc veneficum?*
AM. *Imo ego hunc, Thebani cives, qui domi uxorem meam*
Impudicitia impetivit, per quem teneo thesaurum stupri.
SO. *Here, si tu nunc esuris, ego satur pugnis ad te volito.*
AM. *Pergin', mastigia?* SO. *abi ad Acheruntem, venefice.* AM. *men' veneficum?*

Vapula. IV. *quae, hospes, intemperiae, ut tu meum verberes?* AM. *tuum?* IV. *meum.*
AM. *Mentiris.* IV. *Sosia, i intro: dum hunc sacrufico, fac paretur prandium.*
SO. *Ibo. Amphitruonem, arbitror, ita comiter Amphitruo*
Accipiet, ut dudum memet ego ille alter Sosia Sosiam.
Interea dum isti certant, in popinam devortundum'st mihi:
Lances detergam omneis, omneisque trullas lavem, IV. tun' me
Mentiri uis? AM. *mentiris, inquam, meae corruptor familiae.*
IV. *Ob istuc indignum dictum, te obstricto collo hac arripiam.*
AM. *Vae misero mihi!* IV. *at id praecavisse oportuit.* AM. *Blepharo, suppetias mihi.*
BL. *Consimiles sunt adeo, ut utri assim, nesciam: rixam tamen,*
Vt potest, dirimam. Amphitruo, noli Amphitruonem duello perdere;
Linque collum, precor. IV. *hunc tu Amphitruonem dictitas?*
BL. *Quid ni? unus olim; nunc vero partus est geminus.*
Dum tu vis esse, alter quoque esse forma non desinit.
Interea quaeso collum linque.. IV. *linquo: sed dic mihi, videturne tibi*
Istic Amphitruo? BL.. *uterque quidem.* AM. *proh summe Iuppiter! ubi hodie*
Mihi formam adimis! pergo quaerere: tune Amphitruo? IV. *tu negas?*
AM. *Pernego, quando Thebis, praeter me, nemo'st alter Amphitruo:*
IV. *Imo, praeter me, nemo; atque adeo, tu Blepharo, iudex sies.*
BL. *Faciam id, si queo, signis palam. tu responde prius.* AM. *lubens.*

BL. *Antequam cum Taphiis a te pugna sit inita, quid mandasti mihi?*
AM. *Parata navi, clavo haereres sedulo.*
IV. *Vt si nostri fugam facerent, illuc me tuto reciperem.*
AM. *Item aliud, ut bene nummatum servaretur marsupium.*
IV. *Quae pecuniae?* BL. *tace sis tu, meu'st quaerere: scisti numerum?*
IV. *Talenta quinquaginta Attica.* BL. *hic examussim rem enarrat; et tu.*
IV. *Quot Philippei?* AM. *duo milia.* IV. *oboli vero bis totidem.* SO. *uterque*
Rem tenet probe, intus in crumena clausum alterum esse oportuit.
IV. *Attende sis: hac dextera, ut nosti, regem mactavi Pterelam;*
Spolia ademi; et pateram, qua ille potare solitus est, in cistella
Pertuli: dono uxori meae dedi, quicum hodie domi lavi,
Sacrificavi, cubui. AM. *hei mihi! quid audio? vix apud me sum:*
Vigilans quippe dormio: vigilans somnio, vivus et sanus intereo.
Ego idem ille sum Amphitruo, Gorgophones nepos, imperator Thebanorum:
Et Creontis unicus, Teleboarum peduellis: qui Acarnanes
Et Taphios vi vici, ei summa regem virtute bellica.
Illisce praefeci Cephalum, magni Deionei filium.
IV. *Ego idem latrones hostes bello et virtute contudi.*
Electryonem perdiderant, nostrae et germanos coniugis,
Achaiam, Aetoliam, Phocidem, per freta Ionium et Aegeum et Creticum

Vagati, vi vortebant piratica. AM. *Di immortales! mihimet*
Non credo, ita omnia, quae facta illic, ex amussim loquitur. vide,
Blepharo. BL. *unum superest: id si fuat, Amphitruones fitote gemini.*
IV. *Quid dicus, novi: cicatricem in dextro musculo ex illoc volnere*
Quod mihi impegit Pterela. BL. *eam quidem.* AM. *apposite.* IV. *Viden? en aspice.*
BL. *Detegite, aspiciam.* IV. *deteximus, vide.* BL. *supreme Iuppiter,*
Quid intueor! utrique in musculo dextero, eodem in loco,
Signo eodem apparet probe, ut primum coivit cicatrix rufula,
Sublurida. Rationes iacent, iudicium silet, quid agam nescio.

ACTVS QVARTVS. SCENA TERTIA.

BLEPHARO, AMPHITRVO, IVPPITER.

Vos inter vos partite: ego abeo, mihi negotium est.
Neque ego unquam usquam tanta mira me vidisse censeo,
AM. Blepharo, quaeso, ut advocatus mihi assis, neve abeas. BL. vale.
Quid opu'st me advocato? qui utri sim advocatus nescio.
IV. Intro hinc eo. Alcumena parturit. AM. perii miser
Quid ego? quem advocati iam atque amici deserunt.
Nunquam edepol me inultus istic ludificabit, quisquis est.
Nam iam ad regem recta me ducam, resque ut facta est eloquar.

Ego pol illum ulciscar hodie Thessalum veneficum,
Qui perverse perturbavit familiae mentem meae.
Sed ubi ille'st? intro edepol abiit, credo ad uxorem meam.
Qui me Thebis alter vivit miserior? quid nunc agam?
Quem omnes mortales ignorant, et ludificant, ut lubet.
Certum'st, introrumpam in aedibus, ubi quemque hominem aspexero,
Sive ancillam, sive servom, sive uxorem, sive adulterum,
Seu patrem, sive avom videbo, obtruncabo in aedibus.
Neque me Iuppiter, neque di omnes id prohibebunt, si volent.
Quin sic faciam uti constitui: pergam in aedibus nunc iam.

ACTVS QVINTVS. SCENA PRIMA.

BROMIA, AMPHITRVO.

Spes atque opes vitae meae iacent sepultae in pectore,
Neque ulla'st confidentia iam meo in corde, quin amiserim;
Ita mihi videntur omnia, mare, terra, coelum, consequi,
Iam ut opprimar, ut enicer. me miseram! quid agam nescio.
Ita tanta mira in aedibus sunt facta. vae miserae mihi!
Animo male'st. aquam velim! corrupta sum, atque absumta sum.
Caput dolet, neque audio, neque oculis prospicio satis.
Nec me miserior foemina'st, neque ulla videatur magis.

Ita herae meae hodie contigit. nam ubi parturit, deos sibi invocat.
Strepitus, crepitus, sonitus, tonitrus: ut subito, ut propere, ut valide tonuit!
Vbi quisque institerat, concidit crepitu. ibi nescio quis maxuma
Voce exclamat: Alcumena, adest auxilium, ne time:
Et tibi, et tuis propitius coeli cultor advenit.
Exurgite, inquit, qui terrore meo occidistis prae metu.
Vt iacui, exurgo. ardere censui aedis, ita tum confulgebant.
Ibi me inclamat Alcumena: iam ea res me horrore afficit.
Herilis praevortit metus: ocius accurro, ut sciscam quid velit:
Atque illam geminos filios pueros peperisse conspicor;
Neque nostrum quisquam sensimus, quum peperit, neque praevidimus.
Sed quid hoc? quis hic est senex,
Qui ante aedis nostras sic iacet? numnam hunc percussit Iuppiter?
Credo edepol: nam, proh Iuppiter: sepultus est, quasi sit mortuus.
Ibo et cognoscam quisquis est. Amphitruo hic quidem est herus meus.
Amphitruo! AM. perii! BR. surge. AM. interii! BR. cedo manum. AM. quis me tenet?
BR. Tua Bromia ancilla. AM. totus timeo, ita me increpuit Iuppiter.
Nec secus est, quam si ab Acherunte veniam. sed quid tu foras
Egressa es? BR. eadem nos formido timidas terrore impulit:
In aedibus, ubi tu habitas, nimia mira vidi. vae mihi
Amphitruo, ita mihi animus etiam nunc abest. AM. agedum expedi.

Scin' me tuum esse herum Amphitruonem? BR. scio. AM. viden' etiam nunc? BR. scio.
AM. Haec sola sanam mentem gestat meorum familiarium.
BR. Imo omnes sani sunt profecto. AM. at me uxor insanum facit
Suis foedis factis. BR. at ego faciam, tu idem ut aliter praedices,
Amphitruo, piam et pudicam esse tuam uxorem ut scias.
De ea re signa atque argumenta paucis verbis eloquar.
Omnium primum Alcumena geminos peperit filios.
AM. Ain' tu geminos? BR. geminos. AM. di me servant. BR. sine me dicere,
Vt scias tibi tuaeque uxori deos esse omnes propitios.
AM. Loquere. BR. postquam parturire hodie uxor occoepit tua,
Ibi utero exorti dolores, ut solent puerperae:
Invocat deos immortalis, ut sibi auxilium ferant,
Manibus puris, capite operto. ibi continuo contonat
Sonitu maxumo, aedis primo ruere rebamur tuas.
Aedes totae confulgebant tuae, quasi essent aureae.
AM. Quaeso absolvito hinc me, exemplo quando satis deluseris.
Quid fit deinde? BR. dum haec aguntur, interea uxorem tuam
Neque gementem, neque plorantem nostrum quisquam audivimus:
Ita profecto sine dolore peperit. AM. iam istuc gaudeo,
Vt ut erga me merita est. BR. mitte isthaec, atque haec quae dicam accipe.
Postquam peperit pueros, lavere iussit nos. occoepimus.
Sed puer ille quem ego lavi, ut magnus est, et multum valet!
Neque eum quisquam colligare quivit incunabulis.

AM. Nimia mira memoras: si isthaec vera sunt, divinitus
Non metuo quin meae uxori latae suppetiae sient.
BR. Magis iam faxo mira dices. postquam in cunas conditu'st,
Devolant angues iubati deorsum in impluvium duo
Maxumi: continuo extollunt ambo capita. AM. hei mihi!
BR. Ne pave. sed angues oculis omnis circumvisere.
Postquam pueros conspicati, pergunt ad cunas citi.
Ego cunas recessim rursum vorsum trahere et ducere,
Metuens pueris, mihi formidans: tantoque angues acrius
Persequi. postquam conspexit angues ille alter puer,
Citus e cunis exilit, facit recta in anguis impetum:
Alterum altera apprehendit eos manu perniciter.
AM. Mira memoras: nimis formidolosum facinus praedicas.
Nam mihi horror membra misero percipit dictis tuis.
Quid fit deinde? porro loquere: BR. puer ambo angues enicat.
Dum haec aguntur, voce clara exclamat uxorem tuam.
AM. Quis homo? BR. summus imperator divum atque hominum Iuppiter.
Is se dixit cum Alcumena clam consuetum cubilibus,
Eumque filium suum esse qui illos angues vicerit:
Alterum tuum esse dixit puerum. AM. pol me haud poenitet,
Scilicet boni dimidium mihi dividere cum Iove.
Abi domum, iube vasa pura actutum adornari mihi,
Vt Iovis supremi multis hostiis pacem expetam.
Ego Tiresiam coniectorem advocabo, et consulam,
Quid faciundum censeat; simul hanc rem ut facta est eloquar.
Sed quid hoc? quam valide tonuit! di obsecro vostram fidem!

ACTVS QVINTVS. SCENA SECVNDA.

IVPPITER.

Bono animo es: assum auxilio, Amphitruo, tibi et tuis:
Nihil est quod timeas. hariolos, haruspices
Mitte omnis. quae futura et quae facta, eloquar:
Multo adeo melius, quam illi, quum sim Iuppiter.
Primum omnium Alcumenae usuram corporis
Cepi, et concubitu gravidam feci filio.
Tu gravidam item fecisti, quom in exercitum
Profectus. uno partu duos peperit simul.
Eorum alter, nostro qui est susceptus semine,
Suis factis te immortali afficiet gloria.
Tu cum Alcumena uxore antiquam in gratiam
Redi. haud promeruit, quamobrem vitio verteres,
Mea vi subacta est facere. ego in coelum migro.

ACTVS QVINTVS. SCENA TERTIA.

AMPHITRVO.

Faciam ita ut iubes, et te oro, promissa ut serves tua.
Ibo ad uxorem intro; missum facio Tiresiam senem.
Nunc, spectatores, Iovis summi causa clare plaudite.

M. ACCI PLAVTI

ASINARIA.

DRAMATIS PERSONAE.

LIBANVS, servus.
DEMAENETVS, senex.
ARGYRIPPVS, adolescens.
CLEAERETA, lena.
LEONIDA, servus.
PHILENIVM, meretrix.
DIABOLVS, adolescens.
PARASITVS.
ARTEMONA, uxor.
MERCATOR.
GREX.

ARGVMENTVM

(vt quibusdam videtur,)

PRISCIANI.

Amanti argento filio auxiliarier
Sub imperio vivens volt senex uxorio.
Itaque ob asinos relatum precium Saureae
Numerarier iussit servolo Leonidae.
Ad amicam id fertur. cedit noctem filius.
Rivinus amens ob praereptam mulierem;
Is rem omnem uxori per Parasitum nuntiat.
Accurrit uxor, ac virum e lustris rapit.

ALIVD ARGVMENTVM

CAMERARII.

Huius Comoediae et nomen et argumentum leve atque iocosum, et tota, quemadmodum in Prologo dicitur ridicula res est. Sed ingens turpitudo et nefarium flagrum hac fabula exponitur, societatis scelestae, et eorum, quae animadversione acerrima digna, non solum impunita essent legibus, sed iocis etiam verborum vulgo celebrarentur. Atque haec est horribilis ira Dei, quae impietatem ita ulciscitur, ut in omnia pessima illam facinora ruere, et delicias facere in gravissimis delictis patiatur. Id quod debemus in his ludis diligenter cognoscere. ita in seria etiam illi ducent cum aliqua utilitate nostra, etc. Ad rem. In hac fabula, volente et iubente patre, argentum a se aufertur, quod detur filio amanti: ea lege, ut filius patri apud amicam locum esse patiatur. Mirifice autem ludunt adolescentem servi, parta praeda. Et finis continet pudendam criminationem uxoris, educentis e lustro virum suum.

P R O L O G V S

Hoc agite sultis, spectatores, nunc iam,
Quae quidem mihi atque vobis res vortat bene,
Gregique huic, et dominis, atque conductoribus.
Face iam nunc, tu praeco, omnem auritum poplum.
Age nunc reside: cave modo ne gratiis.
Nunc quid processerim huc, et quid mihi voluerim,
Dicam; ut sciretis nomen huius Fabulae.
Nam quod ad argumentum attinet, sane breve'st.
Nunc quod me dixi velle vobis dicere,
Dicam: Huic nomen Graece est Onagos Fabulae.
Demophilus scripsit, Marcus vortit barbare.
Asinariam volt esse, si per vos licet.
Inest lepos ludusque in hac Comoedia.
Ridicula res est, date benigne operam mihi,
Vt vos item alias, pariter nunc, Mars adiuvet.

ACTVS PRIMVS. SCENA PRIMA.

LIBANVS, DEMAENETVS.

Sicut tuum vis unicum gnatum tuae
Superesse vitae, sospitem et superstitem;
Ita te obtestor, per senectutem tuam,
Perque illam, quam tu metuis, uxorem tuam:
Si quid med erga tu hodie falsum dixeris,
Vt tibi superstes uxor aetatem siet.

Atque illa viva vivus ut pestem oppetas.
DE. Per deum Fidium quaeris: iurato mihi
Video necesse esse eloqui, quicquid roges,
Ita me obstinate aggressus, ut non audeam
Profecto, percunctanti quin promam omnia.
Proinde actutum istud quid sit, quid scire expetis,
Eloquere: ut ipse scibo, te faciam ut scias.
LI. Dic obsecro hercle serio, quod te rogem.
Cave mihi *mendacii quicquam*. DE. quin tu ergo rogas?
LI. *Num me illuc* ducis ubi lapis lapidem terit?
DE. Quid istuc est? aut ubi est istuc terrarum loci?
LI. Vbi flent nequam homines, qui polentam pransitant.
DE. Quid istuc sit, aut ubi istuc sit, nequeo noscere,
Vbi flent nequam homines, qui polentam pransitant.
LI. Apud fustitudinas ferricrepinas insulas,
Vbi vivos homines mortui incursant boves.
DE. Modo pol percepi, Libane, quid istuc sit loci,
Vbi fit polenta, te fortasse dicere. LI. ah!
Neque hercle ego istuc dico, nec dictum volo.
Teque obsecro hercle, ut, quae locutus, despuas.
DE. Fiat, geratur mos tibi. LI. age age usque exscrea.
DE. Etiamne? LI. quaeso hercle usque ex penitis faucibus.
DE. Etiam? LI. amplius. DE. nam quousque? LI. usque ad mortem volo.
DE. Cave sis malam rem. LI. uxoris dico, non tuam.
DE. Dono te ob istuc dictum, ut expers sis metu.
LI. Di tibi dent, quaecunque optes. DE. redde operam mihi:
Cur hoc ego ex te quaeram? aut cur miniter tibi,
Propterea quod me non scientem feceris?
Aut cur postremo filio succenseam,
Patres ut faciunt ceteri? LI. quid istuc novi est?
DE. Equidem scio iam filius quod amet meus
Isthanc meretricem e proxumo Philenium.
Estne hoc, ut dico, Libane? LI. rectam instas viam.
Ea res est. sed eum morbus invasit gravis.

DE. Quid morbi est? LI. quia non suppetunt dictis data.
DE. Tune es adiutor nunc amanti filio?
LI. Sum vero, et alter noster est Leonida.
DE. Bene hercle facitis, et a me initis gratiam.
Verum meam uxorem, Libane, nescis qualis siet?
LI. Tu primus sentis, nos tamen praenoscimus.
DE. Fateor eam esse importunam atque incommodam.
LI. Posterius istuc dicis, quam credo tibi.
DE. Omnes parentes, Libane, liberis suis,
Qui mihi auscultabunt, facient obsequelam:
Quippe qui mage amico utantur gnato et benevolo:
Atque ego me id facere studeo. volo amari a meis,
Volo me patris mei similem, qui causa mea
Nauclerio ipse ornatu per fallaciam,
Quam amabam, abduxit ab lenone mulierem.
Neque puduit eum id aetatis sycophantias
Struere, et beneficiis me emere gnatum suum sibi.
Eos me decretum est persequi mores patris.
Nam me hodie oravit Argyrippus filius,
Vti sibi amanti facerem argenti copiam:
Et id ego percupio obsequi gnato meo:
Volo amori obsecutum illius, volo amet me patrem.
Quamquam illum mater arcte contenteque habet,
Patres ut consueverunt: ego mitto omnia haec.
Praesertim quum is me dignum, quoi concrederet,
Habuit, me habere honorem eius ingenio decet:
Quum me adiit, ut pudentem gnatum aequum est, patrem;
Cupio esse amicae quod det argentum suae.
LI. Demiror quid sit, et quo evadat, sum in metu.
DE. Equidem scio iam, filius quod amet meus.
LI. Cupis id, quod cupere te nequicquam intellego.
Dotalem servum Sauream uxor tua
Adduxit, cui plus in manu sit quam tibi.
DE. Argentum accepi, dote imperium vendidi:
Nunc verba in pauca conferam, quid te velim.
Viginti iam usu'st filio argenti minis.

Face id ut paratum iam sit. LI. unde gentium?
DE. Me defraudato. LI. maxumas nugas agis.
Nudo detrahere vestimenta me iubes.
Defrudem te ego? age sis, tu sine pennis vola.
Tene ego defrudem, cui ipsi nihil est in manu?
Nisi quid tu porro uxorem defraudaveris.
DE. Qua me, qua uxorem, qua tu servum Sauream
Potes, circumduce, aufer; promitto tibi
Non offuturum, si id hodie effeceris.
LI. *Iubeas una opera me piscari in aëre,*
Venari autem rete iaculo in medio mari.
DE. Tibi optionem sumito Leonidam.
Fabricare quidvis, quidvis comminiscere.
Perficito argentum hodie ut habeat filius,
Amicae quod det. LI. quid ais tu, Demaenete?
Quid si forte in insidias devenero?
Tu redimes me, si me hostes interceperint?
DE. Redimam. LI. tum tu igitur aliud cura quid lubet.
DE. Ego eo ad forum, nisi quid vis. LI. i; etiamne ambulas?
DE. Atque audin' etiam? LI. ecce. DE. si quid te volam, ubi eris?
LI. Vbicunque libitum fuerit animo meo.
Profecto nemo est, quem iam dehinc metuam, mihi
Ne quid nocere possit: cum mihi tua
Oratione omnem animum ostendisti tuum.
Quin te quoque ipsum facio haud magni, si hoc patro.
Pergam quo occoepi, atque ibi consilia exordiar.
DE. Audin' tu? apud Archibulum ego ero argentarium.
LI. Nempe in foro? DE. ibi. si quid opus fuerit, LI. meminero.
DE. Non esse servus peior hoc quisquam potest,
Nec magis versutus, nec quo ab caveas aegrius.
Eidem homini, si quid recte curatum velis,
Mandes: moriri sese misere mavolet,
Quam non perfectum reddat quod promiserit.
Nam ego illud argentum tam paratum filio

Scio esse, quam me hunc scipionem contui.
Sed quid ego cesso ire ad forum, quod inceperam?
(Ibo,) atque ibi manebo apud argentarium.

ACTVS PRIMVS. SCENA SECVNDA.

ARGYRIPPVS.

Siccine hoc fit? foras aedibus me eiici?
Promerenti optume hoccine pretii redditur?
Bene merenti mala es, male merenti bona es.
At malo cum tuo: nam iam ex hoc loco
Ibo ego ad tresviros, vestraque ibi nomina
Faxo erunt: capitis te perdam ego et filiam,
Perlecebrae, pernicies, adolescentum exitium.
Nam mare haud est mare, vos mare acerrimum.
Nam in mari repperi, hic elavi bonis.
Ingrata atque irrita esse omnia intellego,
Quae dedi, et quod benefeci: at posthac tibi,
Male quod potero facere, faciam, meritoque id faciam tuo.
Egô pol te redigam eodem unde orta es, ad egestatis terminos.
Ego edepol te faciam, ut quae sis nunc, et quae fueris, scias.
Quae priusquam istam adii, atque amans ego animum meum isti dedi,
Sordido vitam oblectabas pane, in pannis, inopia.
Atque ea si erant, magnas habebas omnibus dis gratias.
Eadem nunc, quom est melius, me, cuius opera est, ignoras, mala.
Reddam ego te ex fera, fame mansuetem, me specta modo.
Nam isti quod succenseam ipsi, nihil est: nihil quicquam meret.
Tuo facit iussu, tuo imperio paret: mater tu, eadem hera es.

Te ego ulciscar, te ego ut digna es, perdam, atque ut de me meres.
At, scelesta, viden' ut ne id quidem me dignum esse existumat,
Quem adeat, quem colloquatur, cuique irato supplicet.
Atque eccam illecebra exit tandem; opinor hic ante ostium
Meo modo loquar quae volam, quoniam intus non licitum est mihi.

ACTVS PRIMVS. SCENA TERTIA.

CLEAERETA, ARGYRIPPVS.

Vnumquodque istorum verbum nummis Philippeis aureis
Non potest auferre hinc a me, si quis emptor venerit.
Nec recte quae tu in nos dicis, aurum atque argentum merum'st.
Fixus hic apud nos est animus tuus clavo Cupidinis.
Remigio veloque quantum poteris, festina et fuge.
Quam magis te in altum capessis, tam aestus te in portum refert.
AR. Ego pol istum portitorem privabo portorio.
Ego te dehinc, ut merita es de me et mea re, tractare exequar:
Quom tu me, ut meritus sum, non tractas, quae eiicis domo.
CL. Magis istuc percipimus lingua dici, quam factis fore.
AR. Solus solitudine ego ted atque ab egestate abstuli;
Solus si ductem, referre gratiam nunquam potes.
CL. Solus ductato, si semper solus quae poscam dabis.
Semper tibi promissum habeto hac lege, dum superes datis.
AR. Qui modus dandi? nam nunquam tu quidem expleri potes.

Modo quod accepisti, haud multo post aliquid quod poscas, paras.
CL. Quid modi'st? ductando, amando, nunquamne expleri potes?
Modo remisisti, continuo iam ut remittam ad te rogas.
AR. Dedi equidem quod mecum egisti. CL. et tibi ego misi mulierem.
Par pari datum hostimentu'st, opera pro pecunia.
AR. Male agis mecum. CL. quid me accusas, si facio officium meum?
Nam neque usquam fictum, neque pictum, neque scriptum in poëmatis,
Vbi lena bene agat cum quiquam amante, quae frugi esse volt.
AR. Mihi quidem te parcere aequum est tandem, ut tibi durem diu.
CL. Non tu scis, quae amanti parcet, eadem sibi parcet parum,
Quasi piscis, itidem est amator lenae; nequam est, nisi recens.
Is habet succum, is suavitatem: eum quovis pacto condias;
Vel patinarium vel assum: verses quo pacto lubet.
Is dare volt, is se aliquid posci. nam ubi de pleno promitur,
Neque ille scit quid det, quid damni faciat. illi rei studet:
Volt placere sese amicae, volt mihi, pedissequae,
Volt famulis, volt etiam ancillis: et quoque catulo meo
Subblanditur novus amator, se ut quom videat, gaudeat.
Vera dico. ad suum quemque hominem quaestum esse aequum est callidum.
AR. Perdidici isthaec esse vera, damno cum magno meo.
CL. Si ecastor nunc habeas quod des, alia verba perhibeas:
Nunc quia nihil habes, maledictis te eam ductare postulas.

AR. Non meum est. CL. nec meum quidem edepol, ad te ut mittam gratiis.
Verum aetatis atque honoris gratia hoc fiet tui:
Quia nobis lucro fuisti potius, quam decori tibi.
Si mihi dantur duo talenta argenti numerata in manum,
Hanc tibi noctem honoris caussa gratiis dono dabo.
AR. Quid, si non est? CL. tibi non esse credam; illa alio ibit tamen.
AR. *Vbi illaec* quae dedi ante? CL. abusa. nam si ea durarent mihi,
Mulier mitteretur ad te: nunquam quicquam poscerem.
Diem, aquam, solem, lunam, noctem, haec argento non emo:
Cetera quaeque volumus uti, Graeca mercamur fide.
Quom a pistore panem petimus, vinum ex oenopolio,
Si aes habent, dant mercem: eadem nos disciplina utimur.
Semper oculatae nostrae sunt manus, credunt quod vident.
Vetus est, nihili cocio est: scis cuius? non dico amplius.
AR. Aliam nunc mihi orationem despoliato praedicas:
Longe aliam, inquam, praebes nunc atque olim, quum dabam:
Aliam atque olim quum illiciebas me ad te blande ac benedice:
Tum mihi aedes quoque arridebant, cum ad te veniebam, tuae.
Me unice unum ex omnibus te, atque illam amare, aiebas mihi,
Vbi quid dederam, quasi columbae pulli in ore ambae meo
Vsque eratis: meo de studio studia erant vostra omnia.
Vsque adhaerebatis: quod ego iusseram, quod volueram,

Faciebatis; quod nolebam ac vetueram, de industria
Fugiebatis, neque conari id facere audebatis prius.
Nunc neque quid velim, neque nolim, facitis magni, pessumae.
CL. Non tu scis? hic noster quaestus aucupii simillimu'st.
Auceps quando concinnavit aream, offundit cibum.
Aves assuescunt. necesse est facere sumptum, qui quaerit lucrum.
Saepe edunt: semel si captae sunt, rem solvunt aucupi:
Itidem hic apud nos. aedis nobis area est, auceps sum ego,
Esca est meretrix, lectus illix est, amatores aves:
Bene salutando consuescunt, compellando blanditer,
Osculando, oratione vinnula, venustula.
Si papillam pertractavit, haud est ab re aucupis.
Savium si sumsit, sumere eum licet sine retibus.
Haeccine te esse oblitum, in ludo qui fuisti tamdiu?
AR. Tua ista culpa est, quae discipulum semidoctum abs te amoves.
CL. Remeato audacter; mercedem si eris nactus: nunc abi.
AR. Mane, mane, audi: dic quid me aequum censes pro illa tibi dare:
Annum hunc ne cum quiquam alio sit. CL. tene? viginti minas.
Atque ea lege, si alius ad me prius attulerit, tu vale.
AR. At ego: est etiam, priusquam abis, quod volo loqui. CL. dic quod lubet.
AR. Non omnino iam perii: est reliquum quo peream magis.
Habeo, unde istuc tibi quod poscis dem: sed in leges meas
Dabo, ut scire possis, perpetuum annum hunc mihi uti serviat,
Nec quenquam interea alium admittat prorsus, quam me, ad se virum.

CL. Quin si tu voles, domi servi qui sunt castrabo viros.
Postremo ut voles nos esse, syngrapham facito afferas.
Vt voles, ut tibi lubebit, nobis legem imponito:
Modo tecum una argentum afferto, facile patiar cetera.
Portitorum simillimae sunt ianuae lenoniae:
Si affers, tum patent: si non est quod des, aedes non patent.
AR. Interii, si non invenio ego illas viginti minas.
Et profecto, nisi illud perdo argentum, pereundum est mihi.
Nunc pergam ad forum, atque experiar opibus, omni copia:
Supplicabo, exobsecrabo, ut quemque amicum videro:
Dignos, indignos adire, atque experiri certum est mihi.
Nam si mutuas non potero, certum est sumam foenore.

ACTVS SECVNDVS. SCENA PRIMA.

L I B A N V S.

Hercle vero, Libane, nunc te meliu'st expergiscier,
Atque argento comparando fingere fallaciam.
Iam diu est factum quom discesti ab hero, atque abiisti ad forum,
Igitur inveniundo argento ut fingeres fallaciam.
Ibi tu ad hoc diei tempus dormitasti in otio.
Quin tu abs te socordiam omnem reice, et segnitiem amove.
Atque ad ingenium vetus versutum te recipis tuum.
Serva herum: cave tu idem faxis, alii quod servi solent,
Qui ad heri fraudationem callidum ingenium gerunt.
Vnde sumam? quem intervortam? quo hanc celocem conferam?
Impetritum, inauguratum'st: quovis admittunt aves.
Picus et cornix est ab laeva; corvus porro ab dextera.

Consuadent: certum hercle est, vostram consequi sen-
tentiam.
Sed quid hoc, quod picus ulmum tundit? non teme-
rarium'st:
Certe, hercle, ego, quantum ex augurio auspicii in-
tellego,
Aut mihi in mundo sunt virgae, aut atriensi Saureae.
Sed quid illuc, quod exanimatus currit hic Leonida?
Metuo, quod illic obscaevavit meae falsae fallaciae.

ACTVS SECVNDVS. SCENA SECVNDA.

LEONIDA, LIBANVS.

Vbi ego nunc Libanum requiram, aut familiarem
filium?
Vti ego illos lubentiores faciam, quam Lubentia'st?
Maxumam praedam et triumphum eis adfero adven-
tu meo.
Quando mecum pariter potant, pariter scortari solent,
Hanc quidem quam nactus praedam, pariter cum illis
partiam.
LI. Illic homo aedis compilavit, more si fecit suo.
Vae illi, qui tam indiligenter observavit ianuam,
LE. Aetatem velim servire, Libanum ut conveniam
modo.
LI. Mea quidem hercle opera liber nunquam fies ocius.
LE. Etiam de tergo ducentas plagas praegnantis dabo.
LI. Largitur peculium, omnem in tergo thesaurum gerit.
LE. Nam si huic occasioni tempus sese subterduxerit,
Nunquam edepol quadrigis albis indipiscet postea:
Herum in obsidione linquet, inimicum animos auxerit.
Sed si mecum occasionem opprimere hanc, quae ob-
venit, studet,
Maximas opimitates gaudio effertissimas
Suis heris illc una mecum pariet, gnatoque et patri:

Adeo ut aetatem ambo ambobus nobis sint obnoxii,
Nostro devincti beneficio. LI. vinctos nescio quos ait.
Non placet: metuo in commune, ne quam fraudem frausus siet.
LE. Perii ego oppido, nisi Libanum invenio iam, ubi ubi est gentium.
LI. Illic homo socium ad malam rem quaerit, quem adiungat sibi.
Non placet. pro monstro extemplo est, quando qui sudat tremit.
LE. Sed quid ego hic properans concesso pedibus, lingua largior?
Quin ego hanc iubeo tacere, quae loquens lacerat diem?
LI. Edepol hominem infelicem, qui patronam comprimat!
Nam si quid sceleste fecit, lingua pro illo peierat.
LE. Approperabo, ne post tempus praedae praesidium parem.
LI. Quae illaec praeda est? ibo advorsum, atque electabo quicquid est.
Iubeo te salvere voce summa, quoad vires valent.
LE. Gymnasium flagri, salveto. LI. quid agis, custos carceris?
LE. O catenarum colone. LI. O virgarum lascivia.
LE. Quot pondo ted esse censes nudum? LI. non edepol scio.
LE. Scibam ego te nescire: at pol ego qui te expendi scio,
Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.
LI. Quo argumento istuc? LE. ego dicam, quo argumento et quo modo.
Ad pedes quando alligatus es, aequum centupondium,
Vbi manus manicae complexae sunt, atque adductae ad trabem,
Nec dependis, nec propendis, quin malus nequamque sis.
LI. Vae tibi! LE. hoc testamento Servitus legat tibi.

LI. Verbis velitationem fieri compendi volo.
Quid istuc negotii est? LE. certum est, credere? LI. audacter licet.
LE. Sis amanti subvenire familiari filio,
Tantum adest boni improviso, verum commistum malo
Omnes de nobis carnificum concelebrabuntur dies.
Libane, nunc audacia usus est nobis inventa et dolis.
Tantum facinus modo inveni ego, ut nos dicamur duo
Omnium dignissimi esse, quo cruciatus confluant.
LI. Ergo mirabar, quod dudum scapulae gestibant mihi,
Hariolari quae occeperunt sibi esse in mundo malum.
Quicquid est eloquere. LE. magna est praeda cum magno malo.
LI. Si quidem omnes coniurati cruciamenta conferant,
Habeo opinor familiarem tergum, ne quaeram foris.
LE. Si istam firmitudinem animi obtines, salvi sumus.
LI. Quin si tergo res solvenda est, rapere cupio publicum:
Pernegabo atque obdurabo, periurabo denique.
LE. Hem! ista virtus est, quando usu'st qui malum fert fortiter.
Fortiter malum qui patitur, idem post patitur bonum.
LI. Quin rem actutum edisseris? cupio malum nanciscier.
LE. Placide ergo unumquidque derogita, ut acquiescam: non vides
Me ex cursura anhelitum etiam ducere? LI. age age, mansero
Tuo arbitratu, vel adeo usque dum peris. LE. ubi nam est herus?
LI. Maior apud forum'st, minor hic est intus. LE. iam satis est mihi.
LI. Tum igitur tu dives es factus? LE. mitte ridicularia.
LI. Mitto. istud quod affers aures exspectant meae.
LE. Animum adverte, ut aeque mecum haec scias. LI. taceo. LE. beas.
Meministin' asinos Arcadicos mercatori Pellaeo

Nostrum vendere atriensem? LI. memini. quid tum postea?
LE. Hem! ergo is argentum huc remisit, quod daretur Saureae
Pro asinis. adolescens venit modo, qui id argentum attulit.
LI. Vbi is homo'st? LE. iam devorandum censes, si conspexeris.
LI. Ita enimvero: sed tamen tu nempe eos asinos praedicas
Vetulos, claudos, quibus subtritae ad femina iam erant ungulae.
LE. Ipsos, qui tibi subvectabant rure huc virgas ulmeas
LI. Teneo: atque iidem te hinc vexerunt vinctum rus. LE. memor es probe.
Verum in tonstrina ut sedebam, me infit percontarier:
Ecquem filium Stratonis noverim Demaenetum?
Dico me novisse extemplo, et me eius servom praedico
Esse, et aedis demonstravi nostras. LI. quid tum postea?
LE. Ait se ob asinos ferre argentum atriensi Saureae,
Viginti minas; sed eum sese non novisse hominem qui siet:
Ipsum vero se novisse callide Demaenetum:
Quoniam ille elocutus haec sic. LI. quid tum? LE. ausculta ergo; scies.
Extemplo facio facetum me, atque magnificum virum,
Dico me esse atriensem. sic hoc respondit mihi:
Ego pol Sauream non novi, neque qua facie sit scio.
Te non aequum est succensere. si herum vis Demaenetum,
Quem ego novi, adduce: argentum non morabor quin feras.
Ego me dixeram adducturum, et me domi praesto fore.
Ille in balineas iturus est. inde huc veniet postea.
Quid nunc consilii captandum censes? dic. LI. hem istuc ago,
Quomodo argentum intervortam, et adventorem, et Sauream.

Iam hoc opus est exasciatum: nam si ille argentum prius
Hospes huc adfert, continuo nos ambo exclusi sumus.
Nam me hodie senex seduxit solum, seorsum ab aedibus:
Mihi, tibique interminatu'st, nos futuros ulmeos,
Ni hodie Argyrippo viginti essent argenti minae.
Iussit vel nos atriensem, vel nos uxorem suam
Defraudare: dixit sese operam promissam dare.
Nunc tu abi ad forum ad herum, et narra, haec ut nos acturi sumus.
Te ex Leonida futurum esse atriensem Sauream,
Dum argentum afferat Mercator pro asinis. LE. faciam uti iubes,
LI. Ego illum interea hic oblectabo, prius si forte advenerit.
LE. Quid ais? LI. quid vis? LE. pugno malam si tibi percussero,
Mox cum Sauream imitabor, caveto ne succenseas.
LI. Hercle vero tu cauebis, ne me attigas. si me tagis,
Nae hodie malo cum auspicio nomen commutaveris.
LE. Quaeso aequo animo patitor. LI. patitor tu item, cum ego te referiam.
LE. Dico ut usus fieri. LI. dico hercle ego quoque ut facturus sum.
LE. Ne nega. LI. quin promitto inquam hostire contra ut merueris.
LE. Ego abeo: tu iam scio patiere. sed quis hic est. is est:
Ille est ipsus. iam ego recurro huc. tu hunc interea hic tene.
Volo seni narrare. LI. quin tu officium facis ergo, ac fugis?

ACTVS SECVNDVS. SCENA TERTIA.

MERCATOR, LIBANVS.

Vt demonstratae sunt mihi, hasce aedis esse oportet,
Demaenetus ubi dicitur habitare. I puer, pulta.
Atque atriensem Sauream, si est intus, evocato huc.
LI. Quis nostras sic frangit fores? ohe, inquam, si quid audis.
ME. Nemo *etiam tetigit*. sanusne *es*. LI. at censebam attigisse,
Propterea, Huc quia habebas iter. nolo ego fores conservas meas
A te verberarier: sane ego sum amicus nostris aedibus.
ME. Pol haud periculum est, cardines ne foribus effringantur,
Si istoc extemplo tu omnibus, qui quaerunt, respondebis.
LI. Ita haec morata est ianua: extemplo ianitorem
Clamat, procul si quem videt ire ad sese calcitronem.
Sed, quid venis? quid quaeritas? ME. Demaenetum volebam.
LI. Si sit domi, dicam tibi. ME. quid? eius atriensis?
LI. Nihilo mage intus est. ME. ubi est? LI. ad tonsorem ire dixit.
ME. Quum venisset, post non rediit? LI. non edepol. quid volebas?
ME. Argenti viginti minas, si adesset, accepisset.
LI. Qui pro istuc? ME. asinos vendidit Pellaeo mercatori
Mercatu. LI. scio, tu id nunc refers? iam hic credo eum affuturum.
ME. Qua facie vester Saurea est? si is est, iam scire potero.
LI. Macilentis malis, rufulus, aliquantum ventriosus,
Truculentis oculis, commoda statura, tristi fronte.
ME. Non potuit pictor rectius describere eius formam.
Atque hercle ipsum adeo contuor, quassanti capite incedit.

LI. Quisque obviam huic hic occesserit irato, vapulabit.
Siquidem hercle Aeacidinis minis animisque repletus incedit.
Si me iratus tetigerit, iratus vapulabit.

ACTVS SECVNDVS. SCENA QVARTA.

LEONIDA, MERCATOR, LIBANVS.

Quid hoc est negotii? neminem meum dictum magnifacere.
Libanum in tonstrinam ut iusseram venire, is nullus venit.
Nae ille edepol tergo et cruribus consuluit haud decore.
ME. Nimis imperiosus est. LI. vae mihi hodie! LE. salvere iussi
Libanum libertum! iam manu emissus? LI. obsecro te.
LE. Nae tu hercle cum magno malo mihi obviam occessisti.
Cur non venisti, ut iusseram, in tonstrinam? LI. hic me moratu'st.
LE. Siquidem hercle nunc summum Iovem te dicas detinuisse,
Atque is precator assiet, malam rem effugies nunquam.
Tu, verbero, imperium meum contempsisti? LI. perii! hospes.
ME. Quaeso hercle noli, Saurea, mea causa hunc verberare.
LE. Vtinam nunc stimulus in manu mihi sit! ME. quiesce quaeso.
LE. Qui latera conteram tua, quae occalluere plagis.
Abscede, et sine me hunc perdere, qui semper ira incendit.
Cui nunquam unam rem me licet semel praecipere furi,

Quin centies eadem imperem, atque ogganniam: itaque iam hercle
Clamore ac stomacho non queo labori suppeditare.
Iussin', scelešte, ab ianua hoc stercus hinc auferri?
Iussin' columnis deiici operas aranearum?
Iussin' in splendorem dari bullas has foribus nostris?
Nihil est: tanquam si claudus sim, cum fusti est ambulandum.
Quia triduum hoc unum modo foro operam assiduam dedi,
Dum reperiam qui quaeritet argentum in foenus, hic vos
Dormitis interea domi, atque herus in hara, haud aedibus, habitat.
Hem ergo, hoc tibi. LI. hospes, te obsecro, defende. LE. Saurea, oro
Mea causa ut mittas. LE. eho, ecquis pro vectura olivi
Resolvit? LI. resolvit. LE. cui datum est? LI. Sticho vicario ipsi
Tuo. LE. vah! delenire apparas. scio mihi vicarium esse,
Neque eo esse servom in aedibus heri, qui sit pluris quam ille sit.
Sed vina quae heri vendidi vinario Exaerambo,
Iam pro iis satisfecit Sticho? fecisse satis opinor:
Nam vidi huc ipsum adducere trapezitam Exaerambum.
LE. Sic dedero. prius quae credidi, vix anno post exegi.
Nunc satagit: adducit domum etiam ultro, et scribit nummos.
Dromo mercedem rettulit? LI. dimidio minus opinor.
LE. Quid reliquom? LI. aiebat reddere quam extemplo redditum esset:
Nam retineri, ut quod sit sibi operis, efficeret, locatum.
LE. Scyphos quos utendos dedi Philodamo, rettulitne?
LI. Non etiam. LE. hem! non? si velis, da, commoda homini amico.

Praefiscini hoc nunc dixerim, nemo etiam me accusavit
Merito meo, neque me Athenis est alter hodie quisquam,
Cui credi recte aeque putent. ME. fortassis! sed me tamen
Nunquam hodie induces, ut tibi credam hoc argentum ignoto.
Lupus est homo homini, non homo, quom qualis sit non novit.
LE. Iam nunc secunda mihi facis. scibam huic te capitulo hodie
Facturum satis pro iniuria. quanquam ego sum sordidatus,
Frugi tamen sum, nec potest peculium enumerari.
ME. Fortasse! LE. etiam nunc dico: Periphanes Rhodo mercator
Dives, absente hero solus mihi talentum argenti
Soli annumeravit, et mihi credidit, neque deceptus in eo.
ME. Fortasse! LE. atque etiam tu quoque ipse, si esses percunctatus
Me ex aliis, scio pol, crederes nunc quod fers. ME. haud negassim.

ACTVS TERTVS. SCENA PRIMA.

CLEAERETA, PHILENIVM.

Nequeon' ego te interdictis facere mansuetam meis?
An ita tu es animata, ut qui expers matris imperii sies?
PH. Vbi piem Pietatem, si isto more moratam tibi
Postulem placere, mater, mihi quo pacto praecipis?
CL. An decorum est adversari meis te praeceptis? PH. quid est?

CL. Hoccine est pietatem colere, matris imperium minuere?
PH. Neque quae recte faciunt culpo; neque quae delinquunt amo.
CL. Satis dicacula es amatrix. PH. mater, is quaestu'st mihi:
Lingua poscit, corpus quaerit, animus orat, res monet.
CL. Ego te volui castigare, tu mi accusatrix ades.
PH. Neque edepol te accuso, neque id me facere fas existumo.
Verum ego meas queror fortunas, quom illo quem amo prohibeor.
CL. Ergo una pars orationis de die dabitur mihi.
PH. Et meam partem loquendi, et tuam trado tibi.
Ad loquendum, atque ad tacendum tute habeas portisculum.
Quin pol si reposivi remum, sola ego in casteria
Vbi quiesco, omnis familiae causa consistit tibi.
CL. Quid ais tu, quam ego unam vidi mulierem audacissumam?
Quoties te vetui Argyrippum filium Demaeneti
Compellare aut contrectare, colloquive aut contui?
Quid dedit? quid deportari iussit ad nos? an tu tibi
Verba blanda esse aurum rere? dicta docta pro datis?
Vltro amas, ultro expetessis, ultro ad te arcessi iubes.
Illos qui dant, eos derides: qui deludunt, deperis.
An te id exspectare oportet, si quis promittat tibi,
Te facturum divitem, si moriatur mater sua?
Ecastor nobis periclum magnum et familiae portenditur,
Dum eius exspectamus mortem, ne nos moriamur fame.
Nunc adeo nisi mihi huc argenti affert viginti minas,
Nae ille ecastor hinc trudetur largus lacrumarum foras.
Hic dies summu'st apud me inopiae excusatio.
PH. Patiar, si cibo carere me iubeas, mater mea.
CL. Non veto ted amare, qui dant, quoi amentur gratia.

PH. Quid si hic animus occupatu'st, mater, quid faciam? mone. CL. hem!
Meum caput contemples, siquidem ex re consultas tua.
PH. Etiam opilio, qui pascit, mater, alienas oves,
Aliquam habet peculiarem, qui spem soletur suam.
Sine me amare vnum Argyrippum, animi causa, quem volo.
CL. intro abi. nam te quidem edepol nihil est impudentius.
PH. Audientem dicto, mater, produxisti filiam.

ACTVS TERTIVS. SCENA SECVNDA.

LEONIDA, LIBANVS.

Perfidiae laudes gratiasque habemus merito magnas,
Quum nostris sycophantiis, dolis, astutiisque,
Scapularum confidentia, virtute ulmorum freti
Qui advorsum stimulos, laminas, crucesque, compedesque,
Nervos, catenas, carceres, numellas, pedicas, boias,
Indoctoresque acerrimos, gnarosque nostri tergi;
Qui saepe ante in nostras scapulas cicatrices indiderunt:
Eae nunc legiones, copiae, exercitusque eorum,
Vi, pugnando, periuriis nostris, euge, potiti.
Id virtute huius collegae, meaque comitate
Factum est. LI. qui me vir fortior est ad sufferendas plagas?
LE. Edepol virtutes qui tuas nunc possit collaudare,
Sicut ego possim, quae domi duellique male fecisti.
Nae illa edepol pro merito nunc tuo memorari multa possunt.
Vbi fidentem fraudaveris, ubi hero infidelis fueris,
Vbi verbis conceptis sciens libenter periuraris,
Vbi parietes perfoderis, in furto ubi sis prehensus,

Vbi saepe causam dixeris pendens adversus octo
Astutos, audacis viros, valentes virgatores.
LI. Fateor profecto ut praedicas, Leonida, esse vera.
Verum edepol nae etiam tua quoque malefacta iterari multa
Et vero possunt, ubi sciens fideli infidus fueris:
Vbi prehensus in furto sies, et manifesto verberatus:
Vbi periuraris: ubi sacro manus sis admolitus:
Vbi heris damno, molestiae, et dedecori saepe fueris:
Vbi creditum tibi quod sit, tibi datum esse pernegaris:
Vbi amicae, quam amico tuo, fueris magis fidelis:
Vbi saepe ad languorem tua duritia dederis octo
Validos lictores, ulmeis affectos lentis virgis.
Num male relata est gratia? ut collegam collaudavi!
LE. Vt meque teque maxume atque ingenio nostro decuit.
LI. Iam omitte ista, atque hoc quod rogo responde. LE. rogita quod vis.
Argenti viginti minas habesne? LE. hariolare.
Edepol senem Demaenetum lepidum fuisse nobis.
Vt assimulabat Sauream med esse, quam facete!
Nimis aegre risum continui, ubi hospitem inclamavit,
Quod se absente mihi fidem habere noluisset.
Vt memoriter me Sauream vocabat atriensem!
LI. Mane dum. LE. quid est? LI. Philenium estne haec quae intus exit?
Atque Argyrippus una. LE. opprime os: is est. etiam subauscultemus.
Lacrumantem lacinia tenet lacrumans. quidnam esse dicam?
Tacite auscultemus. LI. attate! modo hercle in mentem venit.
Nimis vellem habere perticam. LE. quoi rei? LI. qui verberarem
Asinos, si forte occeperint clamare hinc ex crumina.

ACTVS TERTIVS. SCENA TERTIA.

ARGYRIPPVS, PHILENIVM, LIBANVS, LEONIDA.

Cur me retentas? PH. quia tui amans abeuntis egeo.
AR. Vale. PH. aliquanto amplius valerem, si hic maneres.
AR. Salve. PH. salvere me iubes, quoi tu abiens affers morbum.
AR. Mater supremum mihi tua dixit, domum ire iussit.
PH. Acerbum funus filiae faciet, si te carendum est.
LI. Homo hercle hinc exclusu'st foras. LE. ita res est. AR. mitte quaeso.
PH. Quo nunc abis? quin tu hic manes? AR. nox si voles manebo.
LI. Audin' hunc? opera ut largus est nocturna. nunc enim est
Negotiosus interdius. videlicet Solonem,
Leges ut conscribat, quibus se populus teneat. gerrae.
Qui sese parere apparent huius legibus, profecto
Nunquam bonae frugi sient, dies noctesque potent.
LE. Nae iste hercle ab ista non pedem discedat, si licessit,
Qui nunc festinat, atque ab hac minatur sese abire.
LI. Sermoni iam finem face tuo: huius sermonem accipiam.
AR. Vale. PH. quo properas? AR. bene vale: apud Orcum te videbo:
Nam equidem me, iam quantum potest, a vita abiudicabo.
PH. Cur tu, obsecro, immerito meo me morti dedere optas?
AR. Ego te? quam si intellegam deficere vita, iam ipse
Vitam meam tibi largiar, et de mea ad tuam addam.
PH. Cur ergo minitaris tibi te vitam esse amissurum?
Nam quid me facturam putas, si istuc quod dicis, faxis?

Mihi certum est, efficere in me omnia eadem quae tu in me facis.
AR. O melle dulci dulcior mihi tu es. PH. certe enim tu vita es
Mihi. complectere. AR. facio lubens. PH. utinam sic efferamur!
LE. O Libane, uti miser est homo qui amat! LI. imo hercle vero,
Qui pendet, multo est miserior. LE. scio, qui periclum feci.
Circumsistamus: alter hinc, hinc alter appellemus.
LI. Here, salve. sed num fumus est haec mulier, quam amplexare?
AR. Qui dum? LI. quia oculi sunt tibi lacrimantes, eo rogavi.
AR. Patronus qui vobis fuit futurus, perdidistis.
LI. Equidem hercle nullum perdidi: adeo, quia numquam ullum habui.
LE. Philenium, salve. PH. dabunt di, quae velitis, vobis.
LI. Noctem tuam et vini cadum velim, si optata fiant.
AR. Verbum cave faxis, verbero. LI. tibi equidem, non mihi opto.
AR. Tum tu igitur loquere quod lubet. LE. hunc hercle verberare.
LE. Quisnam istuc accredat tibi, cinaede calamistrate?
Tun' verberes, qui pro cibo habeas te verberari?
AR. Vt vestrae fortunae meis praecedunt, Libane, longe,
Qui hodie numquam ad vesperum vivam! LI. quapropter quaeso?
AR. Quia ego hanc amo, et haec me amat: huic quod ego dem, nusquam quicquam est.
Hinc med amantem ex aedibus delegit huius mater.
Argenti viginti minae me ad mortem appulerunt:
Quas hodie adolescens Diabolus ipsi daturus dixit:
Vt hanc ne quoquam mitteret, nisi ad se hunc annum totum.

Videtin' viginti minae quid pollent, quidve possunt?
Ille, qui illas perdit, salvus est: ego, qui non perdo, pereo.
LI. Iam dedit argentum? AR. non dedit. LI. bono animo es, ne formida.
LE. Secede huc: Libane, te volo. LI. si quid vis. AR. obsecro vos,
Eadem istac opera suavius est complexos fabulari.
LI. Non omnia eadem aeque omnibus, here, suavia esse scito:
Vobis est suave amantibus complexos fabulari:
Ego complexum huius nihil moror. LE. meum autem haec aspernatur.
Proinde istud facias ipse, quod faciamus, nobis suades.
AR. Ego vero, et quidem edepol lubens. interea, si videtur,
Concedite istuc. LE. vin' herum deludi? LI. dignu'st sane.
LE. Vin' faciam ut me Philenium praesente hoc amplexetur?
LI. Cupio hercle. LE. sequere hac. AR, ecquid est salutis? satis locuti.
LE. Auscultate, atque operam date, et mea dicta devorate.
Primum omnium servos tuos nos esse non negamus;
Sed si tibi viginti minae argenti proferentur,
Quo nos vocabis nomine? AR. libertos. LE. non patronos?
AR. Id potius. LE. viginti minae hic insunt in crumina.
Has ego, si vis, tibi dabo. AR. di te servassint semper,
Custos herilis, decus populi, thesaurus copiarum,
Salus interioris hominis, amorisque imperator.
Hic pone, hic istam colloca cruminam in collo plane.
LE. Nolo ego te, qui herus sis mihi, onus istuc sustinere.
AR. Quin tu labore liberas te, atque istam imponis in me.

LE. Ego baiulabo; tu, ut decet dominum, ante me ito inanis.
AR. Quid nunc? quid est? quin tradis huc crumi- nam pressatum herum?
LE. Hanc, cui daturus hanc, iube petere atque orare mecum.
Nam istuc proclive est, quod iubes, me plane collo- care.
PH. Da meus ocellus, mea rosa, mi anime, da mea vo- luptas,
Leonida, argentum mihi; ne nos deiunge amantis.
LE. Dic igitur me tuum passerculum, gallinam, co- turnicem,
Agnellum: hoedillum me tuum dic esse, vel vitellum?
Prehende auriculis, compara labella cum labellis.
AR. Te osculetur, verbero? LE. quam vero indignum visum est!
Atqui pol hodie non feres, ni genua confricantur.
AR. Quidvis egestas imperat: fricentur. da nunc quod oro.
PH. Age, mi Leonida, obsecro fer amanti hero salutem.
Redime istoc beneficio te ab hoc, et tibi eme hunc isto argento.
LE. Nimis bella es atque amabilis: et si hoc esset meum, hodie
Nunquam me orares quin darem: illum te orare me- liu'st.
Illic hanc mihi servandam dedit. i sane, bella, belle.
Cape hoc sis, Libane. AR. furcifer, etiam me delusisti?
LE. Nunquam hercle facerem, genua ni tam nequiter fricares.
Agesis tu in partem nunc iam hunc delude, atque amplexare hanc.
LI. Taceas, me spectes. AR. quin ad hunc Philenium aggredimur,
Virum quidem pol optumum, et non similem furis huius.

LI. Dabuntur: animo sis bono face: exoptata obtingent.
AR. Vt consuevere, homines Salus frustratur et Fortuna.
LE. Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.
LI. Ego pes fui. AR. quin nec caput, nec pes sermonum apparet.
Nec quid dicatis, nec me cur ludatis scire possum.
LI. Satis iam delusum censeo: nunc rem, ut est, eloquamur.
Animum, Argyrippe, advorte sis! pater nos ferre hoc iussit
Argentum ad te. AR. ut tempore opportuneque attulistis!
LI. Hic inerunt viginti minae bonae, mala opera partae:
Has tibi nos pactis legibus dare iussit. AR. quid id est quaeso?
LI. Noctem huius et coenam sibi ut dares. AR. iube advenire quaeso.
Meritissumo eius quae volet faciemus, qui hosce amores
Nostros dispulsos compulit. LE. patieris, Argyrippe,
Patrem hanc amplexari tuum? AR. haec facile faciet ut patiar.
Leonida, curre obsecro; patrem huc orato ut veniat.
LI. Iamdudum est intus. AR. hac quidem non venit. LI. angiporto
Illac per hortum circuit clam, ne quis se videret
Huc ire familiarium. ne uxor resciscat, metuit.
De argento, si mater tua sciat ut sit factum. AR. heia
Benedicite. ite intro cito. valete. LE. et vos amate.

ACTVS QVARTVS. SCENA PRIMA.

DIABOLVS, PARASITVS.

Agedum, istum ostende quem conscripsisti syngraphum
Inter me et amicam et lenam: leges perlege.

Nam tu Poëta es prorsus ad eam rem unicus.
PA. Horrescet faxo lena, leges quum audiet.
DI. Age quaeso, mi, hercle, translege. PA. audin'? DI. audio.
PA. Diabolus Glauci filius Cleaeretae
Lenae dedit dono argenti viginti minas,
Philenium ut secum esset noctes et dies
Hunc annum totum. DI. neque cum quiquam alio quidem.
PA. Addone? DI. adde: et scribas, vide, plane et probe.
PA. Alienum hominem intromittat neminem,
Quod illa aut amicum aut patronum. DI. neminem.
PA. Aut quod illa amicae suae amatorem praedicet,
Fores occlusae omnibus sient, nisi tibi.
In foribus scribat, occupatam esse se.
Aut quod illa dicat peregre allatam epistolam,
Ne epistola quidem ulla sit in aedibus,
Nec cerata adeo tabula. et si qua inutilis
Pictura sit, eam vendat. ni quatriduo
Abalienarit, quo abs te argentum acceperit,
Tuus arbitratus sit, comburas, si velis.
Ne illi sit cera, ubi facere possit literas.
Vocet convivam neminem illa; tu voces.
Ad eorum ne quem oculos adiiciat suos.
Si quem alium aspexit, caeca continuo siet.
Tecum una postea aeque pocula potitet.
Abs ted accipiat, tibi propinet, tu bibas.
Ne illa minus, aut plus quam tu, sapiat. DI. satis placet.
PA. Suspiciones omnes abs se segreget;
Neque illaec ulli pede pedem homini premat.
Cum surgat, neque in lectum inscendat proximum,
Neque cum descendat, inde det cuiquam manum.
Spectandum ne cui annulum det, neque roget.
Talos ne cuiquam homini admoveat, nisi tibi.
Cum iaciat, Te, ne dicat: nomen nominet.
Deam invocet sibi, quam lubebit, propitiam.

Deum nullum. si magis religiosa fuerit,
Tibi dicat, tu pro illa ores, ut sit propitius.
Neque illa ulli homini nutet, nictet, annuat;
Post, si lucerna extincta est, ne quid sui
Membri commoveat quicquam in tenebris. DI. optumum est:
Ita scilicet facturam: verum in cubiculo
Deme istuc: equidem illam moveri gestio.
Nolo habere illam causam, et votitam dicere.
PA. Scio, captiones metuis. DI. verum. PA. ergo, ut iubes,
Tollam. DI. quidni? PA. audi reliqua. DI. loquere, audio.
PA. Neque ullum verbum faciat perplexabile.
Neque ulla lingua sciat loqui nisi Attica.
Forte si tussire occoepsit, ne sic tussiat,
Vt cuiquam linguam in tussiendo proferat.
Quod illa autem simulet, quasi gravedo profluat,
Hoc ne sic faciat: tu labellum abstergeas
Potius, quam cuiquam savium faciat palam.
Nec mater lena ad vinum accedat interim,
Nec ulli verbo male dicat. si dixerit,
Haec multa ei esto, vino viginti dies
Vt careat. DI. pulchre scripsti: scitum syngraphum!
PA. Tum si coronas, serta, unguenta iusserit
Ancillam ferre Veneri aut Cupidini,
Tuus servus servet, Venerine eas det, an viro.
Si forte pure velle habere dixerit,
Tot noctes reddat spurcas, quot puras habuerit:
Haec sunt non nugae: non enim mortualia.
DI. Placent profecto leges. sequere intro. PA. sequor.

ACTVS QVARTVS. SCENA SECVNDA.

DIABOLVS, PARASITVS.

Sequere hac: egon' haec patiar? aut taceam? emori
Me malim, quam haec non eius uxori indicem.
Ain' tu? apud amicam munus adolescentuli
Fungare? uxori excuses te, et dicas senem?
Praeripias scortum amanti, atque argentum obicias
Lenae? suppiles clam domi uxorem tuam?
Suspendas potius me, quam tacita tu haec auferas.
Iam quidem, hercle, ad illam hinc ibo, quam tu propediem,
Nisi quidem illa ante occupassit te, effliges scio,
Luxuriae sumtus suppeditare ut possies.
PA. Ego sic faciendum censeo. me honestiu'st,
Quam te, palam hanc rem facere, ne illa existumet
Amoris caussa percitum id fecisse te,
Magis quam sua causa. DI. at pol qui dixti rectius.
Tu ergo fac ut illi turbas, lites concias,
Cum suo sibi gnato unam ad amicam de die
Potare, illam expilare iam. PA. ne me mone.
Ego istuc curabo. DI. at ego te opperiar domi.

ACTVS QVINTVS. SCENA PRIMA.

ARGYRIPPVS, DEMAENETVS.

Agedum, decumbamus sis. pater. DE. ut iusseris,
Mi gnate, ita fiet. AR. pueri, mensam apponite.
DE. Nunquid nam tibi molestum est, gnate mi, si haec nunc mecum accubat?
AR. Pietas, pater, oculis dolorem prohibet: quanquam ego istanc amo,
Possum equidem inducere animum, ne aegre patiar, quia tecum accubat.

DE. Decet verecundum esse adolescentem, Argyrippe. AR. edepol, pater,
Merito tuo facere possum. DE. age ergo, hoc agitemus convivium
Vino et sermone suavi. nolo ego metui, amari mavolo,
Mi guate, me abs te. AR. pol ego utrumque facio, ut aequum est filium.
DE. Credam istuc, si esse te hilarum videro. AR. an tu esse me tristem putas?
DE. Putem ego? quem videam aeque esse moestum, ut quasi dies si dicta sit.
AR. Ne dixis istuc, DE. ne sic fueris, illico ego non dixero.
AR. Hem! aspecta: rideo. DE. utinam, male qui mihi volunt, sic rideant!
AR. Scio equidem quamobrem me, pater, tu tristem credas nunc tibi;
Quia istaec est tecum: atque ego quidem, hercle, ut verum tibi dicam, pater,
Ea res male habet: ac non eo, quin tibi non cupiam quae velis:
Verum istam amo. aliam tecum esse equidem facile possim perpeti.
DE. At ego hanc volo. AR. ergo sunt quae exoptas. mihi quae ego exoptem volo.
DE. Vnum hunc diem perpetere, quoniam tibi potestatem dedi,
Cum hac annum ut esses, atque amanti argenti feci copiam.
AR. Hem istoc me facto tibi devinxti. DE. quin te ergo hilarum das mihi.

ACTVS QVINTVS. SCENA SECVNDA.

ARTEMONA, PARASITVS, DEMAENETVS, ARGYRIPPVS, PHILENIVM.

Ain' tu, meum virum hic potare, obsecro, cum filio?
Et ad amicam detulisse argenti viginti minas?
Meoque filio sciente id facere flagitium patrem?
PA. Neque divini, neque mi humani posthac quicquam accreduas,
Artemona, si huius rei me esse mendacem inveneris.
ART. At scelesta ego, praeter alios meum virum fui rata
Siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxime.
PA. At nunc dehinc scito, illum ante omnes minimi mortalem preci:
Madidum, nihili, incontinentem, atque osorem uxoris suae.
ART. Pol ni vera ista essent, nunquam faceret ea quae nunc facit.
PA. Ego quoque, hercle, illum antehac hominem semper sum frugi ratus.
Verum hoc facto sese ostendit, qui quidem cum filio
Potet una, atque una amicam ductet decrepitus senex.
ART. Hoc ecastor est, quod ille it ad coenam cotidie.
Ait sese ire ad Archidemum, Chaeream, Chaerestratum,
Cliniam, Chremem, Cratinum, Diniam, Demosthenem.
Is apud scortum curruptelae, et liberis lustris studet.
PA. Quin tu illum iubes ancillas rapere, sublimem domum?
ART. Tace modo. nae illum ecastor miserum habebo. PA. ego istuc scio
Ita fore illi, dum quidem cum illo nupta eris. ART. ego censeo
Eum etiam hominem aut in senatu dare operam, aut clientibus:
Ibi labore delassatum noctem totam stertere.

Ille opere foris faciundo lassus noctu advenit;
Fundum alienum arat, incultum familiarem deserit.
Is etiam corruptus, porro suum corrumpit filium.
PA. Sequere hac me modo, iam faxo ipsum hominem manifesto opprimas.
ART. Nihil ecastor est quod facere mavelim. PA. mane dum. ART. quid est?
PA. Possis, si forte accubantem tuum virum conspexeris;
Cum corona amplexum amicam, si videas, cognoscere?
ART. Possum ecastor. PA. hem tibi hominem. ART. perii. PA. paulisper mane.
Aucupemus ex insidiis clanculum quam rem gerant.
AR. Quid modi, pater, amplexandi facies? DE. fateor, gnate mi.
AR. Quid fatere? DE. me ex amore huius corruptum opprido.
PA. Audin' quid ait? ART. audio. DE. egon' ut non domo uxori meae
Subripiam in deliciis pallam quam habet, atque ad te deferam?
Non edepol conduci possum vita uxoris annua.
PA. Censen' tu illum hodie primum ire assuetum esse in ganeum?
AR. Ille ecastor suppilabat me, quod ancillas meas
Suspicabar, atque insontis miseras cruciabam. AR. pater,
Iube dare vinum; iamdudum factum est, quum primum bibi.
DE. Da puere ab summo; age, tu interibi ab infimo da suavium.
ART. Perii misera! ut osculatur carnufex, capuli decus.
DE. Edepol animam suaviorem aliquanto quam uxoris meae.
PH. Dic amabo, an foetet anima uxoris tuae? DE. nauteam
Bibere malim, si necessum est, quam illam oscularier.

ART. Miser ecastor es. PA. mecastor dignus est. AR. quid ais, pater?
ART. Ain' tandem? edepol nae tu istuc cum malo magno tuo
Dixisti in me. sine! venias modo domum, faxo ut scias
Quid pericli sit dotatae uxori vitium dicere.
AR. Ecquid matrem amas? DE. egone? illam nunc amo, quia non adest.
AR. Quid, cum adest? DE. periisse cupio. PA. amat homo hic te, ut praedicat.
ART. Nae ille ecastor foenerato funditat: nam si domum
Redierit hodie, osculando ego ulciscar potissimum.
AR. Iace, pater, talos, ut porro nos iaciamus. DE. maxime.
Te Philenium mihi, atque uxori mortem. hoc Venerium est.
Pueri, plaudite, et mihi ob iactum canthara mulsum date.
ART. Non nequeo durare. PA. si non didicisti fullonicam,
Non mirandum est. in oculos invadi nunc est optimum.
ART. Ego pol vivam, et tu isthaec hodie cum tuo magno malo
Invocavisti. PA. ecquis currit pollinctorem arcessere?
AR. Mater, salve. ART. sat saluti'st. PA. mortuu'st Demaenetus.
Tempus est subducere hinc me: pulchre hoc gliscit praelium.
Ibo ad Diabolum, mandata dicam facta, ut voluerit;
Atque interea ut decumbamus suadebo, hi dum litigant.
Post eum demum huc cras adducam ad lenam, ut viginti minas
Ei det, in parte hac amanti ut liceat ei potirier.
Argyrippus exorari spero poterit, ut sinat

Sese alternas cum illo noctes hac frui. nam ni impetro,
Regem perdidi: ex amore tantum est homini incendium.
ART. Quid tibi hac receptio ad te est meum virum? PH. pol me quidem
Miseram odio enicavit. ART. surge, amator; i domum.
DE. Nullus sum. ART. imo es, ne nega, omnium pol nequissimus.
At etiam cubat cuculus. surge, amator; i domum.
DE. Vae mihi! ART. verâ hariolare. surge, amator; i domum.
DE. Abscede ergo paululum istuc. ART. surge, amator; i domum.
DE. Iam, obsecro, uxor. ART. nunc uxorem me esse meministi tuam?
Modo, quum dicta in me ingerebas, odium, non uxor eram.
DE. Totus perii! ART. quid tandem? anima foetetne uxoris tuae?
DE. Murrham olet. ART. iam surripuisti pallam, quam scorto dares?
AR. Ecastor quin surrepturum pallam promisit tibi.
DE. Non taces? AR. ego dissuadebam, mater. ART. bellum filium.
Istoscine patrem aequom mores est liberis largirier?
Nihilne te pudet? DE. pol, si aliud nihil sit, tui me, uxor, pudet.
ART. Cano capite te cuculum uxor ex lustris rapit.
DE. Non licet manere, (coena coquitur,) dum coenem modo?
ART. Ecastor coenabis hodie, ut te dignum est, magnum malum.
DE. Male cubandum est: iudicatum me uxor adducit domum.
AR. Dicebam, pater, tibi, ne matri consuleres male.

PH. *De palla memento,* amabo. DE. iuben' hanc hinc abscedere?

PH. Imo intus potius; sequere hac me, mi anime. DE. ego vero sequor.

ART. I domum. PH. da savium etiam prius quam abis. DE. i in crucem.

G R E X.

Hic senex; si quid, clam uxorem, suo animo fecit volup',
Neque novum, neque mirum fecit, nec secus quam alii solent.
Nec quisquam est tam ingenio duro, nec tam firmo pectore,
Quin ubi quicquam occasionis sit, sibi faciat bene.
Nunc si voltis deprecari huic seni ne vapulet,
Remur impetrari posse, si plausum sic clarum datis.

M. ACCI PLAVTI

AVLVLARIA.

DRAMATIS PERSONAE.

Lar, prologus.
Evclio, senex.
Staphyla, anus.
Evnomia, mulier.
Megadorvs, senex.
Strobilvs, geminus servus.
Anthrax, } coci.
Congrio, }
Pythodicvs, servus.
Lyconides, adolescens.
Phaedra, puella.

ARGVMENTVM

Senex avarus vix sibi credens Euclio,
Domi suae defossam multis cum opibus
Aulam invenit, rursumque penitus conditam
Exsanguis, amens, servat. eius filiam
Lyconides vitiarat. interea senex
Megadorus, a sorore suasus ducere
Vxorem, avari gnatam deposcit sibi.
Durus senex vix promittit: atque aulae timens,
Domo sublatam variis abstrudit locis.
Insidias servos facit huius Lyconidis,
Qui virginem vitiarat; atque ipse obsecrat
Avonculum Megadorum sibimet cedere
Vxorem amanti. per dolum mox Euclio
Quum perdidisset, aulam insperato invenit,
Laetusque natam collocat Lyconidi.

ARGVMENTVM

(vt quibusdam videtur,)

PRISCIANI

Aulam repertam auri plenam Euclio
Vi summa servat, miseris affectus modis.
Lyconides istius vitiat filiam.
Volt hanc Megadorus indotatam ducere,
Lubensque ut faciat, dat coquos cum obsonio.
Auro formidat Euclio; abstrudit foris.
Reque omni inspecta, compressoris servulus
Id surpit. illic Euclioni rem refert,
Ab eo donatur auro, uxore, et filio.

ALIUD ARGUMENTUM
CAMERARII.

Nomen Fabulae inditum a re, quae negotium et variat, et reddit copiosiorem expositionem. Ea est olla plena auri, reperta ab Euclione in domo paterna. Huius senis avarissimi et parcissimi filiam vi noctu adolescens Lyconides compresserat. Itaque instante partu, cum puellam amaret, et avunculo desponsam esse cognovisset, rem omnem matri indicat, et per hanc impetrat, illa sibi ut nubat. Interea senex de auri custodia delitias facere, et illud tamen amittere. hinc illae turbae querelarum, et error confessionis, factae iniuriae. Tandem adolescens de servo suo cognoscit, quid de olla sit factum. Atque hactenus Plautina ad nos pervenerunt. Ex proposito autem argumento intelligi potest, tum et aurum redditum seni, et illum animo mutatum fuisse, et dotatam filiam tradidisse Lyconidi. Haec Codrum *persecutum esse accepimus expositione sua, et illius versus esse, qui vulgo feruntur. Noster quidem Fa*bricius *indicavit quaedam Romae reperta, quibus supplerentur haec deficientia: sed ne illa quidem satis Plautina, neque causa, cur adiici vellemus, visa fuit. Proponitur imago sordidae parsimoniae et morositatis in Euclione. Nam et hoc vitium senile est. Quo ipso quoque indicatur, una cum aetate intelligentiam animi minui. Preverse enim certe fit, ut tum maxime studeatur rei, cum minime ad usum longi temporis spes relinquitur.*

PROLOGVS

LAR FAMILIARIS.

Ne quis miretur qui sim, paucis eloquar.
Ego Lar sum Familiaris, ex hac familia,
Vnde exeuntem me aspexistis. hanc domum
Iam multos annos est cum possideo, et colo
Patrique, avoque iam huius, qui nunc hic habet.
Sed mihi avus huius obsecrans concredidit
Thesaurum auri clam omnis: in medio foco
Defodit, venerans me, ut id servarem sibi.
Is quoniam moritur, ita avido ingenio fuit,
Nunquam indicare id filio voluit suo:
Inopemque optavit potius eum relinquere,
Quam eum Thesaurum commonstraret filio.
Agri reliquit eii non magnum modum,
Quo cum labore magno, et misere viveret.
Vbi is obiit mortem, qui mihi id aurum credidit,
Coepi observare, ecqui maiorem filius
Mihi honorem haberet, quam eius habuisset pater.
Atque ille vero minus minusque impendio
Curare, minusque me impartire honoribus.
Item a me contra factum est: nam item obiit diem.
Is ex se hunc reliquit, qui hic nunc habitat, filium
Pariter moratum, ut pater avusque huius fuit.
Huic filia una est: ea mihi cotidie
Aut ture, aut vino, aut aliqui semper supplicat:
Dat mihi coronas. eius honoris gratia

Feci, thesaurum ut hic reperiret Euclio,
Quo eam facilius nuptum, si vellet, daret.
Nam compressit eam de summo adolescens loco.
Is scit adolescens quae sit, quam compresserit:
Illa illum nescit; neque compressam autem pater.
Eam ego hodie faciam, ut hic senex de proximo
Sibi uxorem poscat. id ea faciam gratia,
Quo ille eam facilius ducat, qui compresserat.
Et hic qui poscet eam sibi uxorem senex,
Is adolescentis illius est avunculus,
Qui illam stupravit noctu, Cereris vigiliis.
Sed hic senex iam clamat intus, ut solet.
Anum foras extrudit, ne sit conscia.
Credo aurum inspicere volt, ne surreptum siet.

ACTVS PRIMVS. SCENA PRIMA.

EVCLIO, STAPHYLA.

Exi, inquam, age exi. exeundum hercle tibi hinc est foras,
Circumspectatrix cum oculis emissitiis.
ST. Nam cur me miseram verberas? EV. ut misera sis,
Atque ut te dignam mala malam aetatem exigas.
ST. Nam qua me nunc causa extrusisti ex aedibus?
EV. Tibi ego rationem reddam, stimulorum seges?
Illuc regredere ab ostio: illuc sis. vide, ut
Incedit. at scin' quo modo tibi res se habet?
Si hodie hercle fustem cepero, aut stimulum in manum,
Testudineum istum tibi ego grandibo gradum.
ST. Vtinam me divi adaxint ad suspendium
Potius quidem, quam hoc pacto apud te serviam.
EV. At ut scelesta sola secum murmurat!
Oculos hercle ego istos, improba, effodiam tibi,
Ne me observare possis, quid rerum geram.

Abscede: etiam nunc: etiam nunc: etiam. ohe!
Istic adstato. si hercle tu ex istoc loco
Digitum transversum aut unguem latum excesseris,
Aut si respexis, donicum ego te iussero,
Continuo hercle ego te dedam discipulam cruci.
Scelestiorem me hac anu certe scio
Vidisse numquam: nimisque ego hanc metuo male,
Ne mihi ex insidiis verba imprudenti duit,
Neu persentiscat, aurum ubi est absconditum:
Quae in occipitio quoque habet oculos, pessuma.
Nunc ibo ut visam, est ne ita aurum ut condidi,
Quod me sollicitat plurimis miserum modis.
ST. Nec nunc mecastor quid hero ego dicam meo
Malae rei evenisse, quamve insaniam,
Queo comminisci: ita miseram me ad hunc modum
Decies die uno saepe extrudit aedibus.
Nescio pol quae illunc hominem intemperiae tenent;
Pervigilat noctes totas: tum autem interdius
Quasi claudus sutor domi sedet totos dies.
Neque iam quo pacto celem herilis filiae
Probrum, propinqua partitudo cui appetit,
Queo comminisci: neque quicquam melius est mihi,
Vt opinor, quam ex me ut unam faciam literam
Longam, meum laqueo collum quando obstrinxero.

ACTVS PRIMVS. SCENA SECVNDA.

EVCLIO, STAPHYLA.

Nunc defaecato demum animo egredior domo,
Postquam perspexi salva esse intus omnia.
Redi nunc iam intro, atque intus serva. ST. quippini
Ego intus servem? an ne quis aedes auferat?
Nam hic apud nos nihil est aliud quaesti furibus:
Ita inaniis sunt oppletae atque araneis.
EV. Mirum quin tua nunc me causa faciat Iuppiter

Philippum regem aut Darium, trivenefica.
Araneas mihi ego illas servari volo.
Pauper sum, fateor, patior: quod di dant fero.
Abi intro. occlude ianuam. iam ego hic ero.
Cave quenquam alienum in aedis intromiseris.
Quod quispiam ignem quaerat, extingui volo:
Ne causae quid sit, quod te quisquam quaeritet.
Nam si ignis vivet; tu extinguere extempulo.
Tum aquam aufugisse dicito, si quis petet.
Cultrum, securim, pistillum, mortarium,
Quae utenda vasa semper vicini rogant,
Fures venisse, atque abstulisse dicito.
Profecto in aedes meas me absente neminem
Volo intromitti; atque etiam hoc praedico tibi,
Si Bona Fortuna veniat, ne intromiseris.
ST. Pol ea ipsa credo ne intromittatur cavet:
Nam ad aedis nostras nusquam adiit, quanquam prope est.
EV. Tace, atque abi intro. ST. taceo, atque abeo. EV. occlude sis
Fores ambobus pessulis. iam ego hic ero.
Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi.
Nimis hercle invitus abeo: sed quid agam, scio.
Nam noster nostrae qui est magister Curiae,
Dividere argenti dixit nummos in viros:
Id si relinquo, ac non peto, omnes illico
Me suspicentur, credo, habere aurum domi,
Nam non est verisimile, hominem pauperem
Pauxillum parvi facere, quin nummum petat.
Nam nunc quom celo sedulo omnes, ne sciant,
Omnes videntur scire, et me benignius
Omnes salutant, quam salutabant prius.
Adeunt, consistunt, copulantur dexteras:
Rogitant me, ut valeam, quid agam, quid rerum geram.
Nunc quo profectus sum ibo, postidea domum
Me rursum, quantum potero, tantum recipiam.

ACTVS SECVNDVS. SCENA PRIMA.

EVNOMIA, MEGADORVS.

Velim te arbitrari me haec verba, frater,
Meae fidei, tuaeque rei hoc causa
Facere, ut aequom est germanam sororem.
Quanquam haud falsa sum, nos odiosas haberi.
Nam multum loquaces merito omnes habemur,
Nec *mutam* profecto repertam ullam esse
Hodie *dicunt* mulierem ullo in seculo.
Verum hoc, frater, unum tamen cogitato,
Tibi proxumam me, mihique item esse te.
Vt aequom est, quod in rem esse utrique arbitremur,
Et mihi te, et tibi me consulere et monere:
Neque occultum id haberi, neque per metum mussari,
Quin participem pariter ego te, et tu me ut facias.
Eo nunc ego secreto te huc foras seduxi,
Vt tuam rem ego tecum hic loquerer familiarem.
ME. Da mihi, optuma foemina, manum. EV. ubi ea est? quis ea
Est nam optuma? ME. tu. EV. tune ais? ME. si negas,
Nego. EV. decet te equidem vera proloqui.
Nam optuma nulla potest eligi: alia alia
Peior, frater, est. ME. idem ego arbitror, nec tibi
Adversari certum est de istac re unquam, soror.
EV. Da mihi operam; amabo. ME. tua est; utere
Atque impera, si quid vis. EV. id quod in rem tuam
Optumum esse arbitror, te id admonitum advento.
ME. Soror, more tuo facis. EV. facta volo. ME. quid est id,
Soror? EV. quod tibi sempiternum salutare
Sit procreandis liberis, ita di faxint,
Volo te uxorem demum ducere. ME. hei occidi!
EV. Quid ita? ME. quia mihi misero cerebrum excutiunt
Tua dicta, soror: lapides loqueris. EV. heia! hoc face.

Quod te iubet soror. ME. si lubeat; faciam. EV. in rem
Hoc tuam est. ME. ut quidem emoriar, priusquam ducam.
Sed his legibus, si quam dare vis, ducam: quae
Cras veniat, perendie foras feratur, soror.
His legibus quam dare vis, cedo, nuptias adorna.
EV. Quam maxuma possum tibi, frater, dare dote:
Sed est grandior natu: media est mulieris aetas.
Eam si iubes, frater, tibi me poscere, poscam.
ME. Num non vis me interrogare te? EV. imo si quid vis, roga.
ME. Post mediam aetatem, qui mediam ducit uxorem domum;
Si eam senex anum praegnantem fortuitu fecerit,
Quid dubitas, quin sit paratum nomen puero Postumus?
Nunc ego istum, soror, laborem demam, et diminuam tibi.
Ego virtute Deum et maiorum nostrorum dives sum satis.
Istas magnas factiones, animos, dotes dapsiles,
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,
Nihil moror, quae in servitutem sumptibus redigunt viros.
EV. Dic mihi, quaeso, quis ea est, quam vis ducere uxorem? ME. eloquar.
Novistin' hunc senem Euclionem ex proximo pauperculum?
EV. Novi, hominem haud malum mecastor. ME. eius cupio filiam
Virginem mihi desponderi. verba ne facias, soror.
Scio quid dictura es: hanc esse pauperem. haec pauper placet.
EV. Di bene vertant. ME. idem ego spero. EV. quid? me nunc quid vis? ME. vale.
EV. Et tu, frater. ME. ego conveniam Euclionem, si domi
Est. sed eccum. nescio unde sese homo recipit domum.

ACTVS SECVNDVS. SCENA SECVNDA.

EVCLIO, MEGADORVS.

Praesagibat mihi animus, frustra me ire, quom exibam domo.
Itaque abibam invitus. nam neque quisquam Curialium
Venit, neque magister, quem dividere argentum oportuit.
Nunc domum properare propero: nam egomet sum hic; animus domi est.
ME. Salvus atque fortunatus, Euclio, semper sies.
EV. Di te ament, Megadore. ME. quid tu? recten' atque ut vis vales?
EV. Non temerarium est, ubi dives blande appellat pauperem.
Iam illic homo aurum me scit habere, eo me salutat blandius.
ME. Ain' tu te valere? EV. pol ego haud a pecunia perbene.
ME. Pol si est animus aequus tibi, satis habes, qui bene vitam colas.
EV. Anus hercle huic indicium fecit de auro: perspicue palam est.
Cui ego iam linguam praecidam, atque oculos effodiam domi.
ME. Quid tu solus tecum loquere? EV. meam pauperiem conqueror.
Virginem habeo grandem, dote cassam, atque illocabilem,
Neque eam queo locare cuiquam. ME. tace: bonum habe animum, Euclio:
Dabitur: adiuvabere a me: dic si quid opus est, impera.
EV. Nunc petit, quom pollicetur: inhiat aurum ut devoret.

Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.
Nemini credo, qui large blandu'st dives pauperi.
Vbi manum iniicit benigne, ibi onerat aliquam zamiam.
Ego istos novi polypos, qui sibi quicquid tetigerint, tenent.
ME. Da mihi operam parumper. paucis, Euclio, est quod te volo
De communi re appellare, mea et tua. EV. hei misero mihi!
Aurum mihi intus harpagatum est. nunc hic eam rem volt, scio,
Mecum adire ad pactionem: verum intervisam domum.
ME. Quo abis? EV. iam ad te revortar: namque est quod visam domum.
ME. Credo edepol, ubi mentionem ego fecero de filia,
Mihi ut despondeat, sese a me derideri rebitur.
Neque illo quisquam est alter hodie ex paupertate parcior.
EV. Di me servant, salva res est: salvom est, si quid non perit.
Nimis male timui. priusquam intro redii, exanimatus fui.
Redeo ad te, Megadore, si quid me vis. ME. habeo gratiam.
Quaeso quod te percontabor, ne id te pigeat proloqui.
EV. Dum quidem ne quid perconteris, quod mihi non lubeat proloqui.
ME. Dic mihi, quali me arbitrare genere prognatum? EV. bono.
ME. Quid fide? EV. bona. ME. quid factis? EV. neque malis, neque improbis.
ME. Aetatem meam scis? EV. scio esse grandem, itidem ut pecuniam.
ME. Certe edepol equidem te civem sine mala omni malitia

Semper sum arbitratus, et nunc arbitror. EV. aurum huic olet.
Quid nunc me vis? ME. quoniam tu me, et ego te qualis sis, scio:
Quae res recte vortat, mihique, tibique, tuaeque filiae,
Filiam tuam mihi uxorem posco: promitte hoc fore.
EV. Heia! Megadore, haud decorum facinus tuis factis facis,
Vt inopem atque innoxium abs te, atque abs tuis me irrideas.
Nam de te neque re, neque verbis merui, ut faceres quod facis.
ME. Neque edepol ego te derisum venio, neque derideo:
Neque dignum arbitror. EV. cur igitur poscis meam gnatam tibi?
ME. Vt propter me tibi sit melius, mihique propter te et tuos.
EV. Venit hoc mihi, Megadore, in mentem, te esse hominem divitem,
Factiosum; me item hominem pauperum pauperrimum.
Nunc si filiam locassim meam tibi, in mentem venit,
Te bovem esse, et me esse asellum: ubi tecum coniunctus siem,
Vbi onus nequeam ferre pariter, iaceam ego asinus in luto:
Tu me bos magis haud respicias, gnatus quasi nunquam siem.
Et te utar iniquiore, et meus me ordo irrideat.
Neutrubi habeam stabile stabulum, si quid divortii fuat.
Asini me mordicibus scindant, boves incursent cornibus.
Hoc magnum est periculum, me ab asinis ad boves transcendere.

ME. Quam ad probos propinquitate proxime te adiunxeris,
Tam optumum est. tu conditionem hanc accipe: ausculta mihi,
Atque eam desponde mihi. EV. at nihil est dotis quod dem. ME. ne duas.
Dummodo morata recte veniat, dotata est satis.
EV. Eo dico, ne me thesauros reperisse censeas.
ME. Novi, ne doceas. desponde. EV. fiat. sed, pro Iuppiter!
Non ego disperii? ME. quid tibi est? EV. quid crepuit quasi ferrum modo?
ME. Hic apud me hortum confodere iussi. sed ubi hic est homo?
Abiit, neque me certiorem fecit: fastidit mei.
Quia videt me suam amicitiam velle, more hominum facit.
Nam si opulentus it petitum pauperioris gratiam,
Pauper metuit congredi. per metum male rem gerit.
Idem quando illaec occasio periit, post sero cupit.
EV. Si hercle ego te non elinguandam dedero usque ab radicibus,
Impero, auctorque sum, ut tu me cuivis castrandum loces.
ME. Video hercle ego te me arbitrari, Euclio, hominem idoneum,
Quem senecta aetate ludos facias, haud merito meo.
EV. Neque edepol, Megadore, facio: neque si cupiam, copia est.
ME. Quid nunc? etiam mihi despondes filiam? EV. illis legibus,
Cum illa dote, quam tibi dixi. ME. sponden' ergo? EV. spondeo.
ME. Istuc di bene vortant. EV. ita di faxint. illud facito ut memineris
Convenisse, ut ne quid dotis me ad te afferret filia.
ME. Memini. EV. at scio, quo vos soleatis pacto perplexarier.

Pactum non pactum est, non pactum pactum est, quod vobis lubet.
ME. Nulla controversia mihi tecum erit. sed nuptias
Hodie quin faciamus num quae causa est? EV. imo edepol optuma.
ME. ibo igitur, parabo. nunquid me vis? EV. iustuc. ME. fiet. vale.
Heus, Strobile, sequere propere me ad macellum strenue.
EV. *Illic hinc* abiit. di immortales, obsecro, aurum quid valet!
Credo ego illum iam inaudisse, mihi esse thesaurum domi:
Id inhiat, ea affinitatem hanc obstinavit gratia.

ACTVS SECVNDVS. SCENA TERTIA.

EVCLIO, STAPHYLA.

Vbi tu es, quae deblaterasti iam vicinis omnibus,
Meae me filiae daturum dotem? heus, Staphyla, te voco:
Ecquid audis? vasenla intus pure propera atque elue.
Filiam despondi ego; hodie nuptum huic Megadoro dabo.
ST. Di bene vortant. verum ecastor non potest: subitum est nimis.
EV. Tace, atque abi: curata fac sint quom a foro redeam domum.
Atque occlude aedes: iam ego hic adero. ST. quid ego nunc agam?
Nunc nobis prope adest exitium, mihi atque herili filiae.
Nam probrum atque partitudo prope adest, ut fiat palam.

Quod celatum est, atque occultatum usque adhuc, nunc non potest.
Ibo intro, ut herus quae imperavit, facta, cum veniat, sient.
Nam, ecastor, malum moerorem metuo, ne mistum bibam.

ACTVS SECVNDVS. SCENA QVARTA.

STROBILVS, ANTHRAX, CONGRIO.

Postquam obsonavit herus, et conduxit coquos,
Tibicinasque hasce, apud forum, edixit mihi,
Vt dispartirem obsonium hic bifariam.
co. Me quidem, hercle, dicam palam, non divides.
Si quo tu totum me ire vis, operam dabo.
An. Bellum et pudicum vero prostibulum popli.
Post si quis vellet te, haud non velles dividi?
co. Atqui ego istuc, Anthrax, aliovorsum dixeram,
Non istuc quod tu insimulas. st. sed herus nuptias
Meus hodie faciet. co. cuius ducit filiam?
st. Vicini huius Euclionis e proxumo.
Ei adeo obsonii hinc dimidium iussit dari,
Cocum alterum, itidemque alteram tibicinam.
co. Nempe huic dimidium dicis, dimidium domi?
st. Nempe sicut dicis. co. quid? hic non poterat de suo
Senex obsonari filiae in nuptiis?
st. Vah! co. quid negotii est? st. quid negotii sit rogas?
Pumex non aeque est aridus, atque hic est senex.
co. Ain' tandem ita esse ut dicis? st. tute existuma.
Quin divum atque hominum clamat continuo fidem,
Suam rem periisse, seque eradicarier,
De suo tigillo fumus si qua exit foras.
Quin cum it dormitum, follem sibi obstringit ob gulam.

co. Cur? st. ne quid animae forte amittat dormiens.
co. Etiamne obturat inferiorem gutturem,
Ne quid animae forte amittat dormiens?
st. Haec mihi te, ut tibi me aequom est credere.
co. Imo equidem credo. st. at sein' etiam quomodo?
Aquam hercle plorat, quom lavat, profundere.
co. Censen' talentum magnum exorari potesse
Ab istoc sene, ut det, qui fiamus liberi?
st. Famem hercle utendam, si roges, nunquam dabit.
Quin ipsi pridem tonsor ungues dempserat;
Collegit, omnia abstulit praesegmina.
co. Edepol mortalem paree parcum praedicas.
Censen' vero adeo esse parcum et misere vivere?
st. Pulmentum pridem ei eripuit miluus:
Homo ad praetorem deplorabundus venit;
Infit ibi postulare, plorans, eiulans,
Vt sibi liceret miluum vadarier.
Sexcenta sunt quae memorem, si sit otium.
Sed uter vostrorum est celerior? memora mihi.
co. Ego, ut multo melior. st. cocum ego, non furem rogo.
co. Cocum ego dico. st. quid tu ais? an. sic sum, ut vides,
co. Cocus ille nundinalis est, in nonum diem
Solet ire coctum. an. tun' trium literarum homo
Me vituperas? fur, etiam fur trifurcifer.

ACTVS SECVNDVS. SCENA QVINTA.

STROBILVS, ANTHRAX, CONGRIO.

Tace nunc iam tu: atque agnum hinc uter est pinguior.
co. Licet. st. tu Congrio eum sume, atque abi
Intro illuc, et vos illum sequimini:
Vos ceteri illuc ad nos. an. hercle iniuria

Dispertivisti: pinguiorem agnum isti habent.
ST. At nunc tibi dabitur pinguior tibicina.
I sane cum illo, Phrygia. tu autem, Eleusium,
Huc intro abi ad nos. CO. o Strobile subdole,
Huccine detrusisti me ad senem parcissumum?
Vbi, si quid poscam, usque ad ravim poscam prius
Quam quicquam detur. ST. stultum et sine gratia est
Ibi recte facere, quando quod facias perit.
CO. Qui vero? ST. rogitas? iam principio in aedibus
Turba istic nulla tibi erit: si quod uti voles,
Domo abs te afferto, ne operam perdas poscere.
Hic apud nos magna turba, ac magna familia est,
Supellex, aurum, vestes, vasa argentea:
Ibi si perierit quippiam, (quod te scio
Facile abstinere posse, si nihil obviam est,)
Dicant, coci abstulerunt; comprehendite,
Vincite, verberate, in puteum condite.
Horum tibi istic nihil eveniet: quippe qui
Vbi quid surripias, nihil est. sequere hac me. CO. sequor.

ACTVS SECVNDVS. SCENA SEXTA.

STROBILVS, STAPHYLA, COCI.

Heus Staphyla prodi, atque ostium aperi. ST. qui vocat?
STR. Strobilus. ST. quid vis? STR. hos ut accipias coquos,
Tibicinamque, obsoniumque in nuptias.
Megadorus iussit Euclioni haec mittere.
ST. Cererine, Strobile, has facturi nuptias?
STR. Qui? ST. quia temeti nihil allatum intellego.
STR. At iam afferetur, si a foro ipsus redierit.
ST. Ligna hic apud nos nulla sunt. CO. sunt asseres?
ST. Sunt pol. CO. sunt igitur ligna; ne quaeras foris.

ST. Quid? impurate, quamquam Vulcano studes,
Coenaene causa, aut tuae mercedis gratia,
Nos nostras aedes postulas comburere?
CO. Haud postulo. STR. duc istos intro. ST. sequimini.

ACTVS SECVNDVS. SCENA SEPTIMA.

PYTHODICVS.

Curate; ego intervisam quid faciant coqui:
Quos pol ut ego hodie servem, cura maxuma est.
Nisi unum hoc faciam, ut in puteo coenam coquant.
Inde coctam sursum subducemus corbulis.
Si autem deorsum comedent, si quid coxerint,
Superi incoenati sunt, et coenati inferi.
Sed verba hic facio, quasi negotii nihil siet,
Rapacidarum ubi tantum siet in aedibus.

ACTVS SECVNDVS. SCENA OCTAVA.

EVCLIO, CONGRIO.

Volui animum tandem confirmare hodie meum,
Vt bene haberem filiae nuptiis.
Venio ad macellum, rogito pisces. indicant
Caros; agninam caram, caram bubulam,
Vitulinam, cetum, porcinam; cara omnia:
Atque eo fuerunt cariora, aes non erat.
Abeo iratus illinc, quoniam nihil est qui emam.
Ita illis impuris omnibus adii manum.
Deinde egomet mecum cogitare inter vias
Occepi: festo die si quid prodegeris,
Profesto egere liceat, nisi peperceris.
Postquam hanc rationem cordi ventrique edidi,
Accessit animus ad meam sententiam,

Quam minimo sumptu filiam ut nuptum darem.
Nunc tusculum emi, et hasce coronas floreas:
Haec imponentur in foco nostro Lari,
Vt fortunatas faciat gnatae nuptias.
Sed quid ego apertas aedes nostras conspicor?
Et strepitus est intus. numnam ego compilor miser?
co. Aulam maiorem si potes, vicinia
Pete: haec est parva, capere non quit. ev. hei mihi,
Perii hercle! aurum rapitur, aula quaeritur.
Nimirum occidor, nisi ego intro huc propere propero
currere.
Apollo, quaeso, subveni mihi, atque adiuva:
Confige sagittis fures thesaurarios:
Cui in re tali iam subvenisti antidhac.
Sed cesso prius quam prorsus perii, currere?

ACTVS SECVNDVS. SCENA NONA.

ANTHRAX.

Dromo, desquama pisces: tu Machaerio
Congrum, muraenam exdorsua, quantum potes:
Atque omnia, dum absum hinc, exossata fac sient.
Ego hinc artoptam ex proxumo utendam peto
A Congrione. tu istum gallum, si sapis,
Glabriorem reddes mihi, quam volsus ludiu'st.
Sed quid hoc clamoris oritur hinc ex proxumo?
Coqui hercle, credo, faciunt officium suum.
Fugiam intro, ne quid hic turbae fiat itidem.

ACTVS TERTIVS. SCENA PRIMA.

CONGRIO.

Optati cives, populares, incolae, accolae, advenae omnes,
Date viam qua fugere liceat, facite totae plateae pateant.
Neque ego unquam, nisi hodie, ad Bacchas veni in Bacchanal coquinatum,
Ita me miserum et meos discipulos fustibus male contuderunt.
Totus doleo, atque oppido perii, ita me iste habuit senex gymnasium.
Neque ligna ego usquam gentium praeberi vidi pulchrius:
Itaque omnis exegit foras, me atque hos, onustos fustibus.
Attat, perii hercle ego miser! aperit Bacchanal. adest:
Sequitur. scio quam rem geram: hoc ipsus Magister me docuit.

ACTVS TERTIVS. SCENA SECVNDA.

EVCLIO, CONGRIO.

Redi, quo fugis nunc? tene, tene. co. quid, stolide, clamas?
EV. Quia ad Tresviros iam ego deferam tuum nomen. co. quamobrem?
EV. Quia cultrum habes. co. cocum decet. EV. quid comminatus
Mihi? co. istuc malefactum arbitror, quia non latus fodi.
EV. Homo nullus est te scelestior qui vivat hodie,

Neque cui ego de industria amplius male plus lubens faxim.
co. Pol etsi taceas, palam id quidem est. res ipsa testis est.
Ita fustibus sum mollior miser magis, quam ullus cinaedus.
Sed, quid tibi nos, mendice homo, tactio est? quae res?
ev. Etiam rogitas? an quia minus quam aequom erat feci?
co. Sine. at hercle cum malo magno tuo, si hoc caput sentit.
ev. Pol ego haud scio quid post fiat, tuum nunc caput sentit.
Sed in aedibus quid tibi meisnam erat negotii,
Me absente, nisi ego iusseram? volo scire. co. tace ergo.
Quia venimus coctum ad nuptias. ev. quid tu, malum, curas
Vtrum crudum an coctum edim; nisi tu mihi es tutor?
co. Volo scire, sinas an non sinas nos coquere hic coenam?
ev. Volo scire item ego, meae domi meane salva futura?
co. Vtinam mea mihi modo auferam, quae attuli, salva!
Me haud poenitet, tua ne expetam. ev. scio: ne doce, novi.
co. Quid est, qua prohibeas nunc gratia nos coquere hic coenam?
Quid fecimus? quid diximus tibi sequius, quam velles?
ev. Etiam rogitas, sceleste homo, qui angulos omnis
Mearum aedium et conclavium mihi perviam facitis?
Id ubi tibi erat negotium, ad focum si adesses,
Non fissile haberes caput. merito id tibi factum est.
Adeo ut tu meam sententiam iam iam noscere possis,

Si ad ianuam huc accesseris, nisi iussero, propius,
Ego te faciam miserrimus mortalis uti sis.
Scis iam meam sententiam? quo abis? redi rursum.
CO. Ita me bene amet Laverna, te iam, nisi reddi
Mihi vasa iubes, pipulo hic differam ante aedis.
Quid ego nunc agam? nae ego edepol veni huc auspicio malo.
Nummo sum conductus: plus iam medico mercede opus est.

ACTVS TERTIVS. SCENA TERTIA.

EVCLIO, CONGRIO.

Hoc quidem hercle, quoquo ibo, mecum erit, mecum feram,
Neque istuc in tantis periclis unquam committam ut siet.
Ite sane nunc iam intro omnes, et coqui, et tibicinae.
Etiam introduce, si vis, vel gregem venalium.
Coquite, facite, festinate nunc iam quantum lubet.
CO. Temperi: postquam implevisti fusti fissorum caput.
EV. Intro abi; opera huc conducta est vestra, non oratio.
CO. Heu senex, pro vapulando, hercle, ego abs te mercedem petam.
Coctum ego, non vapulatum dudum conductus fui.
EV. Lege agito mecum, molestus ne sis: i, et coenam coque,
Aut abi in malum cruciatum ab aedibus. CO. abi tu modo.

ACTVS TERTIVS. SCENA QVARTA.

EVCLIO.

Illic hinc abiit. Di immortales, facinus audax incipit,
Qui cum opulento pauper homine coepit rem habere aut negotium,
Veluti Megadorus tentat me omnibus miserum modis:
Qui simulavit, mei honoris mittere huc causa coquos,
Is ea causa misit, hoc qui surriperent misero mihi.
Condigne etiam meus me intus gallus gallinaceus,
Qui erat anui peculiaris, perdidit paenissume.
Vbi erat haec defossa, occoepit ibi scalpurire ungulis
Circumcirca. quid opus est verbis? ita mihi pectus peracuit:
Capio fustem, obtrunco gallum, furem manifestarium.
Credo ego edepol illi mercedem gallo pollicitos coquos,
Si id palam fecisset. exemi e manu manubrium.
Quid opus est verbis? facta est pugna in gallo gallinaceo.
Sed Megadorus meus affinis eccum incedit a foro.
Iam hunc non ausim praeterire, quin consistam et colloquar.

ACTVS TERTIVS. SCENA QVINTA.

MEGADORVS, EVCLIO.

Narravi amicis multis consilium meum
De conditione hac. Euclionis filiam
Laudant: sapienter factum et consilio bono.
Nam, meo quidem animo, si idem faciant ceteri,
Opulentiores pauperiorum filias
Vt indotatas ducant uxores domum:
Et multo fiat civitas concordior,

Et invidia nos minore utamur, quam utimur:
Et illae malam rem metuant, quam metuunt, magis:
Et nos minore sumtu simus, quam sumus.
In maxumam illuc populi partem est optumum.
In pauciores avidos altercatio est:
Quorum animis avidis, atque insatietatibus,
Neque lex, neque tutor capere est qui possit modum.
Namque hoc qui dicat: Quo illae nubent divites
Dotatae, si istud ius pauperibus ponitur?
Quo lubeat nubant, dum dos ne fiat comes.
Hoc si ita fiat, mores meliores sibi
Parent, pro dote quos ferant, quam nunc ferunt.
Ego faxim muli, pretio qui superant equos,
Sient viliores Galliois cantheriis.
EV. Ita me di amabunt, ut ego hunc ausculto lubens.
Nimis lepide fecit verba ad parcimoniam.
ME. Nulla igitur dicat: Equidem dotem ad te attuli
Maiorem multo, quam tibi erat pecunia.
Enim mihi quidem aequom est purpuram atque aurum dari,
Ancillas, mulos, muliones, pedissequos:
Salutigerulos pueros, vehicula qui vehar.
EV. Vt matronarum hic facta pernovit probe.
Moribus praefectum mulierum hunc factum velim.
ME. Nunc quoquo venias, plus plaustrorum in aedibus
Videas, quam ruri, quando ad villam veneris.
Sed hoc etiam pulchrum est, prae quam ubi sumptus petunt.
Stat fullo, phrygio, aurifex, lanarius;
Caupones, patagiarii, indusiarii,
Flammearii, violarii, carinarii,
Aut manulearii, aut murobathrarii,
Propolae, linteones, calceolarii,
Sedentarii sutores, diabathrarii,
Solearii astant, astant molochinarii,
Petunt fullones, sarcinatores petunt.
Strophiarii astant, astant semizonarii.

Iam hosce absolutos censeas: cedunt, petunt.
Treceni cum stant phylacistae in atriis,
Textores, limbolarii, arcularii ducuntur: datur
Aes. iam hosce absolutos censeas,
Cum incedunt infectores crocotarii;
Aut aliqua mala crux semper est, quae aliquid petat.
EV. Compellarem ego illum, ni metuam ne desinat
Memorare mores mulierum: nunc sic sinam.
ME. Vbi nugigerulis res soluta est omnibus,
Ibi ad postremum cedit miles, aes petit.
Itur, putatur ratio cum argentario.
Impransus miles astat, aes censet dari.
Vbi disputata est ratio cum argentario,
Etiam plus ipsus ultro debet argentario.
Spes prorogatur militi in alium diem.
Haec sunt atque aliae multae in magnis dotibus
Incommoditates, sumtusque intolerabiles.
Nam quae indotata est, ea in potestate est viri;
Dotatae mactant et malo et damno viros.
Sed eccum affinem ante aedes. quid ais, Euclio?

ACTVS TERTIVS. SCENA SEXTA.

EVCLIO. MEGADORVS.

Nimium lubenter edi sermonem tuum.
ME. Ain'? audivisti? EV. usque a principio omnia. ME tamen,
E meo quidem animo, aliquanto facias rectius,
Si nitidior sis filiae nuptiis.
EV. Pro re nitorem, et gloriam pro copia.
Qui habent, meminerint sese unde oriundi sient.
Neque pol, Megadore, mihi, neque cuiquam pauperi,
Opinione melius res structa est domi.
ME. Imo est, et dii faciant uti siet,
Plus plusque istuc sospitent quod nunc habes.

EV. Illud mihi verbum non placet; Quod nunc habes.
Tam hoc scit me habere, quam egomet. anus fecit palam.
ME. Quid tu te solus e senatu sevocas?
EV. Pol ego te ut accusem merito meditabar. ME. quid est?
EV. Quid sit, me rogitas? qui mihi omnis angulos
Furum implevisti in aedibus misero mihi:
Qui intromisisti in aedibus quingentos coquos,
Cum senis manibus, genere Geryonaceo:
Quos si Argus servet, qui oculeus totus fuit,
Quem quondam Ioni Iuno custodem addidit,
Is nunquam servet. praeterea tibicinam,
Quae mihi interbibere sola, si vino scatet,
Corinthiensem fontem Pirenem potest.
Tum obsonium autem! ME. pol vel legioni sat est.
Etiam agnum misi. EV. quo quidem agno, sat scio,
Magis curiosam nusquam esse ullam belluam.
ME. Volo ego ex te scire qui sit agnus curio.
EV. Qui ossa atque pellis totus est, ita cura macet.
Quin exta inspicere in Sole etiam vivo licet,
Ita is pellucet quasi laterna Punica.
ME. Caedundum illum ego conduxi. EV. tum tu idem optumum est
Loces efferendum: nam iam, credo, mortuus est.
ME. Potare ego hodie, Euclio, tecum volo.
EV. Non potem ego quidem hercle. ME. at ego iussero
Cadum unum vini veteris a me afferrier.
EV. Nolo hercle. nam mihi bibere decretum est aquam.
ME. Ego te hodie reddam madidum, sed vino, probe,
Te, cui decretum est bibere aquam. EV. scio quam rem agat.
Vt me deponat vino, eam affectat viam:
Post hoc, quod habeo, ut commutet coloniam.
Ego id cavebo, nam alicubi abstrudam foris.
Ego faxo, et operam et vinum perdiderit simul.
ME. Ego, nisi quid me vis, eo lavatum, ut sacruficem.

EV. Edepol nae tu, Aula, multos inimicos habes,
Atque istuc aurum, quod tibi concreditum est.
Nunc hoc mihi factum est optumum, ut te auferam
Aulam in Fidei fanum: ibi abstrudam prohe.
Fides, novisti me et ego te: cave sis tibi;
Ne tu in me mutassis nomen, si hoc concreduo.
Ibo ad te, fretus tua, Fides, fiducia.

ACTVS QVARTVS. SCENA PRIMA.

STROBILVS.

Hoc est servi facinus frugi, facere quod ego persequor:
Nec morae molestiaeque imperium herile habeat sibi.
Nam qui hero ex sententia servire servus postulat,
In herum matura, in se sera condecet capessere.
Sin dormitet, ita dormitet, servom sese ut cogitet.
Nam qui amanti hero servitutem servit, quasi ego servio,
Si herum videt superare amorem, hoc servi esse officium reor,
Retinere ad salutem: non eum, quo incumbat, eo impellere.
Quasi pueri, qui nare discunt, scirpea induitur ratis
Qui laborent minus: facilius ut nent: et moveant manus;
Eodem modo servom ratem esse amanti hero aequom censeo,
Vt toleret, ne pessum abeat, tanquam **
Herile imperium ediscat, ut quod frons velit, oculi sciant.
Quod iubeat, citis quadrigis citius properet persequi.
Qui ea curabit, abstinebit censione bubula.
Nec sua opera rediget unquam in splendorem compedes.

Nunc herus meus amat filiam huius Euclionis pauperis:
Eam hero nunc renunciatum est nuptum huic Megadoro dari.
Is speculatum huc misit me, ut, quae fierent, fieret particeps.
Nunc sine omni suspicione in ara hic assidam sacra.
Hinc ego et huc et illuc potero, quid agant, arbitrarier.

ACTVS QVARTVS. SCENA SECVNDA.

EVCLIO, STROBILVS.

Tu modo cave cuiquam indicassis, aurum meum esse istic, Fides.
Non metuo ne quisquam inveniat: ita probe in latebris situm est.
Edepol nae illic pulchram praedam agat, si quis illam invenerit
Aulam onustam auri. verum id te quaeso ut prohibessis, Fides.
Nunc lavabo, ut rem divinam faciam, ne affinem morer,
Quin ubi arcessat me, meam extemplo filiam ducat domum.
Vide, Fides, etiam atque etiam nunc, salvam ut aulam abs te auferam.
Tuae fidei concredidi aurum: in tuo luco et fano modo est situm.
ST. Di immortales! quod ego hunc hominem facinus audio loqui?
Se aulam onustam auri abstrusisse hic intus in fano, Fides,
Cave tu illi fidelis, quaeso, potius fueris, quam mihi.

Atque hic pater est, ut ego opinor, huius, herus meus quam amat.
Ibo hinc intro: perscrutabor fanum, si inveniam uspiam
Aurum, dum hic est occupatus. sed si repperero, ó Fides,
Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam.
Id adeo tibi faciam: verum ego mihi bibam, ubi id fecero.

ACTVS QVARTVS. SCENA TERTIA.

E V C L I O.

Non temere est, quod corvos cantat mihi nunc ab laeva manu.
Semel radebat pedibus terram, et voce crocibat sua:
Continuo meum cor coepit artem facere ludicram,
Atque in pectus emicare. sed ego cesso currere.

ACTVS QVARTVS. SCENA QVARTA.

EVCLIO, STROBILVS.

Foras, foras, lumbrice, qui sub terra erepsisti modo,
Qui modo nusquam comparebas: nunc, quom compares, peris.
Ego edepol te, praestigiator, miseris iam accipiam modis.
ST. Quae te mala crux agitat? quid tibi mecum est commercii, senex?
Quid me afflictas? quid me raptas? qua me causa verberas?
EV. Verberabilissime, etiam rogitas? non fur, sed trifur.

ST. Quid tibi surripui? EV. redde huc sis. ST. quid tibi vis reddam? EV. rogitas?
ST. Nihil equidem tibi abstuli. EV. at illud, quod tibi abstuleras, cedo.
Ecquid agis? ST. quid agam? EV. auferre non potes. ST. quid vis tibi?
EV. Pone. ST. equidem pol, te datare, credo consuetum, senex.
EV. Pone hoc sis: aufer cavillam: non ego nunc nugas ago.
ST. Quid ego ponam? quin tu eloquere quicquid est suo nomine.
Non, hercle, equidem quicquam sumsi, nec tetigi. EV. ostende huc manus.
ST. Hem tibi! EV. ostende. ST. eccas. EV. video. age ostende etiam tertiam.
ST. Larvae hunc atque intemperiae insaniaeque agitant senem.
Facisne iniuriam mihi, an non? EV. fateor, quia non pendes, maxumam.
Atque id quoque iam fiet, nisi fatere. ST. quid fatear tibi?
EV. Quid abstulisti hinc? ST. di me perdant, si ego tui quicquam abstuli.
EV. Nive adeo abstulisse vellem. Agedum, excutedum pallium.
ST. Tuo arbitratu. EV. ne inter tunicas habeas. ST. tenta qua lubet.
EV. Vah, scelestus, quam benigne! ut ne abstulisse intellegam.
Novi sycophantias. age! rursum, ostende huc manum
Dexteram. ST. hem! EV. nunc laevam ostende. ST. quin equidem ambas profero.
EV. Iam scrutari mitto. redde huc. ST. quid reddam? EV. ah nugas agis,
Certe habes. ST. habeo ego? quid habeo? EV. non dico: audire expetis.

Id meum quicquid habes, redde. ST. insanis: perscrutatus es
Tuo arbitratu, neque tui me quicquam invenisti penes.
EV. Mane, mane: quis illic est, qui hic intus alter erat tecum simul?
Perii hercle! ille nunc intus turbat· hunc si amitto. hic abierit.
Postremo iam hunc perscrutavi. hic nihil habet. abi quo lubet.
Iuppiter te Dique perdant. ST. haud male agit gratias.
EV. Ibo hinc intro, atque illi socienno tuo iam interstringam gulam.
Fugin' hinc ab oculis? abin' hinc, an non? ST. abeo
EV. cave sis te videam.

ACTVS QVARTVS. SCENA QVINTA.

STROBILVS.

Emortuum ego me mavelim leto malo,
Quam non ego illi dem hodie insidias seni.
Nam hic iam non audebit aurum abstrudere.
Credo referet iam secum, et mutabit locum.
Atat foris crepuit! senex eccum aurum effert foras.
Tantisper hic ego ad ianuam concessero.

ACTVS QVARTVS. SCENA SEXTA

EVCLIO, STROBILVS.

Fidei censebam maxumam multo fidem
Esse. ea sublevit os mihi paenissume.
Ni subvenisset corvus, periissem miser.
Nimis hercle ego illum corvum ad me veniat, velim,
Qui indicium fecit, ut ego illi aliquid boni

Dicam. nam quod edit, tam duim, quam perduim.
Nunc, hoc ubi abstrudam, cogito solum locum.
Silvani lucus extra murum est avius,
Crebro salicto oppletus: ibi sumam locum.
Certum est, Silvano potius credam, quam Fidei.
I. Euge! euge! dii me salvom et servatum volunt.
Iam ego illuc praecurram, atque inscendam aliquam in arborem:
Indeque observabo, aurum ubi abstrudat senex.
Quamquam hic manere herus me sese iusserat:
Certum est, malam rem potius quaeram cum lucro.

ACTVS QVARTVS. SCENA SEPTIMA.

LYCONIDES, EVNOMIA, PHAEDRIA.

Dixi tibi, mater: iuxta rem mecum tenes,
Super Euclionis filia. nunc, te obsecro,
Fac mentionem cum avonculo, mater mea:
Resecroque, mater, quod dudum obsecraveram.
EV. Scis tute, facta velle me, quae tu velis.
Et istuc confido a fratre me impetrassere.
Et causa iusta est, siquidem ita est ut praedicas,
Te eam compressisse vinolentum, virginem.
LY. Egone ut te advorsum mentiar, mater mea?
PH. Perii, mea nutrix! obsecro te, uterum dolet.
Iuno lucina, tuam fidem! LY. hem, mater mea,
Tibi rem potiorem video: clamat, parturit.
EV. I hac intro mecum, gnate mi, ad fratrem meum,
† Vt istuc quod tu me oras, efficiam tibi, †
Vt istuc quod me oras, impetratum ab eo auferam.
LY. I, iam sequor te, mater. sed servom meum
Strobilum miror ubi sit, quem ego me iusseram
Hic opperiri. nunc ego mecum cogito,
Si mihi dat operam, me illi irasci iniurium est.
Ibo intro, ubi de capite meo sunt comitia.

ACTVS QVARTVS. SCENA OCTAVA.

STROBILVS.

Pici divitiis, qui aureos montes colunt,
Ego solus supero. nam istos reges ceteros
Memorare nolo, hominum mendicabula.
Ego sum ille rex Philippus. o lepidum diem!
Nam ut dudum hinc abii, multo illuc adveni prior,
Multoque prius me collocavi in arborem:
Indeque exspectabam ubi aurum abstrudebat senex.
Vbi ille abiit, ego me deorsum duco de arbore;
Effodio aulam auri plenam. inde ex eo loco
Video recipere se senem: ille me non videt.
Nam ego modo declinavi paulum me extra viam.
Attat! eccum ipsum. ibo, ut hoc condam domum.

ACTVS QVARTVS. SCENA NONA

EVCLIO, LYCONIDES.

Perii! interii! occidi! quo curram? quo non curram?
Tene, tene! quem? quis? nescio, nihil video, caecus eo; atque
Equidem quo eam, aut ubi sim, aut qui sim, nequeo cum animo
Certum investigare. obsecro vos ego, mihi auxilio,
Oro, obtestor, sitis, et hominem demonstretis, qui eam abstulerit,
Qui vestitu et creta occultant sese, atque sedent quasi sint frugi.
Quid ais tu? tibi credere certum est. nam esse bonum, e vultu cognosco.
Quid est? quid ridetis? novi omnes, scio fures esse hic complures.

Hem, nemo habet horum! occidisti. dic igitur, quis habet? nescis!
Heu me miserum, miserum! perii. male perditus! pessume ornatus eo.
Tantum gemiti et malae moestitiae hic dies mihi obtulit,
Famem et pauperiem: perditissumus ego sum omnium in terra.
Nam quid mihi opus est vita, qui tantum auri perdidi?
Quod custodivi sedulo. egomet me defraudavi,
Animumque meum, geniumque meum. nunc eo alii laetificantur,
Meo malo et damno: pati nequeo.
LY. Quinam homo hic ante aedis nostras eiulans conqueritur moerens?
Atque hic quidem Euclio est. est, opinor, oppido ego interii! palam est res.
Scit peperisse iam, ut ego opinor, filiam suam. nunc mihi incertum est,
Quid agam. abeam an maneam? an adeam? an fugiam? quid agam edepol nescio.

ACTVS QVARTVS. SCENA DECIMA.

EVCLIO, LYCONIDES.

Quis homo hic loquitur? LY. ego sum. EV. imo ego sum miser, et misere perditus,
Cui tanta mala, moestitudoque obtigit. LY. animo bono es.
EV. Quo obsecro pacto esse possum? LY. quia istuc facinus quod tuum
Sollicitat animum, id ego feci, et fateor. EV. quid ego ex te audio?
LY. Id quod verum est. EV. quid ego emerui, adolescens, mali,

Quamobrem ita faceres, meque meosque perditum ires liberos?

LY. Deus impulsor mihi fuit, is me ad illam illexit. EV. quo modo?

LY. Fateor peccavisse, et me culpam commeritum scio.

Id adeo te oratum advenio, ut animo aequo ignoscas mihi.

EV. Cur id ausus facere, ut id quod non tuum esset tangeres?

LY. Quid vis fieri? factum est illud. fieri infectum non potest.

Deos credo voluissè: nam ni vellent, non fieret, scio.

EV. At ego Deos credo voluisse, ut apud te me in nervo enicem.

LY. Ne istuc dixis. EV. quid tibi ergo meam me invito tactio est?

LY. Quia vini vitio atque amoris feci. EV. homo audacissume,

Cum istacin' te oratione huc ad me adire ausum, impudens?

Nam si istuc ius est, ut tu istuc excusare possies,

Luce claro deripiamus aurum matronis palam;

Post id, si prehensi sumus, excusemus, ebrios

Nos fecisse amoris causa. nimis vile'st vinum atque amor,

Si ebrio atque amanti impune facere, quod lubeat, licet.

LY. Quin tibi ultro supplicatum venio ob stultitiam meam.

EV. Non mihi homines placent, qui, quando male fecerunt, purgitant.

Tu illam scibas non tuam esse: non attactam oportuit.

LY. Ergo quia sum tangere ausus, haud causificor quin eam

Ego habeam potissumum. EV. tun' habeas me invito meam?

LY. Haud te invito postulo: sed meam esse oportere arbitror.
Quin tu eam invenies, inquam, meam illam esse oportere, Euclio.
EV. Nisi refers. LY. quid tibi ego referam? EV. quod surripuisti meum.
Iam quidem hercle te ad praetorem rapiam, et tibi scribam dicam.
LY. Surripio ego tuum? unde? aut quid id est? EV. ita te amabit Iuppiter,
Vt tu nescis? LY. nisi quidem tu mihi, quid quaeras, dixeris.
EV. Aulam auri, inquam, te reposco, quam tu confessus mihi
Te abstulisse. LY. neque edepol ego dixi, neque feci. EV. negas?
LY. Pernego imo. nam neque ego aurum, neque istaec aula quae siet,
Scio, nec novi. EV. illam, ex Silvani luco quam abstuleras, cedo.
I, refer: dimidiam tecum potius partem dividam.
Tametsi fur mihi es, molestus non ero. i vero, refer.
LY. Sanus tu non es, qui furem me voces. ego te, Euclio,
De alia re rescivisse censui, quod ad me attinet.
Magna est res, quam ego tecum otiose, si otium est, cupio loqui.
EV. Dic bona fide: tu id aurum non surripuisti? LY. bona.
EV. Neque scis quis abstulerit? LY. istuc quoque bona. EV. atque id si scies,
Qui abstulerit, mihi indicabis? LY. faciam. EV. neque partem tibi
Ab eo, quiqui est, inde posces: neque furem excipies?
LY. ita.
EV. Quid si fallis? LY. tum me faciat quod volt magnus Iuppiter.

EV. Sat habeo. age nunc loquere quid vis. LY. si me novisti minus,
Genere qui sim gnatus: hic mihi est Megadorus avonculus:
Meus fuit pater Antimachus: ego vocor Lyconides:
Mater est Eunomia. EV. novi genus. nunc quid vis? id volo
Noscere. LY. filiam ex te tu habes. EV. imo eccillam domi.
LY. Eam tu despondisti, opinor, meo avunculo. EV. omnem rem tenes.
LY. Is me nunc renunciare repudium iussit tibi.
EV. Repudium, rebus paratis, atque exornatis nuptiis?
Vt illum di immortales omnes deaeque, quantum est, perduint,
Quem propter hodie auri tantum perdidi, infelix, miser.
LY. Bono animo es, et benedice. nunc quae res tibi et gnatae tuae
Bene feliciterque vortat. Ita di faxint, inquito.
EV. Ita di faciant. LY. et mihi ita di faciant. audi nunc iam.
Qui homo culpam admisit in se, nullus est tam parvi preti,
Quin pudeat, quin purget se. nunc te obtestor, Euclio,
Si quid ego erga te imprudens peccavi, aut gnatam tuam,
Vt mihi ignoscas, eamque uxorem mihi des, ut leges iubent:
Ego me iniuriam fecisse filiae fateor tuae,
Cereris vigiliis, per vinum, atque impulsu adolescentiae.
EV. Hei mihi! quod facinus ex te ego audio? LY. cur eiulas?
Quem ego avom feci iam ut esses filiae nuptiis:
Nam tua gnata peperit, decumo mense post: numerum cape:

Ea re repudium remisit avunculus causa mea.
I intro, exquire, sitne ita, ut ego praedico. EV. perii oppido!
Ita mihi ad malum malae res plurimae se agglutinant.
Ibo intro, ut quid huius veri sit, sciam. LY. iam te sequor.
Haec propemodum iam esse in vado salutis res videtur.
Nunc servom esse ubi dicam meum Strobilum, non reperio.
Nisi *etiam hic* opperiar tamen paulisper; postea intro
Hunc subsequar. nunc interim spacium ei dabo exquirendi
Meum factum ex gnatae pedisequa nutrice anu. ea rem novit.

ACTVS QVINTVS.

STROBILVS, LYCONIDES.

Di immortales, quibus et quantis me donatis gaudiis,
Quadrilibrem aulam auro onustam habeo: quis me est divitior?
Quis me Athenis nunc magis quisquam est homo, cui Di sint propitii?
LY. Certo enim ego vocem hic loquentis modo me audire visus sum. ST. Hem!
Herumne ego aspicio meum? LY. video ego hunc Strobilum, servum meum?
ST. Ipsus est. LY. haud alius est. ST. congrediar. LY. contollam gradum.
Credo ego illum, ut iussi, eampse anum adisse, huius Nutricem virginis.
ST. Quin ego illi me invenisse dico hanc praedam, atque eloquor?
Igitur orabo ut manu me mittat. ibo atque eloquar.

Repperi. LY. quid repperisti? ST. non, quod pueri clamitant,
In faba se repperisse. LY. iamne autem, ut soles, deludis?
ST. Here. mane. eloquar. iam auscalta. LY. age ergo loquere. ST. repperi, hodie,
Here, divitias nimias. LY. ubi nam? ST. quadrilibrem, inquam, aulam auri plenam.
LY. Quod ego facinus audio ex te? ST. Euclioni huic seni surripui.
LY. Vbi id est aurum? ST. in arca apud me. nunc volo me emitti manu.
LY. Egone te emittam manu, scelerum cumulatissime? ST. abi here, scio
Quam rem geras. lepide, hercle, animum tuum tentavi. iam
Vt eriperes, apparabas. quid faceres, si repperissem?
LY. Non potes probasse nugas. i, redde aurum. ST. reddam ego aurum?
LY. Redde inquam: ut huic reddatur. ST. ah, unde? LY. quod modo fassus es esse
In arca. ST. soleo, hercle, ego garrire nugas: ita loquor. LY. at scin'
Quomodo? ST. vel hercle enica, nunquam hinc feres a me.

SVPPOSITA.

LY. *Quid hic quondam pervicus addit?*
Non feramn' unquam? ST. *quod non habeo.* LY. *efferaris cave,*
Nisi actutum seni id auri redditio est. ST. *sive perpensus ferar*
Libitinarius, sive pollinctorius efferar, nunquam dabo nisi fodiam

Noviter arrogiam. LY. *vaeh capiti tuo.* ST. *imo senis et capiti*
Et pectori, qui auri tantum perdidit. LY. *quis repperit?*
ST. *Quem repperisse vis.* LY. *qui in arca illud subreptum habere*
Autumat. ST. *quam pulcre tibi, here, conniverent oculi, si id*
Factum fateor. ludo: quod lusi tecum, non par est identidem
Serio vortier. LY. *at nunc iam ne me irritassis, i, et aurum*
Redde: susque deque haud agites. ST. *here, id si repperibitur,*
Certum est geminam te lanceam confitentem icere. LY. *i, et redde.*
ST. *Vis crassum?* LY. *i, et redde.* ST. *atat incassum quaeritas.*
LY. *I, et redde. ego ad senem propero, ut quid comitiis.*
Proxumis videam. Senex aulam auri perdidit, Megadorus
Repudium renunciat. Filiam peperisse vitio rescit. ST. *hero*
Meo, quantum ego video, nemo est benignior. Alii non quod
Inventum est non occulunt, modo negant: occulunt vaniloqui.
Sed aliud post aliud si qua sit opportunitas, harpagatum
Volunt, si Eleusinie sit, facilem deam credunt; si Cotytto:
Non videre quem batuat. Ita neque amicis, neque cognatis,
Neque dis parcunt, dum bene parcant sibi. istis quidem.

Ne miserum faciat senem, aut illius familiam opulentam,
Auri aulam, grandem, onustam, plenam, referri iubet,
Vt se faciat olim miserum, atque suam familiam. Ast ego partem
Impartiri malim, unde redimar. Quod vortet bene, picus
A sinistris cantitat, qui auri custos hercle olim traditur.
Ibo, et aulam referam: quod illaec mihi bene avis occinat.

SVPPLEMENTVM
AVLVLARIAE
ANT. CODRO VRCEO

Italo Scholastico et Professore Bononiensi auctore, qui vixit sub Impp. Sigismundo et Friderico III. Augg.

—— quod non habeo. LY. feram.

Velis nolis; cum te quadrupedem strinxero;
Et herniosos testes ad trabem tibi
Divellam appenso. Sed cur in fauces moror
Huius scelesti ruere? et animam protinus
Cur non compello facere iter praeposterum?
Das, an non? ST. *dabo.* LY. *des ut nunc, non olim volo.*
ST. *Do iam: sed me animam recipere sinas te rogo.*
Ah ah! quid, ut dem, poscis, here? LY. *nescis, scelus?*
Et aulam auri plenam quadrilibrem mihi
Audes negare, quam dixti modo

Te arripuisse? heia, iam ubi nunc lorarii?
ST. *Here, audi pauca.* LY. *non audio. lorarii,*
Heus heus. LOR. *quid est?* LY. *parari catenas volo.*
ST. *Audi quaeso, post me ligare iusseris*
Quantum libet. LY. *audio: sed rem expedias ocius.*
ST. *Si me torqueri iusseris ad necem, vide*
Quid consequare. primum servi exitium habes:
Deinde, quod concupisces, ferre non potes.
At si me dulcis libertatis praemio
Dudum captasses, iamdudum votis fores
Tuis potitus. Omnes Natura parit liberos,
Et omnes libertati natura student.
Omni malo, omni exitio peior servitus:
Et quem Iuppiter odit, servom hunc primum facit.
LY. *Non stulte loqueris.* ST. *audi reliqua nunc iam:*
Tenaces nimium dominos nostra aetas tulit.
Quos Harpagones, Harpyias et Tantalos
Vocare soleo, in opibus magnis pauperes,
Et sitibundos in medio Oceani gurgite:
Nullae illis satis divitiae sunt, non Midae,
Non Croesi: non omnis Persarum copia
Explere illorum Tartaream ingluviem potest.
Inique domini servis utuntur suis,
Et servi inique dominis nunc parent suis:
Sic fit neutrobi, quod fieri iustum foret
Penum, popinas, cellas promptuarias
Occludunt mille clavibus parci senes.
Quae vix legitimis concedi natis volunt,
Servi furaces, versipelles, callidi,
Occlusa mille clavibus sibi reserant:
Furtimque raptant, consumunt, liguriunt:
Centena nunquam furta dicturi cruce:
Sic servitutem ulciscuntur servi mali
Risu iocisque. Sic ergo concludo, quod
Servos fideles liberalitas facit.
LY. *Recte quidem tu, sed non paucis, ut mihi*
Pollicitus. Verum si te facio liberum,

Reddes, quod cupio? ST. *reddam: sed testes volo*
Adsint: ignosces, here; parum credo tibi.
LY. *Vt lubet; adsint vel centum; iam nil moror.*
ST. *Megadore, et tu Eunomia, adeste precor, si libet.*
Exite: perfecta re mox redibitis.
ME. *Qui nos vocat? hem Lyconide.* EV. *hem Strobile, quid est?*
Loquimini. LY. *breve est.* ME. *quid est?* ST. *vos testes voco.*
Si quadrilibrem aulam auri plenam huc adfero,
Et trado Lyconidae, Lyconides me manu
Mittit; iubetque iuris esse me mei.
Itane spondes? LY. *spondeo.* ST. *iamne audistis hoc*
Quod dixit? ME. *audivimus.* ST. *iura nunc per Iovem.*
LY. *Hem quo redactus sum alieno malo!*
Nimis procax es. quod iubet, faciam tamen.
ST. *Heus tu, nostra aetas non multum fidei gerit:*
Tabulae notantur: adsunt testes duodecim:
Tempus locumque scribit actuarius;
Tamen invenitur Rhetor, qui factum neget.
LY. *Sed me cito expedi sis.* ST. *hem silicem tibi.*
LY. *Si ego te sciens fallam, ita me eiiciat Diespiter*
Bonis, salva urbe et arce, ut ego hunc lapidem. Satin
Iam feci tibi? ST. *satis. ut ego aurum apportem, eo.*
LY. *I Pegaseo gradu, et vorans viam redi.*

LYCONIDES, STROBILVS, MEGADORVS, EVNOMIA, EVCLIO.

Grave est homini pudenti merologus nimis
Servus, qui sapere plus volt hero suo:
Abeat hic Strobilus in malam liber crucem,
Modo mihi apportet aulam auro puro gravem:
Vt Euclionem socerum ex luctu retraham
Ad hilaritatem, et mihi conciliem filiam,
Ex compressu meo novam puerperam.
Sed ecce redit onustus Strobilus, ut reor,

Aulam apportat. et certe est aula, quam gerit.
ST. *Lyconide, apporto inventum promissum tibi,*
Aulam auri quadrilibrem. num serus fui?
LY. *Nempe. o dii immortales, quid video, aut quid habeo?*
Plus sexcentos Philippeos ter et quater.
Sed evocemus Euclionem protinus.
LY. *O Euclio, Euclio.* ME. *Euclio, Euclio.* EV. *quid est?*
LY. *Descende ad nos: nam dii te servatum volunt.*
Habemus aulam. EV. *habetisne, an me deluditis?*
LY. *Habemus, inquam. modo, si potes, huc advola.*
EV. *O magne Iuppiter! o Lar familiaris, et*
Regina Iuno, et noster thesaurarie
Alcide, tandem miserari miserum senem!
Oh, oh, quam laetis, aula, tibi amicus senex
Complector ulnis, et te dulci capio osculo!
Expleri nequeo mille vel complexibus.
O spes, o cor! luctum depulverans meum.
LY. *Auro carere semper duxi pessumum*
Et pueris, et viris, et senibus omnibus.
Pueros prostare cogit indigentia,
Viros furari, mendicarier ipsos senes.
At multo peius est, ut video nunc, supra
Quam quod necesse est nobis auro opulescere.
Heu quantas passus est aerumnas Euclio,
Ob aulam paulo ante a se deperditam!
EV. *Quot meritas referam grates? an diis, qui bonos*
Respectant homines? an amicis, rectis viris?
An utrisque? utrisque potius. Et primum tibi,
Lyconide, principium et auctor tanti boni,
Hac ego te aula auri condono: accipias libens:
Tuam hanc esse volo, et filiam meam simul,
Praesente Megadoro, et Sorore eius, proba
Eunomia. LY. *et habetur, et refertur gratia,*
Vt meritus es, Socer exoptatus mihi, Euclio.
EV. *Relatam mihi satis putabo gratiam,*
Si donum nostrum, et me ipsum, accipias nunc libens.

LY. *Accipio, et Euclionis volo mea sit domus.*
ST. *Quod restat, here, nunc memento, ut sim liber.*
LY. *Recte monuisti : Esto merito liber tuo,*
O Strobile, et turbatam iam intus coenam para.
ST. *Spectatores, naturam avarus Euclio*
Mutavit : liberalis subito factus est.
Sic liberalitate utimini vos quoque :
Et, si Fabula perplacuit, clare plaudite.

M. ACCI PLAVTI

CAPTEIVEI.

DRAMATIS PERSONAE.

ERGASILUS, Parasitus.
HEGIO, senex.
LORARIUS.
PHILOCRATES. } Captivi.
TYNDARUS.
ARISTOPHONTES.
PUER, Hegionis.
PHILOPOLEMUS.
STALAGMUS.
GREX.

ARGVMENTVM

(vt quibusdam videtur,)

PRISCIANI

Captus est in pugna Hegionis filius.
Alium quadrimum fugiens servus vendidit.
Pater captivos commercatur Alios,
Tantum studens, uti natum recuperet.
Etin ibus emit olim amissum filium.
Is suo cum domino veste versa ac nomine,
Vt amittatur fecit: ipsus plectitur.
Et is reduxit captum et fugitivum simul;
Indicio cuius alium agnoscit filium.

ALIVD ARGVMENTVM

CAMERARII.

Fabulae huic nomen captivi duo. Inter Plautinas omnes haec et argumento et expositione optima est et elegantissima. Ipse etiam Poeta hanc commendat ut pudice scriptam. Multaeque bonae sententiae in hac insunt, et eximiae fidei exemplum servi erga herilem filium. Cum enim bellum esset inter Aetolos et Elienses, capitur Philopolemus Aetolus, Hegionis filius, itemque Eliensis Philocrates. Hunc Hegio una cum servo Tyndaro emit, quod speraret, posse aliqua permutatione captivorum recuperare se filium suum. Sed inter dominum et servum convenit, ut servus se dominum esse simularet. Ita dimissus aestimatus Philocrates ut servus, redit in patriam. Fraude detecta per alterum captivum Aristophontem, vehementissime irascitur Senex; et Tyndarum compeditum in lapidicinas conficit. Hic erat filius ipsius, furto surreptus aetate puerili a servo. Interea revertitur Philocrates, et adducit filium Hegionis, et servum etiam illum furem. Itaque agnitus Tyndarus in libertatem et familiam suam restituitur. Argumentum ita est scriptum quasi res geratur in Aetolia.

PROLOGVS.

Hos quos videtis stare hic captivos duos,
Illi qui astant. hi stant ambo, non sedent.
Vos vos mihi testes estis me verum loqui.
Senex qui hic habitat, Hegio est huius pater.
Sed is quo pacto serviat suo sibi patri,
Id ego hic apud vos proloquar, si operam datis.
Seni huic fuerunt filii nati duo,
Alterum quadrimum puerum servus surpuit,
Eumque hinc profugiens vendidit in Alide
Patri huiusce: iam hoc tenetis? optimum est.
Negat, hercle, ille ultimus. accedito.
Si non ubi sedeas locus est, est ubi ambules,
Quando histrionem cogis mendicarier.
Ego me tua causa, ne erres, non rupturus sum;
Vos qui potestis ope vestra censerier,
Accipite reliquom. alieno uti nihil moror.
Fugitivus ille, ut dixeram ante, huius patri,
Domo quem profugiens dominum abstulerat, vendidit.
Hic postquam hunc emit, dedit eum huic gnato suo
Peculiarem: quia quasi una aetas erat.
Hic nunc domi servit suo patri, nec scit pater.
Enimvero di nos quasi pilas homines habent.
Rationem habetis, quomodo unum amiserit.
Postquam belligerant Aetoli cum Aliis,
Vt fit in bello, capitur alter filius.
Medicus Menarchus emit ibidem in Alide,
Coepit captivos commercari hic Alios,

Si quem reperire posset, cum quo mutet suum
Illum captivum. hunc suum esse nescit, qui domi est.
Et quoniam heri inde audivit, de summo loco
Summóque genere captum esse equitem Aleum,
Nihil pretio parsit, filio dum parceret,
Reconciliare ut facilius posset domum,
Emit hosce de praeda ambos de Quaestoribus.
Hice autem inter sese hunc confinxerunt dolum,
Quo pacto hic servus suum herum hinc amittat domum.
Itaque inter se commutant vestem et nomina.
Illic vocatur Philocrates, hic Tyndarus.
Huius illic, hic illius hodie fert imaginem.
Et hic hodie expediet hanc docte fallaciam,
Et suum herum faciet libertatis compotem.
Eodemque pacto fratrem servabit suum,
Reducemque faciet liberum in patriam ad patrem,
Imprudens: itidemque ut saepe iam in multis locis
Plus insciens quis fecit, quam prudens boni.
Sed inscientes sua sibi fallacia
Ita compararunt et confinxerunt dolum:
Itaque hi commenti de sua sententia,
Vt in servitute hic ad suum maneat patrem:
Ita nunc ignorans suo sibi servit patri.
Homunculi quanti sunt, cum recogito!
Haec res agetur nobis, vobis Fabula.
Sed etiam est, paucis vos quod monitos voluerim.
Profecto expediet, Fabulae huic operam dare.
Non pertractate facta est, neque item ut ceterae;
Neque spurcidici insunt versus immemorabiles;
Hic neque periurus leno est, nec meretrix mala,
Neque miles gloriosus. Ne vereamini,
Quia bellum Aetolis esse dixi cum Aliis.
Foris illic extra scenam fient praelia.
Nam hoc paene iniquum est Comico choragio,
Conari de subito nos agere Tragoediam.
Proin, si quis pugnam exspectat, lites contrahat:

Valentiorem nactus adversarium
Si erit, ego faciam ut pugnam inspectet non bonam:
Adeo ut spectare postea omneis oderit.
Abeo. Valete, iudices iustissimi,
Domi, bellique, duellatores optumi.

ACTVS PRIMVS. SCENA PRIMA.

ERGASILVS.

Iuventus nomen indidit Scorto mihi,
Eo quia invocatus soleo esse in convivio.
Scio absurde dictum hoc derisores dicere,
At ego aio recte. nam in convivio sibi
Amator, talos cum iacit, scortum invocat.
Estne invocatum, an non? est planissume.
Verum, hercle, verum nos parasiti planius,
Quos nunquam quisquam neque vocat, neque invocat,
Quasi mures semper edimus alienum cibum.
Vbi res prolatae sunt, cum rus homines eunt,
Simul prolatae res sunt nostris dentibus.
Quasi cum caletur, cochleae in occulto latent,
Suo sibi succo vivunt, ros si non cadit:
Item Parasiti rebus prolatis latent
In occulto, miseri victitant succo suo,
Dum ruri rurant homines quos ligurriant.
Prolatis rebus Parasiti venatici
Sumus: quando res redierant, Molossici
Odiosicique et multum incommodistici.
Et hic quidem, hercle, nisi qui colaphos perpeti
Potis Parasitus, frangique aulas in caput,
Vel ire extra portam trigeminam ad saccum licet.
Quod mihi ne eveniat, nonnullum periculum est.
Nam postquam meus rex est potitus hostium,
Ita nunc belligerant Aetoli cum Aleis.
Nam Aetolia haec est: illic est captus in Alide

Philopolemus huius Hegionis filius
Senis, qui hic habitat: quae aedes lamentariae
Mihi sunt: quas quotiescunque conspicio, fleo.
Nunc hic occepit quaestum hunc filii gratia
Inhonestum, maxume alienum ingenio suo.
Homines captivos commercatur, si queat
Aliquem invenire, suum quicum mutet filium.
Nunc ad eum pergam. sed aperitur ostium,
Vnde saturitate saepe ego exii ebrius.

ACTVS PRIMVS. SCENA SECVNDA.

HEGIO, LORARIVS, ERGASILVS.

Advorte animum sis tu: istos captivos duos,
Here quos emi de praeda, de quaestoribus,
His indito catenas singularias;
Istas maiores, quibus sunt vincti, demito.
Sinito ambulare, si foris, si intus volent:
Sed uti asserventur magna diligentia.
Liber captivus avis ferae consimilis est:
Semel fugiendi si data est occasio,
Satis est: nunquam post illam possis prendere.
LO. Omnes profecto liberi lubentius
Sumus, quam servimus. HE. non videre ita tu quidem.
LO. Si non est quod dem, mene vis dem ipse in pedes?
HE. Si dederis, erit extemplo mihi, quod dem tibi.
LO. Avis me ferae consimilem faciam, ut praedicas.
HE. Ita ut dicis. nam si faxis, te in caveam dabo.
Sed satis verborum est. cura quae iussi, atque abi.
ER. Quod ego quidem nimis quam cupio ut impetrem;
Nam ni illum recipit, nihil est quo me recipiam.
Nulla inventutis est spes: sese omnes amant.
Ille demum antiquis est adolescens moribus:
Cuius nunquam voltum tranquillavi gratiis.
Condigne est pater eius moratus moribus.

HE. Ego ibo ad fratrem, ad alios captivos meos:
Visam ne nocte hac quippiam turbaverint.
Inde me continuo recipiam rursum domum.
ER. Aegre est mihi, hunc facere quaestum carcerarium,
Propter sui gnati miseriam, miserum senem.
Sed si ullo pacto ille huc conciliari potest,
Vel carnificinam hunc facere possum perpeti.
HE. Quis hic loquitur? ER. ego, qui tuo moerore macecor,
Macesco, consenesco, et tabesco miser.
Ossa atque pellis sum misera macritudine.
Neque unquam quicquam me iuvat quod edo domi:
Foris aliquantillum etiam quod gusto, id beat.
HE. Ergasile, salve. ER. di te bene ament, Hegio.
HE. Ne fle. ER. egone illum non fleam? egone non defleam
Talem adolescentem? HE. semper sensi filio
Meo te esse amicum, et illum intellexi tibi.
ER. Tum denique homines nostra intelligimus bona,
Cum quae in potestate habuimus, ea amisimus.
Ego, postquam gnatus tuus potitu'st hostium,
Expertus quanti fuerit: nunc desidero.
HE. Alienus cum eius incommodum tam aegre feras,
Quid me patrem par facere est, cui ille est unicus?
ER. Alienus ego? alienus ille? ha, Hegio:
Nunquam istuc dixis, neque animum induxis tuum.
Tibi ille unicu'st, mihi etiam unico magis unicus.
HE. Laudo, malum quom amici tuum ducis malum.
Nunc habe bonum animum. ER. eheu? HE. huic illud dolet,
Quia nunc remissus est edendi exercitus.
Nullumne interea nactus, qui posset tibi
Remissum, quem dixti, imperare exercitum?
ER. Quid credis? fugitant omnes hanc provinciam
Quoi obtigerat, postquam captu'st Philopolemus tuus.
HE. Non pol mirandum est, fugitare hanc provinciam.
Multis et multigeneribus opus est tibi

Militibus. primum dum opus est Pistoriensibus:
Eorum sunt genera aliquot Pistoriensium.
Opus Paniceis, opus Placentinis quoque,
Opus Turdetanis, opus est Ficedulensibus:
Iam maritumi omnes milites opus sunt tibi.
ER. Vt saepe summa ingenia in occulto latent!
Hic qualis imperator nunc privatus est!
HE. Habe modo bonum animum. nam illum confido domum
In his diebus me reconciliassere.
Nam eccum hic captivum adolescentem Alium,
Prognatum genere summo, et summis divitiis:
Hoc, illum me mutare, confide fore.
ER. Ita di deaeque faxint. HE. sed num quo foras
Vocatus ad coenam? ER. nusquam, quod sciam.
Sed quid tu id quaeris? HE. quia mihi est natalis dies;
Propterea te vocari ad coenam volo.
ER. Facete dictum. HE. sed si pauxillum potes
Contentus esse. ER. nae perpauxillum modo:
Nam istoc me assiduo victu delecto domi.
HE. Age sis roga. ER. emin' tu? HE. nisi qui meliorem afferet.
ER. Quae mihi atque amicis placeat conditio magis?
Quasi fundum vendam, meis me addicam legibus.
HE. Profundum vendis tu quidem, haud fundum mihi.
Sed si venturus, tempori. ER. hem! vel iam otium est.
HE. I modo, venare leporem: nunc erim tenes.
Nam meus scruposam victus commeat viam.
ER. Nunquam istoc vinces me, Hegio; ne postules:
Cum calceatis dentibus veniam tamen.
HE. Asper meus victus sane est. ER. sentisne esitas?
HE. Terrestris coena est. ER. sus, terrestris bestia est.
HE. Multis oleribus. ER. curato aegrotos domi.
Nunquid vis? HE. venias tempori. ER. memorem mones.
HE. Ibo intro, atque intus subducam ratiunculam,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam siet.
Ad fratrem, quo ire dixeram, mox ivero.

ACTVS SECVNDVS. SCENA PRIMA.

LORARII, PHILOCRATES, TYNDARVS.

Si dii immortales id voluere, vos hanc aerumnam exsequi,
Decet id pati animo aequo: si id facietis, levior labos erit.
Domi fuistis, credo, liberi;
Nunc servitus si evenit, ei vos morigerari mos bonu'st,
Eamque herili imperio ingeniis vestris lenem reddere.
Indigna digna habenda sunt, herus quae facit. PH. oh oh oh!
LO. Eiulatione haud opus est: oculis multam miseriam additis.
In re mala animo si bono utare, adiuvat.
PH. At nos pudet, quia cum catenis sumus. LO. at pigeat postea
Nostrum herum, si vos eximat vinculis,
Aut solutos sinat, quos argento emerit.
PH. Quid a nobis metuit? scimus nos
Nostrum officium quod est, si solutos sinat.
LO. At fugam fingitis. sentio quam rem agitis.
PH. Nos fugiamus? quo fugiamus? LO. in patriam. PH. apage: haud nos id deceat
Fugitivos imitari. LO. imo edepol, si erit occasio, haud dehortor.
PH. Vnum exorare vos sinite nos. LO. quidnam id est? PH. ut sine his arbitris
Atque vobis, nobis detis locum loquendi.
LO. Fiat. abscedite hinc: nos concedamus huc. sed brevem orationem incipesse.
PH. Hem istuc mihi certum erat. concede huc. LO. abite ab istis. TY. obnoxii ambo
Vobis sumus propter hanc rem; cum, quae volumus nos,
Copia est, ea facitis nos compotes.

PH. Secede huc nunc iam, si videtur, procul:
Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant:
Neve permanet palam haec nostra fallacia.
Nam doli non doli sunt, nisi astu colas,
Sed malum maxumum, si id palam provenit.
Nam si herus mihi es tu, atque ego me tuum esse servum assimulo,
Tamen viso opu'st, cauto est opus, ut hoc sobrie, sineque arbitris,
Accurate hoc agatur; docte et diligenter.
Tanta incepta res est: haud somniculose hoc
Agendum est. TY. ero, ut me voles esse. PH. spero.
TY. Nam tu nunc vides pro tuo caro capite,
Carum offerre meum caput vilitati.
PH. Scio. TY. at scire memento, quando id, quod voles, habebis.
Nam fere maxima pars morem hunc homines habent: quod sibi volunt,
Dum id impetrant, boni sunt: sed id ubi iam penes sese habent,
Ex bonis pessumi et fraudulentissumi
Sunt. nunc ut te mihi volo esse, esse autumo.
TY. Quod tibi suadeam, suadeam meo patri.
PH. Pol ego te, si audeam, meum patrem nominem:
Nam secundum patrem tu es pater proximus.
TY. Audio. PH. et propterea saepius te, ut memineris, moneo.
Non ego herus tibi, sed servus sum. nunc obsecro te hoc unum,
Quoniam nobis Di immortales animum ostenderunt suum,
Vt qui herum me tibi fuisse, atque esse nunc conservum velint;
Quod antehac pro iure imperitabam meo, nunc te oro per precem,
Per fortunam incertam, et per mei te erga bonitatem patris,

Perque conservitium commune, quod hostica evenit manu,
Ne me secus honore honestes, quam ego te, cum servibas mihi,
Atque ut qui fueris, et qui nunc sis, meminisse ut memineris.
TY. Scio quidem me te esse nunc, et te esse me. PH. hem istuc si potes
Memoriter meminisse, inest spes nobis in hac astutia.

ACTVS SECVNDVS. SCENA SECVNDA.

HEGIO, PHILOCRATES, TYNDARVS.

Iam ego revertar intro, si ex his quae volo exquisivero.
Vbi sunt isti, quos ante aedis iussi huc produci foras?
PH. Edepol tibi ne quaestioni essemus, cautum intellego;
Ita vinclis custodiisque circummoeniti sumus.
HE. Qui cavet, ne decipiatur, vix cavet, cum etiam cavet.
Etiam cum cavisse ratus est, saepe is cautor captus est.
An vero non iusta causa est, ut vos servem sedulo,
Quos tam grandi sim mercatus praesenti pecunia?
PH. Neque pol tibi nos, quia nos servas, aequom est vitio vortere:
Neque te nobis, si abeamus hinc, si fuat occasio.
HE. Vt vos hic, itidem illic apud vos meus servatur filius.
PH. Captus est? HE. ita. PH. non igitur nos soli ignavi fuimus.
HE. Secede huc. nam sunt ex te quae solo scitari volo,
Quarum rerum te falsiloquum mihi esse nolo. PH. non ero,
Quod sciam. si quid nescivi id nescium tradam tibi.

TY. Nunc senex est in tonstrina: nunc iam cultros attinet.
Ne id quidem involucre iniicere voluit, vestem ut ne inquinet.
Sed utrum, strictimne attonsurum dicam esse, an per pectinem,
Nescio: verum si frugi est, usque admutilabit probe.
HE. Quid tu? servusne esse, an liber mavelis? memora mihi.
PH. Proxumum quod sit bono, quodque a malo longissime,
Id volo, quanquam non multum fuit molesta servitus;
Nec mi secus erat, quam si essem familiaris filius.
TY. Eugepae! Thalem talento non emam Milesium.
Nam ad sapientiam huius nimius nugator fuit.
Vt facete orationem ad servitutem contulit!
HE. Quo de genere natu'st illic Philocrates? PH. Polyplusio:
Quod genus illic est unum pollens atque honoratissimum.
HE. Quid ipsus hic? quo honore est illic? PH. summo, atque ab summis viris.
HE. Tum igitur ei cum in Aleis tanta gratia est, ut praedicas,
Quid divitiae. suntne opimae? PH. unde excoquat sevum senex.
HE. Quid pater? vivitne? PH. vivum, cum inde abiimus, liquimus.
Nunc vivat, nec ne, id Orcum scire oportet scilicet.
TY. Salva res est. philosophatur quoque iam, non mendax modo est.
HE. Quod erat ei nomen? PH. Thesaurochrysonicochrysides.
HE. Videlicet propter divitias inditum id nomen quasi est.
PH. Imo edepol propter avaritiam ipsius, atque audaciam.

Nam ille quidem Theodoromedes fuit germano nomine.
HE. Quid tu ais? tenaxne pater eius est? PH. imo edepol pertinax.
Quin etiam ut magis noscas: Genio suo ubi quando sacruficat,
Ad rem divinam quibus est opus Samiis vasis utitur:
Ne ipse Genius surripiat. proinde aliis ut credat vide.
HE. Sequere hac me igitur. eadem ego ex hoc, quae volo, exquaesivero,
Philocrates hic fecit, hominem frugi ut facere oportuit,
Nam ego ex hoc, quo genere gnatus sis, scio: hic fassu'st mihi:
Haec tu eadem si confiteri vis, tua re feceris:
Quae tamen scito scire me ex hoc. TY. fecit officium hic suum,
Cum tibi est confessus verum: quanquam volui sedulo
Meam nobilitatem occultare, et genus, et divitias meas,
Hegio. nunc quando patriam et libertatem perdidi,
Non ego istunc me potius, quam te metuere, aequum censeo.
Vis hostilis cum istoc fecit meas opes aequabiles.
Memini, cum dicto haud audebat; facto nunc laedat licet.
Sed viden'? fortuna humana fingit artatque ut lubet:
Me, qui liber fueram, servum fecit: e summo infimum.
Qui imperare insueveram, nunc alterius imperio obsequor.
Et quidem si proinde ut ipse fui imperator familiae,
Habeam dominum, non verear ne iniuste aut graviter mihi imperet.
Hegio, hoc te monitum, nisi forte ipse non vis, volueram.
HE. Loquere audacter. TY. tam ego fui ante liber, quam gnatus tuus.

Tam mihi, quam illi, libertatem hostilis eripuit manus.
Tam ille apud nos servit, quam ego nunc hic apud te servio.
Est profecto Deus, qui, quae nos gerimus, auditque et videt.
Is, uti tu me hic habueris, proinde illum illic curaverit.
Bene merenti bene profuerit, male merenti par erit.
Quam tu filium tuum, tam pater me meus desiderat.
HE. Memini ego istoc. sed faterin' eadem quae hic fassu'st mihi?
TY. Ego patri meo esse fateor summas divitias domi,
Meque summo genere gnatum. sed te obtestor, Hegio,
Ne tuum animum avariorem faxint divitiae meae;
Ne patri, tametsi unicus sum, decere videatur magis,
Me saturum servire apud te sumptu et vestitu tuo,
Potius quam illi, ubi minime honestum est, mendicantem vivere.
HE. Ego virtute Deum et maiorum nostrum dives sum satis.
Non ego omnino lucrum omne esse utile homini existimo.
Scio ego; multos iam lucrum lucculentos homines reddidit.
Est etiam, ubi profecto damnum praestet facere, quam lucrum.
Odi ego aurum: multa multis saepe suasit perperam.
Nunc hoc animum advortito, ut ea quae sentio, pariter scias.
Filius meus illic apud vos servit captus Alide:
Eum si reddis mihi, praeterea unum nummum ne duis:
Et te et hunc amittam hinc. alio pacto abire non potes.
TY. Optumum atque aequissimum oras, optimusque hominum homo es.
Sed is privatam servitutem servit illi, an publicam?

HE. Privatam medici Menarchi. TY. pol hic quidem huius est cliens.
Tam hoc quidem tibi in proclivi, quam imber est, quando pluit.
HE. Fac is homo ut redimatur. TY. faciam. sed te id oro, Hegio.
HE. Quidvis, dum ab re ne quid ores, faciam. TY. ausculta dum, scies.
Ego me amitti, donicum ille huc redierit, non postulo.
Verum, te quaeso, ut aestimatum hunc mihi des, quem mittam ad patrem,
Vt is homo redimatur illi. HE. imo alium potius misero
Hinc, ubi erunt induciae, illuc tuum qui conveniat patrem:
Qui tua, quae tu miseris mandata, ita, ut velis, perferat.
TY. At nihil est, ignotum ad illum mittere: operam luseris.
Hunc mitte, hic omne transactum reddet, si illuc venerit.
Nec quenquam fideliorem, neque cui plus credat, potes
Mittere ad eum, nec qui magis sit servos ex sententia:
Neque adeo cui tuum concredat filium hodie audacius.
Ne vereare, meo periculo huius ego experiar fidem,
Fretus ingenio eius, quod me esse scit erga se benevolum.
HE. Mittam equidem istunc aestimatum tua fide, si vis. TY. volo.
Quam citissime potest, tam hoc cedere ad factum volo.
HE. Num quae caussa est, quin si ille huc non redeat, viginti minas
Mihi des pro illo? TY. optima imo. HE. solvite istum nunc iam,
Atque utrumque. TY. di tibi omnes omnia optata afferant,
Cum me tanto honore honestas, cumque ex vinclis eximis.

Hoc quidem haud molestum est iam, quod collus collaria caret.

HE. Quod bonis benefit beneficium, gratia ea gravida est bonis.

Nunc tu illum si illo es missurus, dice, demonstra, praecipe,

Quae ad patrem vis nunciari. vin' vocem huc ad te? TY. voca.

ACTVS SECVNDVS. SCENA TERTIA.

HEGIO, PHILOCRATES, TYNDARVS.

Quae res bene vortat mihi, meoque filio,
Vobisque: vult te novos herus operam dare
Tuo veteri domino, quod is velit, fideliter.
Nam ego te aestimatum huic dedi viginti minis;
Hic autem te, ait, mittere hinc velle ad patrem,
Meum ut illic redimat filium: mutatio
Inter me atque illum ut nostris fiat filiis.
PH. Vtroque vorsum rectum est ingenium meum,
Ad te adque illum. pro rota me uti licet.
Vel ego huc vel illuc vortar, quo imperabitis.
HE. Tute tibi ea tuopte ingenio prodes plurimum,
Cum servitutem ita fers, ut ferri decet.
Sequere. hem tibi hominem. TY. gratiam habeo tibi,
Quom copiam istam mihi et potestatem facis:
Vt ego ad parentes hunc remittam nuncium,
Qui me quid rerum hic agitem, et quid fieri velim,
Patri meo ordine omnem rem illuc perferat:
Nunc ita convenit inter me atque hunc, Tyndare,
Vt te aestimatum in Alidem mittam ad patrem.
Si non rebitas huc, ut viginti minas
Dem pro te. PH. recte convenisse sentio.
Nam pater expectat, aut me, aut aliquem nuncium,
Qui hinc ad se veniat. TY. ergo animum advortas volo,

Quae nunciare hinc te volo in patriam ad patrem.
PH. Philocrates, ut adhuc locorum feci, faciam sedulo,
Vt potissimum quod in rem recte conducat tuam,
Id petam, id persequarque corde et animo atque viribus.
TY. Facis ita, ut te facere oportet. nunc animum advortas volo:
Omnium primum salutem dicito matri et patri,
Et cognatis, et si quem alium benevolentem videris.
Me hic valere et servitutem servire huic homini optumo,
Qui me honore honestiorem semper fecit, et facit.
PH. Istuc ne praecipias: facile memoria memini tamen.
TY. Nam quidem, nisi quod custodem habeo, liberum me esse arbitror.
Dicito patri, quo pacto mihi cum hoc convenerit
De huius filio. PH. quae memini, mora mera est monerier.
TY. Vt eum redimat, et remittat nostrum huc amborum vicem.
PH. Meminero. HE. at quamprimum poteris, istuc in rem utrique est maxume.
PH. Non tuum tu magis videre, quam ille suum gnatum cupit.
HE. Meus mihi, suus cuique est carus. PH. nunquid aliud vis patri
Nunciari? TY. me hic valere, et tute audacter dicito,
Tyndare, inter nos fuisse ingenio haud discordabili:
Neque te commeruisse culpam, neque me advorsatum tibi.
Beneque hero gessisse morem in tantis aerumnis tamen.
Neque med unquam deseruisse te, neque factis, neque fide,
Rebus in dubiis, egenis. haec pater quando sciet,
Tyndare, ut fueris animatus erga suum gnatum atque se,
Nunquam erit tam avarus, quin te gratus emittat manu.

Et mea opera, si hinc rebito, faciam ut faciat facilius.
Nam tua opera et comitate et virtute et sapientia
Fecisti, ut redire liceat ad parentes denuo;
Cum apud hunc confessus es et genus et divitias meas.
Quo pacto emisisti e vinclis tuum herum, tua sapientia.
PH. Feci ego ista ut commemoras: et te meminisse id gratum est mihi,
Merito tibi ea evenerunt a me. nam nunc, Philocrates,
Si ego item memorem quae med erga multa fecisti bene,
Nox diem adimat. nam si servus meus esses, nihilo secius
Mihi obsequiosus semper fuisti. HE. Di vostram fidem,
Hominum ingenium liberale! ut lacrumas excutiunt mihi!
Videas corde amare inter se: quantis laudibus suum herum
Servus collaudavit! PH. istic pol haud me centesimam
Partem laudat, quam ipse meritus est; ut laudetur laudibus,
HE. Ergo cum optume fecisti, nunc adest occasio
Benefacta cumulare, ut erga hunc rem geras fideliter.
PH. Magis non factum possum velle, quam opera experiar persequi:
Id ut scias, Iovem supremum testem laudo, Hegio,
Me infidelem non futurum Philocrati. HE. probus es homo,
PH. Nec me secus unquam ei facturum quicquam, quam memet mihi.
TY. Istaec dicta te experiri et operis et factis volo.
Et quo minus dixi, quam volui de te, animum advortas volo.
Atque horunc verborum caussa caveto mihi iratus fuas.
Sed te, quaeso, cogitato, hinc mea fide mitti domum
Te aestimatum, et meam esse vitam hic pro te positam pignori.

Ne tu me ignores, cum extemplo meo e conspectu abscesseris
Quom me servum in servitute pro te hic reliqueris;
Tuque te pro libero esse ducas, pignus deseras:
Neque des operam, pro me ut huius reducem facias filium.
Scito te hinc minis viginti aestimatum mittier.
Fac fidelis sis fideli: cave fidem fluxam geras.
Nam pater, scio, faciet, quae illum facere oportet, omnia.
Serva in perpetuum tibi amicum me, atque hunc inventum inveni.
Haec per dexteram tuam, te dextera retinens manu,
Obsecro, infidelior mihi ne fuas, quam ego sum tibi.
Tu hoc age. tu mihi herus nunc es: tu patronus: tu pater:
Tibi commendo spes opesque meas. PH. mandavisti satis.
Satin' habes, mandata quae sunt, facta si refero? TY. satis.
PH. Et tua et tua huc ornatus reveniam ex sententia.
Nunquid aliud? TY. ut quamprimum possis, redeas. PH. res monet.
HE. Sequere me, viaticum ut dem hinc a trapezita tibi:
Eadem opera a Praetore sumam syngraphum. TY. quem syngraphum?
HE. Quem hic ferat secum ad legionem, hinc ire huic ut liceat domum.
Tu intro abi. TY. bene ambulato. PH. bene vale. HE. edepol rem meam
Constabilivi, cum illos emi de praeda a quaestoribus.
Expedivi ex servitute filium, si dis placet.
At etiam dubitavi hos homines emerem, an non emerem, diu.
Servate istum sultis intus, servi: ne quoquam pedem
Efferat sine custode ego apparebo domi:
Ad fratrem modo captivos alios inviso meos.

Eadem percontabor, ecquis hunc adolescentem noverit.
Sequere tu, te ut amittam, ei rei primum praeverti volo.

ACTVS TERTIVS. SCENA PRIMA.

ERGASILVS.

Miser homo est, qui ipse sibi quod edit quaerit, et id aegre invenit:
Sed ille est miserior, qui et aegre quaerit, et nihil invenit:
Ille miserrimus est, qui cum esse cupit, quod edit non habet.
Nam, hercle, ego huic diei, si liceat, oculos effodiam libens,
Ita malignitate oneravit omnes mortales mihi.
Neque ieiuniosiorem, neque magis effertum fame
Vidi: nec qui minus procedat, quicquid facere occeperit.
Itaque venter gutturque resident esuriales ferias.
Ilicet parasiticae arti maximam in malam crucem!
Ita iuventus iam ridiculos inopesque ab se segregat.
Nihil morantur iam Lacones imi subsellii viros,
Plagipatidas: quibus sunt verba sine penu et pecunia.
Eos requirunt, qui, libenter cum ederint, reddant domi.
Ipsi obsonant, quae parasitorum ante erat provincia.
Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,
Quam in tribu aperto capite sontes condemnant reos.
Neque ridiculos iam terruncii faciunt. sese omnes amant.
Nam ut dudum hinc abii, accessi ad adolescentes in foro:

Salvete, inquam: Quo imus una, inquam, ad prandium? atque illi tacent.
Quis ait? hoc, aut, quis profitetur? inquam. quasi muti silent:
Neque me rident. Vbi coenamus? inquam. atque illi abnuunt.
Dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus,
Quibus solebam menstruales epulas ante adipiscier.
Nemo ridet. scivi extemplo rem de compacto geri.
Ne canem quidem irritatam voluit quisquam imitarier.
Saltem, si non arriderent, dentes ut restringerent.
Abeo ab illis, postquam video me sic ludificarier.
Pergo ad alios, venio ad alios, deinde ad alios: una res.
Omnes compacto rem agunt, quasi in velabro olearii.
Nunc redeo inde, quoniam me ibi video ludificarier.
Item alii Parasiti frustra obambulabant in foro.
Nunc barbarica lege certum est ius meum omne persequi.
Qui concilium iniere, quo nos victu et vita prohibeant,
His diem dicam, irrogabo multam: ut mihi coenas decem
Meo arbitratu dent, cum cara annona sit. sic egero.
Nunc ibo ad portum hinc. est illic mihi una spes coenatica:
Si ea decollabit, redibo huc ad senem, ad coenam asperam.

ACTVS TERTIVS. SCENA SECVNDA.

HEGIO.

Quid est suavius, quam bene rem gerere bono publico? sicut ego feci heri,

Cum emi hosce homines. ubi quisque vident, eunt obviam,
Gratulanturque eam rem. ita me miserum restitando,
Retinendoque lassum reddiderunt.
Vix ex gratulando miser iam eminebam.
Tandem abii ad Praetorem: ibi vix requievi: rogo syngraphum:
Datur mihi: illico dedi Tyndaro. ille abiit domum.
Inde illico revortor domum, postquam id actum est, eo:
Protinus ad fratrem inde abii, mei ubi sunt alii captivi.
Rogo, Philocratem ex Alide ecquis omnium noverit?
Tandem hic exclamat, eum sibi esse sodalem. dico esse eum
Apud me. hic extemplo orat obsecratque, eum sibi ut liceat
Videre. iussi illico hunc exsolvi. nunc tu sequere me,
Vt quod me oravisti, impetres, eum hominem ut convenias.

ACTVS TERTIVS. SCENA TERTIA.

TYNDARVS

Nunc illud est, cum me fuisse, quam esse, nimio mavelim:
Nunc spes, opes auxiliaque a me segregant, spernuntque se,
Hic ille est dies, cum nulla vitae meae salus sperabilis est:
Neque exilium exitio est; neque adeo spes, quae mihi hunc aspellat metum;
Nec mendaciis subdolis mihi usquam mantellum est meis.

Et quidem Alcmaeo atque Orestes et Lycurgus postea
Vna opera mihi sunt sodales, qua iste. AR. at etiam, furcifer,
Male mihi loqui audes? non ego te novi? HE. pol planum id quidem est
Non novisse, qui istuc appelles Tyndarum pro Philocrate.
Quem vides, eum ignoras: illum nominas, quem non vides.
AR. Imo iste eum sese ait, qui non est, esse: et qui vero est, negat.
TY. Tu enim repertus, Philocratem qui superes veriverbio!
AR. Pol, ego ut rem video, tu inventus, vera vanitudine
Qui convincas. sed quaeso, hercle, agedum aspice ad me. TY. hem. AR. dic modo,
Te negas Tyndarum esse? TY. nego inquam. AR. tun' te Philocratem esse ais?
TY. Ego inquam. AR. tune huic credis? HE. plus quidem, quam tibi aut mihi.
Nam ille quidem, quem tu hunc memoras esse, hodie hinc abiit Alidem
Ad patrem huius. AR. quem patrem, qui servus est? TY. et tu quidem
Servus et liber fuisti, et ego me confido fore,
Si huius huc reconciliasso in libertatem filium.
AR. Quid ais, furcifer? tun' te gnatum memoras liberum?
TY. Non equidem me Liberum, sed Philocratem esse aio. AR. quid est?
Vt scelestus, Hegio, nunc is te ludos facit!
Nam is est servus ipse, neque praeter se unquam ei servus fuit.
TY. Quia tute ipse eges in patria, nec tibi, qui vivas, domi est,
Omneis inveniri similes tibi vis. non mirum facis.

Est miserorum, ut malevolentes sint atque invideant bonis.
AR. Hegio vide sis, ne quid tu huic temere insistas credere.
Atque ut perspicio, profecto iam aliquid pugnae edidit.
Filium tuum quod redimere se ait, id neutiquam mihi placet.
TY. Scio te id nolle fieri: efficiam tamen ego id, si Di adiuvant.
Illum restituam huic, hic autem in Alidem me meo patri.
Propterea ad patrem hinc amisi Tyndarum. AR. quin tute is es:
Neque praeter te in Alide ullus servus istoc nomine est.
TY. Pergin' servom me exprobrare esse, id quod vi hostili obtigit?
AR. Enimvero iam nequeo contineri. TY. heus audin' quid ait? quin fugis?
Iam illic hic nos insectabit lapidibus, nisi illum iubes
Comprehendi. AR. crucior. TY. ardent oculi: funes opu'st, Hegio.
Viden' tu illi maculari corpus totum maculis luridis?
Atra bilis agitat hominem. AR. at pol te, si hic sapiat senex,
Atra pix agitet apud carnificem, tuoque capiti illuceat.
TY. Iam deliramenta loquitur: larvae stimulant virum.
HE. Quid? quid si hunc comprehendi iusserim? TY. sapias magis.
AR. Crucior lapidem non habere me, ut illi mastigiae
Cerebrum excutiam, qui me insanum verbis concinnat suis.
TY. Audin' lapidem quaeritare? AR. solus te solum volo,
Hegio. HE. istinc loquere, si quid vis; procul tamen audiam.

TY. Namque edepol si adbites propius, os denasabit tibi
Mordicus. AR. neque pol me insanum, Hegio, esse creduis,
Neque fuisse unquam, neque esse morbum quem istic autumat.
Verum si quid metuis a me, iube me vinciri: volo,
Dum istic itidem vinciatur. TY. imo enim vero, Hegio,
Istic, qui volt, vinciatur. AR. tace modo: ego te, Philocrates
False, faciam, ut verus hodie reperiare Tyndarus.
Quid mi abnutas? TY. tibi ego abnuto? quid agat, si absis longius?
HE. Quid ais? quid si adeam hunc insanum? TY. nugas ludificabitur.
Garriet quod neque pes unquam, neque caput compareat.
Ornamenta absunt; Aiacem, hunc cum vides, ipsum vides.
HE. Nihili facio, tamen adibo. TY. nunc ego omnino occidi,
Nunc ego inter sacrum saxumque sto: nec, quid faciam, scio.
HE. Do tibi operam, Aristophontes, si quid est, quod me velis.
AR. Ex me audibis vera, quae nunc falsa opinare, Hegio.
Sed hoc primum me expurgare tibi volo, me insaniam
Neque tenere, neque mi esse ullum morbum, nisi quod servio.
At ita me rex deorum atque hominum faxit patriae compotem,
Vt istic Philocrates non magis est, quam aut ego, aut tu. HE. eho! dic mihi,
Quis igitur ille est? AR. quem dudum dixi a principio tibi.
Hoc si secus reperies, nullam causam dico, quin mihi

Et parentum et libertatis apud te deliquio siet.
HE. Quid tu ais? TY. me tuum esse servom, et te meum herum. HE. haud istuc rogo.
Fuistin' liber? TY. fui. AR. enimvero non fuit, nugas agit.
TY. Qui tu scis? an tu fortasse fuisti meae matri obstetrix,
Qui id tam audacter dicere audes? AR. puerum te vidi puer.
TY. At ego te video maior maiorem. hem rursum tibi!
Meam rem non cures, si recte facias. num ego curo tuam?
HE. Fuitne huic pater Thesaurochrysonicochrysides?
AR. Non fuit. neque ego istuc nomen unquam audivi ante hunc diem.
Philocrati Theodoromedes fuit pater. TY. pereo probe.
Quin quiescis dierectum cor meum! i, ac suspende te;
Tu sussultas, ego miser vix asto prae formidine.
HE. Satin' istuc mihi exquisitum est fuisse hunc servum in Alide?
Neque esse hunc Philocratem? AR. tam satis, quam nunquam hoc invenies secus.
Sed, ubi is nunc est? HE. ubi ego minime, atque ipsus se volt maxume.
Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus sum miser
Huius scelesti technis; qui me, ut lubitum est, ductavit dolis.
Sed vide sis. AR. quin exploratum dico et provisum hoc tibi.
HE. Certon'? AR. quin nihil, inquam, invenies magis hoc certo certius.
Philocrates iam inde usque amicus fuit mihi a puero puer.
HE. Sed qua facie est tuus sodalis Philocrates? AR. dicam tibi:
Macilento ore, naso acuto, corpore albo, et oculis nigris,

Subrufus aliquantum, crispus, cincinnatus. HE. convenit.
TY. Vt quidem, hercle, in medium ego hodie pessume processerim.
Vae illis virgis miseris, quae hodie in tergo morientur meo.
HE. Verba mihi data esse video. TY. quid cessatis compedes
Currere ad me, meaque amplecti crura, ut vos custodiam?
HE. Satin' me illi hodie scelesti capti ceperunt dolo?
Illic servum se assimulabat, hic sese autem liberum.
Nucleum amisi, reliquit pigneri putamina.
Ita mihi stolido sursum vorsum os sublevere offuciis.
Hic quidem me nunquam irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax,
Ite istinc, atque efferte lora. LO. num lignatum mittimur?

ACTVS TERTIVS. SCENA QVINTA

HEGIO, TYNDARVS, ARISTOPHONTES.

Iniicite huic manicas mastigiae.
TY. Quid hoc est negotii? quid ego deliqui? HE. rogas?
Sator sartorque scelerum, et messor maxume.
TY. Non occatorem dicere audebas prius?
Nam semper occant prius, quam sarriunt rustici.
HE. At ut confidenter mihi contra astitit!
TY. Decet innocentem servom atque innoxium
Confidentem esse, suum apud herum potissimum.
HE. Astringite isti sultis vehementer manus.
TY. Tuus sum, tuas quidem vel praecidi iube.
Sed quid negotii est, quamobrem succenses mihi?
HE. Quia me meamque rem, quod in te uno fuit,

Tuis scelestis falsidicis fallaciis
Delaceravisti, deartuavistique opes.
Confecisti omnes res ac rationes meas.
Ita mi exemisti Philocratem fallaciis.
Illum esse servom credidi, te liberum.
Ita vosmet aiebatis, itaque nomina
Inter vos permutastis. TY. fateor, omnia
Facta esse ita, ut tu dicis, et fallaciis
Abiisse eum abs te, mea opera atque astutia:
An, obsecro hercle te, id nunc succenses mihi?
HE. At cum cruciatu maxumo id factum est tuo.
TY. Dum ne ob malefacta peream, parvi aestimo.
Si ego hic peribo, ast ille ut dixit, non redit:
At erit mihi hoc factum mortuo memorabile;
Meum herum captum ex servitute, atque hostibus
Reducem fecisse liberum in patriam ad patrem,
Meumque potius me caput periculo
Praeoptavisse, quam is periret, ponere.
HE. Facito ergo ut Acherunti clueas gloria.
TY. Qui per virtutem peritat, non interit.
HE. Quando ego te exemplis excruciavero pessumis,
Atque ob sutelas tuas te morti misero,
Vel te interisse, vel perisse praedicent;
Dum pereas, nihil interduo, dicant vivere.
TY. Pol si istuc faxis, haud sine poena feceris,
Si ille huc redibit, sicut confido affore.
AR. Pro di immortales! nunc ego teneo, nunc scio
Quid sit hoc negoti. meus sodalis Philocrates
In libertate est ad patrem, in patria. bene est.
Nec est quisquam mihi, aeque melius cui velim.
Sed hoc mihi aegre est, me huic dedisse operam malam,
Qui nunc propter me, meaque verba vinctus est.
HE. Vetuin' te quicquam mihi hodie falsum proloqui?
TY. Vetuisti. HE. cur es ausus mentiri mihi?
TY. Quia vera obessent illi, quoi operam dabam:
Nunc falsa prosunt. HE. at tibi oberunt. TY. optume est.

At herum servavi, quem servatum gaudeo:
Cui me custodem addiderat herus maior meus.
Sed malene id arbitrare factum? HE. pessume.
TY. At ego aio recte, qui abs te seorsum sentio.
Nam cogitato, si quis hoc gnato tuo
Tuus servus faxit, qualem haberes gratiam?
Emitteresne, necne, eum servom manu?
Essetne apud te is servus acceptissumus?
Responde. HE. opinor. TY. cur ergo iratus mihi es?
HE. Quia illi fuisti, quam mihi, fidelior.
TY. Quid? tu una nocte postulavisti et die,
Recens captum hominem, nuperum et novitium,
Te perdocere, ut melius consulerem tibi,
Quam illi, quicum una a puero aetatem exegeram?
HE. Ergo ab eo petito gratiam istam. ducite,
Vbi ponderosas, crassas capiat compedes,
Inde ibis porro in latomias lapidarias.
Ibi quom alii octonos lapides effodint,
Nisi cotidianus sesquiopus confeceris,
Sexcentoplago nomen indetur tibi.
AR. Per deos atque homines ego te obtestor, Hegio,
Ne tu istunc hominem perduis. HE. curabitur.
Nam noctu nervo vinctus custodibitur,
Interdius sub terra lapides eximet.
Diu ego hunc cruciabo, non uno absolvam die.
AR. Certumne est tibi istuc? HE. non moriri certiu'st
Abducite istum actutum ad Hippolytum fabrum,
Iubete huic crassas compedes impingier:
Inde extra portam ad meum libertum Cordalum,
In lapicidinas facite deductus siet:
Atque hunc ita velle, dicite, curarier,
Ne qui deterius huic sit, quam quoi pessume est.
TY. Cur ego te invito me esse salvom postulem?
Periculum vitae meae stat tuo periculo.
Post mortem in morte nihil est, quod metuam, mali.
Etsi pervivo usque ad summam aetatem, tamen
Breve spacium est perferundi, quae minitas mihi.

Vale atque salve: etsi aliter ut dicam, meres.
Tu Aristophontes, de me ut meruisti, ita vale,
Nam mihi propter te hoc obtigit. HE. abducite.
TY. At unum hoc quaeso, si huc rebitet Philocrates,
Vt mihi eius facias conveniundi copiam.
HE. Periistis, nisi hunc iam e conspectu abducitis.
TY. Vis haec quidem hercle est, et trahi et trudi simul.
HE. Illic est abductus recta in phylacam, ut dignus est.
Ego illis capteivis aliis documentum dabo,
Ne tale quisquam facinus incipere audeat.
Quod absque hoc esset, qui mihi hoc fecit palam,
Vsque offrenatum suis me ductarent dolis.
Nunc certum est nulli post haec quicquam credere.
Satis sum semel deceptus. speravi miser
Ex servitute me exemisse filium.
Ea spes elapsa est. perdidi unum filium
Puerum quadrimum, quem mihi servos surpuit:
Neque enim servom unquam repperi, neque filium:
Maior potitus hostium est. quod hoc est scelus!
Quasi in orbitatem liberos produxerim.
Sequere hac: reducam te ubi fuisti. neminis
Misereri certum est, quia mei miseret neminem.
AR. Exauspicavi ex vinclis. nunc intellego
Redauspicandum esse in catenas denuo.

ACTVS QVARTVS. SCENA PRIMA

ERGASILVS.

Iuppiter supreme, servas me, measque auges opes.
Maxumas opimitates opiparasque offers mihi.
Laudem, lucrum, ludum, iocum, festivitatem, ferias,
Pompam, penum, potationes, saturitatem, gaudium:
Nec quoiquam homini supplicare nunc certum est mihi:
Nam vel prodesse amico possum, vel inimicum perdere.

Ita hic me amoenitate amoena amoenus oneravit dies.
Sine sacris hereditatem sum aptus effertissumam.
Nunc ad senem cursum capessam hunc Hegionem, cui boni
Tantum affero, quantum ipse a Diis optat, atque etiam amplius.
Nunc res certa est, eodem pacto ut Comici servi solent,
Coniiciam in collum pallium, primo ex me hanc rem ut audiat.
Speroque me ob hunc nuncium aeternum adepturum cibum.

ACTVS QVARTVS. SCENA SECVNDA.

HEGIO, ERGASILVS.

Quanto in pectore hanc rem meo magis voluto,
Tanto mihi aegritudo auctior est in animo.
Ad illum modum sublitum os esse
Hodie mihi? neque id perspicere quivi?
Quod cum scibitur, per urbem irridebor.
Cum extemplo ad forum advenero, omnes loquentur
Hic ille est senex ductus, quoi verba data sunt.
Sed Ergasilus estne hic, procul quem video?
Collecto quidem est pallio. quidnam acturu'st?
ER. Move ab te moram, atque, Ergasile, age hanc rem.
Eminor interminorque, ne quis mi obstiterit obviam:
Nisi qui sat diu vixisse sese homo arbitrabitur.
Nam qui obstiterit, ore sistet. HE. hic homo pugilatum incipit.
ER. Facere certum est. proinde ut omnes itinera insistant sua,
Ne quis in hac platea negoti conferat quicquam sui.
Nam meus est ballista pugnus, cubitus catapulta est mihi,

Humerus aries. tum genu ad quemque iecero, ad terram dabo.
Dentilegos omnes mortales faciam, quemque offendero.
HE. Quae illaec eminatio est? nam nequeo mirari satis.
ER. Faciam ut eius diei locique, meique semper meminerit!
Qui mihi in cursu obstiterit, faxo vitae is extemplo obstiterit suae.
HE. Quid hic homo tantum incipissit facere cum tantis minis?
ER. Prius edico, ne quis propter culpam capiatur suam,
Continete vos domi, prohibete a vobis vim meam.
HE. Mira edepol sunt, ni hic in ventrem sumpsit confidentiam.
Vae misero illi, cuius cibo iste factu'st imperiosior.
ER. Tum pistores scrophipasci, qui alunt furfure sues,
Quarum odore praeterire nemo pistrinum potest.
Eorum si quoiusquam scropham in publico conspexero,
Ex ipsis dominis meis pugnis exculcabo furfures.
HE. Basilicas edictiones, atque imperiosas habet.
Satur homo est, habet profecto in ventre confidentiam.
ER. Tum piscatores, qui praebent populo pisces foetidos,
Qui advehuntur quadrupedanti crucianti canterio:
Quorum odos subbasilicanos omnes abigit in forum,
Eis ego ora verberabo sirpiculis piscariis:
Vt sciant, alieno naso quam exhibeant molestiam.
Tum lanii autem, qui concinnant liberis orbas oves,
Qui locant caedundos agnos, et duplam agninam danunt,
Qui petroni nomen indunt verveci sectario;
Eum ego si in via petronem publica conspexero,
Et petronem et dominum reddam mortales miserrimos.
HE. Eugepe! edictiones aedilitias hic habet quidem

Mirumque adeo est, ni hunc fecere sibi Aetoli agoranomum.

ER. Non ego nunc Parasitus sum, sed regum rex regalior:

Tantus ventri commeatus meo adest in portu cibus.

Sed ego cesso hunc Hegionem onerare laetitia senem?

Qui homine adaeque nemo vivit fortunatior.

HE. Quae illaec est laetitia, quam illic laetus largitur mihi?

ER. Heus, ubi estis? ecquis hoc aperit ostium? HE. hic homo

Ad coenam recipit se ad me. ER. aperite hasce ambas fores,

Priusquam pultando vel assulatim foribus exitium affero.

HE. Perlubet hunc hominem colloqui. Ergasile. ER. Ergasilum qui vocat?

HE. Respice. ER. Fortuna quod tibi neque facit, nec faciet,

Hoc me iubes. sed qui est? HE. respice ad me, Hegio sum. ER. oh mihi:

Quantum est hominum optumorum optume, in tempore advenis.

HE. Nescio quem ad portum nactus es, ubi coenes, eo fastidis.

ER. Cedo manum. HE. manum? ER. manum, inquam, cedo tuam actutum. HE. tene.

ER. Gaude. HE. quid ego gaudeam? ER. quia ego impero. age gaude modo.

HE. Pol moerores mi antevortunt gaudiis. ER. noli irascier,

Iam ego ex corpore exigam omnes maculas moerorum tibi.

Gaude audacter. HE. gaudeo, etsi nihil scio, quod gaudeam.

ER. Bene facis. iube. HE. quid iubeam? ER. ignem ingentem fieri.

HE. Ignem ingentem? ER. ita dico, magnus ut sit. HE. quid? me, volturie,

Tuan' causa aedeis incensurum censes? ER. noli irascier.
Iuben', an non iubes astitui aulas? patinas elui?
Laridum atque epulas foveri foculis ferventibus?
Alium pisces praestinatum abire? HE. hic vigilans somniat.
ER. Alium porcinam, atque agninam, et pullos gallinaceos?
HE. Scis bene esse, si sit unde. ER. pernam atque ophthalmia,
Horaeum, scombrum, et trigonum, et cetum, et mollem caseum.
HE. Nominandi istorum tibi erit magis quam edundi copia
Hic apud me, Ergasile. ER. mean' me causa hoc censes dicere?
HE. Nec nihil hodie, nec multo plus tu hic edes, ne frustra sis,
Proin' tu tui quotidiani victi ventrem ad me afferas.
ER. Quin ita faciam, ut te cupias facere sumptum, etsi ego vetem.
HE. Egone? ER. tute. HE. tum tu mi igitur herus es. ER. imo bene volens.
Vin' te faciam fortunatum? HE. malim, quam miserum quidem.
ER. Cedo manum. HE. hem manum. ER. Di te omnes adiuvant. HE. nihil sentio.
ER. Non enim es in senticeto, eo non sentis. sed iube
Vasa tibi pura apparari ad rem divinam cito,
Atque agnum afferri proprium, pinguem. HE. cur? ER. ut sacrufices.
HE. Cui deorum? ER. mihi hercle. nam ego tibi nunc sum summus Iuppiter.
Idem ego sum salus, fortuna, lux, laetitia, gaudium.
Proinde tu deum huncce saturitate facias tranquillum tibi.

HE. Esurire mihi videre. ER. mihi quidem esurio, non tibi.
HE. Tuo arbitratu facile patior. ER. credo, consuetus puer.
HE. Iuppiter te Dique perdant! ER. te, hercle, mihi aequom est gratias
Agere ob nuncium: tantum ego nunc porto a portu tibi boni.
Nunc tu mihi places. HE. abi stultus, sero post tempus venis.
ER. Igitur olim si advenissem, magis tu tum istuc diceres.
Nunc hanc laetitiam accipe a me quam fero. nam filium
Tuum modo in portu Philopolemum vivom, salvom, et sospitem
Vidi in publica celoce, ibidemque illum adolescentulum
Alium una, et tuum Stalagmum servom, qui aufugit domo,
Qui tibi surripuit quadrimum puerum filiolum tuum.
HE. Abi in malam rem: ludis me. ER. ita me amabit sancta Saturitas,
Hegio, itaque suo me semper condecoret cognomine,
Vt ego vidi. HE. meum gnatum? ER. tuum gnatum, et Genium meum.
HE. Et captivum illum Alidensem? ER. *μὰ τὸν Ἀπόλλω.* HE. et servolum
Meum Stalagmum, meum qui gnatum surripuit? ER. *νὴ τὰν Κόραν.*
HE. Iam diu? ER. *νὴ τὰν Πραινέστην.* HE. venit? ER. *νὴ τὰν Σιγνίαν.*
HE. Certon'? ER. *νὴ τὰν Φρουσινῶνα.* HE. vide, sis. ER. *νὴ τὸ Ἀλάτριον.*
HE. Quid tu per barbaricas urbes iuras? ER. quia enim item asperae
Sunt, ut tuum victum autumabas esse. HE. vae aetati tuae.

ER. Quippe quando mihi nihil credis, quod ego dico sedulo.
Sed Stalagmus quoius erat tunc nationis, cum hinc abiit?
HE. Siculus. ER. at nunc Siculus non est: Boius est; Boiam terit.
Liberorum quaerundorum causa, ei, credo, uxor data est.
HE. Dic, bonan' fide tu mihi istaec verba dixisti? ER. bona.
HE. Di immortales, iterum gnatus videor, si vera autumas.
ER. An tu dubium habebis, etiam sancte cum iurem tibi?
Postremo, Hegio, si parva iuriiurando est fides,
Vise ad portum. HE. facere certum est. tum intus cura quod opus est.
Sume, posce, prome quidvis. te facio cellarium.
ER. Nam, hercle, nisi mantiscinatus probe ero, fusti pectito.
HE. Aeternum tibi dapinabo victum, si vera autumas.
ER. Vnde id? HE. a me meoque gnato. ER. sponden' tu istud? HE. spondeo.
ER. At ego tuum tibi advenisse filium, respondeo.
HE. Cura quam optume potes. ER. bene ambula et redambula.

ACTVS QVARTVS. SCENA TERTIA.

ERGASILVS.

Illic hinc abiit: mihi rem summam credidit cibariam
Di immortales, iam ut ego collos praetruncabo tergoribus!
Quanta pernis pestis veniet! quanta labes larido!
Quanta sumini absumedo! quanta callo calamitas!

Quanta laniis lassitudo! quanta porcinariis!
Nam si alia memorem, quae ad ventris victum conducunt, mora est.
Nunc ibo ad praefecturam, et ius dicam larido;
Et quae pendent indemnatae pernae, eis auxilium ut feram.

ACTVS QVARTVS. SCENA QVARTA.

PVER HEGIONIS.

Diespiter te Dique, Ergasile, perdant et ventrem tuum,
Parasitosque omnes, et qui posthac coenam Parasitis dabit.
Clades calamitasque, intemperies modo in nostram advenit domum.
Quasi lupus esuriens, metui ne in me faceret impetum.
Nimisque, hercle, ego illum male formidabam: ita frendebat dentibus.
Adveniens deturbavit totum cum carne carnarium.
Arripuit gladium, praetruncavit tribus tergoribus glandia.
Aulas, calicesque omnes confregit, nisi quae modiales erant.
Cocum percontabatur, possentne seriae fervescere.
Cellas refregit omnes intus, reclusitque armarium.
Asservate istunc sultis servi; ego ibo ut conveniam senem.
Dicam ut sibi penum aliud ornet, siquidem sese uti volet.
Nam hic quidem ut adornat, aut iam nihil est, aut iam nihil erit.

ACTVS QVINTVS. SCENA PRIMA.

HEGIO, PHILOPOLEMVS, PHILOCRATES.

Iovi Diisque ago gratias merito magnas,
Quom te reducem tuo patri reddiderunt,
Quomque ex miseriis plurimis me exemerunt,
Quae adhuc te carens, dum hic fui, sustentabam:
Quomque hunc conspicio in potestate nostra,
Quomque haec reperta est fides firma nobis.
Satis iam dolui ex animo, et cura me satis
Et lacrumis maceravi. Hoc! satis iam audivi
Tuas aerumnas, ad portum mihi quas memorasti,
Hoc agamus. PHI. quid nunc, quoniam tecum servavi fidem,
Tibique hunc reducem in libertatem feci? HE. fecisti, ut tibi,
Philocrates, nunquam referre gratiam possim satis,
Proinde ut tu promeritus de me et filio meo. PH. imo potes,
Pater, et poteris, et ego potero: et Di eam potestatem dabunt,
Vt beneficium benemerenti nostro merito muneres.
Sicut tu huic potes, pater mi, facere merito maxume.
HE. Quid opu'st verbis? lingua nulla est, qua negem quicquid roges.
PHI. Postulo abs te, ut mihi illum reddas servom, quem hic reliqueram
Pignus pro me, qui mihi melior, quam sibi semper fuit,
Pro benefactis eius uti ei pretium possim reddere.
HE. Quod benefecisti, referetur gratia, id quod postulas,
Et id, et aliud, quod me orabis, impetrabis. atque te
Nolim succensere, quod ego iratus ei feci male.
PHI. Quid fecisti? HE. in lapicidinas compeditum condidi,
Vbi rescivi mihi data esse verba. PHI. vae misero mihi!
Propter meum caput labores homini evenisse optumo.

HE. At ob eam rem mihi libellam pro eo argenti ne duis.
Gratis a me, ut sit liber, abducito. PHI. edepol, Hegio,
Facis benigne. sed quaeso, hominem ut iubeas arcessi.
HE. licet.
Vbi estis vos? ite actutum, Tyndarum huc arcessite.
Vos ite intro. interibi ego ex hac statua verbea volo
Erogitare, meo minore quid sit factum filio.
Vos lavate interibi. PH. sequere hac, Philocrates, me intro. PHI. sequor.

ACTVS QVINTVS. SCENA SECVNDA.

HEGIO, STALAGMVS.

Age tu illac procede, bone vir, lepidum mancipium meum.
ST. Quid me oportet facere, ubi tu talis vir falsum autumas?
Fui ego bellus, lepidus, bonus vir nunquam, neque frugi bonae,
Neque ero unquam: ne tu spem pones me bonae frugi fore.
HE. Propemodum ubi loci fortunae tuae sint, facile intellegis.
Si eris verax, tua ex re facies, ex mala meliusculam.
Recta et vera loquere: sed neque vere, neque recte adhuc
Fecisti unquam. ST. quod ego fatear, credin' pudeat, cum autumes?
HE. At ego faciam ut pudeat: nam in ruborem te totum dabo.
ST. Eia credo, imperito plagas minitaris mihi.
Tandem ista aufer, dicque quid fers, ut feras hinc quod petis.

HE. Satis facundu's. sed iam fieri dictis compendium volo.
ST. Vt vis fiat. HE. bene morigerus fuit puer: nunc non decet.
Hoc agamus. iam animum advorte, ac mihi quae dicam, edissere.
Si eris verax, tuis rebus feceris meliusculas.
ST. Nugae istaec sunt. non me censes scire quid dignus siem?
HE. At ea subterfugere potis es pauca, si non omnia.
ST. Pauca effugiam scio. nam multa evenient, et merito meo;
Quia et fugi, et tibi surripui filium, et eum vendidi.
HE. Cui homini? ST. Theodoromedi in Alide Polyplusio
Sex minis. HE. pro Di immortales! is quidem huius est pater
Philocratis. ST. quin melius novi, quam te, et vidi saepius.
HE. Serva Iuppiter supreme et me et meum gnatum mihi.
Philocrates, per tuum te ingenium obsecro, exi: te volo.

ACTVS QVINTVS. SCENA TERTIA.

PHILOCRATES, HEGIO, STALAGMVS.

Hegio, assum: si quid me vis, impera. HE. hic gnatum meum
Tuo patri ait se vendidisse sex minis in Alide.
PH. Quam diu id factum est? ST. hic annus incipit vicesimus.
PH. Falsa memorat. ST. aut ego, aut tu. nam tibi quadrimulum
Tuus pater peculiarem parvolum puero dedit.

HE. Quid erat ei nomen? si vera dicitis, memora dum mihi.
ST. Paegnium vocitatu'st: post vos indidistis Tyndaro.
PH. Cur ego te non novi? ST. quia mos est oblivisci hominibus,
Neque novisse, cuius nihili sit faciunda gratia.
PH. Dic mihi: isne istic fuit, quem vendidisti meo patri,
Qui mihi peculiaris datus est, huius filius?
HE. Vivitne is homo? ST. argentum accepi, nihil curavi ceterum.
HE. Quid tu ais? PH. quin istic ipsu'st Tyndarus tuus filius,
Vt quidem hic argumenta loquitur. nam is mecum a puero puer
Bene pudiceque educatu'st usque ad adolescentiam.
HE. Et miser sum et fortunatus, si vos vera dicitis:
Eo miser sum, quia male illi feci, si gnatus meu'st.
Eheu! cur ego plus minusque feci, quam aequum fuit!
Quod male feci, crucior modo, si infectum fieri possiet.
Sed eccum, incedit huc ornatus haud ex suis virtutibus.

ACTVS QVINTVS. SCENA QVARTA.

TYNDARVS, HEGIO, PHILOCRATES, STALAGMVS.

Vidi ego multa saepe picta, quae Acherunti fierent,
Cruciamenta; verum enimvero nulla adaeque est Acheruntia,
Atque ubi ego fui in lapicidinis. Illic ibi demum est locus,
Vbi labore lassitudo omni'st exigunda ex corpore.
Nam ubi illo adveni, quasi patriciis pueris aut monedulae,

Aut anates, aut coturnices dantur, quicum lusitent:
Itidem haec mihi advenienti upupa, qui me delectet, data est.
Sed herus eccum ante ostium, et herus alter eccum ex Alide
Rediit. HE. salve exoptate gnate mi. TY. hem! quid, gnate mi?
Attat, scio cur te patrem assimules esse et me filium:
Quia mihi, item ut parentes, lucis das tuendae copiam.
PH. Salve Tyndare. TY. et tu, quoius causa hanc aerumnam exigo.
PH. At nunc liber in divitias faxo venies. nam tibi
Pater hic est; hic servus, qui te huio hinc quadrimum surpuit,
Vendidit patri meo te sex minis. is te mihi
Parvolum peculiarem parvolo puero dedit.
Illic indicium fecit. nam hunc ex Alide huc reducimus.
TY. Quid, huius filium? PH. intus eccum fratrem germanum tuum.
TY. Quid tu ais? adduxtin' illum huius captivum filium?
PH. Quin, inquam, intus hic est. TY. fecisti edepol et recte et bene.
PH. Nunc tibi pater hic est: hic fur est tuus, qui parvom hinc te abstulit.
TY. At ego hunc grandis grandem natu, ob furtum, ad carnificem dabo.
PH. Meritus est. TY. ergo edepol meritam mercedem dabo.
Sed dic oro: Pater meus tune es? HE. ego sum, gnate mi.
TY. Nunc demum in memoriam redeo, cum mecum cogito,
Nunc edepol demum in memoriam regredior, audisse me
Quasi per nebulam Hegionem patrem meum vocarier

HE. Ego sum. PH. compedibus quaeso ut tibi sit levior filius,
Atque hic gravior servus. HE. certum est principium id praevortier.
Eamus intro, ut arcessatur faber: ut istas compedes
Tibi adimam, huic dem. ST. cui peculii nihil est, recte feceris.

CATERVA.

Spectatores, ad pudicos mores facta haec fabula est.
Neque in hac subagitationes sunt, neque ulla amatio,
Nec pueri suppositio, nec argenti circumductio:
Neque ubi amans adolescens scortum liberet clam patrem suum.
Huiusmodi paucas Poëtae reperiunt Comoedias,
Vbi boni meliores fiant. nunc vos, si vobis placet,
Et, si placuimus, neque odio fuimus, signum hoc mittite:
Qui pudicitiae esse voltis praemium, plausum date.

M. ACCI PLAVTI

CVRCVLIO

DRAMATIS PERSONAE.

PALINVRVS, servus.
PHAEDROMVS, adolescens.
LENA, anus.
PLANESIVM, virgo.
CAPPADOX, leno.
COQVVS.
CVRCVLIO, parasitus.
LYCO, trapezita.
CHORAGVS.
THERAPONTIGONVS, miles.

ARGVMENTVM
(ut quibusdam videtur)
PRISCIANI.

Curculio missus Phaedromi it Cariam,
Vt petat argentum. ibi ille eludit annulo
Rivalem. scribit atque consignavit litteras.
Cognoscit signum Lyco, ubi vidit, militis:
Vt amicam mittat, pretium lenoni dedit.
Lyconem miles ac lenonem in ius rapit.
Ipsus sororem, quam perhibet, repperit:
Oratu cuius Phaedromo nuptum locat.

ALIVD ARGVMENTVM
CAMERARII.

Huius Comoediae argumentum est tenue ac simplex, in sola Parasiti fraude fortuita paulo plenius. Nam introducitur adolescens amans puellam a lenone avaro, quam ille quidem redimeret, nisi pecunia deesset. Hanc in Caria se posse mutuo sumere sperans, mittit illo Parasitum suum, qui petat. Is pecuniam quidem, quam mutuo accipiat, reperit nullam: sed annulum in potu suffuratur Militis, a quo fuerat ad coenam invitatus. Atque ut de eodem cognoverat, quod emisset puellam a Lenone, et pecuniam sitam esse apud Trapezitam, consignat annulo Militis litteras, easque Trapezitae reddit, atque opera huius mulierem abducit, tanquam a milite missus. Venit postea Miles, et se circumventum, inque ira et indignatione mulierem illam sororem esse suam cognoscit. Itaque petenti haec datur Phaedromo: et a Lenone XXX. minae exiguntur. Res geritur Epiduri.

ACTVS PRIMVS. SCENA PRIMA.

PALINVRVS, PHAEDROMVS.

Quo ted hoc noctis dicam proficisci foras
Cum istoc ornatu, cumque hac pompa, Phaedrome?
PH. Quo Venus Cupidoque imperat, suadetque amor:
Si media nox est, sive est prima vespera:
Si status condictus cum hoste intercedit dies,
Tamen est eundum, quo imperant, ingratiis.
PA. At tandem tandem. PH. tandem es odiosus mihi.
PA. Istuc quidem nec bellum est, nec memorabile:
Tute tibi puer es: lautus luces cereum.
PH. Egon' apicularum opera congestum non feram,
Ex dulci oriundum, melliculo dulci meo?
PA. Nam quo te dicam ego ire? PH. si tu me roges,
Dicam, ut scias. PH. si rogitem, quid respondeas?
PH. Hoc Aesculapi fanum est. PA. plus iam anno scio.
PH. Huic proxumum illud ostium occlusissimum.
Salve: valuistin' usque, ostium occlusissimum?
PA. Caruitne febris te heri, vel nudius tertius?
Et heri coenavistine? PH. deridesne me?
PA. Quid tu ergo insane rogitas, valeatne ostium?
PH. Bellissimum, hercle, vidi et taciturnissimum,
Nunquam ullum verbum muttit: quom aperitur, tacet:
Cumque illa noctu clanculum ad me exit, tacet.
PA. Nunquid tu, quod te aut genere indignum sit tuo,
Facis, aut inceptas facinus facere, Phaedrome?
Num tu pudicae cuipiam insidias locas?
Aut quam pudicam oportet esse? PH. nemini.
Nec me ille sinit Iuppiter. PA. ego item volo.
Ita tuum conferto amare semper, si sapis,
Ne id quod ames, populus si sciat, tibi sit probro.
Semper curato ne sis intestabilis:
Quod amas, amato testibus praesentibus.
PH. Quid istuc est verbi? PA. caute ut incedas via.

PH. Quin leno hic habitat. PA. nemo hinc prohibet nec vetat,
Quin quod palam est venale, si argentum est, emas.
Nemo ire quenquam publica prohibet via.
Dum ne per fundum septum facias semitam,
Dum tete abstineas nupta, vidua, virgine,
Iuventute, et pueris liberis; ama quid lubet.
PH. Lenonis hae sunt aedes. PA. male istis eveniat.
PH. Qui? PA. quia scelestam servitutem serviunt.
PH. Obloquere. PA. fiat maxume. PH. etiam taces?
PA. Nempe obloqui me iusseras. PH. At nunc veto.
Id uti occoepi dicere; ei ancillula est.
PA. Nempe huic lenoni, qui hic habitat? PH. recte tenes.
PA. Minus formidabo ne excedat. PH. odiosus es.
Eam volt meretricem facere: ea me deperit.
Ego autem cum illa facere nolo mutuum.
PA. Quid ita? PH. quia proprium facio: amo pariter simul.
PA. Malus clandestinus est amor, damnum'st merum.
PH. Est, hercle, ita ut tu dicis. PA. iamne ea fert iugum?
PH. Tam a me pudica est, quasi soror mea sit: nisi
Si est osculando quippiam impudicior.
PA. Semper tu scito: flamma fumo est proxuma.
Fumo comburi nihil potest, flamma potest.
Qui e nuce nucleum esse volt, frangit nucem.
Qui volt cubare, pandit saltum saviis.
PH. At illa est pudica, neque dum cubitat cum viris.
PA. Credam, pudor si cuipiam Lenoni siet.
PH. Imo ut illam censes? ut quaeque illi occasio est,
Surripere se ad me, ubi savium oppegit, fugit.
Id eo fit, quia hic leno aegrotus incubat
In Aesculapii fano, is me excruciat. PA. quid est?
PH. Alias me poscit pro illa triginta minas,
Alias talentum magnum; neque quicquam queo
Aequi bonique ab eo impetrare. PA. iniurius 's,
Qui, quod lenoni nulli'st, id ab eo petas.

PH. Nunc hinc Parasitum in Cariam misi meum,
Petitum argentum a meo sodali mutuum:
Quod si non affert, quo me vortam nescio.
PA. Si deos salutas, dextrovorsum censeo.
PH. Nunc ara Veneris haec est ante horunc fores.
Me inferre Veneri vovi iam ientaculum.
PA. Quid an te pones Veneri ientaculo?
PH. Me, te, atque hosce omnes. PA. tum tu Venerem vomere vis?
PH. Cedo, puere, sinum. PA. quid facturus? PH. iam scies.
Anus hic solet cubitare custos, ianitrix,
Nomen ei est leaae, multibiba atque merobiba.
PA. Quasi tu lagenam dicas, ubi vinum solet
Chium esse. PH. quid opu'st verbis? vinosissuma est.
Eaque extemplo ubi vino has conspersi fores,
De odore adesse me scit, aperit illico.
PA. Eine hic cum vino sinus fertur? PH. nisi nevis.
PA. Nolo hercle. nam istunc qui fert, afflictum velim
Ego nobis afferri censui. PH. quin tu taces?
Si quid super illi fuerit, id nobis sat est.
PA. Quisnam istic fluvius est, quem non recipiat mare
PH. Sequere hac, Palinure, me ad fores: fi mihi obsequens.
PA. Ita faciam. PH. agite, bibite, festivae fores;
Potate, fite mihi volentes propitiae.
PA. Voltisne olivas, aut pulpamentum, aut capparim?
PH. Exuscitate vostram huc custodem mihi.
PA. Profundis vinum; quae te res agitant? PH. sine.
Viden' ut aperiuntur aedes festivissimae?
Num muttit cardo? est lepidus. PA. quin das savium?
PH. Tace: occultemus lumen et vocem. PA. licet.

ACTVS PRIMVS. SCENA SECVNDA.

LENA, PHAEDROMVS, PALINVRVS.

Flos veteris vini meis naribus obiectus est.
Eius amos cupidam me huc prolicit per tenebras.
Vbi ubi est? prope me est. evax habeo. Salve anime mi,
Liberi lepos. ut veteris vetusti cupida sum!
Nam omnium unguentum odor prae tuo, nautea est.
Tu mihi stacte, tu cinnamomum, tu rosa,
Tu crocinum et casia es, tu bdellium. nam ubi
Tu profusus, ibi ego me pervelim sepultam.
Sed quum adhuc naso odos obsecutus es meo,
Da vicissim meo gutturi gaudium.
Nihil ago tecum. ubi est ipsus? ipsum expeto
Tangere, invergere in me liquores tuos
Sino ductim. sed hac abiit, hac persequar.
PH. Sitit haec anus. PA. quantillum sitit? PH. modica est,
Capit quandratal. PA. pol, ut tu praedicas,
Vindemia haec huic anui non satis est soli.
Canem esse hanc quidem magis par fuit: sagax
Nasum habet. LE. amabo, cuia vox sonat procul?
PH. Censeo hanc appellandam anum. adibo. redi,
Et respice ad me huc, lena. LE. Imperator quis est?
PH. Vini pollens, lepidus Liber,
Tibi qui screanti, siccae, semisomnae
Affert potionem, et te sedatum it.
LE. Quam longe a me abest? PH. lumen hoc vide.
LE. Grandiorem gradum ergo fac ad me, obsecro.
PH. Salve. LE. egon' salva sim, quae siti sicca sum?
PH. At iam bibes. LE. diu fit. PH. hem tibi anus lepida.
LE. Salve oculissime homo. PA. age, effunde hoc cito
In barathrum: propere prolue cloacam. PH. tace.
Nolo huic maledici. PA. faciam igitur male potius.
LE. Venus, de paulo paululum hoc tibi dabo.

Haud lubenter. nam tibi amantes, propinantes,
Vinum potantes dant omnes: mihi haud saepe
Eveniunt tales hereditates. PA. hoc vide, ut
Ingurgitat impura in se merum avariter,
Faucibus plenis! PH. perii hercle! huic quid primum dicam
Nescio. PA. hem istuc, quod mihi dixti. PH. quid i est?
PA. Periisse ut te dicas. PH. male tibi di faciant.
PA. Dic isti. LE. ah! PA. quid est? ecquid lubet? LE lubet.
PA. Etiam mihi quoque stimulo fodere lubet te.
PH. Tace, noli. PA. taceo. ecce autem bibit arcus; plue
Credo hercle hodie. PH. iamne ego huic dico? PA. qui dices?
PH. Me periisse. PA. age dice. PH. anus audi. hoc vol
Scire te, perditus sum miser. LE. at pol ego oppido
Servata. sed quid est, quid lubet perditum
Dicere te esse? PH. quia id, quod amo, careo.
LE. Phaedrome mi, ne plora, amabo: tu me
Curato ne sitiam, ego tibi, quod amas, iam huc ad ducam.
PH. Tibi nae ego, si fidem servas mecum,
Vineam pro aurea statua statuam, quae tuo
Gutturi sit monimentum. qui me in terra aeque
Fortunatus erit, si illa ad me bitet,
Palinure? PA. edepol, qui amat, si eget, misera affi citur
Aerumna. PH. non ita res est: nam confido
Parasitum hodie adventurum cum argento ad me.
PA. Magnum inceptas, si id exspectas, quod nusquam 'st.
PH. Quid si adeam ad fores, atque occentem? PA. s lubet,
Neque veto, neque iubeo: quando ego te video
Immutatis moribus esse, here, atque ingenio.
PH. Pessuli, heus pessuli, vos saluto lubens,
Vos amo, vos volo, vos peto, atque obsecro,

Gerite amanti mihi morem amoenissumi:
Fite causa mea Lydi barbari,
Sussilite obsecro, et mittite istanc foras,
Quae mihi misero amanti ebibit sanguinem.
Hoc vide ut dormiunt pessuli pessumi,
Nec mea gratia commovent se ocyus.
Respicio, nihili meam vos gratiam facere.
Sed tace, tace. PA. taceo hercle. quid est? PH. sentio sonitum.
Tandem edepol mihi morigeri pessuli fiunt.

ACTVS PRIMVS. SCENA TERTIA.

ANVS, PLANESIVM, PHAEDROMVS, PALINVRVS.

Placide egredere, et sonitum prohibe forum, et crepitum cardinum;
Ne quod hic agimus, herus percipiat fieri, mea Planesium.
Mane, suffundam aquulam. PA. viden' ut anus tremula medicinam facit.
Eapse merum condidicit bibere, foribus dat aquam quam bibant.
PL. Vbi tu es, qui me convadatus Veneriis vadimoniis?
Vbi tu es, qui me libello Venerio citavisti? ecce me.
Sisto ego tibi me, et mihi contra itidem te ut sistas suadeo.
PH. Assum: nam si absim, haud recusem quin mihi male sit, mel meum.
PL. Anime mi, procul amantem abesse haud consentaneum est.
PH. Palinure, Palinure. PA. eloquere, quid est, quod Palinurum voces?
PH. Est lepida? PA. nimis lepida. PH. sum deus. PA. imo homo haud magni preti.

PH. Quid vidisti, aut quid videbis magis diis aequiparabile?

PA. Male valere te, quod mihi aegre est. PH. male mihi morigerus, tace.

PA. Ipsus se excruciat, qui homo quod amat, videt, nec potitur dum licet.

PH. Recte obiurgat. sane haud quicquam'st magis quod cupiam tamdiu.

PL. Tene me, amplectere ergo. PH. hoc etiam est, quamobrem cupiam vivere.

Quia te prohibet herus, clam hero potior. PL. prohibet, nec prohibere quit,

Nec prohibebit, nisi mors meum animum abs te abalienaverit.

PA. Enimvero nequeo durare, quin ego herum accusem meum:

Nam bonum est, pauxillum amare sane, insane non bonum est:

Verum totum insanum amare, hoc est, quod meus herus facit.

PH. Sibi sua habeant regna reges, sibi divitias divites:

Sibi honores, sibi virtutes. sibi pugnas, sibi proelia:

Dum mihi abstineant invidere, sibi quisque habeant quod suum est.

PA. Quid tu? Venerin' pervigilare te vovisti Phaedrome?

Nam hoc quidem edepol haud multo post luce lucebit. PH. tace.

PA. Quid taceam? quin tu is dormitum? PH. dormio, ne occlamites.

PA. Tu quidem vigilas. PH. at meo more dormio; hic somnu'st mihi.

PA. Heus tu mulier: male merere de immerente inscitia est.

PL. Irascere, si te edentem hic a cibo abigat. PA. ilicet.

Pariter hos perire amando video, uterque insaniunt:

Videu', ut misere moliuntur! nequeunt complecti satis

Etiam dispertimini? PL. nulli est homini perpetuum bonum.
Iam huic voluptati hoc adiunctum est odium. PA. quid ais propudium?
Tun' etiam cum noctuinis oculis, odium me vocas?
Ebriola, persolla: nugae. PH. tun' meam Venerem vituperas?
Quod quidem mihi polluctus virgis servus sermonem serat.
At nae tu, hercle, cum cruciatu magno dixisti id tuo.
Hem tibi maledictis pro istis: dictis moderari ut queas.
PA. Tuam fidem, Venus noctuvigila! PH. pergin' etiam verbero?
PL. Noli, amabo, verberare lapidem, ne perdas manum.
PA. Flagitium probrumque magnum, Phaedrome, expergefacis:
Bene monstrantem pugnis caedis, hanc amas: nugas meras.
Hoccine fieri, ut immodestis te hic moderere moribus?
PH. Auro contra cedo modestum amatorem. a me aurum accipe.
PA. Cedo mihi contra aurichalco, cui ego sano serviam.
PL. Bene vale, ocule mi: nam sonitum et crepitum claustrorum audio,
Aedituum aperire fanum. quousque, quaeso, ad hunc modum
Inter nos amore utimur semper surrepticio?
PH. Minime. nam Parasitum misi nudius quartus Cariam,
Petere argentum: is hodie hic aderit. PL. nimium consultas diu.
PH. Ita me Venus amet, ut ego te hoc triduum nunquam sinam
In domo esse istac, quin ego te liberalem liberem.

PL. Facito ut me memineris. tene etiam, priusquam hinc abeo, savium.
PH. Siquidem, hercle, mihi regnum detur, nunquam id potius persequar.
Quando ego te videbo? PL. hem, istoc verbo vindictam para,
Si amas, eme, ne rogites; facito ut pretio pervincas tuo.
Bene vale. PH. iamne ego relinquor? pulchre Palinure occidi.
PA. Ego quidem, qui et vapulando et somno pereo. PH. sequere me.

ACTVS SECVNDVS. SCENA PRIMA.

CAPPADOX, PALINVRVS.

Migrare certu'st iam nunc e fano foras,
Quando Aesculapi ita sentio sententiam;
Vt qui me nihili faciat, nec salvom velit.
Valetudo decrescit, accrescit labor,
Nam iam, quasi zona, liene cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios.
Nihil metuo, nisi ne medius disrumpar miser.
PA. Si recte facias, Phaedrome, auscultes mihi,
Atque istam exturbes ex animo aegritudinem.
Paves, Parasitus quia non rediit Caria.
Afferre argentum credo. nam si non ferat,
Tormento non retineri potuit ferreo,
Quin reciperet se huc esum ad praesepim suam.
CA. Quis hic est, qui loquitur? PA. quoiam vocem ego audio?
CA. Estne hic Palinurus Phaedromi? PA. qui hic est homo
Cum collativo ventre, atque oculis herbeis?
De forma novi, de colore non queo

Novisse, iamiam novi; leno est Cappadox,
Congrediar. CA. salve Palinure. PA. o scelerum caput,
Salveto. quid agis? CA. vivo. PA. nempe ut dignus es.
Sed quid tibi est? CA. lien necat, renes dolent,
Pulmones distrahuntur, cruciatur iecur,
Radices cordis pereunt, hirae omnes dolent.
PA. Tum te igitur morbus agitat hepatarius.
CA. Facile'st miserum irridere. PA. quin tu aliquot dies
Perdura; dum intestina exputescunt tibi.
Nunc dum salsura sat bona'st, si id feceris,
Vaenire poteris intestinis vilius.
CA. Lien dierectu'st. PA. ambula, id lieni optumum'st.
CA. Aufer istaec quaeso, atque hoc responde quod rogo.
Potin' coniecturam facere, si narrem tibi,
Hac nocte quod ego somniavi dormiens?
PA. Vah, solus hic homo'st, qui sciat divinitus.
Quin coniectores a me consilium petunt:
Quod eis respondi, ea omnes stant sententia.

ACTVS SECVNDVS. SCENA SECVNDA.

COQVVS, CAPPADOX, PALINVRVS, PHAEDROMVS.

Palinure, quid stas? quin depromuntur mihi,
Quae opus sunt: parasito ut sit paratum prandium,
Quom veniat. PA. mane sis, dum huic coniicio somnium.
CO. Tute ipse, si quid somniasti, ad me refers.
PA. Fateor. CO. abi, deprome. PA. age, tu interea huic somnium
Narra: meliorem, quam ego sum, suppono tibi.
Nam quod scio, omne ex hoc scio. CA. operam ut det. PA. dabit.
CA. Facit hic quod pauci, ut sit magistro obsequens.
Da mihi igitur operam. CO. tametsi non novi, dabo.

CA. Hac nocte in somnis visus sum viderier,
Procul sedere longe a me Aesculapium,
Neque eum ad me adire, neque me magnipendere
Visu'st. CO. item alios deos facturos scilicet.
Sane illi inter se congruunt concorditer.
Nihil est mirandum, melius si nihil sit tibi:
Namque incubare satius te fuerat Iovi,
Qui tibi auxilium in iureiurando fuit.
CA. Siquidem incubare velint, qui periuraverint,
Locus non praeberi potis est in Capitolio.
CO. Hoc animum advorte: pacem ab Aesculapio
Petas, ne forte tibi eveniat magnum malum,
Quod in quiete tibi portentum'st. CA. bene facis.
Ibo atque orabo. CO. quae res male vortat tibi.
PA. Pro di immortales, quem conspicio! qui illic est?
Estne hic Parasitus, qui missu'st in Cariam?
Heus Phaedrome, exi, exi: exi, inquam, ocyus.
PH. Qui istic clamorem tollis? PA. Parasitum tuum
Video occurrentem, ellum usque in platea ultima.
Hinc auscultemus quid agat. PH. sane censeo.

ACTVS SECVNDVS. SCENA TERTIA.

CVRCVLIO, PHAEDROMVS, PALINVRVS.

Date viam mihi, noti atque ignoti, dum ego hic officium meum
Facio: fugite omnes, abite, et de via secedite:
Ne quem in cursu capite, aut cubito, aut pectore offendam, aut genu.
Ita nunc subito, propere, et celere obiectum'st mih negotium.
Ne quisquam sit tam opulentus, qui mihi obsistat in via,
Nec strategus, nec tyrannus quisquam, nec agoranomus,

Nec demarchus, nec comarchus, nec cum tanta gloria,
Quin cadat, quin capite sistat in via de semita.
Tum isti Graeci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui incedunt suffarcinati cum libris, cum sportulis,
Constant, conferunt sermones inter sese drapetae:
Obstant, obsistunt, incedunt cum suis sententiis,
Quos semper videas bibentes esse in Thermopolio!
Vbi quid surripuere, operto capitulo calidum bibunt,
Tristes atque ebrioli incedunt: eos ego si offendero,
Ex unoquoque eorum exciam crepitum polentarium.
Tum isti qui ludunt datatim servi scurrarum in via,
Et datores, et factores omnes subdam sub solum.
Proinde se domi contineant, vitent infortunio.
PH. Recte hic monstrat, si imperare possit. nam ita nunc mos viget,
Ita nunc servitium'st: profecto modus haberi non potest.
CV. Ecquis est, qui mihi commonstret Phaedromum genium meum?
Ita res subita est: celeriter mihi hoc homine convento est opus.
PA. Te ille quaerit. PH. quid si adeamus? heus, Curculio, te volo.
CV. Quis vocat? quis nominat me? PH. qui te conventum cupit.
CV. Haud magis cupis, quam ego te cupio. PH. o mea opportunitas!
Curculio exoptate, salve. CV. salve. PH. salvom gaudeo
Te advenire. cedo tuam mihi dextram. ubi sunt spes meae?
Eloquere obsecro, hercle. CV. eloquere, te obsecro, ubi sunt meae?
PH. Quid tibi est? CV. tenebrae oboriuntur, genua inedia succidunt.
PH. Lassitudine, hercle credo. CV. retine, retine me, obsecro.
PH. Viden' ut expalluit! datin' isti sellam, ubi assidat, cito,

Et aqualem cum aqua? properatin' ocyus? cv. animo male est.
PH. Vin' aquam? cv. si frustulenta est, da obsecro, hercle, obsorbeam.
PH. Vae capiti tuo. cv. obsecro, hercle, facite ventum ut gaudeam.
PH. Maxume. cv. quid facitis quaeso? PA. ventum. cv. nolo equidem mihi
Fieri ventulum. PH. quid igitur vis? cv. esse, ut ventum gaudeam.
PH. Iuppiter te dique perdant. cv. perii, prospicio parum;
Os amarum habeo, dentes plenos, lippiunt fauces fame;
Ita cibi vacivitate venio laxis lactibus.
PH. Iam edes aliquid. cv. nolo, hercle, aliquid: certum quam aliquid mavolo.
PH. Imo si scias, reliquiae quae sint. cv. scire nimi lubet:
Vbi sient: nam illis conventis sane opus est mei dentibus.
PH. Pernam, abdomen, sumen, suis glandium. cv. ain tu omnia haec?
In carnario fortasse dicis. PH. imo in lancibus:
Quae tibi sunt paratae, postquam sciimus venturum. cv. vide,
Ne me ludas. PH. ita me amabit, quam ego amo, ut ego haud mentior.
Sed quo te misi, nihilo sum certior. cv. nihil attuli.
PH. Perdidisti me. cv. invenire possim, si mihi operam datis.
Postquam tuo iussu profectus sum, perveni in Cariam.
Video tuum sodalem, argenti rogo uti faciat copiam.
Scires velle gratiam tuam; noluit frustrarier:
Vt decet velle hominem amicum amico, atque opitularier:
Respondit mihi paucis verbis, atque adeo fideliter,

Quod tibi est, item sibi esse magnam argenti inopiam.
PH. Perdis me tuis dictis: CV. imo servo, et servatum volo.
Postquam mihi responsum est, abeo ab illo moestus ad forum
Me illo frustra advenisse. forte aspicio militem:
Aggredior hominem: saluto adveniens. Salve, inquit mihi,
Prehendit dextram, seducit, rogat quid veniam Cariam.
Dico me illo advenisse, animi causa. ibi me interrogat,
Ecquem in Epidauro Lyconem trapezitam noverim?
Dico me novisse. quid Lenonem Cappadocem? annuo.
Visitasse. sed quid eum vis? quia de illo emi virginem
Triginta minis, vestem, aurum: et pro iis decem coaccedunt minae.
Dedisti tu argentum? inquam. imo apud trapezitam situm est,
Illum quem dixi Lyconem: atque ei mandavi, qui anulo meo
Tabulas obsignatas attulisset, ut daret operam,
Vt mulierem a lenone cum auro et veste abduceret.
Postquam hoc mihi narravit, abeo ab illo. revocat me illico,
Vocat ad coenam: religio fuit, denegare nolui.
Quid si adeamus, ac decumbamus? inquit. consilium placet.
Neque diem decet me morari, neque nocti nocerier.
Omnis res parata'st: et nos, quibus paratum est, assumus.
Postquam coenati atque appoti, talos poscit sibi in manum.
Provocat me in aleam, ut ego ludam: pono pallium.
Ille suum anulum opposuit. invocat Planesium.
PH. Meosne amores? CV. tace parumper. iacit volturios quatuor.
Talos arripio, invoco almam meam nutricem Herculem.
Iacto basilicum, propino magnum poculum: ille ebibit:

Caput deponit: condormiscit. ego ei subduco anulum.
Deduco pedes de lecto clam, ne miles sentiat.
Rogant me servi, quo eam? me dico ire, quo saturi solent.
Ostium ubi conspexi, exinde me illico protinam dedi.
PH. Laudo. CV. laudato, quando illud quod cupis, effecero.
Eamus nunc intro, ut tabellas consignemus. PH. num moror?
CV. Atque aliquid prius obtrudamus, pernam, sumen, glandium:
Haec sunt ventri stabilimenta, panem et assa bubula,
Poculum grande. aula magna: ut satis consilio suppetant.
Tute tabellas consignato: hic ministrabit: ego edam.
Dicam quemadmodum conscribas. sequere me hac intro, PH. sequor.

ACTVS TERTIVS.

LYCO, CVRCVLIO, LENO.

Beatus videor: subduxi ratiunculam,
Quantum aeris mihi sit, quantumque alieni siet.
Dives sum, si non reddo eis, quibus debeo:
Si reddo illis quibus debeo, plus alieni est.
Verum, hercle, vero cum belle recogito,
Si magis me instabunt, ad Praetorem sufferam.
Habent hunc morem plerique argentarii,
Vt alius alium poscant, reddant nemini:
Pugnis rem solvant, si quis poscat clarius.
Qui homo mature quaesivit pecuniam,
Nisi eam mature parsit, mature esurit.
Cupio aliquem emere puerum, qui usurarius
Nunc mihi quaeratur. usus est pecunia.
CV. Nil tu me saturum monueris: memini et scio.

Ego hoc effectum lepide tibi tradam: tace.
Edepol nae ego hic me intus explevi probe,
Et quidem reliqui in ventre cellae uni locum,
Vbi reliquiarum reliquias reconderem.
Quis hic est, qui operto capite Aesculapium
Salutat? attat! quem quaerebam: sequere me.
Simulabo quasi non noverim. heus tu! te volo.
LY. Vnocule, salve. CV. quaeso, deridesne me?
LY. De Coclitum prosapia te esse arbitror:
Nam ii sunt unoculi. CV. catapulta hoc ictum est mihi
Apud Sicyonem. LY. nam quid id refert mea,
An aula quassa cum cinere effossus siet?
CV. Superstitiosus hic quidem est: vera praedicat:
Nam illaec catapultae ad me crebro commeant.
Adolescens, ob rempublicam hoc intus mihi
Quod insigne habeo, quaeso, ne me incomities.
LY. Licetne inforare, si incomitiare non licet?
CV. Non inforabis me quidem: nec mihi placet
Tuum profecto nec forum, nec comitium.
Sed hunc, quem quaero, commonstrare si potes,
Inibis a me solidam et grandem gratiam.
Lyconem quaero trapezitam. LY. dic mihi
Quid eum nunc quaeris? aut cuiatis? CV. eloquar:
Ab Therapontigono Platagidoro milite.
LY. Novi edepol nomen: nam mihi istoc nomine,
Dum scribo, explevi totas ceras quatuor.
Sed quid Lyconem quaeris? CV. mandatum'st mihi,
Vt has tabellas ad eum ferrem. LY. quis tu homo es?
CV. Libertus illius, quem omnis Summanum vocant.
LY. Summane, salve. qui Summanus? fac sciam.
CV. Quia vestimenta, ubi obdormivi ebrius,
Summano: ob eam rem me omnes Summanum vocant.
LY. Alibi te meliu'st quaerere hospitium tibi,
Apud me profecto nihil est Summano loci.
Sed istum, quem quaeris, ego sum. CV. quaeso, tune
is es
Lyco trapezita? LY. ego sum. CV. multam me tibi

Salutem iussit Therapontigonus dicere,
Et has tabellas dare me iussit. LY. mihin'? CV. ita.
Cape, signum nosce. nostin'? LY. quid ni noverim?
Clypeatus elephantum ubi machaera dissicit.
CV. Quod istic scriptum est, id te orare iusserat,
Profecto ut faceres, suam si velles gratiam.
LY. Concede, inspiciam quid sit scriptum. CV. maxime,
Tuo arbitratu, dum auferam abs te id quod peto.
LY. Miles Lyconi in Epidauro hospiti suo
Therapontigonus Platagidorus plurimam
Salutem dicit. CV. meus hic est, hamum vorat.
LY. Tecum oro, et quaeso, qui has tabellas afferet
Tibi, ut ei detur, quam istic emi virginem,
Quod te praesente istic egi, teque interprete,
Et aurum, et vestem: iam scis, ut convenerit.
Argentum des lenoni. huic des virginem.
LY. Vbi ipsus? cur non venit? CV. ego dicam tibi:
Quia nudius quartus venimus in Cariam
Ex India: ibi nunc statuam volt dare auream
Solidam faciundam ex auro Philippeo, quae siet
Septempedalis: factis monumentum suis.
LY. Quamobrem istuc? CV. dicam: quia enim Persas, Paphlagonas,
Synopeas, Arabas, Caras, Cretanos, Syros,
Rhodiam atque Lyciam, Perediam et Perbibesiam.
Centauromachiam, et Classiam Vnomammiam,
Libyamque oram omnem Conterebroniam,
Dimidiam partem nationum usque omnium
Subegit solus intra viginti dies.
LY. Vah! CV. quid mirare? LY. quia enim in cavea si forent
Conclusi, itidem uti pulli gallinacei,
Ita non potuere uno anno circumirier.
Credo, hercle, te esse ab illo: nam ita nugas blatis.
CV. Imo etiam porro, si vis, dicam. LY. nihil moror.
Sequere hac; te absolvam, qua advenisti gratia.
Atque eccum video. Leno salve. LE. Di te ament.

SY. Quid hoc, quod ad te venio? LE. dicas quid velis.
LY. Argentum accipias, cum illo mittas virginem.
LE. Quid, quod iuratus sum? LY. quid id refert tua,
Dum argentum accipias? LE. qui monet, quasi adiuvat.
Sequimini. CV. Leno, cave in te sit mihi mora.

ACTVS QVARTVS. SCENA PRIMA.
CHORAGVS.

Edepol nugatorem lepidum lepide hunc nactu'st Phaedromus.
Halophantam an sycophantam hunc magis esse dicam nescio.
Ornamenta, quae locavi, metuo ut possim recipere.
Quanquam cum istoc mihi negoti nihil est: ipsi Phaedromo
Credidi; tamen asservabo. sed dum hic egreditur foras,
Commonstrabo, quo in quemque hominem facile inveniatis loco,
Ne nimio opere sumat operam, si quem conventum velit,
Vel vitiosum, vel sine vitio: vel probum, vel improbum.
Qui periurum convenire volt hominem, mitto in Comitium.
Qui mendacem et gloriosum, apud Cloacinae sacrum.
Ditis damnosos maritos sub Basilica quaerito.
Ibidem erunt scorta exoleta, quique stipulari solent.
Symbolarum collatores apud forum piscarium.
In foro infimo boni homines, atque dites ambulant.
In medio propter Canalem, ibi ostentatores meri.
Confidentes, garrulique, et malevoli supra Lacum.
Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam,
Et qui ipsi sat habent, quod in se possit vere dicier.
Sub Veteribus, ubi sunt qui dant, quique accipiunt foenore.
Pone aedem Castoris ibi sunt, subito quibus credas male:

In Tusco vico, ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant.
In Velabro vel pistorem, vel lanium, vel aruspicem,
Vel qui ipsi vortant, vel, qui alii subvorsentur, praebeant.
Ditis damnosos maritos apud Leucadiam Oppiam.
Sed interim fores crepuere: linguae moderandum est mihi.

ACTVS QVARTVS. SCENA SECVNDA.

CVRCVLIO, CAPPADOX, LYCO.

Itu prae, virgo: non queo, quod pone me est, servare,
Et aurum, et vestem omnem suam esse aiebat, quicquid haec haberet.
CA. Nemo it inficias. CV. attamen meliusculum est monere.
LY. Memento promisisse te, si quisquam hanc liberali
Caussa manu assereret, mihi omne argentum redditum iri,
Minas triginta. CA. meminero. de istoc quietus esto.
Et nunc idem dico. CV. et commeminisse ego haec volam te.
CA. Memini, et mancipio tibi dabo. CV. egon' ab lenone quicquam
Mancipio accipiam? quibus sui nihil est, nisi una lingua,
Qui abiurant, si quid creditum est. alienos mancupatis,
Alienos manumittitis, alienisque imperatis.
Nec vobis auctor ullus est, nec vosmet estis ulli.
Item genus est lenonium inter homines, meo quidem animo,
Vt muscae, culices, pedesque, pulicesque,
Odio et malo et molestiae: bono usui estis nulli.
Nec vobiscum quisquam in foro frugi consistere audet.
Qui constitit, culpant eum, conspuitur, vituperatur:
Eum rem fidemque perdere, tametsi nihil fecit, aiunt.
LY. Edepol Lenones, meo animo, novisti, lusce, lepide.

CV. Eodem, hercle, vos pono et paro. parissumi estis iibus.
Hi saltem in occultis locis prostant, vos in foro ipso.
Vos foenore, hi male suadendo, et lustris lacerant homines;
Rogitationes plurimas propter vos populus scivit,
Quas vos rogatas rumpitis: aliquam reperitis rimam.
Quasi aquam ferventem, frigidam esse, ita vos putatis leges.
LY. Tacuisse mavellem. CA. au! male meditate male dicax es.
CV. Indignis si male dicitur, maledictum id esse dico:
Verum si dignis dicitur, benedictum'st, meo quidem animo.
Ego mancipem te nihil moror, nec lenonem alium quemquam.
Lyco, nunquid vis? LY. bene vale. CV. vale. CA. heus tu, tibi ego dico.
CV. Eloquere, quid vis? CA. quaeso ut hanc cures, bene ut sit isti.
Bene ego istam eduxi meae domi et pudice. CV. si huius miseret,
Ecquid das, qui bene sit? CA. malum. CV. tibi opus est hoc, qui te procures.
CA. Quid stulta ploras? ne time, bene, hercle, vendidi ego te.
Fac sis bonae frugi sies. sequere istum bella belle.
LY. Summane, nunquid nunc iam me vis? CV. vale atque salve,
Nam et operam et pecuniam benigne praebuisti.
LY. Salutem multam dicito patrono. CV. nunciabo.
LY. Numquid vis, Leno? CA. istas minas decem, qui me procurem,
Dum melius sit mihi, des. LY. dabuntur. cras peti iubeto.
CA. Quando bene gessi rem, volo hic in fano supplicare.
Nam illam minis olim decem puellam parvolam emi.
Sed eum qui mihi illam vendidit, nunquam postilla vidi

Periisse credo. quid id mea refert? ego argentum habeo.
Quoi homini Dei sunt propitii, lucrum ei profecto obiiciunt.
Nunc rei divinae operam dabo. certum est bene me curare.

ACTVS QVARTVS. SCENA TERTIA.

THERAPONTIGONVS, LYCO.

Non ego nunc mediocri incedo iratus iracundia,
Sed eapse illa, qua excidionem facere condidici oppidis.
Nunc nisi tu mihi propere properas dare iam triginta minas,
Quas ego apud te deposivi, vitam propera ponere.
LY. Non edepol nunc ego te mediocri macto infortunio.
Sed eopse illo, quo mactare soleo, quoi nihil debeo.
TH. Ne te mihi facias ferocem, aut supplicare censeas.
LY. Nec tu me quidem unquam subiges, redditum ut reddam tibi,
Nec daturus sum. TH. idem ego istuc quom credebam, credidi,
Te nihil esse redditurum. LY. cur nunc a me igitur petis?
TH. Scire volo quoi reddidisti. LY. lusco liberto tuo,
Is Summanum se vocari dixit, ei reddidi,
Qui has tabellas obsignatas attulit. TH. quas tu mihi tabulas?
Quos tu mihi luscos libertos? quos Summanos somnias?
Nec mihi quidem libertus ullu'st. LY. facis sapientius
Quam pars latronum, libertos qui habent, et eos deserunt.
TH. Quid fecisti? LY. quod mandasti, feci tui honori gratia;
Tuum qui signum ad me attulisset, nuncium ne spernerem.

TH. *Stultior stulto fuisti, qui iis tabellis crederes.*
LY. Qnis respublica et privata geritur, nonne iis crederem?
Ego abeo. tibi res soluta'st recte. bellator vale.
TH. Quid valeam? LY. at tu aegrota, si lubet, per me, aetatem quidem.
TH. Quid ego nunc faciam? quid refert me fecisse regibus,
Vt mihi obedirent, si hic me hodie umbraticus deriserit?

ACTVS QVARTVS. SCENA QVARTA.

CAPPADOX, THERAPONTIGONVS.

Quoi homini dii sunt propitii, ei non esse iratos puto.
Postquam rem divinam feci, venit in mentem mihi,
Ne trapezita exulatum abierit, argentum ut petam:
Vt ego potius comedim, quam ille. TH. iusseram salvere te.
CA. Therapontigonoplatagidore, salve: salvus quum advenis
In Epidaurum, hic hodie apud me nunquam delinges salem.
TH. Bene vocas. verum vocata res est, ut male sit tibi.
Sed quid agit meum mercimonium apud te? CA. nihil apud me quidem.
Ne facias testes: neque equidem debeo quidquam. TH. quid est?
CA. Quod fui iuratus. feci. TH. reddin', an non, virginem,
Priusquam te huic meae machaerae obiicio, mastigia?
CA. Vapulare ego te vehementer iubeo: ne me territes.
Illa abducta est: tu auferere hinc a me, si perges mihi
Male loqui profecto: quoi ego, nisi malum, nihil debeo.
TH. Mihin' malum minitare? CA. atque edepol non minitabor, sed dabo,
Mihi si pergis molestus esse. TH. Leno minitatur mihi?

Meaeque pugnae proeliares plurimae obtritae iacent?
At ita me machaera et clypeus
Bene iuvent pugnantem in acie: nisi mihi virgo redditur,
Iam ego te faciam ut hic formicae frustillatim differant.
CA. At ita me volsellae, pecten, speculum, calamistrum meum
Bene me amassint, meaque axicia, linteumque extersum;
Vt ego tua magnifica verba, neque istas tuas magnas minas
Non pluris facio, quam ancillam meam, quae latrinam lavat.
Ego illam reddidi, qui argentum a te attulit. TH. quis is est homo?
CA. Tuum libertum sese aiebat esse Summanum. TH. meum?
Attat! Curculio, hercle, verba mihi dedit, quum cogito.
Is mihi anulum surripuit. CA. perdidistin' tu anulum?
Miles pulchre centuriatus est expuncto in manipulo.
TH. Vbi nunc Curculionem inveniam? CA. in tritico facillime
Vel quingentos Curculiones pro vno faxo reperias.
Ego abeo. vale atque salve. TH. male vale; male sit tibi.
Quid ego faciam? maneam an abeam? siccine mihi esse os oblitum?
Cupido dare mercedem, qui illunc, ubi sit commonstret mihi.

ACTVS QVINTVS. SCENA PRIMA.

CVRCVLIO.

Antiquom Poetam audivi scripsisse in Tragoedia:
Mulieres duas peiores esse, quam unam. res ita est.
Verum mulierem peiorem, quam haec amica est Phaedromi,

Non vidi, neque audivi, neque pol dici, nec fingi potest
Peior, quam haec est: quae ubi me habere hunc conspicata est anulum,
Rogat unde habeam. quid id tu quaeris? quia mihi quaesito'st opus.
Nego me dicere. ut eum eriperet, manum arripuit mordicus.
Vix foras me abripui, atque effugi. apage istanc caniculam.

ACTVS QVINTVS. SCENA SECVNDA.
PLANESIVM, PHAEDROMVS, CVRCVLIO, THERAPONTIGONVS.

Phaedrome, propera. PH. quid properem? PL. Parasitum ne amiseris.
Magna res est. PH. nulla est mihi: nam, quam habui, adsumpsi celeriter.
PL. Tene. PH. quid negotii est? PL. rogita, unde istunc habeat anulum:
Pater istum meus gestitavit. CV. at mea matertera.
PL. Mater ei utendum dederat. CV. pater tuus rursum tibi.
PL. Nugas garris. CV. soleo. nam propter eas vivo facilius.
Quid nunc? PL. obsecro, parentesne meos mihi prohibeas?
CV. Quid? ego sub gemman' abstrusos habeo tuam matrem et patrem?
PL. Libera ego sum nata. CV. et alii multi, qui nunc serviunt.
PL. Enimvero irascor. CV. dixi equidem tibi, unde ad me hic pervenerit.
Quoties dicendum est? elusi militem, inquam, in alea.
TH. Salvos sum: eccum, quem quaerebam. quid agis, bone vir? CV. audio.
Si vis tribus bolis, vel in chlamydem. TH. quin tu is in malam crucem

Cum boletis. cum bulbis: redde etiam argentum, aut virginem.

PH. Quod argentum, quas tu mihi tricas narras? quam tu virginem
Me reposcis? TH. quam ab Lenone abduxti hodie, scelus viri.
PH. Nullam abduxi. TH. certe eccistam, video. PH. virgo haec libera est.
TH. Mean' ancilla libera ut sit? quam ego nunquam emisi manu.
PH. Quis tibi hanc dedit mancupio? aut unde emisti? fac sciam.
TH. Ego quidem pro istac rem solvi ab trepezita meo.
Quam ego pecuniam quadruplicem abs te et Lenone auferam.
PH. Qui scias mercari furtivas atque ingenuas virgines,
Ambula in ius. TH. non eo. PH. licet te antestari? TH. non licet.
PH. Iuppiter te male perdat: intestatus vivito.
CV. At ego, quem licet, te. PH. accede huc. TH. servom antestari! vide.
CV. Hem! ut scias me liberum esse. TH. ergo ambula in ius. heus tibi.
CV. O cives, cives! TH. quid clamas? PH. quid istum tibi tactio est?
TH. Quia mihi libitum est. PH. accede huc tu: ego illum tibi dedam, tace.
CV. Phaedrome, obsecro, serva me. PH. tanquam me et Genium meum.
Miles, quaeso ut mihi dicas, unde illunc habeas anulum,
Quem Parasitus hic te elusit. PL. per tua genua te obsecro,
Vt nos facias certiores. TH. quid istuc ad vos attinet?
Quaeratis chlamydem et machaeram hanc, unde ad me pervenerit.
CV. Vt fastidit gloriosus! TH. mitte istum: ego dicam omnia.

CV. Nihil est, quicquid ille dicit. PL. fac me certiorem, obsecro.
TH. Ego dicam: surge. hanc rem agite, atque animum advortite.
Pater meus habuit Periphanes. PL. Periphanes?
TH. Is, priusquam moritur, mihi dedit tanquam suo,
Vt aequum fuerat, filio. PL. pro Iuppiter!
TH. Et iste me heredem fecit. PL. pietas mea,
Serva me, quando ego te servavi sedulo.
Frater mi, salve. TH. qui credam istuc ego? cedo,
Si vera memoras, quae fuit mater tua?
PL. Cleobula. TH. nutrix quae fuit? PL. Archestrata,
Ea me spectatum tulerat per Dionysia.
Postquam illo ventum est: iam ut me collocaverat,
Exoritur ventus turbo; spectacula ibi ruunt:
Ego pertimesco: tum ibi me, nescio quis, arripit,
Timidam atque pavidam, nec vivam, nec mortuam.
Nec, quo me pacto abstulerit, possum dicere.
TH. Meministin' hanc turbam fieri! sed tu dic mihi,
Vbi is est homo, qui te surripuit? PL. nescio.
Verum hunc servavi semper mecum una anulum.
Cum hoc olim perii. TH. cedo ut inspiciam. CV. Sanan'es,
Quae isti committas? PL. sine modo. TH. pro Iuppiter!
Hic est quem ego tibi misi natali die.
Tam facile novi, quam me. salve, mea soror.
PL. Frater mi, salve. PH. deos volo bene vortere
Istam rem vobis. CV. et ego nobis omnibus.
Tu ut hodie adveniens coenam des sororiam:
Hic nuptialem cras dabit. PH. promittimus.
TH. Tace tu. CV. non taceo, quando res vortit bene.
Tu istanc desponde huic, miles: ego dotem dabo.
PH. Quid dotis? CV. egone? ut semper, dum vivat, me alat.
TH. Verum, hercle, dico, me lubente feceris.
Et leno hic debet nobis triginta minas.

PH. Quamobrem istuc? TH. quia ille ita repromisit mihi,
Si quisquam hanc liberali asseruisset manu,
Sine controversia omne argentum reddere.
PH. Nunc eamus ad Lenonem. TH. laudo. PH. hoc prius volo,
Meam rem agere. TH. quid id est? PH. ut mihi hanc despondeas.
CV. Quid cessas, miles, hanc huic uxorem dare?
TH. Si haec volt. PL. mi frater, cupio. TH. fiat. CV. bene facis.
PH. Spondesne, miles, mihi hanc uxorem? TH. spondeo.
CV. Et ego hoc idem unum spondeo. TH. lepide facis.
Sed eccum lenonem, incedit, thesaurum meum.

ACTVS QVINTVS. SCENA TERTIA.

CAPPADOX, THERAPONTIGONVS, PHAEDROMVS, PLANESIVM.

Argentariis male credi qui aiunt, nugas praedicant;
Nam et bene et male credi dico: id adeo hodie ego expertus sum.
Non male creditur, qui nunquam reddunt, sed prorsum perit,
Velut decem minas dum hic solvit, omnis mensas transiit.
Postquam nihil fit, clamore hominem posco, ille in ius me vocat,
Pessume metui, ne mihi hodie apud Praetorem solveret.
Verum amici compulerunt, reddit argentum domo.
Nunc domum properare certum'st. TH. heus tu Leno, te volo.
PH. Et ego te volo. CA. at ego vos nolo ambos. TH. sta, sis, illico.

Atque argentum propere propera vomere. CA. quid mecum est tibi?
Aut tecum? aut? TH. quia ego ex te hodie faciam pilum catapultarium:
Atque ita te nervo torquebo, itidem uti catapultae solent.
PH. Delicatum te hodie faciam cum catello ut accubes,
Ferreo ego dico. CA. at ego vos ambo in robusto carcere,
Vt pereatis. TH. collum obstringe, abduce istum in malam crucem.
PH. Quid? quid est? ipse ibit potius. CA. pro deum atque hominum fidem!
Hoccine pacto indemnatum atque intestatum me arripi?
Obsecro, Planesium, et te, Phaedrome, auxilium ut feras.
PL. Frater, obsecro te, noli hunc condemnatum perdere,
Bene et pudice me domi habuit. TH. haud voluntate id sua:
Aesculapio huic habeto, quom pudica es, gratiam.
Nam si is valuisset, iam pridem, quoquo posset, mitteret.
PH. Animum advortite, si potissum hoc inter vos componere.
Mitte istunc, accede huc Leno. dicam meam sententiam:
Siquidem voltis, quod decrero, facere. CA. tibi permittimus:
Dum quidem, hercle, ita iudices, ne quisquam a me argentum auferat.
TH. Quodne promisti? CA. qui promisi? PH. lingua. CA. eadem nunc nego.
Dicendi, non rem perdendi gratia, haec nata est mihi.
TH. Nihil agit: collum obstringe homini. CA. iamiam faciam ut iusseris.
TH. Quando vir bonus es, responde, quod rogo. CA. roga quod lubet.

TH. Promistin', si liberali quisquam hanc assereret manu,
Te omne argentum redditurum? CA. non commemini dicere.
TH. Quid? negas? CA. nego hercle vero. quo praesente? quo in loco?
TH. Me ipso praesente, et Lycone trapezita. CA. non taces?
TH. Non taceo. CA. non ego te floccifacio, ne me territes.
TH. Me ipso praesente, et Lycone factum est. PH. satis credo tibi.
Nunc adeo, ut tu scire possis, Leno, meam sententiam:
Libera haec est, hic huius frater est, haec autem illius soror.
Haec mihi nubet: tu huic argentum redde. hoc iudicium meum est.
TH. Tu autem in nervo iam iacebis, nisi mihi argentum redditur.
CA. Hercle, istam rem iudicasti perfidiose, Phaedrome.
Et tibi oberit: et te, miles, di deaeque perduint:
Tu me sequere. TH. quo sequar ego te? CA. ad trapezitam meum,
Ad Praetorem. nam inde rem solvo omnibus, quibus debeo.
TH. Ego te in nervom, haud ad Praetorem hinc rapiam, ni argentum refers.
CA. Ego te vehementer perire cupio, ne tu me nescias.
DH. Itane vero? CA. ita hercle vero. TH. novi ego hos pugnos meos.
CA. Quid tum? TH. quid tum? rogitas? hisce ego, si tu me irritaveris,
Placidum ted hodie reddam. CA. age, ergo, recipe actutum. TH. licet.
PH. Tu miles apud me coenabis. hodie fient nuptiae.
TH. Quae res bene vortat mihi et vobis, spectatores, plaudite.

M. ACCI PLAVTI

C A S I N A.

DRAMATIS PERSONAE.

PROLOGVS.
CHALINVS, servus
OLYMPIO, villicus.
CLEOSTRATA, uxor.
PARDALISCA, ancilla.
MVRRHINA, mulier.
STALINO, } senes.
ALCESIMVS, } senes.
COQVVS.
ANCILLAE.
GREX.

ARGVMENTVM.

(vt quibusdam videtur,)

PRISCIANI.

Conservam uxorem conservi duo expetunt.
Alium senex allegat, alium filius.
Sors adiuvat senem: verum decipitur dolis.
Ita ei subiicitur pro puella servolus
Nequam, qui dominum mulcat atque villicum.
Adolescens ducit civem Casinam cognitam.

ALIVD ARGVMENTVM

CAMERARII.

Huius Fabulae argumentum, ut est festivum atque bellum, ita admodum etiam turpe et obscoenum. Atque existimo illa, quae in nostro libro veteri omissa plurima animadverti, relictis spaciolis passim quibusdam, quod non ferrent aures piae, ideo exarata non fuisse, etc. Sed ab hac spurcicia avertamus oculos et mentes nostras, et utilia atque bona, quasi margaritas de stercore, legamus e talibus scriptis, Quae satius erat nunquam inspici, quam instrui his levitatem et libidinem animorum. Introducitur quidam ridiculus amator Senex, et illius Sodalis quasi receptor flagitiosi vicini. Horum facinora deprehenduntur a mulieribus, et varie Senibus illuditur. Sortitio *etiam inest, ut in Graeca fuisse apparet de nomine. nam κληρουμένων illam appellatam in Prologo dicitur, nimirum de aliqua, qua de sortitio fieret.*

PROLOGVS

Salvere iubeo spectatores optumos,
Fidem qui facitis maxumi; et vos Fides.
Si verum dixi, signum clarum date mihi,
Vt vos mihi esse aequos iam inde a principio sciam.
Qui utuntur vino vetere, sapientes puto,
Et qui libenter veteres spectant Fabulas.
Antiqua opera et verba quom vobis placent,
Aequom placere est ante veteres Fabulas.
Nam, nunc novae quae prodeunt, Comoediae,
Multo sunt nequiores, quam nummi novi.
Nos postquam populi rumorem intelleximus,
Studiose expetere vos Plautinas Fabulas,
Antiquam eius edimus Comoediam,
Quam vos probastis, qui estis in senioribus
Nam iuniorum qui sunt, non norunt, scio.
Verum ut cognoscant, dabimus operam sedulo.
Haec quom primum acta est, vicit omnes Fabulas.
Ea tempestate flos Poëtarum fuit,
Qui nunc abierunt hinc in communem locum.
Sed absentes tamen prosunt praesentibus.
Vos omnes opere magno esse oratos volo,
Benigne ut operam detis ad nostrum gregem.
Eiicite ex animo curam atque alienum aes:
Ne quis formidet flagitatorem suum.
Ludi sunt. ludus datus est argentariis.
Tranquillum est: Alcedonia sunt circum forum.

Ratione utuntur, ludis poscunt neminem;
Secundum ludos reddunt autem nemini.
Aures vacivae si sunt, animum advortite:
Comoediae nomen dare vobis volo.
Clerumenos vocatur haec Comoedia
Graece, Latine sortientes. Diphilus
Hanc Graece scripsit, post id rursum denuò
Latine Plautus cum latranti nomine.
Senex hic maritus habitat, eii est filius,
Is una cum patre in illisce habitat aedibus.
Est eii quidam servus, qui in morbo cubat;
Imo hercle vero in lecto, ne quid mentiar.
Is servos, sed abhinc annos factum est sedecim,
Quom conspicatus est primo crepusculo
Puellam exponi. adit extemplo ad mulierem,
Quae illam exponebat: orat, ut eam det sibi:
Exorat, aufert, detulit recta domum:
Dat herae suae, orat, ut eam curet, educet.
Hera facit, educavit magna industria,
Quasi si esset ex se nata, non multo secus.
Postquam adolevit ad eam aetatem, uti viris
Placere posset. at eam puellam hic senex
Amat efflictim, et item contra filius.
Sibi nunc uterque contra legiones parat,
Pater filiusque, clam alter alterum.
Pater allegavit villicum, qui posceret
Sibi istam uxorem: is sperat, si eii sit data,
Sibi fore paratas, clam uxorem, excubias foris.
Filius autem armigerum allegavit suum,
Qui sibi eam uxorem poscat. scit, si id impetret,
Futurum, quod amat, intra praesepis suas.
Vxor senis sensit virum amori operam dare,
Propterea ea una consentit cum filio.
Ille autem postquam sensit filium suum
Eandem illam amare, et esse impedimento sibi,
Hinc adolescentem peregre ablegavit pater.
Sciens eius mater ei dat operam, absenti tamen.

Is, ne expectetis, hodie in hac Comoedia
In urbem non redibit: Plautus noluit:
Pontem interrupit, qui erat ei in itinere.
Sunt hic, quos credo nunc inter se dicere:
Quaeso, hercle, quid istuc est? serviles nuptiae?
Servine uxorem ducent, aut poscent sibi?
Novum attulerunt, quod fit nusquam gentium.
At ego aio hoc fieri in Graecia et Carthagini,
Et hic in nostra terra, in Apulia.
Maioreque opera ibi serviles nuptiae,
Quam liberales etiam curari solent.
Id ni fit, mecum pignus, si quis volt, dato
In urnam mulsi, Poenus dum iudex siet;
Vel Graecus adeo, vel mea causa Apulus.
Quid nunc? nihil agitis, sentio: nemo sitit.
Revortor ad illam puellam exposititiam,
Quam servi summa vi sibi uxorem expetunt.
Ea invenietur et pudica et libera,
Ingenua Atheniensis: neque quicquam stupri
Faciet profecto in hac quidem Comoedia.
Mox hercle vero post, transacta fabula,
Argentum si quis dederit, ut ego suspicor,
Vltro ibit nuptum, non manebit auspices.
Tantum est. valete, bene rem gerite, et vincite
Virtute vera, quod fecistis antidhac.

ACTVS PRIMVS.

OLYMPIO, CHALINVS.

Non mihi licere meam rem me solum, ut volo,
Loqui atque cogitare, sine ted arbitro?
Quid tu, malum, me sequere? CH. quia certum est mihi,
Quasi umbra, quoquo ibis tu, te persequi.
Quin edepol etiam, si in crucem vis pergere,

Sequi decretum est. dehinc coniicito ceterum,
Possisne, necne, clam me sutelis tuis
Praeripere Casinam uxorem, proinde ut postulas.
OL. Quid tibi negoti mecum est? CH. quid ais impudens?
Quid in urbe reptas villice hic magni pretii?
OL. Libet. CH. quin ruri es in praefectura tua?
Quin potius, quod legatum est tibi negotium,
Id curas, atque urbanis rebus te abstines?
Huc venisti sponsam praereptum meam?
Abi rus, abi dierectus tuam in provinciam.
OL. Chaline, non sum ego oblitus officium meum.
Praefeci, rure recte qui curet tamen.
Ego, huc quod veni in urbem, ubi impetravero,
Vxorem ut istanc ducam, quam tu deperis,
Bellam et tenellam Casinam, conservam tuam:
Quando ego eam mecum rus uxorem abduxero,
Rure incubabo usque in praefectura mea.
CH. Tun' illam ducas? hercle me suspendio,
Quam tu eius potior fias, satius est mortuum.
OL. Mea praeda est illa: proin' tu te in laqueum induas.
CH. Ex sterquilinio effosse, tua illaec praeda sit?
OL. Scies hoc ita esse: vae tibi! quot te modis,
Si vivo, habebo in nuptiis miserum meis?
CH. Quid tu mihi facies? OL. egone quid faciam tibi?
Primum omnium huic lucebis novae nuptae facem.
Postilla, ut semper improbus nihilque sis.
Post id locorum, quando ad villam veneris,
Dabitur tibi amphora una, et una semita;
Fons unus, unum ahenum, et octo dolia:
Quae nisi erunt semper plena, ego te implebo flagris.
Ita te aggerunda curvum aqua faciam probe,
Vt postilena possit ex te fieri.
Post autem, ruri nisi tu acervum ederis;
Aut, quasi lumbricus, terram: quod te postules
Gustare quicquam: numquam edepol ieiunium

Ieiunium est aeque, atque ego ruri reddibo te.
Post id, quom lassus fueris et famelicus,
Noctu ut condigne te cubes, curabitur.
CH. Quid facies? OL. concludere in fenestram firmiter:
Vnde auscultare possis, quom ego illanc osculer:
Quom mihi illa dicet, Mi animule, mi Olympio,
Mea vita, mea mellilla, mea festivitas,
Sine tuos ocellos deosculer, voluptas mea,
Sine amabo tê amari, meus festus dies,
meus pullus passer, mea columba, mi lepus.
Quom mihi haec dicentur dicta, tum tu furcifer,
Quasi mus, in medio pariete vorsabere.
Nunc ne tu te mihi respondere postules,
Abeo intro: taedet sermonis tui. CH. te sequor.
Hic quidem pol, certo nihil ages sine me arbitro.

ACTVS SECVNDVS. SCENA PRIMA

CLEOSTRATA, PARDALISCA.

Obsignate cellas, referte analum ad me:
Ego huc transeo in proxumum ad meam vicinam.
Vir si quid volet me, facite hinc me arcessatis.
PA. Prandium iusserat senex sibi parari.
CL. St, tace atque abi. neque paro, neque hodie
Coquetur: quando is mihi et filio advorsatur
Suo, animique amorisque causa sui.
Flagitium illud hominis! ego illum fame, ego illum
Siti, maledictis, malefactis, amatorem
Vlciscar: ego pol illum probe incommodis
Dictis angam: faciam uti, proinde ut est dignus,
Vitam colat; Acheruntis pabulum, flagitii
Persequentem, stabulum nequitiae. nunc hinc
Meas fortunas eo questum ad vicinas.
Sed foris concrepuit. atque ea ipsa eccam egreditur
Foras. non pol per tempus iter mihi incepi.

ACTVS SECVNDVS. SCENA SECVNDA.

MVRRHINA, CLEOSTRATA.

Sequimini comites in proxumum me huc.
Heus vos. ecquis haec quae loquar audit? ego hic ero,
Vir si, aut quispiam quaeret. nam ubi domi sola sum,
Sopor manus caluitur. iussin' colum
Ferri mihi? CL. Murrhina salve. MV. salve
Mecastor. sed quid tu es tristis, amabo?
CL. Ita solent omnes quae sunt male nuptae,
Domi et foris aegre quod sit, satis semper est.
Nam ego ibam ad te. MV. et pol ego istuc ad te. sed quid est,
Quod tuo nunc animo aegre est? nam quod tibi est
Aegre, idem mihi est dividiae. CL. credo ecastor:
Nam vicinam neminem amo merito magis, quam te:
Nec quacum plura sunt mihi, quae ego velim.
MV. Amo te, atque istuc expeto scire quid sit.
CL. Vir me habet pessumis dispicatam modis,
Nec mihi ius meum obtinendi optio est.
MV. Hem, quid est? dic idem hoc: nam pol haud satis meo
Corde accepi querelas tuas, obsecro.
CL. Vir me habet pessumis despicatam modis.
MV. Mira sunt, vera si praedicas. nam viri
Ius suum ad mulieres obtinere haud queunt.
CL. Qui mihi ancillulam ingratis postulat, quae mea est,
Quae meo educata sumptu est, villico suo se dare.
Sed ipsus eam amat. MV. obsecro tace. CL. nam hic nunc
Licet dicere. nos sumus. MV. ita est. unde ea tibi est?
Nam peculi probam nihil habere addecet
Clam virum: et quae habet partum, ei haud commodi est,
Quin viro aut subtrahat, aut stupro invenérit.

Hoc viri censeo esse omne, quicquid tuum est.
CL. Tu quidem advorsum tuam amicam omnia loqueris.
MV. Tace sis stulta, et mihi ausculta: noli sis tu illi
Advorsari. sine amet, sine quod libet id faciat:
Quando tibi nil domi deliquum est.
CL. Satin' sana es? nam tu quidem advorsus tuam ista rem
Loquere. MV. insipiens! semper tu huic verbo vitato
Abs tuo viro. CL. cui verbo? MV. I foras mulier. CL. st!
Tace. MV. quid est? CL. hem. MV. quis est, quem vides? CL. vir eccum it.
MV. Intro abi, appropera age amabo. CL. impetras,
Abeo. MV. mox magis cum otium mihi et tibi erit,
Igitur tecum loquar. nunc vale. CL. valeas.

ACTVS SECVNDVS. SCENA TERTIA.

STALINO, CLEOSTRATA.

Omnibus rebus ego amorem credo, et nitoribus nitidis antevenire.
Nec potis quicquam commemorari, quod plus salis, plusque leporis hodie
Habeat. cocos equidem nimis demiror, qui tot utuntur condimentis,
Eos eo condimento uno non utier, omnibus quod praestat.
Nam ubi amor condimentum inerit, cuivis placiturum credo.
Neque salsum neque suave esse potest quicquam, ubi amor non admiscetur.
Fel quod amarum est, id mel faciet: hominem ex tristi lepidum et lenem.
Hanc ego de me coniecturam domi facio, magis quam ex auditis.

Qui postquam amo Casinam, magis initio munditiis munditiam antideo.
Myropolas omnes solicito, ubicumque est lepidum unguentum, ungor,
Vt illi placeam, et placeo, ut videor. sed uxor me excruciat, quia vivit.
Tristem astare aspicio. blande haec mihi mala res appellanda est.
Vxor mea, meaque amoenitas, quid tu agis? CL. abi, atque abstine manum.
ST. Eia mea Iuno, non decet te esse tam tristem tuo Iovi.
Quo nunc abis? CL. mitte me. ST. mane. CL. non maneo. ST. at pol ego te sequar.
CL. Obsecro, sanus'es? ST. sanus, quando ted amo. CL. nolo ames. ST. non
Potes impetrare. CL. enecas. ST. vera dicas velim. CL. credo ego
Istuc tibi. ST. respice, oh, mi lepos! CL. nempe ita uti tu mihi es.
Vnde hic amabo unguenta adolent? ST. oh, perii! manifesto miser
Teneor. cesso caput pallio detergere? uti te bonus
Mercurius perdat myropola, qui haec mihi dedisti. CL. eho tu
Nihili cana culex: vix teneor, quin, quae decent te, dicam.
Senecta aetate unguentatus per vias, ignave, incedis.
ST. Pol ego amico dedi cuidam operam, dum emit
Vnguenta. CL. ut cito commentatus est!
Ecquid te pudet? ST. omnia quae tu vis. CL. ubi in lustra iacuisti?
ST. Egone in lustra? CL. scio plus, quam tu me arbitrare. ST. quid id est?
Quid tu scis? CL. te sene omnium senem neminem esse ignaviorem.
Vnde is nihili? ubi fuisti? ubi lustratus? ubi bibisti?

Id est mecastor: vide palliolum ut rugat. ST. Di me et te infelicitent,
Si ego in os meum hodie vini guttam indidi. CL. imo age, ut lubet,
Bibe, es, disperde rem. ST. ohe, iam satis uxor est: comprime te: nimium tinnis.
Relinque aliquantum orationis, cras quod mecum liti ges.
Sed quid ais? iam domuisti animum, potius ut quod vir velit
Fieri, id facias, quam adversere contra? CL. qua de re? ST. rogas?
Super ancilla Casina, ut detur nuptum nostro villico,
Servo frugi: atque ubi illi bene sit; ligno, aqua calida, cibo,
Vestimentis, ubique educat pueros, quos pariat, potius
Quam illi servo nequam des armigero, nihili atque improbo,
Cui homini hodie peculi nummus non est plumbeus.
CL. Mirum, ecastor, te senecta aetate officium tuum
Non meminisse? ST. quid iam? CL. quia, si facias recte aut commode,
Me sinas curare ancillas, quae mea est curatio.
ST. Qui, malum, homini scutigerulo dare lubet? CL. quia enim filio
Nos oportet opitulari unico. ST. atquanquam unicu'st,
Nihilo magis unicus est ille mihi filius, quam ego illi pater:
Illum mihi aequius est, quam me illi, quae volo concedere.
CL. Tute ecastor tibi, homo, malam rem quaeris. ST. subolet: sentio.
Egone? CL. tu nam quid friguttis? quid istuc tam cupide cupis?
ST. Vt enim frugi servo detur potius, quam servo improbo.
CL. Quid si ego impetro, atque exoro a villico, causa mea

Vt eam illi permittat? st. quid si ego autem ab armigero impetro,
Eam illi permittat? atque hoc, credo, impetrassere.
cl. Convenit. vis tuis Chalinum huc evocem verbis foras?
Tu eam orato, ego autem orabo villicum. st. sane volo.
cl. Iam hic erit. nunc experiemur, nostrum uter sit blandior.
st. Hercules Dique istam perdant, quod nunc liceat dicere.
Ego discrucior miser amore: illa autem quasi ob industriam
Mihi advorsatur. subolet hoc iam uxori, quod ego machinor:
Propter eam rem magis armigero dat operam de industria.

ACTVS SECVNDVS. SCENA QVARTA.

STALINO, CHALINVS.

Qui illum Dii omnes Deaeque perdant. ch. te uxor, aiebat, tua
Me vocare. st. ego enim vocari iussi. cl. eloquere quid velis?
st. Primum ego te porrectiore fronte volo mecum loqui.
ch. Stultitia est ei te esse tristem, quoius potestas plus potest.
st. Pro! bonae frugi hominem te iam pridem esse arbitror. ch. intellego.
Quin, si ita arbitrare, emittis me manu? st. quin id volo.
Sed nihil est, me cupere factum, nisi tu factis adiuvas.

CH. Quod velis modo id velim me scire. ST. ausculta ergo, loquar:
Casinam ego uxorem promisi villico nostro dare.
CH. At tua uxor, filiusque promiserunt mihi. ST. scio.
Sed utrum nunc tu, coelibem esse te mavis liberum,
An maritum servum aetatem degere et gnatos tuos?
Optio haec tua est: utram harum vis conditionem accipe.
CH. Liber si sim, meo periclo vivam, nunc vivo tuo.
De Casina certum est, concedere homini nato nemini.
ST. Intro abi, atque actutum uxorem huc evoca ante aedis cito.
Et sitellam hunc tecum afferto cum aqua et sortis. CH. satis placet.
ST. Ego pol istam iam aliquovorsum tragulam decidero.
Nam si sic nihil impetrare potero, saltem sortiar.
Ibi ego te et suffragatores tuos ulciscar. CH. attamen
Mihi obtinget sors. ST. ut quidem pol pereas cruciatu malo.
CH. Mihi illa nubet; machinare quod lubet, quovis modo.
ST. Abin' hinc ab oculis? CH. invitus me vides: vivam tamen.
ST. Sumne ego miser homo? satin' omnes res sunt advorsae mihi?
Iam metuo, ne Olympionem mea uxor exoraverit,
Ne Casinam ducat. si id factum est, ecce me nullum senem:
Si non impetravit, etiam specula in sortitu'st mihi.
Si sors autem decollassit, gladium faciam culcitam,
Eumque incumbam. sed progreditur optume, eccum, Olympio.

ACTVS SECVNDVS. SCENA QVINTA.

OLYMPIO, STALINO.

Vna edepol opera in furnum calidum condito,
Atque ibi torreto me pro pane rubido,
Hera, quam istam operam a me impetres, quod postulas.
ST. Salvus sum, salva spes est, ut verba audio.
OL. Quid tu me vero libertate territas?
Quid si tu nolis, filiusque etiam tuus,
Vobis invitis atque amborum ingratiis
Vna libella liber possum fieri.
ST. Quid istuc est? quicum litigas, Olympio?
OL. Cum eadem qua tu semper. ST. cum uxorene mea?
OL. Quam tu mihi uxorem? quasi venator tu quidem es,
Dies atque noctes cum cane aetatem exigis.
ST. Quid agit? quid loquitur tecum? OL. orat, obsecrat,
Ne Casinam uxorem ducam. ST. quid tu postea?
OL. Negavi enim ipsi me concessurum Iovi,
Si is mecum oraret. ST. Di te servassint mihi.
OL. Nunc in fermento tota est, ita turget mihi.
ST. Edepol, ego illam mediam diruptam velim.
OL. Credo edepol esse, siquidem tu frugi bonae es.
Verum edepol tua mihi odiosa est amatio:
Inimica est tua uxor mihi, inimicus filius,
Inimici familiares. ST. quid id refert tua?
Vnus tibi hic dum propitius sit Iuppiter,
Tu istos minutos cave deos floccifeceris.
OL. Nugae sunt istae magnae, quasi tu nescias,
Repente ut emoriantur humani Ioves.
Sed tandem si tu Iuppiter sis emortuus,
Quom ad Deos minores redierit regnum tuum,
Quis mihi subveniet tergo, aut capiti, aut cruribus?
ST. Opinione melius res tibi habeat tua,

Si hoc impetramus, ut ego cum Casina cubem.
OL. Non, hercle, opinor posse, ita uxor acriter
Tua instat, ne mihi detur. ST. at ego sic agam:
Coniiciam sortis in sitellam, et sortiar
Tibi et Chalino. ita rem natam intellego.
Necessum est versis gladiis depugnarier.
OL. Quid si sors aliter, quam voles, evenerit?
ST. Benedice. Dis sum fretus, Deos sperabimus.
OL. Non ego istuc verbum emissim titivillitio.
Nam omnes mortales Deis sunt freti: sed tamen
Vidi ego Deis fretos saepe multos decipi.
ST. Tace parum. OL. quid vis? ST. eccum exit foras
Chalinus intus cum sitella et sortibus.
Nunc nos collatis signis depugnabimus.

ACTVS SECVNDVS. SCENA SEXTA.

CLEOSTRATA, CHALINVS, STALINO, OLYMPIO.

Face Chaline me certiorem, quid meus vir me velit.
CH. ille edepol videre ardentem te extra portam Metiam.
CL. Credo ecastor vellet. CH. at pol ego haud credo, sed certo scio.
ST. Plus artificum est mi quam rebar, ariolum hunc habeo domi.
Quid si propius attollamus signa, eamusque obviam?
Sequere. quid vos agitis? CH. assunt quae imperavisti omnia,
Vxor, sortes, situla, atque egomet. ST. te uno adest plusquam ego volo.
CH. Tibi quidem edepol ita videtur: stimulus ego nunc sum tibi.
Eo dico, corculum adsudascit iam ex metu. ST. mastigia!

CL. Tace Chaline. comprime istum. OL. imo istunc, qui didicit dare.
ST. Appone hic sitellam, sortes cedo mihi: animum advortite.
Atque ego censui abs te posse hoc me impetrare, uxor mea,
Casina ut uxor mihi daretur: et nunc etiam censeo.
CL. Tibi daretur illa? ST. mihi enim? ah, non id volui dicere:
Dum mihi volui, huic dixi: atque adeo dum mihi cupio, perperam
Iamdudum, hercle, fabulor. CL. pol tu quidem: atque etiam facis.
ST. Huic, imo hercle mihi. vah, tandem redii vix veram in viam.
CL. Per pol saepe peccas. ST. ita fit, ubi quid tantopere expetas.
Sed te uterque suo pro iure, ego atque hic oramus. CL. quid est?
ST. Dicam enim, mea mulsa, de istac Casina huic nostro villico
Gratiam facias. CL. at pol ego neque facio, neque censeo.
ST. Tum igitur ego sortis utrinque iam. CL. quis vetat?
ST. Optumum atque aequissumum istud esse, iure iudico.
Postremo, si illuc quod volumus eveniet, gaudebimus:
Sin secus, patiemur animis aequis. tene sortem tibi.
Vide quid scriptum est. OL. unum. CH. iniquum est: quia isti priusquam mihi est.
ST. Accipe hanc sis. CH. cedo, mane: unum venit in mentem modo.
Vide, ne qua illic insit alia sortis sub aqua. ST. verbero,
Men' te censes esse? nulla est. habe quietum animum modo.
CH. Quod bonum atque fortunatum sit mihi, unum magnum malum.

OL. Tibi quidem edepol credo eveniet; novi pietatem tuam.
Sed mane dum: num ista aut populna sors, aut abiegna est tua?
CH. Quid tu id curas? OL. quia enim metuo, ne in aqua summa natet.
ST. Euge: cave. coniicite sortis. nunc iam amabo huc, ecce re.
Vxor, aequa. OL. nolim uxori credere. ST. habe animum bonum.
OL. Credo, hercle, hodie devotabit sortis si attigerit. CH. tace.
OL. Taceo; Deos quaeso. CH. ut quidem tu hodie canem et furcam feras.
OL. Mihi ut sortitio eveniat. CH. ut quidem, hercle, pedibus pendeas.
OL. At tu oculos emungare ex capite per nasum tuos.
Quid times? paratum oportet esse iam laqueum tibi.
Periisti. ST. animum advortite, amabo. OL. taceo. ST. nunc tu, Cleostrata,
Ne a me memores malitiose de hac re factum, aut suspices,
Tibi permitto: tute sorti. OL. perdis me. CH. lucrum facit.
CL. Bene facis. CH. Deos quaeso, ut tua sors ex sitella effugerit.
OL. Ain' tu? quia tu es fugitivus, omnes te imitari cupis.
Vtinam tua quidem, sicut Herculeis praedicant
Quondam prognatis, ista in sortiendo sors delicuerit.
OL. Tu ut liquescas, ipse actutum virgis calefactabere.
ST. Hoc age sis, Olympio. OL. si hic literatus me sinat.
ST. Quod bonum atque fortunatum mihi sit. OL. ita vero, et mihi.
CH. Non. OL. imo hercle. CH. imo mihi hercle. ST. hic vincet, tu vives miser.
Praecide os tu illi hodie. age, ecquid fit? CL. ne obiexis manum.

OL. Compressan' palma an porrecta ferio? ST. age, ut vis. OL. hem tibi.
CL. Quid tibi istunc tactio est? OL. quia Iuppiter iussit meus.
CL. Feri malam tu illi rursum. OL. perii, pugnis caedor, Iuppiter.
ST. Quid tibi tactio hunc fuit? CH. quia iussit haec Iuno mea.
ST. Patiundum est, siquidem me vivo mea uxor imperium exhibet.
CL. Tam huic loqui licere oportet, quam isti. OL. cur omen mihi
Vituperat? ST. malo, Chaline, tibi cavendum censeo.
CH. Temperi, postquam oppugnatum est os. ST. age, uxor mea, nunc iam
Sorti. vos advortite animum. praebe tu. OL. ubi sim nescio.
Perii! cor lienosum opinor, habeo: iamdudum salit:
De labore pectus tundit. CL. teneo sortem. ST. effer foras.
CH. Iamne mortuus? OL. ostende, mea est. CH. mala crux ea est quidem.
CL. Victus es, Chaline. ST. tum nos diu vivere, Olympio,
Gaudeo. OL. pietate factum est mea, atque maiorum meum.
ST. Intro abi uxor, atque adorna nuptias. CL. faciam ut iubes.
ST. Scin' tu ruri esse ad villam longe, quo ducat? CL. scio. ST. intro abi:
Et quanquam hoc tibi est aegre, tamen fac accures. CL. licet.
ST. Eamus nos quoque intro, hortemur ut properent. OL. num quid moror?
ST. Nam praesente hoc plura verba non desidero.

ACTVS SECVNDVS. SCENA SEPTIMA.

CHALINVS.

Si nunc me suspendam, meam operam luserim,
Et praeter operam restim sumptifecerim,
Et meis inimicis voluptatem creaverim.
Quid opus est, qui sic mortuus? equidem tamen
Sorti sum victus. Casina nubet villico.
Atque id non tam aegre'st iam vicisse villicum,
Quam id expetivisse opere tam magno senem,
Ne ea mihi daretur, atque ut illi nuberet.
Vt ille trepidabat! ut festinabat miser!
Vt sussultabat, postquam vicit villicus!
Atat, concedam huc, audio aperiri fores
Mihi benevolentis. atque a me prodeunt.
Hic ex insidiis hisce ego insidias dabo.

ACTVS SECVNDVS. SCENA OCTAVA.

OLYMPIO, STALINO, CHALINVS.

Sine modo rus veniat, ego remittam ad te virum
Cum furca in urbem, tanquam carbonarium.
ST. Ita fieri oportet. OL. factum et curatum dabo.
ST. Volui Chalinum, si domi esset, mittere
Tecum obsonatum, ut etiam in moerore insuper
Inimico nostro miseriam hanc adiungerem.
CH. Recessim cedam ad parietem, imitabor nepam.
Captandus est horum clanculum sermo mihi.
Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
At candidatus cedit hic mastigia:
Stimulorum loculi. protollo mortem mihi.
Certum est, hunc Acheruntem praemittam prius.
OL. Vt tibi ego inventus sum obsequens! quod maxume
Cupiebas, eius copiam feci tibi.

Erit hodie tecum, quod amas, clam uxorem. ST. tace,
Ita me Di bene ament, ut ego vix reprimo labra,
Ob istam rem quin te deosculer, voluptas mea.
CH. Quid deosculer? quae res est? voluptas quae tua?
OL. Ecquid amas nunc me? ST. imo edepol me, quam te, minus.
Licetne amplecti te? CH. quid, amplecti licet?
ST. Vt quia te tango, mel mi videor lingere!
CH. Effodere hercle hic volt, credo, vesicam villico.
OL. Vltro te amator, apage te a dorso meo.
CH. Hodie hercle, opinor, hice conturbabunt pedes:
Solet hic barbatos sane sectari senex.
Illuc est, illuc, quod hic hunc fecit villicum: et
Idem me pridem, cum ei advorsum veneram,
Facere atriensem voluerat sub ianua.
OL. Vt tibi morigerus hodie! ut voluntati fui!
ST. Vt tibi, dum vivam, bene velim plus quam mihi!
Vt ego hodie Casinam deosculabor! ut mihi
Bona multa faciam, clam meam uxorem! CH. attate,
Nunc pol ego demum in rectam redii semitam.
Hic ipsus Casinam deperit. habeo viros. ST. iam
Hercle amplexari, iam osculari gestio.
OL. Sine prius deduci. quid, malum, properas? ST. amo.
OL. At non opinor fieri hoc posse hodie. ST. potest,
Siquidem cras censes posse te mitti manu.
CH. Enimvero huc aures magis sunt adhibendae mihi,
Iam ego uno in saltu lepide apros capiam duos.
ST. Apud hunc sodalem meum atque vicinum mihi
Locus est paratus. ei ego amorem omnem meum
Concredui: is mihi se locum dixit dare.
OL. Quid eius uxor? ubi erit? ST. lepide repperi.
Mea uxor vocabit huc eam ad se in nuptias.
Vt hic sit secum, se adiuvet, secum cubet.
Ego iussi, et dixit se facturam uxor mea.
Illa hic cubabit: vir aberit faxo domo.
Tu rus uxorem duces. id rus hoc erit,

Tantisper dum ego cum Casina faciam nuptias.
Hinc tu ante lucem rus cras duces postea.
Satin' astute? OL. docte. CH. age modo, fabricamini.
Malo, hercle, vostro tam vorsuti vivitis.
ST. Scin' quid nunc facias? OL. loquere. ST. tene marsupium.
Abi atque obsonia propera: sed lepide volo
Molliculas escas, ut ipsa mollicula est. OL. licet.
ST. Emito sepiolas, lepadas, lolligiunculas,
Hordeias. CH. imo triticeas, si sapis.
ST. Soleas. CH. qui quaeso potius, quam seulponeas,
Quibus batuatur tibi os, senex nequissume?
OL. Vin lingulacas? ST. quid opus est, quando uxor domi est?
Ea lingulaca est nobis: nam nunquam tacet.
OL. In re praesenti, ex copia piscaria
Consulere, quid emam. ST. aequum oras, abi.
Argento parci nolo: obsonato ampliter.
Nam mihi vicino hoc etiam convento est opus,
Vt quod mandavi, curet. OL. iamne abeo? ST. volo.
CH. Tribus non conduci possim libertatibus,
Quin ego illis hodie comparem magnum malum;
Quinque hanc omnem rem meae herae iam faciam palam:
Manifesto teneo in noxa inimicos meos.
Sed si nunc facere volt hera officium suum,
Nostra omnis lis est: pulchre praevortar viros:
Nostro omine it dies: iam victi vicimus.
Ibo intro: ut id, quod alius condivit cocus,
Ego nunc vicissim ut alio pacto condiam,
Quicquid paratum est, ut paratum ne siet:
Sietque ei paratum, quod paratum non erat.

ACTVS TERTIVS. SCENA PRIMA.

STALINO, ALCESIMVS.

Nunc amici anne inimici sis imago, Alcesime, mihi
Sciam: nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur.
Cur autem! exime castigare, id ponito ad compendium.
Cano capite! aetate aliena! coaddito ad compendium.
Cui sit uxor, id quoque illuc ponito ad compendium.
AL. Miseriorem ego ex amore, quam te, vidi neminem.
ST. Fac vacent aedes. AL. quin edepol servos, ancillas domo
Certum est omnis mittere ad te. ST. eho, nimium scite scitus es.
Sed facito dum memineris versus quos cantat Colax: cibo
Cum suo, quiqui facito uti veniant: quasi eant Sutrium.
AL. Meminero. ST. hem, nunc enim te demum nullum scitum scitiu'st.
Cura, ego ad forum modo ibo. iam hic ero. AL. bene ambula.
ST. Fac habeant linguam tuae aedes. AL. quid ita? ST. quum veniam, vocent.
AL. Attate, caedundus tu homo es: nimias delicias facis.
ST. Quid me amare refert, nisi sim doctus et dicax nimis?
Sed tu cave inquisitioni mihi sis. AL. usque adero domi.

ACTVS TERTIVS. SCENA SECVNDA.

CLEOSTRATA, ALCESIMVS.

Vt properarem arcessere hanc ad me vicinam meam, hoc erat,
Ecastor id, quod me vir tanto opere orabat meus:
Liberae aedes ut sibi essent, Casinam quo deduceret.
Nunc adeo nequaquam arcessam, ne qua ignavissumis
Liberi loci potestas sit vetulis vervecibus.
Sed eccum egreditur senati columen, praesidium popli,
Meus vicinus; meo viro qui liberum praebet locum.
Non ecastor vilis emptu'st modius, qui venit, salis.
AL. Miror huc iam non arcessi in proxumum uxorem meam,
Quae iamdudum, si arcessatur, ornata expectat domi.
Sed eccam, opinor, arcessit. salve, Cleostrata. CL. et tu Alcesime.
Vbi tua uxor? AL. intus illa te, si se arcessas, manet:
Nam tuus vir me oravit, ut eam istuc ad te adiutum mitterem.
Vin' vocem? CL. sine: nolo, si occupata est. AL. otium est.
CL. Nihil moror, molesta ei esse nolo: post convenero.
AL. Non ornatis istic apud vos nuptias? CL. orno et paro.
AL. Non ergo opu'st adiutrice? CL. satis domi est, ubi nuptiae
Fuerint, tum istam convenibo. nunc vale, atque istam iube.
AL. Quid ego nunc faciam? flagitium maximum feci miser,
Propter operam illius hirqui improbi edentuli,
Qui hoc mihi contraxit. operam uxoris polliceor foras,
Quasi catillatum. flagitium hominis, qui dixit mihi

Suam uxorem hanc arcessituram esse: ea se eam negat morarier.
Atque edepol mirum, ni subolet iam hoc huic vicinae meae,
Verum autem, altrovorsum cum eam mecum rationem puto,
Si quid eius esset, esset mecum postulatio,
Ibo intro, ut subducam navim rursum in pulvinarium.
CL. Iam hic est lepide ludificatus. miseri ut festinant senes!
Nunc ego illum nihili, decrepitum, meum virum veniat velim,
Vt eum ludificem vicissim, postquam hunc delusi alterum.
Nam ego aliquid contrahere cupio litigii inter eos duos.
Sed eccum incedit. at, quom aspicias tristem, frugi censeas.

ACTVS TERTIVS. SCENA TERTIA.

STALINO, CLEOSTRATA.

Stultitia magna est, mea quidem sententia,
Hominem amatorem ullum ad forum procedere
In eum diem, quoi quod amet in mundo siet,
Sicut ego feci stultus: contrivi diem,
Dum asto advocatus quoidam cognato meo:
Quem, hercle, ego litem adeo perdidisse gaudeo,
Ne me nequicquam sibi hodie advocaverit.
Rogitare oportet prius et percontarier,
Assitne animus ei, nec ne assit, quem advocet.
Si neget adesse, exanimatum amittat domum.
Sed uxorem ante aedis eccam. hei misero mihi!
Metuo, ne non sit surda, atque haec audiverit.
CL. Audivi ecastor cum malo magno tuo.

ST. Accedam propius. quid agis, mea festivitas?
CL. Te ecastor praestolabar. ST. iamne ornata res est?
Iamne hanc traduxti huc ad nos vicinam tuam,
Quae te adiutaret? CL. arcessivi ut iusseras.
Verum hic sodalis tuus, amicus optumus,
Nescio quid se sufflavit uxori suae.
Negavit posse, quando arcesso, mittere.
ST. Vitium tibi istuc maxumum est, blanda es parum.
CL. Non matronarum est officium, sed meretricium,
Viris alienis, mi vir, subblandirier.
I tu, atque arcesse illam: ego intus, quod facto est opus,
Volo accurare, mi vir. ST. propera ergo. CL. licet.
Iam pol ego huic aliquem in pectus iniiciam metum:
Miserrimum hodie ego hunc habebo amasium.

ACTVS TERTIVS. SCENA QVARTA.

ALCESIMVS, STALINO.

Viso huc, amator si a foro rediit domum,
Qui me atque uxorem ludificatus est larva.
Sed eccum ante aedes. ad te, hercle, ibam commodum.
ST. Atque ego, hercle, ad te. quid ais vir minimi preti?
Quid tibi mandavi? quid tecum oravi? AL. quid est?
ST. Vt bene vacivas aedis fecisti mihi!
Vt traduxisti huc ad nos uxorem tuam!
Satin' propter te pereo ego atque occasio?
AL. Quin tu suspendis te? nempe tute dixeras,
Tuam arcessituram esse uxorem meam.
ST. Ergo arcessivisse ait sese: et dixisse te,
Eam non missurum. AL. quin ea ipsa ultro mihi
Negavit eius operam se morarier.
ST. Quin ea ipsa me allegavit, qui istam arcesserem.
AL. Quin nihil facio. ST. quin me perdis. AL. quin bene est.

Quin etiam diu morabor, quin cupio tibi,
Quin aliquid aegre facere, quin faciam libens.
Nunquam tibi hodie. quin erit plus quam mihi.
Quin, hercle, di te perdant postremo quidem.
ST. Quid nunc? missurusne es ad me uxorem tuam?
AL. Ducas, easque in maxumam malam crucem,
Cumque hac, cumque istac, cumque amica etiam tua.
Abi, et aliud cura. ego iam per hortum iussero
Meam istuc transire uxorem, ad uxorem tuam.
ST. Nunc tu mihi amicus es in germanum modum.
Qua ego hunc amorem mihi esse avi dicam datum?
Aut quid ego unquam erga Venerem inique fecerim,
Quoi sic tot amanti mihi obviam eveniant morae?
Attat, quid illuc clamoris obsecro in nostra domo est?

ACTVS TERTIVS. SCENA QVINTA.

PARDALISCA, STALINO.

Nulla sum, nulla sum! tota tota occidi! cor metu mortuum est!
Membra miserae tremunt! nescio unde auxilii, praesidii,
Perfugii mihi, aut opum copiam comparem aut expetam.
Tanta factis modo mira veris modis intus vidi,
Novam atque integram audaciam. cave tibi Cleostrata, abscede
Ab ista obsecro, ne quid in te mali faxit ira percita.
Eripite isti gladium, quae sui est impos animi.
ST. Nam quid est, quod haec huc timida atque exanimata exiluit foras?
Pardalisca. PA. perii! unde meae usurpant aures sonitum?
Respice modo ad me. PA. here mi. ST. quid tibi est?
Quid timida es? PA. perii!

ST. Quid, periisti? PA. perii, et tu peristi. ST. aperi, quid tibi? PA. vae tibi.
ST. Imo istuc tibi sit. PA. ne cadam, amabo, tene me. ST. quicquid est,
Eloquere mihi cito. PA. contine pectus, face ventulum, amabo,
Pallio. ST. timeo hoc negotium, quid est, nisi haec meraclo
Se uspiam percussit flore Libyco. PA. obtine aures, amabo.
ST. I in malam crucem: pectus, auris, caput, teque di perduint:
Nam nisi ex te scio, quicquid hoc sit, cito, iam tibi istuc
Cerebrum dispercutiam, excetra tu: ludibrio, pessuma adhuc,
Quae me habuisti. PA. here mi. ST. quid vis, mea ancilla? PA. nimium saevis.
ST. Numero dicis. sed hoc quicquid est, loquere: in pauca refer.
Quid intus tumulti fuit? PA. scibis. audi malum pessumum,
Quod hic modo intus apud nos tua ancilla hoc pacto exordiri
Coepit, quod haud Atticam condecet disciplinam. ST. quid est id?
PA. Timor praepedit dicta linguae. ST. quid est? possum scire ego istuc
Ex te, quid negotii est? PA. dicam: tua ancilla, quam tuo
Villico vis dare uxorem, ea intus. ST. quid intus? quid est?
PA. Imitatur malarum malam disciplinam, viro suo quae interminatur vitam.
ST. quid ergo? PA. ah! ST. quid est? PA. interimere ait velle
Vitam, gladium. ST. hem! PA. gladium. ST. quid eum gladium? PA. habet. ST. hei misero mihi!

Cur eum habet? PA. insectatur omnes domi per aedis, nec quenquam
Prope ad se sinit adire: ita omnis sub arcis, sub lectis
Latentes metu mussitant. ST. occidi atque interii! quid illi
Obiectum est mali tam repente? PA. insanit. ST. scelestissumum
Me esse credo. PA. imo si scias dicta, quae dixit hodie. ST. istuc
Expeto scire. quid dixit? PA. audi: per omnes deos et deas
Deiuravit, occisurum eum hac nocte, quicum cubaret.
ST. Me occidet? PA. an quippiam ad te attinet? ST. ah. PA. quid cum ea negotii
Tibi est? ST. peccavi: illuc dicere villicum volebam. PA. sciens
De via in semitam degredere. ST. nunquid mihi minatur?
PA. Tibi infesta soli est plus, quam quoiquam. ST. quamobrem? PA. quia se des
Vxorem Olympioni: neque se tuam, nec se suam,
Neque viri vitam sinet in crastinum protolli. id huc missa sum
Tibi ut dicerem, ab ea ut caveas tibi. ST. perii hercle miser!
Neque est, neque fuit me senex quisquam amator adaeque miser.
PA. Ludo ego hunc facete. nam quae facta dixi, omnia huic
Falsa dixi. hera, atque haec dolum ex proxumo hunc protulerunt:
Ego huc missa sum ludere. ST. heus Pardalisca. PA. quid est? ST. est. PA. quid?
ST. Est quod volo exquirere a te. PA. moram offers mihi. ST. At tu mihi
Offers moerorem. sed etiamne habet et nunc Casina

Gladium? PA. habet, sed duos. ST. quid duos? PA. altero te occisurum ait,
Altero villicum hodie. ST. occisissumus sum omnium qui vivunt.
Loricam induam mihi, optumum esse opinor. quid uxor
Mea? non adiit, atque ademit? PA. nemo audet prope accedere.
ST. Exoret. PA. orat. negat ponere alio modo ullo profecto,
Ni se sciat villico non datum iri. ST. atque ingratiis, quia
Non vult, nubet hodie. nam cur non ego id perpetrem quod coepi,
Vt nubat mihi? illud quidem volebam, non, sed nostro villico.
PA. Saepicule peccas. ST. timor praepedit verba. verum
Obsecro, dic me uxorem orare, ut exoret illam, gladium
Vt ponat, et redire me intro ut liceat. PA. nunciabo.
ST. Et tu orato. PA. et ego orabo. ST. at blande orato, ut soles. sed audin'
Si effexis, soleas tibi dabo, et anulum in digito
Aureum, et bona plurima. PA. operam dabo. ST. face ut impetres.
PA. Eo nunc iam, nisi quippiam remorare me. ST. abi, et cura.
PA. Redit, eccum, tandem obsonatu eius adiutor. pompam ducit.

ACTVS TERTIVS. SCENA SEXTA.

OLYMPIO, COCVS, STALINO.

Vide fur, ut senteis sub signis ducas. CO. qui vero sunt sentes?

OL. Quia quod tetigere, illico rapiunt: si eas ereptum, illico scindunt.
Ita quoquo adveniunt, ubi ubi sunt, duplici damno dominos multant.
CO. Eia. OL. atat cesso magnifice, patriceque, amiceque ita hero
Meo ire advorsum. ST. bone vir, salve. OL. fateor. ST. quid fit? OL. tu amas:
Ego esurio et sitio. ST. lepide excuratus incessisti.
OL. Aha hodie! ST. mane vero, quamquam fastidis. OL. ei, ei: foetet
Tuus mihi sermo. ST. quae res? OL. haec res? ST. etiamne astas? OL. enim vero
Πράγματά μοι παρέχεις. ST. dabo *μέγα κακόν*, ut ego opinor,
Nisi resistis. OL. ὦ ζεῦ! potin' a me abeas, nisi me vis vomere
Hodie? ST. mane. OL. quid est? quis hic homo est? ST. herus sum. OL. qui herus?
ST. Quoius tu servos es? OL. servos ego? ST. atque meus. OL. non sum ego liber?
Memento, memento! ST. mane, atque asta. OL. omitte. ST. servos sum tuus.
OL. Optume est. ST. obsecro, Olympisce mi, mi pater, mi patrone.
OL. Hem sapis sane. ST. tuus sum equidem. OL. quid mihi servo opus est tam nequam?
ST. Quid nunc? quam mox recreas me? OL. coena modo si sit cocta.
ST. Intro ergo abeant. OL. propere, cito introite, et cito deproperate.
ST. Ego iam intus ero. facite coenam mihi, ut ebria sit.
Coenare lepide nitideque volo, nihil moror barbarico ritu
Sane esse iam. i sis: ego hic habito nunc quidem. gladium

Ancilla Casinam intus habere ait, qui me atque te invitet.
OL. Scio. sic sine habere. nugas agunt. novi ego illas malas merces.
Quin tu i modo mecum domum. ST. at pol malum metuo. i tu modo,
Perspicito prius, quid intus agatur. OL. tam mihi mea vita, quam tua
Tibi cara est. ST. verum modo. OL. si tu iubes, inibitur tecum.

ACTVS QVARTVS. SCENA PRIMA.

PARDALISCA.

Nec pol ego Nemeae credo, neque ego Olympiae,
Neque usquam ludos tam festivos fieri,
Quam hic intus fiunt ludi ludificabiles
Seni nostro, et nostro Olympioni villico;
Omnes festinant intus totis aedibus:
Senex in culina clamat. hortatur cocos:
Quin agitis hodie? quin datis, si quid datis?
Properate: coenam iam esse coctam oportuit
Villicus hic autem cum corona, candide
Vestitus, laute exornatusque ambulat.
Illae autem in cubiculo armigerum ornant,
Quem dent pro Casina nuptum nostra.
Sed nimium lepide dissimulant
Fore huius quod futurum est: digne autem coqui
Nimis lepide ei rei dant operam, ne coenet senex.
Aulas pervortunt, ignem restinguunt aqua.
Illarum oratu faciunt. illae autem senem
Cupiunt extrudere incoenem ex aedibus;
Vt ipsae solae ventres distendant suos.
Novi ego illas ambas estrices: corbitam cibi
Comesse possunt. sed aperitur ostium.

ACTVS QVARTVS. SCENA SECVNDA.

STALINO; PARDALISCA.

Si sapitis, uxor, vos tamen coenabitis,
Coena ubi erit cocta. ego ruri coenavero.
Nam novom maritum et novam nuptam volo
Rus prosequi. novi hominum mores maleficos,
Ne quis eam abripiat. facite vostro animo volupe.
Sed properate istum atque istam actutum emittere.
Tandem ut veniamus luci: ego cras hie ero.
Cras habuero, uxor, ego tamen convivium.
PA. Fit, quod futurum dixi: incoenatum senem
Foras extrudunt mulieres. ST. quid tu hic agis?
PA. Ego eo quo me ipsa misit. ST. veron'? PA. serio.
ST. Quid hic speculare? PA. nihil equidem speculor. ST. abi.
Tu hic cunctas? intus alii festinant. PA. eo.
ST. Abi hinc sis ergo, pessumarum pessuma.
Iamne abiit illaec? dicere hic quidvis licet.
Qui amat, tamen hercle si esurit, nullum esurit.
Sed eccum progreditur cum corona et lampade
Meus socerus, compar, commaritus villicus.

ACTVS QVARTVS. SCENA TERTIA.

OLYMPIO, STALINO.

Age tibicen. dum illam educunt huc novam nuptam foras,
Suavi cantu concelebra omnem hanc plateam hymenaeo.
Io hymen hymenaee! io hymen! ST. quid agis, mea salus?
OL. Esurio hercle, atque adeo haud sitio. ST. at ego amo. OL. at ego, hercle,

Nihil facio tibi, amór, pericli: mihi inanitate
Iamdudum intestina murmurant. ST. nam quid illaec nunc
Tamdiu intus remoratur, quasi ob industriam? quanto ego
Plus propero, tanto illo minus. OL. quid si etiam occentem hymenaeum?
ST. Censeo. et ego te adiutabo in nuptiis communibus.
OL. Hymen hymenaee! io hymen? ST. perii, hercle, ego miser, dirupi
Cantando Hymenaeum: licet illo morbo, quo dirumpi cupio,
Non est copia. OL. edepol nae tu, si esses equus, esses indomabilis.
ST. Quo argumento? OL. nimis tenax es.
ST. Num me expertus uspiam? OL. dii melius faciant.
Sed crepuit ostium, exitur foras.
ST. Di hercle me cupiunt servatum. iam oboluit Casina procul.

ACTVS QVARTVS. SCENA QVARTA.

ANCILLAE duae, OLYMPIO, STALINO.

Sensim super attolle limen pedes, nova nupta: sospes
Iter incipe hoc, ut viro tuo semper sis superstes, atque
Vt potior pollentia sis, vincasque virum, victrixque sies.
Superetque tuum imperium: vir te vestiat, tu virum despolies.
Noctuque et diu ut viro subdola sies, obsecro, memento.
OL. Malo maxumo suo, hercle illico, ubi tantulum peccassit.
ST. Tace. OL. non taceo. ST. quae res? OL mala malae male monstrant.

ST. Perii! istae facient hanc rem mihi ex parata imparatam.
Id quaerunt: volunt, haec ut infecta faciant. AN. age Olympio,
Quando vis, uxorem accipe hanc a nobis. OL. date ergo, daturae
Si unquam estis hodie uxorem. ST. abite intro. AN. amabo, integrae atque
Imperitae huic imparcito. OL. futurum est. valete. ST. ite.
AN. iam valete. ST. iamne abscessit? OL. uxor domi est, ne time. ST. evax!
Nunc pol demum ego sum liber. meum corculum, melliculum,
Verculum. OL. heus tu: malo, si sapis, cavebis: mea est haec. ST. scio.
Sed meus fructus est prior. OL. tene hanc lampadem. ST. imo ego illam tenebo.
Venus multipotens, bonam vitam mihi
Dedisti, huius cum copiam mihi fecisti.
Corpusculum melliculum. OL. mea uxorcula.
ST. Quid est? OL. institit plantam. ST. quasi iocabo.
Nebula haud est mollis, atque huius est.
OL. Edepol papillam bellulam! hei misero mihi!
ST. Quid est? OL. pectus mihi agit nunc cubito.
ST. Quid tu ergo hanc quaeso tractas tam?
At mihi, qui belle hanc tracto, non. OL. vaha.
ST. Quid negotii est? OL. obsecro, ut valentula est?
Paene exposivit cubito. ST. cubitum ergo ire volt.
OL. Quin imus ergo? ST. bella bellatula.

ACTVS QVINTVS. SCENA PRIMA.

PARDALISCA, MVRRHINA.

Acceptae bene et commode eximus intus
Ludos visere huc in via nuptialeis.
MV. Nunquam ecastor ullo die risi adaeque,
Neque hoc quod reliquom est plus risuram opinor.
Lubet, Chalinum, quid agat scire, novom
Nuptum cum novo marito, nec fallaciam
Astutiorem ullus fecit Poëta, atque
Vt haec est fabre facta a nobis. obtunso
Ore nunc pervelim progredire senem:
Quo senex nequior nullus vivit. ne illum
Quidem nequiorem arbitror esse, qui locum
Praebet illi * nunc praesidem ** hic, Pardalisca
Esto: qui hinc exeat, eum ut ludibrio habeas.
PA. Lubens fecero, et solens. MV. spectato hinc omnia
Intus quid intus agant. PA. ** pone me, amabo.
MV. Et illi audacius licet quae vis libere
Proloqui. PA. tace: vostra foris erepuit.

ACTVS QVINTVS. SCENA SECVNDA.

OLYMPIO, CLEOSTRATA, MVRRHINA.

Neque quo fugiam, neque ubi lateam, neque hoc dedecus quomodo celem,
Scio. tantum herus atque ego flagitio superavimus nuptiis nostris.
Ita nunc pudeo, atque ita nunc paveo, atque ita irridiculum sumus ambo.
Sed ego insipiens nova nunc facio: pudet, quod prius non puditum umquam est.

Operam date, dum mea facta itero: est operae auribus percipere.
Ita ridicula auditu, iteratu ea sunt, quae ego intus turbavi *
Vbi intus hanc novam nuptam deduxi via recta, clavem
Abduxi: sed tamen tenebrae ibi erant tanquam nox **
Senex abs te decumbem *** Colloco, fulcio, mollio,
Vt prior quam senex nup. **
Tardus esse illico coepi, quoniam ***
Respecto identidem, ne senex ****
Illecebram stupri principio eam savium posco.
Reppulit mihi manum, nec quietum dare sibi savium me sinit.
Enim iam magis iam appropero: magis iam lubet in Casinam irruere.
Cupio illam operam seni surripere: forem obdo, ne senex me opprimat.
MY. Agedum tu adi hunc. CL. obsecro, ubi tua nova nupta est?
OL. Perii hercle ego! manifesta res est. CL. omnem ordine rem
Fateri ergo aequom est. quid intus agitur? quid agit
Casina? satin' morigera est? OL. pudet dicere me *
CL. Memora ordine, ut occeperas. OL. pudet hercle. CL. age audacter.
Postquam decubuisti, hinc de volo memorare, quid est factum.
OL. At flagitium est. CL. cavebunt qui audierint, faciam.
OL. * Hoc maius est. CL. perdis: quin tu pergis? OL. ubi
us subtus porro ***
* quid? OL. babae. CL. quid? OL. papae.

** est. OL. oh, erat maxumum.
** haberet metui: id quaerere occoepi.
* * * * * * *

Dum, gladium ne habeat, quaero, arripio capulum.
Sed quom cogito, non habuit gladium: nam esset frigidus. CL. eloquere.
OL. At pudet. CL. num radix fuit? OL. non fuit. CL. num cucumis?
OL. Profecto, hercle, non fuit quidquam olerum:
Nisi, quicquid erat, calamitas profecto attigerat nunquam.
Ita quicquid erat, grande erat.
MV. Quid fit denique, edisserta. OL. ubi appello, Casina, inquam,
Amabo mea uxorcula, cur virum tuum sic me spernis?
Nimis tu quidem hercle immerito'
Meo mihi haec facis: quia mihi te expetivi.
Illa haud verbum facit, et sepit veste id, qui estis.
Vbi illum saltum video obseptum, rogo ut altero sinat ire.
Volo, ut obvertam cubitissim: **
Vllum muttite ***
Surgo, ut ineam, in **
Atque illam in ***
MV. Perlepide narrat.
OL. Savium ****
Ita quasi setis labra mihi compungit barba.
Continuo in genua astituto pectus mihi pedibus percutit.
Decido de lecto praeceps, subsilit, obtundit os mihi.
Inde foras tacitus, praefiscini, exeo hoc ornatu, quo vides;
Vt senex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet. CL. optume est.
Sed ubi est palliolum tuum? OL. hic intus reliqui.

CL. Quid nunc? satin' lepide adita est vobis manus? OL. merito.
CL. St! concrepuerunt fores. OL. num illa me nam sequitur?

ACTVS QVINTVS. SCENA TERTIA.

STALINO, OLYMPIO.

Maxumo ego ardeo flagitio, nec quid agam meis rebus scio.
Nec meam ut uxorem aspiciam contra oculis: ita disperii.
Omnia palam sunt probra, omnibus modis occidi miser.
Ita manifesto faucibus teneor:
Nec quibus modis purgem scio me meae uxori,
Qui expalliatus sum miser: * *
* * * clandestiuae nuptiae * *
* * * * censeo
* * * mihi optimum est.
* * Ea dux uxorem meam:
* * * * riam
Sed ecquis est qui homo munus velit fungier pro me?
Quid nunc agam nescio, nisi ut improbos famulos imiter, ac domo fugiam.
Nam salus nulla est scapulis, si domum redeo.
Nugas istuc dicere licet. vapulo hercle ego invitus tamen,
Etsi malum merui. hac dabo protinam; et fugiam. OL. heus, Stalino,
Amator. ST. occidi! revocor: quasi non audiam, abibo.

ACTVS QVINTVS. SCENA QVARTA.

CHALINVS, STALINO, CLEOSTRATA, MVRRHINA, OLYMPIO.

Vbi tu es, qui colere mores Massilienses postulas?
Nunc tu, si vis subiecitare me, proba est occasio.
Periisti hercle. age, accede huc, **

Hic desunt octo versus.

ST. Hac ibo. caninam scaevam spero meliorem fore.
CL. Quid agis tu marite, mi vir? unde ornatu hoc advenis.
Quid fecisti scipione, aut quod habuisti pallium?
AN. In adulterio dum moechissat Casinam, credo perdidit.
ST. Occidi! CH. etiamne imus cubitum? Casina sum. ST. in malam crucem.
CH. Non amas me? CL. quin responde, tuo quid factum est pallio?
ST. Bacchae ergo, hercle, uxor. Bacchae, Bacchae hercle uxor.
AN. Nugatur sciens. nam ecastor nunc Bacchae nullae ludunt.
ST. Oblitus fui. sed tamen Bacchae. CL. quid Bacchae? in id fieri non potest.
OL. Times ecastor. ST. egone? OL. haud mentire hercle. nam pa *

Hic in Mss. lacuna est versuum novem.

ST. Non taces? OL. non hercle vero taceo. nam tu maxumo
Me obsecravisti opere, Casinam ut poscerem uxorem mihi.
ST. Tui amoris caussa ego istuc feci. CL. imo hercle illius.
Te quidem oppressisset. ST. feci ego istaec dicta quae vos dicitis?

CL. Rogitas etiam? ST. siquidem hercle feci, feci nequiter.
CL. Redi modo huc intro: monebo, siquidem meministi minus.
ST. Hercle, opinor, potius vobis credam, quod vos dicitis.
Sed, uxor, da viro hanc veniam. Murrhina, ora Cleostratam:
Si unquam posthac aut amasso Casinam, aut occoepso modo,
Ne ut eam amasso: si ego unquam adeo posthac tale admisero:
Nulla caussa est, quin pendentem me, uxor, virgis verberes.
MV. Censeo, ecastor, veniam hanc dandam. CL. faciam ut iubes.
Propter eam rem hanc tibi nunc veniam minus gravate prospero;
Hanc ex longa longiorem ne faciamus fabulam.
ST. Non irata es? CL. non sum irata. ST. tuae fidei credo? CL. meae.
ST. Lepidiorem uxorem nemo quisquam, quam ego habeo. CH. hanc habe.
CL. Age tu, redde huic scipionem et pallium. CH. tene. ST. libet.
CH. Mihi quidem, edepol, insignite facta est magna iniuria.
Duobus nupsi. neuter fecit, quod novae nuptae solet.

G R E X.

Spectatores, quod futurum est intus, hic memorabimus.
Haec Casina huius reperietur filia esse e proxumo,
Eaque nubet Euthynico nostro herili filio.

Nunc vos aequom est, manibus meritis meritam mercedem dare.
Qui faxit, clam uxorem ducat scortum semper, quod volet.
Verum qui non manibus clare, quantum poterit, plauserit,
Ei pro scorto supponetur hircus unctus nautea.

M. ACCI PLAVTI

CISTELLARIA.

DRAMATIS PERSONAE.

SILENIVM, } meretrices.
GYMNASIVM, }
LENA.
AVXILIVM, prologus.
MELAENIS, lena.
ALCESIMARCHVS, adolescens.
LAMPADIO, servus.
PHANOSTRATA, uxor.
HALISCA, ancilla.
DEMIPHO, senex.
CATERVA.

ARGVMENTVM
(ut quibusdam videtur)
PRISCIANI.

Comprimit adolescens Lemnius Sicyoniam,
Is redit in patriam, et gnatam generat nuptiis.
Sicyonia aeque parit puellam. hanc servolus
Tollit, atque exponit, et ex insidiis aucupat.
Eam sublatam meretrix alii detulit.
Lemno post rediens ducit, quam compresserat,
Lemnique natam despondit adolescentulo
Amore capto illius proiecticiae.
Requirens servos reperit, quam proiecerat.
Itaque lege, et rite civem cognitam
Alcesimarchus, ut erat nactus, possidet.

ALIVD ARGVMENTVM
CAMERARII.

Nomen habet Fabula a cistella, quam amittit in hac ancilla, et reperit mulier, mater eius puellae, cuius in illa crepundia inerant. Ita agnoscitur amica adolescentis, et illi nubit. Argumentum est simplex et admodum tenue. Insertus est motus insani amoris.

ACTVS PRIMVS. SCENA PRIMA.

SILENIVM, GYMNASIVM, LENA.

Cum ego antidhac te amavi, et mihi amicam esse crevi,
Mea Gymnasium, et matrem tuam: tum id mihi hodie
Aperuistis, tu atque haec. soror si mea esses,
Qui magis potueris mihi honorem ire habitum,
Nescio; nisi, ut meus est animus, fieri
Non posse arbitror: ita omnibus relictis rebus
Mihi frequentem operam dedistis. eo ego vos
Amo, et eo a me magnam inistis gratiam.
GY. Pol istoc quidem nos pretio facile est
Frequentare tibi, utilesque habere:
Ita in prandio nos lepide atque nitide
Accepisti apud te, ut semper meminerimus.
SI. Lubentique edepol animo factum, et fiet a me,
Quae vos arbitrabor velle, ea ut expetam.
LE. Quod ille dixit, qui secundo vento vectus est,
Tranquillo mari, ventum gaudeo ecastor ad te:
Ita hodie hic acceptae sumus suavibus modis;
Nec, nisi disciplina, apud te fuit quicquam
Ibi, quin mihi placeret. SI. quid ita, amabo?
LE. Raro nimium dabat quod biberem: atque id merum
Infuscabat. GY. amabo, hiccine istud decet?
LE. Iusque fasque est: nemo alienus hic est. SI. merito
Vestro amo vos, quia me colitis et magnificitis.
LE. Decet pol, mea Silenium, hunc esse ordinem
Benevolentes inter se, beneque amicitia utier:
Vbi istas videas summo genere natas,
Summates matronas, ut amicitiam colunt,
Atque ut eam iunctam bene habent inter se.
Si idem istud nos faciamus, si idem imitemur,
Ita tamen vix vivimus cum invidia summa.
Suarum opum nos volunt esse indigentes.

Nostra copia nihilo volunt nos potesse,
Suique omnium rerum nos indigere,
Vt sibi simus supplices. eas si adeas,
Abitum quam aditum malis. ita nostro ordini
Palam blandiuntur: clam, si occasio usquam est,
Aquam frigidam subdole suffundunt.
Viris cum suis praedicant nos solere:
Suas pellices esse aiunt: eunt depressum:
Quia nos libertinae sumus; et ego et tua mater ambae
Meretrices fuimus: illa te, ego hanc mihi educavi
Ex patribus conventiciis. neque ego hanc superbiae causa
Repuli ad meretricium quaestum, nisi ut me esurirem.
SI. At satius fuerat eam viro dare nuptum potius. LE. heia!
Haec quidem ecastor cotidie viro nubit, nupsitque hodie,
Nubet mox noctu. nunquam ego hanc viduam cubare sivi.
Nam si haec non nubat, lugubre fame familia pereat.
GY. Necesse est quo tu me modo voles esse, ita esse, mater.
LE. Ecastor haud me poenitet, si ut dicis, ita futura es;
Nam si quidem ita eris, ut volo, nunquam Hecata fies:
Semperque istam, quam nunc habes, aetatulam obtinebis,
Multisque damno, et mihi lucro sine meo saepe eris sumptu.
GY. Dii faxint. LE. sine opera tua nihil di horunc facere possunt.
GY. Equidem, hercle, addam operam sedulo. sed quid tu inter istaec verba,
Meus ocellus, mea Silenium (nunquam ego te tristiorem
Vidi esse) quid, cedo, te obsecro tam abhorret hilaritudo?

Neque munda adaeque es, ut soles. hoc sis vide: ut petivit
Suspirium alte! et pallida es. eloquere utrumque nobis,
Et quid tibi est, et quid velis nostram operam, ut nos sciamus.
Noli, obsecro, lacrumis tuis mihi exercitum imperare,
Mea. SI. excrucior, mea Gymnasium, male mihi est, male maeceror,
Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab aegritudine.
Quid dicam? nisi stultitia mea me in moerorem rapi.
GY. Indidem, unde oritur, facito ut facias stultitiam sepelibilem.
SI. Quid faciam? GY. in latebras absoondas pectore penitissumo.
Tuam stultitiam sola facito ut scias sine aliis arbitris. SI. at mihi
Cordolium est. GY. quid id? unde est tibi cordolium, commemora obsecro?
Quod neque ego habeo, neque quisquam alia mulier, ut perhibent viri.
SI. Si quid est quod doleat, dolet: si autem non est, tamen hoc hic dolet.
GY. Amat haec mulier. SI. eho! an amare occipere, amarum est obsecro?
GY. Namque ecastor amor et melle et felle est foecundissumus:
Gustu dat dulce, amarum ad satietatem usque oggerit.
SI. Ad istam faciem est morbus, qui me, mea Gymnasium, macerat.
GY. Perfidiosus est amor, SI. ergo in me peculatum facit.
GY. Bono animo es, erit isti morbo melius. SI. confidam fore,
Si medicus veniat, qui huic morbo facere medicinam potest.
GY. Veniet. SI. spissum istud amanti est verbum, Veniet, nisi venit.

Sed ego mea culpa et stultitia peius misera maceror,
Quia ego illum unum mihi exoptavi quicum aetatem degerem.
GY. Matronae magis conducibile est istuc, mea Silenium,
Vnum amare, et cum eo aetatem exigere quoi nupta est semel.
Verum enim meretrix fortunati est oppidi similluma,
Non potest suam rem obtinere sola sine multis viris.
SI. Hoc volo agatis: quia necessitae caussa ad me estis, eloquar.
Nam mea mater, quia ego nolo me meretricem dicier,
Obsecuta est, de ea re gessit morem morigerae mihi,
Vt me, quem ego amarem graviter, sineret cum eo vivere.
LE. Stulte ecastor fecit: sed tu en unquam cum quiquam viro
Consuevisti? SI. nisi quidem cum Alcesimarcho, nemine:
Neque pudicitiam meam mihi alius quisquam imminuit. LE. obsecro,
Quo is homo insinuavit pacto se ad te? SI. per Dionysia
Mater pompam me spectatum duxit. dum redeo domum,
Conspicillo consecutus est clanculum me usque ad fores.
Inde in amicitiam insinuavit cum matre et mecum simul,
Blanditiis, muneribus, donis. GY. mihi istum hominem vellem dari,
Vt ego illum vorsarem! SI. quid opus est verbis? consuetudine
Coepi amare contra ego illum, et ille me. LE. o mea Silenium. SI. quid est?
LE. Assimulare amare oportet. nam si ames extempulo,

Qui omnes homines supero atque antideo cruciabilitatibus animi:
Iactor, crucior, agitor, stimulor, vorsor in amoris rota miser.
Exanimor, feror, differor, distrahor, diripior: ita nubilam mentem
Animi habeo: ubi sum, ibi non sum: ubi non sum, ibi est animus.
Ita mihi omnia ingenia sunt: quod lubet non lubet iam id continuo.
Ita me amor lassum animi ludificat, fugat, agit, appetit,
Raptat, retinet, lactat, largitur: quod dat, non dat: deludit:
Modo quod suasit, dissuadet: quod dissuasit, id ostentat.
Maritumis moribus mecum experitur: ita meum frangit amantem
Animum: neque, nisi quia miser non eo pessum, mihi ulla abest
Perdito pernicies. ita pater apud villam detinuit me hos dies sex
Ruri continuos: neque licitum interea est meam amicam visere.
Estne hoc miserum memoratu:
ME. Eo facetu's, quia tibi alia est sponsa locuples Lemnia?
Habeas. neque nos factione tanta, quanta tu, sumus;
Neque opes nostrae tam sunt validae quam tuae: veruntamen
Haud metuo, ne iusiurandum nostrum quisquam culpitet:
Tu iam, si quid tibi dolebit, scies qua doleat gratia.
AL. Di me perdant! ME. quodcunque optes, velim tibi contingere.
AL. Si illam uxorem duxero mihi unquam, quam despondit pater.
ME. Et me, si unquam tibi uxorem filiam dedero meam.

AL. Periurare me patiere? ME. atque aliquanto facilius,
Quam me meamque rem perire et ludificari filiam.
Abi quaerere, ubi iurando tuo satis sit subsidii:
Hic apud nos iam, Alcesimarche, confregisti tesseram.
AL. Face semel periculum. ME. saepe feci, quod factum queror.
AL. Redde mihi illam. ME. inter novam rem verbum usurpabo vetus:
Quod dedi, datum non vellem: quod reliquom est, non dabo.
AL. Non remissura es mihi illam? ME. pro me responsa tibi.
AL. Non remittes? ME. scis iamdudum omnem meam sententiam.
AL. Satin' tibi istuc in corde certum est? ME. quin ego commentor quidem:
Non edepol istaec tua dicta nunc in aures recipio.
AL. Non? hem, quid agis? ME. igitur animum advorte, ut quid agas, scias.
AL. At ita me di deaeque, superi atque inferi, et medioxumi,
Itaque me Iuno regina et Iovis supremi filia,
Itaque me Saturnus patruus eius. ME. ecastor pater.
AL. Itaque me Ops opulenta illius avia. ME. imo mater quidem.
AL. Iuno filia et Saturnus patruus, et summus Iuppiter;
Tu me delenis: propter te haec pecco. ME. perge dicere.
AL. Anne ut etiam quid consultura sis sciam? ME. perge eloqui,
Non remittam: definitum est. AL. enimvero, ita me Iuppiter,
Itaque me Iuno et Saturnus; ita, quid dicam, nescio.
Iam scio: imo, mulier, audi, meam ut scias sententiam:
Di me omnes magni minutique et patellarii
Faxint, ne ego dem vivos savium Silenio,

Nisi ego teque tuamque filiam, meque hodie obtruncavero:
Postea autem cum primo luci cras nisi ambo occidero:
Et quidem, hercle, nisi pedatu tertio omnis efflixero,
Nisi tu illam remittis ad me. dixi quae volui. vale.
MI. Abiit intro iratus. quid ego nunc agam? si rem dierit
Illa ad hunc, ibidem loci res erit. ubi odium occoeperit,
Illam extrudet, cum hanc uxorem Lemniam ducet domum.
Sed tamen ibo et persequar. amens ne quid faciat cauto opu'st.
Postremo, quando aequa lege pauperi cum divite
Non licet, perdam operam potius, quam carebo filia.
Sed quis hic est, qui recta platea cursum hic contendit suum?
Et illud paveo, et hoc formido: ita tota sum misera in metu.

ACTVS SECVNDVS. SCENA SECVNDA.

LAMPADISCVS.

Anum sectatus sum clamore per vias:
Miserrumam habui. ut illaec hodie quot modis
Sibi moderatrix fuit, atque immemorabilis!
Quot illi blanditias! quid illi promisi boni!
Quot admoenivi fabricas! quot fallacias!
In quaestione vix exsculpsi ut diceret,
Quia ei promisi dolium vini dare.

ACTVS SECVNDVS. SCENA TERTIA.

PHANOSTRATA, LAMPADISCVS, MELAENIS.

Audire vocem visa sum ante aedis modo
Mei Lampadisci servi. LA. non surda es, hera;
Recte audivisti. PH. quid agis hic? LA. quod gaudeas.
PH. Quid id est? LA. hinc ex hisce aedibus paulo prius
Vidi exeuntem mulierem. PH. illam quae meam
Gnatam sustulerat? LA. rem tenes. PH. quid postea?
LA. Dico ei, quo pacto eam ab hippodromo viderim
Herilem filiam nostram sustollere.
PH. Extimuit tum illa? ME. horret corpus, cor salit.
Nam mihi ab hippodromo memini afferri parvolam
Puellam, eamque me mihi supponere.
PH. Age perge quaeso, animus audire expetit,
Vt res gesta sit. ME. utinam audire non queas!
LA. Pergo illa ** dictis: illaec te anus
Fortu *** seras vocat.
Nam illaec tibi nutrix est, ne matrem censeas.
Ego te reduco et voco ad divitias, ubi
Tu locere in luculentam familiam:
Vnde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis. non enim hic, ubi ex Tusco modo
Tute tibi indigne dotem quaeras corpore.
PH. An amabo meretrix illa est, quae illam sustulit?
LA. Imo meretrix fuit; sed ut ait, de ea re eloquar.
Iam perducebam illam ad me suadela mea:
Anus ei amplexa est genua, plorans, obsecrans,
Ne deserat se; eam suam esse filiam,
Seque eam peperisse, sancte adiurabat mihi.
Istanc quam quaeris, inquit, ego amicae meae
Dedi, quae educaret eam pro filiola sua.
Et vivit, inquit. ubi ea est? inquam extempulo.
PH. Servate me Dei obsecro. ME. at me perditis.
PH. Quoi illam dedisset exquisisse oportuit.
LA. Quaesivi: et dixit, meretrici Melaenidi.

ME. Meum elocutus est nomen: interii.
LA. Vbi elocuta est, ego continuo anum interrogo:
Vbi habitat, inquam, duc ac demonstra mihi.
Avecta est, inquit, peregre hinc habitatum. ME. obsipat
Aqualam. LA. quo avecta est, eo sequemur. siocine
Agis nugas? periisti, ne hercle hoc longe. destiti
Instare usque adeo, donec se adiurat anus
Iam mihi monstrare. PH. at non missam oportuit.
LA. Servatur: sed illaec se quandam aiebat mulierem
Suam benevolentem convenire etiam prius,
Commune quacum id esset sibi negotium.
Et scio venturam. ME. me indicabit, et suas
Ad meas miserias addet. PH. fac me consciam.
Quid nunc vis facere me? LA. intro abi, atque animo bono es.
Vir tuus si veniet, iube domi opperirier,
Ne in quaestione mihi sit, si quid eum velim.
Ego ad anum recurro rursum. PH. Lampadio, obsecro
Cura. LA. perfectum ego hoc dabo negotium.
PH. Deos teque spero. LA. eosdem ego, uti habeas domum.
ME. Adolescens asta, atque audi. LA. men' mulier, vocas?
ME. Te. LA. quid negotii est? nam occupatus sum ampliter.
ME. Quis istic habitat? LA. Demipho dominus meus.
ME. Nempe istic est, qui Alcesimarcho filiam
Suam despondit in divitias maxumas?
LA. Is ipsus est. ME. eho tu, quam vos igitur filiam
Nunc quaeritatis alteram? LA. ego dicam tibi,
Non ex uxore gnatam uxoris filiam.
ME. Quid istuc est verbi? LA. ex priore muliere
Nata, inquam, meo hero filia est. ME. certe modo
Huius, quae locuta est, quaerere aiebas filiam.
LA. Huius ego quaero. ME. quo modo igitur, obsecro,
Haec est prior, quae nupta nunc est? LA. conteris
Tu tua me oratione, mulier, quisquis es.

Medioxumam quam duxit uxorem, ex ea
Nata est haec virgo, Alcesimarcho quae datur.
Ea uxor diem obiit. iam scis? ME. teneo istuc satis.
Sed ego illud quaero confragosum, quo modo
Prior posterior sit, et posterior sit prior?
LA. Prius hanc compressit, quam uxorem duxit domum:
Prius gravida facta est, priusque peperit filiam.
Eam postquam peperit, iussit parvam proiici.
Ego eam proieci, alia mulier sustulit:
Ego inspectavi. herus hanc duxit post ibi.
Eam nunc puellam filiam eius quaerimus.
Quid nunc supina sursum in coelum conspicis?
ME. I nunc iam istuc quo properabas, nihil moror.
Nunc intellexi. LA. diis hercle habeo gratiam:
Nam ni intellexes, nunquam credo amitteres.
ME. Nunc mihi bonae necessum'st esse ingratiis,
Quanquam esse nolo. rem palam esse intellego.
Nunc egomet potius hanc inibo gratiam
Ab illis, quam illaec indicet me. ibo domum,
Atque ad parentes reduco Silenium.

ACTVS TERTIVS.

MELAENIS, ALCESIMARCHVS, SILENIVM.

Rem elocuta sum tibi omnem: sequere me, mea Silenium,
Vt eorum, quoiam esse oportet te, sis potius quam mea.
Quanquam invita te carebo, animum ego inducam tamen,
Vt illud quod tuam in rem bene conducat, consulam.
Nam hic crepundia insunt, quibuscum te illa olim ad me detulit,
Quae mihi dedit: parentes te ut cognoscant facilius.

Accipe hanc cistellam, Halisca, atque agedum pulta illas fores.
Dic me orare, ut aliquis intus prodeat propere ocius.
AL. Recipe me ad te, Mors, amicum et benevolum ST. mater mea,
Perimus miserae! AL. utrum hac me feriam, an ab laeva latus?
ME. Quid tibi est? SI. Alcesimarchum non vides ferrum tenentem?
AL. Ecquid agis? remorare. lumen linque. SI. amabo, accurrite,
Ne se interimat. AL. o Salute mea salus salubrior,
Tu nunc, si ego volo seu nolo, sola me ut vivam facis.
ME. Hau! voluisti istuc severum facere? AL. nihil mecum tibi,
Mortuus tibi sum: hanc ut habeo, certum est non amittere.
Nam hercle iam ad me agglutinandam totam decretum est dare.
Vbi estis servi? occludite aedes pessulis, repagulis,
Vbi hanc ego tetulero intra limen. ME. abiit, abstulit
Mulierem. ibo persequar iam illum intro, ut haec ex me sciat
Eadem, si possum tranquillum facere ex irato mihi.

ACTVS QVARTVS. SCENA PRIMA.

LAMPADISCVS, PHANOSTRATA.

Nullam ego me vidisse credo magis anum excruciabilem
Quam illaec est. quae dudum fassa est mihi, quae ne inficias eat!
Sed eccam heram video. sed quid hoc est, haec quod cistella hic iacet
Cum crepundiis? nec quenquam conspicor alium in via?

Faciundum est puerile officium: conquiniscam ad cistulam.
PH. *Quid agis, Lampadio?* LA. haec cistella numnam hinc ab nobis domo est?
Nam hinc ab ostio iacentem sustuli. PH. quid nuncias
Super anu? LA. scelestiorem in terra nullam esse alteram.
Omnia inficias ire ea, quae dudum cenfessa est mihi.
Nam, hercle, ego illam anum irridere me ut sinam? satius est mihi
Quovis exitio interire. PH. di obsecro vostram fidem!
LA. Quid deos obsecras? PH. servate nos. LA. quid est? PH. crepundia
Haec sunt, quibuscum tu extulisti nostram filiolam ad necem
LA. Sanane es? PH. haec sunt profecto. LA. pergin? PH. haec sunt. LA. si mihi
Alia mulier istoc pacto dicat, dicam esse ebriam.
PH. Non ecastor cassa memoro. nam, obsecro, unde haec gentium?
Aut quis Deus obiecit hanc ante ostium nostrum? quasi
Dedita opera in tempore ipso Spes mihi sancta subvenit.

ACTVS QVARTVS. SCENA SECVNDA.

HALISCA, LAMPADISCVS, PHANOSTRATA.

Nisi quid mihi opis
Di dant, disperii: neque unde auxilium expetam habeo:
Itaque petulantia mea me animi miseram habet:
Quae in tergum meum ne veniat, male formido:
Si hera mea sciat, tam socordem esse, quam sum.
Quamne in manibus tenui atque accepi hic ante aedis
Cistellam? ubi ea sit, nescio: nisi, ut opinor,
Loca haec circiter excidit mihi. mi homines,

Mi spectatores, facite indicium, si quis
Vidit, si quis eam abstulerit, quisve
Sustulerit, et utrum hac an illac iter institerit.
Non sum scitior, quae hos rogem, aut quae fatigem,
Qui semper malo muliebri sunt lubentes.
Nunc vestigia hic si qua sunt, noscitabo.
Nam si nemo hac praeteriit, postquam intro abii,
Cistella hic iaceret. quid, hic? periit opinor.
Actum est: ilicet me infelicem et scelestam.
Nulla est, neque ego sum usquam. perdita perdidit me.
Sed pergam, ut coepi, tamen: quaeritabo.
Nam et intus paveo, et foris formido: ita nunc
Vtrobique me metus agitat: illo sunt homines miseri.
Miseri. ille nunc laetus est, quisquis est, qui illam habet:
Quae neque illa illi quicquam usui 'st: mihi esse potest.
Sed memet moror, quom hoc ago secius.
Halisca, hoc age, ad terram aspice, et dispice:
Oculis investigans astute augura. LA. hera.
PH. Hem, quid est? LA. haec est. PH. quis? LA. quoi haec excidit cistella:
Certe eccum locum signat, ubi ea excidit. PH. apparet.
HA. Sed is hac iit: hac socci video vestigium
In pulvere: persequar hac. in hoc iam loco cum altero
Constitit. hic meis turbo oculis modo se obiecit:
Neque prorsum iniit hac: hic stetit: hinc illuc exiit, hic
Concilium fuit. ad duos attinet: hi qui sunt!
Attat, singulum video vestigium. sed is hac abiit.
Contemplabor. hinc huc iit: hinc nusquam abiit.
Actam rem ago. quod periit, periit: meum corium
Cum cistella: redeo intro. PH. mulier, mane: sunt
Qui volunt te conventam. HA. quis me revocat?
LA. Bona foemina, et malus masculus volunt te.
HA. Malum aufer, bonum mihi opus est. postremo, ille
Plus, quis vocat, scit quod velit, quam ego quae vocor. revortor.

Ecquem vidisti quaerere, hic, amabo, in hac regione
Cistellam cum crepundiis, quam ego hic amisi misera?
Nam dudum ut accurrimus ad Alcesimarchum, ne suam vitam
Interimeret, tum mihi puto prae timore hic excidisse
Cistellam. LA. haec mulier nostra est, quin operam damus, hera, parumper.
HA. Disperii misera! quid ego meae herae dicam? quae me opere tanto
Servare iussit, qui suos Silenium parentes
Facilius posset noscere, quae herae meae supposita est parva:
Quam quaedam meretrix ei dedit. LA. nostram haec rem fabulatur.
Hanc scire oportet filia tua ubi sit, signa ut dicit.
HA. Nunc eam volt suae matri et patri, quibus nata est, reddere ultro.
Mi homo, obsecro, alias res geris, ego tibi meas res mando.
LA. Istuc ago: atque istuc mihi cibus est, quod fabulare:
Sed inter rem agendam istam herae huic respondi, quod rogabat.
Nunc ad te redeo, si quid est opus, dic, impera et tu.
Quid quaeritabas? HA. mi homo, et mea mulier, vos saluto.
PH. Et nos te. sed quid quaeritas? HA. vestigium hic requiro,
Qua aufugit quaedam nescio quo mihi. PH. quid id? quid id nam est?
HA. Alienum quod damnum afferat, et moerorem familiarem.
LA. Mala merx, hera, haec et callida est. PH. ecastor ita videtur.
LA. Imitatur nequam bestiam et damnificam. PH. quamnam, amabo?
LA. Involvolum, quae in pampini folio intorta implicat se:

Itidem haec exorditur sibi intortam orationem.
Quid quaeritas? HA. cistella mihi hic, mi adolescens, evolavit.
LA. In caveam latam oportuit. HA. non edepol praeda magna.
LA. Mirum, quin grex venalium in cistella infuerit una.
PH. Sine dicat. LA. si dicat quidem. PH. age, loquere tu, quid tibi infuerit.
HA. Crepundia una. LA. est quidam homo, qui illam ait se scire ubi sit.
HA. At pol ille a quadam muliere, si eam monstret, gratiam ineat.
LA. At sibi ille quidam volt dari mercedem. HA. at pol illa quaedam,
Quae illam cistellam perdidit, quoidam negat esse, quod det.
LA. At enim ille quidam argentum expetit. HA. at nequiquam argentum expetit.
LA. At pol ille quidam, mulier, in nulla opera gratuita est.
PH. Commoda loquelam tuam: tibi nunc proderit confitemur
Cistellam habere. HA. at vos Salus servassit. ubi ea nunc est?
PH. Salvam eccam. sed ego rem meam magnam confabulari
Tecum volo. sociam te mihi adopto ad meam salutem.
HA. Quid istuc negotii est? aut quis est? PH. ego sum illius mater,
Quae haec gestitavit. HA. hiccine tu ergo habitas? PH. ariolare.
Sed quaeso ambages, mulier, mitte, atque hoc age,
Eloquere, unde haec sunt tibi, cito, crepundia.
HA. Mea haec herilis gestitavit filia.
LA. Mentiris. nam mea gestitavit, non tua.
PH. Ne obloquere. LA. taceo. PH. mulier, perge dicere.

Vbi ea est, quae gestitavit? HA. hic in proxumo.
PH. Istic quidem edepol mei viri habitat gener.
LA. Nae. PH. obloquere rursum, perge porro dicere.
Quot annos nata dicitur? HA. septem et decem.
PH. Mea est. LA. ea est, ut numerus annorum attulit.
HA. Quod quaerebas, repperisti: iam quaero meam.
LA. At pol hae suas nactae sunt, quaero tertiam.
PH. Quod quaeritabam, filiam inveni meam.
HA. Aequom est tenere, per fidem quod creditum est,
Ne bene merenti sit malo benignitas.
Nostra haec alumna est tua profecto filia:
Et redditura hera est tibi tuam: et ea gratia
Domo profecta est. ceterum ex ipsa obsecro
Exquiritote: ego serva sum. PH. aequom postulas.
HA. Illius ego istanc esse malo gratiam.
Sed istanc cistellam te obsecro ut reddas mihi.
PH. Quid fit Lampadio? LA. quod tuum est, teneas tuum.
PH. At me huius miseret. LA. sic faciundum censeo.
Da isti cistellam, et intro abi cum istac simul.
PH. Tibi auscultabo. tene tu cistellam tibi.
Abeamus intro. sed quod nomen est tuae
Dominae? HA. Melaenis. HA. i, i prae, iam ego te sequar.

ACTVS QVINTVS.

DEMIPHO, LAMPADIO.

Quid hoc negotii est, quod omnes homines fabulantur per vias,
Mihi esse filiam inventam? et Lampadionem me in foro
Quaesivisse aiunt. LA. here, unde is? DE. ex senatu. LA. gaudeo
Tibi mea opera liberorum esse amplius. DE. et enim non placet.

Nihil moror aliena mihi opera fieri plures liberos.
Sed quid istuc est? LA. propera ire intro huc ad affinem tuum:
Filiam tuam iam cognosces. intus ibidem uxor tua est.
Abi cito. DE. praevorti hoc certum'st rebus aliis omnibus.

CATERVA.

Ne exspectetis, spectatores, dum illi huc ad vos exeunt.
Nemo exibit: omnes intus conficient negotium.
Vbi id erit factum, ornamenta ponent. postidea loci,
Qui deliquit, vapulabit; qui non deliquit, bibet.
Nunc quod ad vos spectatores, reliquum relinquitur,
More maiorum date plausum postrema in Comoedia.

M. ACCI PLAVTI

EPIDICVS.

DRAMATIS PERSONAE.

EPIDICVS, THESPRIO,	servi.
STRATIPPOCLES, CHAERIBVLVS,	adolescentes.
APOECIDES, PERIPHANES.	senes.

MILES.

PHILIPPA, mulier.

VIRGO.

FIDICINA.

DANISTA.

GREX.

ARGVMENTVM
(vt quibusdam videtur,)
PRISCIANI.

*E*mit fidicinam, filiam credens, senex
*P*ersuasu servi, aliam qui conducticiam
*I*terum pro amica ei subiecit. filio
*D*at herili argentum. eo sororem destinat
*I*mprudens iuvenis. mox compressae, ac militis
*C*ognoscit opera sibi senex os sublitum,
*V*t ille amicam, haec quaeritabat filiam.
*S*ed inventa gnata servolum emittit manu.

ALIVD ARGVMENTVM
CAMERARII.

Periphanis senis filius Stratippocles, cum amaret quandam, proficiscitur in militiam. Cumque crebras litteras mitteret ad servum Epidicum, de redimenda amica, id tandem effectum servus dedit: cum senex filiam, quam susceperat ex quadam Epidauria, captam redimi iussisset. nam pro illa fidicinam, quam filius amabat, seni adduxit. Postea adolescens aliam amare coepit absens inter captivas, et quadraginta illam minis mercatus fuit Thebis. Ea erat amissa filia; et iussa requiri soror adolescentis. Sed hoc ille ignorabat. Oportebat autem argentum, quod foenore acceptum solverat, statim numerari Danistae, qui mox adventurus erat cum adolescente. Id negotii datur Epidico, qui arte circumvenit senem, et persuadet ei, ut praemercetur fidicinam; quam filius perdite amaret. Ita illas minas XL. elicit et conductam fidicinam, quasi ad rem divinam, adducit ad senem. Cum

omnia facta palam et Epidicus in summo periculo esset, agnoscitur filia amissi senis: quae quasi opera ac diligentia reperta sit sua, ita servus libertatem obtinet. Fabula est eleganter composita, in magna varietate, cuius laus apud ipsum Auctorem exstat in Bacchidibus, act. 2. 2. ubi ille, illam tanquam seipsum amare, *ait.*

ACTVS PRIMVS. SCENA PRIMA.

EPIDICVS, THESPRIO.

Heus adolescens. TH. quis properantem me prehendit pallio?

EP. Familiaris. TH. fateor. nam odio es nimium familiariter.

EP. Respice vero, Thesprio. TH. oh! Epidicumne ego conspicor?

EP. Certe oculis uteris. TH. salve. EP. Dii dent, quae velis.

Venire salvom gaudeo. TH. quid ceterum? EP. quod eo adsolet,

Coena tibi dabitur. TH. spondeo. EP. quid? TH. me accepturum, si dabis.

EP. quid tu? agis ut velis? TH. exemplum adest. EP. intellego. eugepae!

Corpulentior videre atque habitior. TH. huic gratia.

EP. Quam quidem iamdiu te perdidisse oportuit.

TH. Minus iam furtificus sum, quam antehac. EP. quid ita? TH. rapio propalam.

EP. Di immortales infelicent, ut tu es gradibus grandibus!

Nam ut apud portum te conspexi, curriculo occoepi sequi:

Vix adipiscendi potestas modo fuit. TH. scurra es. EP. scio

Te esse quidem hominem militarem. TH. audacter quamvis dicito.
EP. Quid ais? perpetuon' valuisti? TH. varie. EP. qui varie valent,
Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus.
TH. Quid tibi vis dicam, nisi quod est? EP. ut illa respondeas probe.
Quid herilis noster filius? valet? TH. pugilice atque athletice.
EP. Voluptabilem mihi nuncium tuo adventu attulisti. sed ubi
Est is? TH. adveni simul. EP. ubi is ergo est? nisi si in vidulo,
Aut si in melina attulisti. TH. Dii te perdant. EP. te volo
Percontari: operam da, opera reddibitur tibi.
TH. Ius dicis. EP. me decet. TH. iam tu autem nobis praeturam geris?
EP. Quem dices digniorem esse hominem hodie Athenis alterum?
TH. At unum a praetura tua, Epidice, abest. EP. quidnam? TH. scies.
Lictores duo, duo viminei fasces virgarum. EP. vae tibi!
Sed quid ais? TH. quid rogas? EP. ubi arma sunt Stratippocli?
TH. Pol illa ad hostes transfugerunt. EP. armane? TH. atque quidem cito.
EP. Serione dicis tu? TH. serio, inquam: hostes habent.
EP. Edepol facinus improbum. TH. at iam ante alii fecerunt idem.
Erit illi illa res honori. EP. qui? TH. quia antea aliis fuit.
EP. Mulciber credo arma fecit, quae habuit Stratippocles:

Travolaverunt ad hostes. tum ille prognatus Theti,
Sine, perdat: alia apportabunt ei Nerei filiae.
Id modo videndum est, ut materies suppetat scutariis,
Si in singulis stipendiis is ad hostes exuvias dabit.
TH. Supersede istis rebus iam. EP. tu ipse, ubi lubet, finem face.
TH. Desiste percunctarier. EP. eloquere, ipse ubi est Stratippocles?
TH. Est caussa, qua caussa simul mecum ire veritu'st. EP. quidnam id est?
TH. Patrem videre se non volt etiam nunc. EP. quapropter? TH. scies.
Quia forma lepida et liberali captivam adolescentulam
De praeda mercatu'st. EP. quid ego ex te audio? TH. hoc quod fabulor.
EP. Cur eam emit? TH. animi caussa. EP. quot illic homo animos habet?
Nam certo, priusquam hinc ad legionem abiit domo,
Ipse mandavit mihi, ab lenone ut fidicina,
Quam amabat, emeretur sibi. id ei impetratum reddidi.
TH. Vtcunque in alto ventus est, Epidice, exin velum vortitur.
EP. Vae misero mihi! male perdidit me. TH. quid istuc? quidnam est?
EP. Quid? istanc quam emit, quanti eam emit? TH. vili. EP. haud istuc te rogo.
TH. Quid igitur? EP. quot minis? TH. tot. EP. quadraginta minis!
TH. Id adeo argentum ab Danista apud Thebas sumpsit foenore;
In ides minasque argenti singulas, nummis. EP. papae!
TH. Et is Danista advenit una cum eo, qui argentum petit.
EP. Di immortales, ut ego interii basilice! TH. quid iam? aut quid est,

Epidice? EP. perdidit me. TH. quis? EP. ille qui perdidit arma. TH. nam
Quid ita? EP. quia cotidie ipse ad me ab legione epistolas
Mittabat. sed taceam optumum est. plus scire satius est, quam loqui
Servom hominem. ea sapientia est. TH. nescio edepol, quid timidu' es.
Trepidas, Epidice: ita voltum tuum video. videre commeruisse
Hic, me absente, in te aliquid mali. EP. potin' uti molestus ne sies?
TH. Abeo. EP. asta, abire hinc non sinam. TH. quid nunc me retines?
EP. Amatne istam, quam emit de praeda? TH. rogas? deperit.
EP. Detegetur corium de tergo meo. TH. plusque amat, quam te unquam amavit.
EP. Iuppiter te perduit. TH. mitte nunc iam: nam ille me vetuit domum
Venire: ad Chaeribulum iussit huc in proxumum: ibi manere iussit:
Eo venturus est ipse. EP. quid ita? TH. dicam. quia patrem
Prius se convenire non volt, neque conspicari, quam id argentum,
Quod debetur pro illa, dinumeraverit. EP. heu edepol res turbulentas!
TH. Mitte me, ut eam nunc iam. EP. haeccine ubi scibit senex? puppis
Pereunda est probe. TH. quid istuc ad me attinet, quo tu intereas modo.
EP. Quia perire solus nolo, te cupio perire mecum;
Benevolens cum benevolente. TH. abi in malam rem maxumam a me
Cum istac conditione. EP. i sane, si quid festinas magis.

TH. Numquam hominem quenquam conveni, unde abierim lubentius.

EP. illic hinc abiit: solus es nunc. quo in loco haec res sit, vides,
Epidice: nisi quid tibi in tete auxilii est, absumptus es.
Tantae in te impendent ruinae, nisi suffulcis firmiter,
Non potes subsistere, itaque in te irruunt montes mali.
Neque ego nunc quomodo me expeditum ex impedito faciam,
Consilium placet. ego miser perpuli meis dolis senem,
Vt censeret suam sese emere filiam, is suo filio
Fidicinam emit, quam ipse amat, quam abiens mandavit mihi.
Is sibi nunc alteram ab legione adduxit animi
Caussa. corium perdidi: nam ubi senex senserit
Sibi data esse verba, virgis dorsum depoliet meum.
At enim tu praecave. nihil est istuc. plane hoc corruptum'st caput.
Nequam homo es, Epidice. qui tibi libido'st male loqui?
Quia tute te deseris. quid faciam? men' tu rogas?
Tu quidem antehac aliis solebas dare consilia mutua.
Quid? aliquid reperiundum est. sed ego cesso ire obviam
Adolescenti, ut, quid negotii sit, sciam? atque ipse illic est.
Tristis est. cum Chaeribulo incedit aequali suo.
Huc concedam, orationem unde horum placide persequar.

ACTVS PRIMVS. SCENA SECVNDA.

STRATIPPOCLES, CHAERIBVLVS, EPIDICVS.

Rem tibi sum elocutus omnem, Chaeribule, atque admodum
Meorum moerorum atque amorum summam edictavi tibi.
CH. Praeter aetatem et virtutem stultus es, Stratippocles.
Idne pudet te, quia capteivam, genere prognatam bono,
In praeda es mercatus? quis erit, vitio qui id vertat tibi?
ST. Qui invident, omnes inimicos mihi istoc facto repperi:
At pudicitiae eius nunquam nec vim, nec vitium attuli.
CH. Iam istoc probior es, meo quidem animo, cum in amore temperes.
ST. Nihil agit, qui diffidentem verbis solatur suis.
Is est amicus, qui in re dubia re iuvat, ubi re est opus.
CH. Quid tibi me vis facere? ST. argenti dare quadraginta minas,
Quod Danistae detur, unde ego illud sumpsi foenore.
CH. Si hercle haberem, non negarem. ST. nam quid te igitur retulit,
Beneficum esse oratione, si ad rem auxilium emortuum est?
CH. Quin edepol egomet clamore defatigor, differor.
ST. Malim istiusmodi mihi amicos furno mersos, quam foro.
Sed operam Epidicei nunc me emere pretio pretioso velim.
Quem quidem ego hominem irrigatum plagis pistori dabo;
Nisi hodie prius comparassit mihi quadraginta minas,
Quam argenti fuero elocutus ei postremam syllabam.

EP. Salva res est: bene promittit: spero servabit item.
Sine meo sumptu paratae iam sunt scapulis symbolae.
Aggrediar hominem. advenientem peregre nerum suum Stratippoclem
Salva impertit salute servos Epidicus. ST. ubi is est? EP. adest.
Salvom te gaudeo huc advenisse. ST. tam tibi istuc credo, quam mihi.
EP. Beneae usque valuisti? ST. a morbo valui, ab animo aeger fui.
EP. Quod ad me attinuit, ego curavi: quod mandasti mihi,
Impetratum est: empta ancilla'st, quam tute ad me literas
Missiculabas. ST. perdidisti omnem operam. EP. nam qui perdidi?
ST. Quia meo neque cara est cordi, neque placet. EP. quid retulit
Mihi tantopere te mandare, et mittere ad me epistolas?
ST. Illam amabam olim, nunc iam alia cura impendet pectori.
EP. Hercle miserum est, ingratum esse hominem, id quod facias bene.
Ego quod benefeci, malefeci: quia amor mutavit locum.
ST. Desipiebam mentis, cum illas scriptas mittebam tibi.
EP. Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam?
Vt meum tergum stultitiae tuae subdas succidaneum?
ST. Quid istic verba facimus? huic homini opus est quadraginta minis
Celeriter calidis, Danistae quas resolvat, et cito.
EP. Dic modo, unde auferre me vis? a quo trapezita peto?
CH. Vnde libet. nam ni ante Solem occasum elo,
Meam domum ne imbitas: tu te in pistrinum.

EP. Facile tu istuc sine periculo et cura, corde libero
Fabulare. novi ego nostros: mihi dolet, quom ego vapulo.
ST. Quid tu nunc? patierin' ut ego me interimam? EP. ne feceris.
Ego istuc accedam periculum potius atque audaciam.
ST. Nunc places; nunc ego te laudo. EP. patiar ego istuc quod lubet.
ST. Quid de illa fiet fidicina igitur? EP. aliqua reperibitur:
Aliqua ope exoluam, extricabor aliqua. ST. plenus consilii es.
Novi ego te. EP. est Euboicus miles locuples, multo auro potens,
Qui ubi tibi istam emptam esse scibit, atque hanc adductam alteram,
Continuo te orabit ultro, ut illam transmittas sibi.
Sed ubi illa est, quam tu adduxisti tecum? ST. iam faxo hic erit.
CH. Quid hic nunc agimus? ST. eamus intro huc ad te, ut hunc hodie diem
Luculente habeamus. EP. ite intro. ego de re argentaria
Iam senatum convocabo in corde consiliarium.
Quoi potissimum indicatur bellum, unde argentum auferam.
Epidice, vide quid agas, ita res subito haec obiecta est tibi.
Non enim nunc tibi dormitandum, neque cunctandi copia est.
At eundem senem oppugnare certum est consilium. i, i, abi
Intro, atque adolescenti dic iam nostro herili filio,
Ne hic foras ambulet, neve usquam veniat obviam seni.

A legione omnes remissi sunt domum Thebis. AP. quis hoc
Scit factum? EP. ego ita esse factum dico. PE. scin' tu istuc? EP. scio.
PE. Qui tu scis? EP. quia ego ire vidi milites plenis viis.
Arma referunt, et iumenta ducunt. PE. nimis factum bene.
EP. Tum captivorum quid ducunt secum! pueros, virgines,
Binos, ternos: alius quinque: fit concursus per vias.
Filios suos quisque visunt. PE. hercle rem gestam bene.
EP. Tum meretricum numerus tantus, quantum in urbe omni fuit,
Obviam ornatae occurrebant suis quaeque amatoribus:
Eos captabant. id adeo, qui maxume animum advorterim,
Pleraeque has sub vestimentis secum habebant retia.
Quom ad portum venio, atque ego illam illic video praestolarier:
Et cum ea tibicinae ibant quatuor. PE. quicum, Epidice?
EP. Cum illa, quam tuus gnatus annos multos deamat, deperit.
Vbi fidemque, remque, seque, teque properat perdere.
Ea praestolabatur illum apud portam. PE. viden' veneficam!
EP. Sed vestita, aurata, ornata ut lepide! ut concinne! ut nove!
PE. Quid erat induta? an regillam inducculam, an mendiculam,
Impluviatam? ut istae faciunt vestimentis nomina.
EP. Vtin' impluvium induta est? PE. quid istuc est mirabile?
Quasi non fundis exornatae multae incedunt per vias:
At tributus cum imperatus est, negant pendi potesse.

Illis, quibus tributus maior penditur, pendi potest.
Quid istae, quae vesti quotannis nomina inveniunt nova:
Tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum caesicium,
Indusiatam, patagiatam, caltulam, aut crocotulam,
Supparum, aut subminiam, ricam, basilicum, aut exoticum,
Cumatile aut plumatile, cerinum aut melinum. gerrae maxumae.
Cani quoque etiam ademptum'st nomen. EP. qui? PE. vocant Laconicum.
Haec vocabula auctiones subigunt ut faciant viri.
Quin tu, ut occepisti, loquere. EP. occepere aliae mulieres
Duae post me sic fabulari inter sese: ego abscessi solens
Paulum ab illis: dissimulabam me harum sermoni operam dare.
Nec satis exaudiebam, nec sermonis fallebar tamen,
Quae loquerentur. PE. id lubido est scire. EP. ibi illarum altera
Dixit illi, quicum ipsa ibat. PE. quid? EP. tace ergo, ut audias.
Postquam illam sunt conspicatae, quam tuus gnatus deperit.
Quam facile et quam fortunate evenit illi, obsecro, mulieri,
Liberare quam volt amator! quisnam is est? inquit altera
Illi. ibi nominat Stratippoclem Periphanae filium. PE. perii
Hercle: quid ego ex te audio? EP. hoc quod actum.
egomet post, ubi illas audivi loqui,
Coepi rursum vorsum ad illas pauxillatim accedere,
Quasi retruderet hominum me vis invitum. PE. intellego.

EP. Ibi illa interrogavit illam: qui scis? quis id dixit tibi?
Quin hodie allatae sunt tabellae ad eam a Stratippocle, eum
Argentum sumsisse apud Thebas ab Danista foenore:
Id paratum, et sese ob eam rem id ferre. PE. cedo, ego occidi!
EP. Haec sic aiebat: sic audivisse ab se, atque ab epistola.
PE. Quid ego faciam nunc? consilium a te expetesso, Apoecides.
AP. Reperiamus aliquid calidi conducibilis consilii.
Nam ille quidem aut iam hic aderit credo hercle, aut iam adest. EP. si aequom siet
Me plus sapere quam vos, dederim vobis consilium catum,
Quod laudetis, ut ego opinor, uterque. PE. ergo ubi est, Epidice?
EP. Atque ad eam rem conducibile. AP. quid istuc dubitas dicere?
EP. Vos priores esse oportet, nos posterius dicere,
Qui plus sapitis. AP. eia vero, age dic. EP. at deridebitis.
AP. Non edepol faciemus. EP. imo, si placebit, utitor
Consilium: si non placebit, reperitote rectius.
Mihi istic nec seritur, nec metitur: nisi ea, quae tu vis, volo.
PE. Gratiam habeo: fac participes nos tuae sapientiae.
EP. Continuo arbitretur uxor tuo gnato. atque ut fidicinam
Illam, quam is volt liberare, quae illum corrumpit tibi,
Vlciscare: atque ita curetur, usque ad mortem ut serviat.
AP. Fieri oportet. PE. facere cupio quidvis, dum id fiat modo. EP. hem!

Nunc occasio'st faciundi, priusquam in urbem advenerit,
Sicut cras hic aderit: hodie non venerit. PE. qui scis? EP. scio.
Quia mihi alius dixit, qui illinc venit, mane hic affore.
PE. Quin tu eloquere: quid faciemus? EP. sic faciundum censeo.
Quasi tu cupias liberare fidicinam animi gratia,
Quasique ames vehementer tu illam. PE. quam ad rem istuc refert? EP. rogas?
Vt enim praestines argento, priusquam veniat filius,
Atque ut eam te in libertatem dicas emere. PE. intellego.
EP. Vbi erit empta, ut aliquo ex urbe amoveas: nisi quid tua
Secus sententia est. PE. imo docte. EP. quid tu autem, Apoecides?
AP. Quid ego iam? nisi te commentum nimis astute intellego.
EP. Iam igitur amota ei erit omnis consultatio
Nuptiarum, ne gravetur, quod velis. AP. vive sapis! et placet.
EP. Tum tute igitur calide, quicquid acturus, age.
PE. Rem, hercle, loquere. EP. et repperi, haec te qui abscedat suspicio.
PE. Sine me scire. EP. scibis: audi. AP. sapit hic pleno pectore.
EP. Opus est homine, qui illo argentum deferat pro fidicina.
Nam te illo non aeque opus facto'st. PE. quid iam? EP. ne te censeat
Filii caussa facere. PE. docte. EP. quo illum ab illa prohibeas,
Ne qua ob eam suspicionem difficultas eveniat.
PE. Quem hominem inveniemus ad eam rem utilem? EP. hic erit optumus.

Hic poterit cavere recte, iura qui et leges tenet.
AP. Epidice, habeas gratiam. EP. sed ego istuc faciam sedulo.
Ego illum conveniam, atque adducam huc ad te, quoia'st fidicina,
Atque argentum ego cum hoc feram. PE. quanti emi potest minimo? EP. illane?
Ad quadraginta fortasse eam posse emi minimo minas.
Verum, si plus dederis, referam; nihil in ea re captio est.
Atque id non decem occupatum tibi erit argentum dies.
PE. Qui dum? EP. quia enim mulierem illam alius adolescens deperit,
Auro opulentus, magnus miles, Rhodius, raptor hostium,
Gloriosus. hic emet illam de te, et dabit aurum lubens.
Face modo: est lucrum hic tibi amplum. PE. deos quidem oro. EP. impetras!
AP. Quin tu is intro, atque huc argentum promis. ego visam ad forum:
Epidice, eo veni. EP. ne abeas, priusquam ego ad te venero.
AP. Vsque opperiar. PE. sequere tu intro. EP. i, numera, nihil ego te moror.

ACTVS SECVNDVS. SCENA TERTIA.

EPIDICVS.

Nullum esse opinor ego agrum in agro Attico
Aeque feracem, quam hic est noster Periphanes:
Quin ex occluso atque obsignato armario
Decutio argenti tantum quantum mihi lubet.

Quod pol ego metuo, si senex resciverit,
Ne ulmos parasitos faciat, quae usque attondeant.
Sed me una turbat res ratioque: Apoecidi
Quam ostendam fidicinam aliqua conducticiam.
Atque id quoque habeo. mane me iussit senex
Conducere aliquam fidicinam sibi huc domum,
Dum rem divinam faceret, cantaret sibi.
Ea conducetur, atque ei praemonstrabitur,
Quo pacto fiat subdola adversus senem.
Ibo intro, argentum accipiam ab damnoso sene.

ACTVS TERTIVS. SCENA PRIMA.

STRATIPPOCLES, CHAERIBVLVS.

Expectando exedor miser, atque exenteror, quomodo mihi
Epidici blanda dicta eveniant. nimis diu maceror.
Sitne quid: nec ne sit, scire cupio. CH. per illam tibi copiam,
Copiam parare aliam licet: scivi equidem in principio
Illico nullam tibi esse in illo copiam. ST. interii hercle ego!
CH. Absurde facis, qui angas te animi. ST. si hercle ego illum semel prehendero,
Nunquam irridere nos illum inultum sinam servom hominem.
Quid illum ferre vis? qui, tibi quoi divitiae domi maxumae
Sunt, is nummum nullum habes, nec sodali tuo in te copia'st.
CH. Si, hercle, habeam, pollicear lubens: verum aliquid, aliqua, aliquo modo,
Alicunde, ab aliqui, aliqua tibi spes est fore mecum fortunam.
ST. Vae tibi muricide homo. CH. qui tibi lubet mihi male loqui?

ST. Quippe tu mihi aliquid, aliquo modo, alicunde, ab aliquibus blatis,
Quod nusquam'st: neque ego id immitto in aures meas. nec mihi
Plus adiumenti ades, quam ille qui nunquam etiam natu'st.

ACTVS TERTIVS. SCENA SECVNDA.

EPIDICVS, STRATIPPOCLES, CHAERIBVLVS.

Fecisti iam officium tu tuum: me meum nunc facere oportet.
Per hanc curam quieto tibi licet esse. hoc quidem iam periit:
Ni quid tibi hinc in spem referas. hoc oppido politum est.
Crede modo tu mihi. sic ego ago, sic egere nostri.
Pro di immortales, mihi hunc diem dedistis luculentum!
Vt facilem, atque impetrabilem! sed ego hinc migrare cesso,
Vt importem in coloniam hunc auspicio commeatum!
Mihi cesso, cum sto. sed quid hoc? ante aedes duos sodales,
Herum et Chaeribulum conspicor. quid hic agitis? accipe hoc sis.
ST. Quantum hic inest? EP. quantum sat est, et plus satis: supersit.
Decem minis plus attuli, quam tu Danistae debes.
Dum tibi ego placeam, atque obsequar, meum tergum floccifacio.
ST. Nam quid ita? EP. quia ego tuum patrem faciam perenticidam.
ST. Quid istuc est verbi? EP. nihil moror vetera et vulgata verba,
Peratim ductare: at ego follitim ductitabo.
Nam leno a omne argentum abstulit pro fidicina: ego

resolvi:
Manibus his dinumeravi; pater suam natam quam esse credit.
Nunc iterum ut fallatur pater, tibique auxilium apparetur,
Inveni viam. ita ego suasi sexi, atque hanc habui orationem,
Vti, quom redisses, ne tibi eius copia esset.
ST. Euge, euge! EP. ea iam domi est pro illa. ST. teneo. EP. nunc auctorem
Dedit mihi ad hanc rem Apoecidem, is apud forum manet me:
Quasi quoi emeret, caveat. ST. haud male. EP. iam ipse cautor captu'st.
Ipse in meo collo tuus pater cruminam collocavit.
Is adornat, adveniens domi extemplo ut maritus fias.
ST. Vno persuadebit modo, si illam, quae adducta est mecum,
Mihi ademsit Orcus. EP. nunc ego hanc astutiam institui.
Deveniam ad lenonem domum egomet solus. eum ego docebo,
Si qui ad eum adveniant, ut sibi datum esse argentum dicat
Pro fidicina. argenti minas se habere quinquaginta.
Quippe ego qui nudiustertius meis manibus dinumeravi
Pro illa tua amica, quam pater suam filiam esse retur.
Ibi leno sceleratum caput suum imprudens alligabit,
Quasi pro illa argentum acceperit, quae tecum adducta nunc est.
CH. Vorsutior es, quam rota figularis. EP. iam ego parabo
Aliquam dolosam fidicinam, nummo conducta quae sit:
Quae se emptam simulet, quae senes duo docta ludificetur.
Eam ducet simul Apoecides ad tuum patrem. ST. ut parate!

EP. Eam permeditatam meis dolis, astutiisque onustam
Mittam. sed nimis longum loquor: diu me estis demorati.
Haec scitis iam, ut futura sint. abeo. ST. bene ambulato.
CH. Nimis doctus ille est ad malefaciendum. ST. me quidem certo
Servavit consiliis suis. CH. abeamus intro hinc ad me.
ST. Atque aliquanto lubentius quam abs te sum egressus intus.
Virtute atque auspicio Epidici cum praeda in castra redeo.

ACTVS TERTIVS. SCENA TERTIA.

PERIPHANES, APOECIDES, SERVVS.

Non oris caussa modo homines aequom fuit
Sibi habere speculum, ubi os contemplarent suum:
Sed qui perspicere possent cor sapientiae,
Igitur perspicere ut possint cordis copiam.
Vbi id inspexissent, cogitarent postea,
Vitam ut vixissent olim in adolescentia.
Vel quasi egomet, qui dum filii caussa coeperam
Ego me excruciare animi, quasi quid filius
Meus deliquisset med erga: aut quasi non plurimum
Malefacta mea essent solida, in adolescentia.
Profecto deliramus interdum senes.
Fuit conducibile hoc quidem mea sententia.
Sed meus sodalis it cum praeda Apoecides.
Venire salvom mercatorem gaudeo.
Quid fit? AP. dii deaeque te adiuvant. PE. omen placet.
AP. Quoi omini omnes suppetunt res prosperae.
Sed tu hanc intro iubeas abduci. PE. heus foras
Exite huc aliquis. duce istam intro mulierem,
Atque audin'? SE. quid vis? PE. cave siris cum filia
Mea copulari hanc; neque conspicere: iam tenes?
In aediculam istanc seorsum concludi volo.

Divortunt mores virgini longe ac lupae.
AP. Docte et sapienter dicis. non nimis potest
Pudicitiam quisquam suae servare filiae.
Edepol nae istam tempore gnato tuo
Sumus praemercati. PE. quid iam? AP. quia dixit mihi
Iamdudum se alius tuum vidisse hic filium.
PE. Hanc edepol rem apparabat. AP. plane hercle hoc quidem est.
Nae tu habes servom graphicum, et quantivis pretii!
Non caru'st auro contra. ut ille fidicinam
Fecit nescire prorsus, se esse emptam tibi!
Ita ridibundam atque hilaram huc adduxit simul.
PE. Mirum, hoc, qui potuit fieri? AP. te pro filio
Facturum dixit rem esse divinam domi,
Quia Thebis salvos redierit. PE. recte instituit.
AP. Imo ipsus illi dixit, conductam esse eam,
Quae hic administraret ad rem divinam tibi,
Facturum hoc dixit, rem esse divinam tibi domi.
Ego illic me autem sic assimulabam quasi
Stolidum, cum bardum me faciebam. PE. imo ita decet.
AP. Res magna amici apud forum agitur. ei volo
Ire advocatus. PE. at quaeso, ubi erit otium,
Revortere ad me extemplo. AP. continuo hic ero.
PE. Nihil homini amico est opportuno amicius:
Sine tuo labore, quod velis, actum est tamen.
Ego si allegassem aliquem ad hoc negotium
Minus hominem doctum, minusque ad hanc rem callidum,
Os sublitum esset. itaque me albis dentibus
Meus derideret filius meritissimo.
Atque haec stultitia'st me illi vitio vortere,
Egomet quod factitavi in adolescentia,
Quom militabam, pugnis memorandis meis
Eradicabam hominum aureis, quando occoeperam.
Sed hic quis est, quem huc advenientem conspicor,
Suam qui undantem chlamydem quassando facit?

ACTVS TERTIVS. SCENA QVARTA.

MILES, PERIPHANES, FIDICINA.

Cave praeterbitas ullas aedes, quin roges,
Senex ubi habitat Periphanes Platenius.
Incertus tuum cave ad me retuleris pedem.
PE. Adolescens, si istunc hominem, quem tu quaeritas,
Tibi commonstrasso, ecquam abs te inibo gratiam?
MI. Virtute belli armatus promerui, ut mihi
Omnes mortales deceat agere gratias.
PE. Non repperisti, adolescens, tranquillum locum,
Vbi tuas virtutes explices, ut postulas.
Nam strenuiori deterior si praedicat
Suas pugnas, de illius ore fiunt sordidae.
Sed istum quem quaeris Periphanem Plateninm,
Ego sum, si quid vis. MI. nempe quem in adolescentia
Memorant apud reges, armis, arte duellica
Divitias magnas indeptum? PE. imo si audias
Meas pugnas, fugias manibus demissis domum.
MI. Pol ego magis unum quaero, meas quoi praedicem,
Quam illum qui memoret suas mihi. PE. hic non est locus.
Quin tu alium quaeras, quoi centones farcias.
MI. Animum advorte, ut, quod ego ad te venio, intellegas.
Meam amicam audivi te esse mercatum. PE. attate!
Nunc demum scio ego hunc, qui sit; quem dudum Epidicus
Mihi praedicavit militem. adolescens, ita'st
Vt dicis. emi. MI. volo te verbis pauculis,
Si tibi molestum non est. PE. non edepol scio.
Molestum non est, nisi dicis quid velis.
MI. Mihi illam ut tramittas: argentum accipias.
PE. Habeas. MI. nam quid ego apud te parcam proloqui?
Ego illam hodie volo facere libertam meam.

Mihi concubina quae sit. PE. te absolvam brevi:
Argenti quinquaginta mihi illa empta est minis.
Si sexaginta mihi denumerantur minae,
Tuas possidebit mulier faxo ferias:
Atque ita profecto, ut eam ex hoc exoneres agro.
MI. Estne empta mihi haec? PE. istis legibus habeas licet.
MI. Conciliavisti pulchre. PE. heus, foras educite,
Quam introduxistis fidicinam. atque etiam fides,
Ei quae accessere, tibi addam dono gratiis.
Age, accipe hanc sis. MI. quae intemperiae te tenent?
Quas tu mihi tenebras cudis? quin tu fidicinam
Produci intus iubes. PE. haec ergo est fidicina.
Hic alia nulla'st. MI. non mihi nugari potes.
Quin tu huc producis fidicinam Acropolistidem?
PE. Haec, inquam, est. MI. non haec, inquam, est: non novisse me
Meam rere amicam posse? PE. hanc, inquam, filius
Meus deperibat fidicinam. MI. haec non est ea.
PE. Quid? non est? MI. non est. PE. unde haec igitur gentium est?
Equidem hercle argentum pro hac dedi. MI. stulte datum
Reor, atque peccatum largiter. PE. imo haec ea'st:
Nam servom misi, qui sectari solet meum
Gnatum. ipse hanc emit fidicinam. MI. hem! istic homo
Articulatim te concidit; senex, tuus
Servos. PE. quid? concidit? MI. nihil: sic suspicio'st,
Nam pro fidicina haec supposita est tibi.
Senex, tibi os est sublitum plane et probe.
PE. Ego illam requiram iam, ubi ubi est. bellator, vale,
Euge: frugi Epidice, frugi es: pugnasti. homo es,
Qui me emunxisti mucidum, minimi preti.
Mercatus te hodie est de lenone Apoecides?
Ehodum. FI. ego istunc hominem nunquam audivi ante hunc diem,

Neque me quidem emere quisquam ulla pecunia
Potuit: plus iam sum libera quinquennium.
PE. Quid tibi negotii est meae domi igitur? FI. audies.
Conducta veni, ut fidibus cantarem seni,
Dum rem divinam faceret. PE. fateor me omnium
Hominum esse Athenis Atticis minimi preti.
Sed tu novistin' fidicinam Acropolistidem?
FI. Tam facile, quam me. PE. ubi habitat? FI. postquam libera'st, ubi
Habitet dum, incerto scio. PE. eho! ain? quis eam liberaverit,
Volo scire, si scis. FI. id quod audivi audies.
Stratippoclem audivi Periphani filium
Absentem curavisse ut fieret libera.
PE. Perii hercle! si isthaec vera sunt planissume,
Meum exenteravit Epidicus marsupium.
FI. Haec sic audivi: nunquid me vis ceterum?
PE. Malo cruciatu ut pereas, atque abeas cito.
FI. Fides non reddis? PE. neque fides, neque tibias.
Propera igitur fugere hinc, si te dii amant. FI. abiero.
Flagitio cum maiore post reddes tamen.
PE. Quid nunc? qui in tantis positus sum sententiis,
Eumne ego sinam impune? imo etiamsi alterum
Tantum perdundum est, perdam potius, quam sinam
Me impune irrisum esse habitum, depeculatum eis.
Sic data esse verba praesenti palam!
Atque me minoris facio prae illo, qui omnium
Legum atque iurium fictor, conditor cluet.
Is etiam sese sapere memorat; malleum
Sapientiorem * * manubrio.

ACTVS QVARTVS. SCENA PRIMA.

PHILIPPA, PERIPHANES.

Si quid est homini miseriarum, quod miserescat. miser ex animo est.

Id ego experior, quoi multa in unum locum confluunt, quae meum
Pectus pulsant simul: multiplex aerumna me exercitam habet: paupertas,
Pavor territat mentem animi, neque ubi meas collocem spes,
Habeo usquam munitum locum. ita gnata mea hostium est potita:
Neque ea nunc ubi sit nescio. PE. quis illaec est mulier, timido
Pectore peregre adveniens, quae ipsa se miseratur? PH. in his dictus est
Locis habere mihi Periphanes. PE. me nominat haec: credo ego
Illi hospitio usus invenit. PH. pervelim mercedem dare
Qui monstret eum mihi hominem, aut ubi habitet. PE. noscito ego hanc.
Nam videor, nescio ubi, me vidisse prius. estne ea an non
Est, quam animus retur meus? PH. di boni! visitavi antidhac.
PE. Certe ea est, quam in Epidauro pauperculam memini comprimere.
PH. Plane hic ille est, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam
Pepulit. PE. quae meo compressu peperit filiam, quam domi
Nunc habeo. PH. quid si adeam? PE. haud scio an congrediar, si haec ea est.
PH. Sin est is homo, sicut anni multi me dubiam dant. PE. longa
Dies meum incertat animum. sin ea est, quam incerto autumo, hanc
Congrediar astu. PH. muliebris adhibenda mihi malitia nunc est.
PE. Compellabo. PH. orationis aciem contra conferam.

Hanc quoque etiam, si me appellet filiam, matrem vocem.
Negat haec, filiam me suam esse, non ergo haec mater mea est.
Postremo haec mea culpa non est: quae didici, dixi omnia.
Epidicus mihi magister fuit. PE. perii! plaustrum perculi.
FI. Nunquid ego ibi peccavi? PE. Si hercle te unquam audivero patrem
Me vocare, vitam tuam ego interimam, pessuma. FI. non voco.
Vbi voles pater esse, ibi esto: ubi noles, ne fueris pater.
PH. Quid? ob eam rem hanc emisti, quia tuam gnatam ratus? quibus
De signis agnoscebas? PE. nullis. PH. quare filiam
Credidisti nostram? PE. servos Epidicus dixit mihi.
PH. Quid si servo aliter visum est? non poteras novisse, obsecro?
PE. Quid ego? qui illam, ut primum vidi; nunquam vidi postea.
PH. Perii misera! PE. ne fle, mulier: intro abi, habeto animum bonum.
Ego illam reperiam. PH. hinc Athenis civis eam emit Atticus:
Adolescentem equidem dicebant emisse. PE. inveniam, tace:
Abi modo intro, atque hanc asserva Circam, Solis filiam.
Ego relictis rebus Epidicum operam quaerendo dabo:
Si invenio, exitiabilem ego illi faciam hunc, ut fiat diem.

ACTVS QVINTVS. SCENA PRIMA.

STRATIPPOCLES, EPIDICVS, DANISTA, VIRGO.

Male morigerus mihi est Danista, qui de me argentum non petit,

Neque illam adducit quae empta ex praeda est. sed secum incedit Epidicus.
Quid illuc est, quod illi caperat frons severitudine?
EP. Si undecim deos praeter sese secum adducat Iuppiter,
Ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum.
Periphanem emere lora vidi: aderat ibi una Apoecides.
Nunc homines me quaeritare credo. senserunt: sciunt
Sibi data esse verba. ST. quid agis, mea commoditas? EP. quod miser.
ST. Quid est tibi? EP. quin tu mihi adornas ad fugam viaticum,
Priusquam pereo. nam per urbem duo defloccati senes
Quaeritant me, in manibus gestant copulas secuncias.
ST. Habe bonum animum. EP. quippe ego, quoi libertas in mundo sita'st?
ST. Ego te servabo. EP. edepol me illi melius, si nacti fuant.
Sed quis est haec muliercula, et illic gravastellus qui venit?
ST. Hic est Danista: haec illa est autem, quam emi ex praeda. EP. haeccine est?
ST. Haec, estne ut tibi dixi? aspecta. EP. haec? ST. contempla, Epidice.
Vsque ab unguiculo ad capillum summum est festivissuma.
Estne? considera: signum pictum pulchre videris.
EP. Ex tuis verbis meum futurum corium pulchrum praedicas:
Quem Apelles atque Zeuxis duo pingent pigmentis ulmeis.
ST. Dii immortales, otiose isse admiror. pedibus pulmoneis
Qui perhibetur, prius venisset, quam tu advenisti mihi.
DA. Haec edepol remorata med est. ST. siquidem istius gratia
Es remoratus, quod ista voluit, nimium advenisti cito.

DA. Age, age, absolve me atque argentum numera, ne comites morer.
ST. Pernumeratum est. DA. tene cruminam: huc inde. ST. sapienter venis.
Opperire, dum effero ad te argentum. DA. matura. ST. domi est.
EP. Satin' ego oculis utilitatem obtineo sincere, an parum?
E Philippa matre natam, ac Thebis, Epidauri satam,
Videon' ego Telestidem te Periphani filiam?
VI. Quis tu homo es, qui meum parentum nomen memoras, et meum?
EP. Non me novisti? VI. quod quidem nunc veniat in mentem mihi.
EP. Non meministi me auream ad te afferre natali die?
Lunulam atque anellum aureolum in digitum? VI. memini, mi homo.
Tune is es? EP. ego sum, et istic frater tuus est, alia matre, uno patre.
VI. Quid, pater meus? vivu'st? EP. animo liquido et tranquillo es, tace.
VI. Dii me ex perdita servatam cupiunt, si vera autumas.
EP. Non habeo ullam occasionem, ut apud te falsa fabuler.
ST. Accipe argentum hoc, Danista, hic sunt quadraginta minae.
Si quid erit dubium, immutabo. DA. benefecisti! bene vale.
ST. Nunc enim tu mea es. VI. soror quidem edepol, ut tu aeque scias.
Salve frater. ST. sanan' haec est? EP. sana, si appellat suum.
ST. Quid? ego modo huic frater factus; dum intro eo atque exeo?
EP. Quod boni est, id tacitus taceas tute tecum, et gaudeas.
ST. Perdidisti, et reperisti me, soror. EP. stultus tace.

Tibi quidem, quod ames, domi praesto'st fidicina opera mea:
Et sororem in libertatem idem opera concilio mea.
ST. Epidice, fateor. EP. abi intro, ac iube huic aquam calefieri.
Cetera haec posterius faxo scibis, ubi erit otium.
ST. Sequere hac me, mea soror. EP. ego ad vos Thesprionem iussero
Huc transire. sed memento, si quid saeviunt senes,
Suppetias mihi cum sorore ferre. ST. facile istuc erit.
EP. Thesprio, exi istac per hortum, affer domum auxilium mihi.
Magna res est: minoris multo facio, quam dudum, senes.
Remeabo intro, ut accurentur advenientes hospites.
Eadem haec intus edocebo, quae ego scio, Stratippoclem.
Non fugio. domi adesse certum'st. neque ille haud obiiciet mihi
Pedibus sese provocatum. abeo intro. nimis longum loquor.

ACTVS QVINTVS. SCENA SECVNDA.

PERIPHANES, APOECIDES, EPIDICVS.

Satin' ille hic homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos
Habet? AP. imo edepol tu quidem miserum me habes miseris modis.
PE. Tace sis modo. sine me hominem apisci. AP. dico ego tibi iam ut scias.
Alium tibi te comitem melius quaerere: ita, dum te sequor,
Lassitudine invaserunt misero in genua flemina.
PE. Quot illic hodie me exemplis ludificatu'st, atque te?
Vt illic autem exenteravit mihi opes argentarias!

AP. Apage illum a me, nam ille quidem Vulcani irati est filius:
Quaqua tangit, omne amburit: si prope astes, aestu calefacit.
EP. Duodecim deis plus quam in coelo est deorum immortalium!
Mihi nunc auxilio adiutores sunt, et mecum militant.
Quicquid ego malefeci, auxilia mihi et suppetiae sunt domi.
Apolactizo inimicos omnes. PE. ubi illum quaeram gentium?
AP. Dum sine me quaeras, quaeras mea caussa vel medio in mari.
EP. Quid me quaeris? quid laboras? quid hunc sollicitas? ecce me.
Num te fugi? num ab domo absum? num oculis concessi tuis?
Nec tibi supplico. vincire vis? hem, ostendo manus.
Tu habes lora: ego te emere vidi. quid nunc cessas? colliga.
PE. Ilicet. vadimonium ultro mihi hic facit. EP. quin colligas?
PE. Edepol mancipium scelestum. EP. te profecto, Apoecides,
Nihil moror mihi precatorem. AP. facile exoras, Epidice.
EP. Eho quid agis? PE. tuon' arbitratu? EP. meo *hercle* vero, atque haud tuo,
Colligandae hae sunt tibi hodie. PE. at non lubet. EP. non colligo.
PE. At mihi magis lubet solutum te rogitare. EP. at nihil scies.
AP. Tragulam in te iniicere adornat. nescio, quam fabricam facit.
EP. Tibi moram facis, cum ego solutus asto, alliga, inquam, colliga.

PE. At mihi magis lubet solutum te rogitare. EP. at nihil scies.
PE. Quid ago? AP. quid agas? mos geratur. EP. frugi es tu homo, Apoecides.
PE. Cedo manus igitur. EP. morantur nihil, atque arcte colliga.
Nihil vero obnoxiose. PE. facto opere arbitraminor.
EP. Bene hoc habet: age nunc iam ex me exquire: rogita quod libet.
PE. Qua fiducia ausus primum, quae empta est nudiustertius,
Filiam meam dicere esse? EP. libuit: ea fiducia.
PE. Ain' tu? lubuit? EP. aio: vel da pignus, ni ea sit filia.
PE. Quam negat novisse mater? EP. ni ergo matris filia est,
In meum nummum, in tuum talentum pignus da. PE. enim istaec captio'st.
Sed quis ea est mulier? EP. tui gnati amica, ut omnem rem scias.
PE. Dedin' tibi minas triginta ob filiam? EP. fateor datas:
Et eo argento illam me emisse amicam filii fidicinam,
Pro tua filia. istis adeo te tetigi triginta minis.
PE. Quomodo me ludifecisti de illa conducticia
Fidicina? EP. factum hercle vero, et recte factum iudico.
PE. Quid postremo argento factum est, quod dedi? EP. dicam tibi.
Neque malo homini, neque benigno, tuo dedi Strattippocli.
PE. Cur dare ausus? EP. quia mihi libitum est. PE. quae haec, malum, ferocia est?
EP. Etiam inclamitor quasi servos? PE. cum tu es liber, gaudeo.
EP. Merui, ut fierem. PE. tu meruisti? EP. vise intro. ego faxo scies,

Hoc ita esse. PE. quid est negotii? EP. iam ipsa res dicet tibi:
Abi modo intro. PE. hei, non illuc temere'st! asserva istunc, Apoecides.
AP. Quid illuc, Epidice, est negotii? EP. maxima hercle iniuria
Vinctus asto, quoius haec hodie opera inventa est filia.
AP. Ain' tu te illius invenisse filiam? EP. inveni, et domi est.
Sed ut acerbum est, pro benefactis cum mali messem metas!
AP. Quemne hodie per urbem uterque sumus defessi quaerere?
EP. Ego sum defessus reperire, vos defessi quaerere.
PE. Quid istic oratis opere tanto? meruisse intellego,
Vt liceat merito huius facere. cedo tu, ut exoluam manus.
EP. Ne attigas. PE. ostende vero. EP. nolo. PE. non aequom facis.
EP. Nunquam, hercle, hodie nisi supplicium mihi das, me solvi sinam.
PE. Optumum atque aequissumum oras. soccos, tunicam, pallium
Tibi dabo. EP. quid deinde porro? PE. libertatem. EP. at postea?
Novo liberto opus est quod pappet. PE. dabitur. praebebo cibum.
EP. Nunquam, hercle, hodie nisi me orassis, solves. PE. oro te, Epidice,
Mihi ut ignoscas, si quid imprudens culpa peccavi mea.
At ob eam rem liber esto. EP. invitus do hanc veniam tibi,
Nisi necessitate cogar. solve sane, si lubet.

GREX.

Hic is homo est, qui libertatem malitia invenit sua.
Plaudite, valete: lumbos surgite atque extollite.

M. ACCI PLAVTI

BACCHIDES.

DRAMATIS PERSONAE

PISTOCLERVS, adolescens.
LYDVS, paedagogus.
BACCHIDES, meretrices.
CHRYSALVS, servus.
NICOBVLVS, senex.
MNESILOCHVS, adolescens.
PARASITVS.
MILITIS puer.
PHILOXENVS, senex.
CLEOMACHVS, miles.
GREX.

ARGVMENTVM SVPPOSITVM.

Bacchidis amore furit Mnesilochus,
Aurum ut redimat, Praesumia fertur Ephesum.
Cretam Bacchis navigat, atque alteram
Convenit Bacchidem: inde Athenas redit:
Hinc dat Mnesilochus ad Pistoclerum litteras,
Illam conquirat. redit: turbas movet,
Dum putat amari suam. ut mutent geminas,
Ei dat aurum: pariter amant.
Senes dum gnatis student, scortantur, potitant.

ALIVD ARGVMENTVM

CAMERARII.

Ex Bacchidibus Plauti adducuntur a Charisio et Nonio, quae in hac fabula non leguntur: ut esse mutilam illam facile existimare possimus. Quae vero addita leguntur in editis libris, ut licet per me de iis sentiat quisque quod voluerit; ita vel mediocriter litteris Latinis erudito dubium esse non potest, Plautina illa non esse. Fulgentius *quidam interpres veterum nominum,* Nasiternam *adducit de* Plauti Bacchide. *nescio an alia illa Fabula fuerit: nam huius nomen est,* Bacchides. *Fabula haec elegans est: sed flagitia et turpitudinem nefariam proponit: ad cuius cognitionem terreri debent animi piorum, consideratione horribilis irae divinae, qui contemptum et neglectionem veritatis tam atrociter ultus fuit, ut in tantos errores, et talia peccata homines delabi sineret: in quorum mores haec tanta et tam foeda vitia invaderent, quibus quidem civitates*

et imperia tandem interierunt. Argumentum Fabulae tale est. *Absens in Epheso, quo missus fuerat a Patre Mnesilochus, petit a sodali Pistoclero, ut Bacchidem amicam suam reperiat. Eam apud sororem ille et ipsam nomine Bacchidem forte invenit, et huius sororis amore implicatur. Redit mox ex Epheso Mnesilochus, et errans de sermonibus Lydi Paedagogi, in tra consilium de auro retinendo, quod servus Chrysalus commentus fuerat, omne perturbat. Postea re cognita orat servum, ut aurum per fallacias retrahat. Id ille audacissime perficit. sed tandem fraude patefacta, saevi et minaces senes blanditiis meretricum pelliciuntur eodem, ubi filios perire, aegerrime paullo ante tulerant.*

S V P P O S I T A.

Argumentum praecedens, Prologus et Scenae principis initium, est ex editione Coloniensi *Gisberti Longolii*, Vltraiectini. Fabulatur *Liscaris* Grammaticus ille Graecus, in epistola ad Bembum, se Messanae in Sicilia ista invenisse. Sunt etiam, qui a *Francisco Petrarcha* conficta opinentur. Etiam in *Basiliensi* Edit. leguntur.

SILENVS, Prologus.

Mirum hodie'st, ni spectatores in subselliis
Ridiculos strepunt, tussiunt, ronchos cient
Consulcant frontem et ore concrepario
Frequenter fremunt, atque male mussitant.
Vix in iuventa locum obtineant
Aut glabri histriones, aut pervolsi ludii.
Quid veternosus prodit internuncius
Senex qui dorso fertur asinario?

Attendite quaeso atque animum advortite,
Dum nomen huius eloquor statariae.
Aequom est vos deo facere silentium.
Officio oris non decet illos utier,
Qui non ut clament, sed ut spectent, veniunt.
Aureis date otiosas: at non in manum,
Has volo volans vox vacuas feriat.
Quid veremini, ictus an sint minus noxii,
Qui repetunt laxa, aut hiulca obstruunt?
Estis benigni, merito vos amant coelites.
Factu'st silentium, tacent pueri.
Novam ad rem iam novom spectate nuncium.
Qui sim, cur ad vos veniam, paucis eloquar,
Simul huius nomen proferam Comoediae.
Ecce fabor iam vobis quod expetitis,
Proinde vos mihi facite audientiam.
Naturae Deus sum, Bromii altor maxumi,
Foemineo qui peperit rem exercitu,
Quicquid huiusce gentes ferunt inclytae,
Nonnihil nostro gesta sunt consilio.
Nunquam quod mihi placet, illi displicet.
Aequom'st, si pater obsequitur patri.
Asibidam Ionii me vocitant greges,
Quod vecturio senex vehar asinario.
Qui sim tenetis. si tenetis, sinite,
Vt nomen huius eloquar statariae,
Simul sciatis ad vos cur venerim.
Philemon Graecam olim dedit fabulam,
Hanc qui Graecissant, Evantides nuncupant.
Plotus, qui Latinissat, vocat Bacchides.
Quare non est mirum, si huc advenerim.
Bacchus bacchanteis Bacchas mittit Bacchides:
Ego ad vos porto. quid, dixi mendacium?
Non decet mentiri deum. at vera fabulor:
Non ego eas porto, verum salsus asinus
Via defessus, tres, si rite memorem,
Fert; unum videtis. ore quid feram, specite,

Duas sorores debacchanteis Samias,
Meretrices lepidas, uno prognatas tempore.
Iisdem parentibus foetu gemellitico,
Non minus simileis, quam lacti lac, si conferas,
Aut aquam aquae, dimidiatas imputes,
Has si videres, ita confundas oculos,
Vtra ut sit, non queas internoscere.
Quod restat expetitis. iam date silentium;
Huius argumentum eloquar Comoediae.
Samos quae terra sit, nota est omnibus.
Nam maria, terras, monteis, atque insulas
Vostrae legiones reddidere pervias.
Hac Pyrgoteli Sostrata Pyrocle viro
Vno edidit gnatas nisu geminas:
Placuitque initiatis Trieteride
Quas ederent, Bacchi vocitare nomine.
Parentes, ut fit crebro, fata occupant.
Alteram miles secum in Cretam vexerat,
Altera geminis adnatat Cecropias.
Hanc, ut Nicoboli inspicit Mnesilochus,
Amare occipit, itat ad eam frequentius.
Interea iuvenem pater mittit Ephesum,
Vt inde referat aurum, quod posuerat
Ipse iampridem apud Archidemidem,
Veterem amicum, senem Phoenicarium.
Is quom biennio desideret Ephesi,
Bacchidem abiisse, durum accepit nuncium:
Nam nautae noti navigasse nunciant:
Vt fugitivam cura et corde quaereret,
Ad Philoxenis Pistoclerum filium
Sodalem unicum sulcat epistolium.
Dum Pistoclerus amico impartit operam,
Athenas dudum quae redierant geminae,
Conquisitorem in amorem conciunt.
Altera Pistoclerum ad sese allicit:
Altera venienti desidet Mnesilocho.
Geminae Bacchae duos Bacchanteis pullulos

Quid mirum si ad sese traxerint blandulae,
Facetae, pulcrae incurvos libitinarios,
Veterrumos senes illorum traherent patres.
Sed eccum Pistoclerum, qui ad Bacchides
Nuper inventas redit, et secum insolens
Novos amoris dispuit igniculos.
Nunc prodeo, audite.

ACTVS PRIMVS.

PISTOCLERVS, LYDVS.

Di immortales, ut sentio quod sentio, quid? nescio.
Stans fugio. nullus est ignis, et totus ardeo.,
Quid id, nisi navim? novom profecto malum.
Video et sentio, potisne est terra ut terat hominem
Atque prosternat? hodie nil praeter terram et Baccham tetigi,
Si Baccha est haec, non nutrit Baccha, verum iugulat.
E terra quoque obrepere olim dixerunt homines.
Qui dum norant, quom esse cuperent, erant nihil.
Quid mali hoc? an terra, an Baccha, fecimus naufragium?
LY. *Amat hic quem video, nimirum si id est: quod emissicius*
Fora, templa, theatra, porticus, omneis fornices,
Lustra, et Lustraleis cellulas quaesierit sedulo.
PI. *Naufragus sum, fateor. Bacchus, haud Neptunus celocem*
Hanc impellit, agit, quassat, imo frangit, distrahit.
LY. *Bacchis hinc procellam concitat. actu'st. perdidimus remigium.*
PL. *Referam me ad scopulum, ut istic cum aetate rem perduam.*

Instabilis est sors rerum. pro lubidine fata agunt homines.
Ego dum amico Mnesilocho operam impertio,
Illi amicam repperi, ubi pereat cum re assiduo.
Et mihi, meaeque aetati, reique meae peperi infortunium.
Si volt Cupido, adolescens sum aetati licet plusculum
Iacturae facere: melius, ut id nunc fiat, quam seni.
Sapientum profecto'st illud dictum, quod Lydus increpat:
*Si Astartan * ου Bromium, deosque voluptarios*
Contempsit iuvenis, is aut insanibit, aut amabet senex.
Referam me ad scopulum ex naufragio. pater leget fragmina.
Sequere me, Lyde. video sorores geminas. Bacchanal meum.

ACTVS PRIMVS. SCENA PRIMA.

BACCHIDES, PISTOCLERVS.

Quid si hoc potis est, ut taceas, ego loquar? BA. lepide: licet.
BA. Vbi me fugiet memoria, ibi tu facito, ut subvenias, soror.
BA. Pol magis metuo, mihi in monendo ne defuerit oratio.
BA. Pol ego quoque metuo, lusciniolae ne defuerit cantio.
Sequere hac. PI. quid agunt duae germanae meretrices cognomines?
Quid in concilio consuluistis? BA. bene. PI. pol haud meretricium est.

BA. Miserius nihil est quam mulier. PI. quid esse dicis dignius?
BA. Haec ita me orat, sibi qui caveat, aliquem ut hominem reperiam,
Ab istoc milite: ut, ubi emeritum sibi sit, se ut revehat domum.
Id, amabo te, huic caveas. PI. quid isti caveam? BA. ut revehatur domum,
Vbi ei dediderit operas: ne hanc ille habeat pro ancilla sibi.
Nam haec si habeat aurum, quod illi renumeret, faciat lubens.
PI. Vbi nunc is homo est? BA. iam hic credo aderit. sed hoc idem apud nos rectius
Poteris agere: atque is dum veniat, sedens ibi operibere.
Eadem biberis, eadem dedero tibi, ubi biberis, savium.
PI. Viscus merus vestra est blanditia. BA. quid iam? PI. quia enim intellego,
Duae unum expetitis palumbem. perii, arundo alas verberat.
Non ego istuc facinus mihi, mulier, conducibile esse arbitror.
BA. Qui, amabo? PI. quia, Bacchis, Bacchas metuo et Bacchanal tuum.
BA. Quid est, quod metuis? ne tibi lectus malitiam apud me suadeat?
PI. Magis illectum tuum quam lectum metuo. mala tu es bestia.
Nam huic aetati non conducit, mulier, latebrosus locus.
BA. Egomet, apud me si quid stulte facere cupias, prohibeam.
Sed ego apud me te esse ob eam rem, Miles cum veniat, volo:

Quia, cum tu aderis, huic mihique aut faciet quisquam iniuriam.
Tu prohibebis, et eadem opera tuo sodali operam dabis.
Et ille adveniens tuam med esse amicam suspicabitur.
Quid, amabo, obticuisti? PI. quia istaec lepida sunt memoratui.
Eadem in usu, atque ubi periculum facias, aculeata sunt,
Animum fodicant, bona destimulant, facta et famam sauciant.
Apage a me, apage. BA. ah, animum ferus es. PI. mihi sum. BA. malacissandus es.
Et quid ab hac metuis? PI. quid ego metuam, rogitas? homo adolescentulus
Penetrare huiusmodi in palaestram, *ubi damnis* de sudascitur,
Vbi pro disco damnum capiam, pro cursura dedecus?
BA. Lepide memoras. PI. ubi ego capiam pro machaera turturem,
Vbique imponat in manum alius mihi pro cestu cantharum:
Pro galea scaphium. pro insigni sit corolla plectilis,
Pro hasta talus: pro lorica malacum capiam pallium:
Vbi mihi pro equo lectus detur, scortum pro scuto accubet.
Apage a me, apage. BA. ah, nimium ferus es. PI. mihi sum. BA. malacissandus es.
Equidem tibi do hanc operam. PI. at nimium pretiosa es operaria.
BA. Simulato me amare. PI. utrum ego istuc iocon' assimulem, an serio?
BA. Heia! hoc agere meliu'st: Miles quom huc adveniat, te volo
Me amplexari. PI. quid eo mihi opus est? BA. ut ille te videat volo.

Scio, quid ago. PI. et pol ego scio, quid metuo. sed quid ais? BA. quid est?
PI. Quid? si apud te veniat de subito prandium, aut potatio
Forte, aut coena, ut solet in istis fieri conciliabulis.
Vbi ego tum accubem? BA. apud me, mi anime: ut lepidus cum lepida accubet.
Locus hic apud nos, quamvis subito venias, semper liber est.
Vbi tu lepide voles esse tibi, mea rosa, mihi dicito:
Dato, qui bene sit: ego, ubi bene sit, tibi locum lepidum dabo.
PI. Rapidus fluvius est hic, non hac temere transiri potest.
BA. Atque ecastor apud hunc fluvium aliquid perdundum est tibi.
Manum da, et sequere. PI. aha, minime! BA. quid ita? PI. quia istoc illecebrosius
Fieri nihil potest, Nox, Mulier, Vinum, homini adolescentulo.
BA. Age igitur. equidem pol nihili facio, nisi caussa tua.
Ille quidem hanc abducet. tu nullus affueris, si non lubet.
PI. Sumne autem nihili, qui nequeam ingenio moderari meo!
BA. Quod est quod metuas? PI. nihil est. nunc ego, mulier, tibi me emancupo:
Tuus sum, tibi dedo operam. BA. lepidus. nunc ego te facere hoc volo.
Ego sorori meae coenam hodie dare volo viaticam:
Ego tibi argentum iubeo iam intus efferri foras;
Tu facito obsonatum nobis sit opulentum obsonium.
PI. Ego obsonabo. nam id flagitium sit meum, mea te gratia,
Et operam dare mihi, et ad eam operam facere sumptum de tuo.

BA. At ego nolo dare te quicquam. PI. sine. BA. sino equidem, si lubet.
Propera, amabo. PI. prius hic adero, quam te amare desinam.
BA. Bene me accipis advenientem, mea soror. BA. quid ita, obsecro?
BA. Quia piscatus, meo quidem animo, hic tibi hodie evenit bonus.
BA. Meus ille quidem est. tibi nunc operam dabo de Mnesilocho, soror,
Vt hic accipias potius aurum, quam hinc eas cum Milite.
BA. Cupio. BA. dabitur opera, aqua calet. eamus hinc intro, ut laves.
Nam ut in navi vecta es, credo timida es. BA. aliquantum, soror.
Simul hinc nescio qui turbat, qui huc it. decedamus.
BA. Sequere hac igitur me intro in lectum, ut sedes lassitudinem.

ACTVS PRIMVS. SCENA SECVNDA.

LYDVS, PISTOCLERVS.

Iamdudum, Pistoclere, tacitus te sequor,
Spectans, quas tu res hoc ornatu geras.
Nam, ita me dii ament, ut Lycurgus mihi quidem
Videtur posse hic ad nequitiam adducier.
Quo nunc capessis te hinc advorsa via,
Cum tanta pompa? PI. huc. LY. quid huc? quis istic habet?
PI. Amor, Voluptas, Venus, Venustas, Gaudium,
Iocus, Ludus, Sermo, suavis Suaviatio.
LY. Quid tibi commercii est cum diis damnosissumis?
PI. Mali sunt homines, qui bonis dicunt male.
Tu dis nec recte dicis: non aequom facis.

LY. An deus est ullus suavis Suaviatio?
PI. An non putasti esse? nimium quam, o Lyde, es barbarus!
Quem ego sapere nimio censui plus quam Thalem,
I; stultior es babaro Poticio,
Qui tantus natu deorum nescis nomina.
LY. Non hic placet mihi ornatus. PI. nemo ergo tibi
Hoc apparavit: mihi paratum est, quoi placet.
LY. Etiam me advorsus exordire argutias?
Qui si decem habeas linguas, mutum esse addecet.
PI. Non omnis aetas, Lyde, ludo convenit.
Magis unum in mente est mihi nunc, satis ut commode
Pro dignitate obsonii haec concuret cocus.
LY. Iam perdidisti te, atque me, atque operam meam,
Qui tibi nequicquam saepe monstravi bene.
PI. Ibidem ego meam operam perdidi, ubi tu tuam:
Tua disciplina nec mihi prodest, nec tibi.
LY. O praeligatum pectus! PI. odiosus mihi es.
Tace, atque sequere, Lyde, me. LY. illuc sis vide,
Non paedagogum iam me, sed Lydum vocat.
PI. Non par videtur, neque sit consentaneum,
Cum herus hic intus sit, et cum amica accubet,
Cumque osculetur, et convivae alii accubent,
Praesentibus illis paedagogus una ut siet.
LY. An hoc ad eas res obsonatum est obsecro?
PI. Sperat quidem animus: quo eveniat, diis in manu est.
LY. Tu amicam habebis? PI. cum videbis, tum scies.
LY. Imo neque habebis, nec sinam: iturus sum domum.
PI. Omitte, Lyde, ac cave malo. LY. quid? cave malo?
PI. Iam excessit mihi aetas ex magisterio tuo.
LY. O barathrum ubi nunc es? ut ego te usurpem lubens!
Video nimio iam multo plus quam volueram.
Vixisse nimio satiu'st iam, quam vivere.
Magistron' quenquam discipulum minitarier?
Nihil moror discipulos mihi esse iam plenos sanguinis:
Valens afflictet me vacivom virium.

PI. Fiam, ut ego opinor, Hercules, tu autem Linus.
LY. Pol metuo magis, ne Phoenix tuis factis fuam,
Teque ad patrem esse mortuum renunciem.
PI. Satis historiarum est. LY. hic vereri perdidit.
Compendium edepol haud aetati optabile
Fecisti, cum istanc nactus impudentiam.
Occisus hic homo est. ecquid in mentem est tibi,
Patrem tibi esse? PI. tibi ego, aut tu mihi servos es?
LY. Peior magister te istaec docuit, non ego.
Nimio es tu ad istas res discipulus docilior,
Quam ad illa, quae te docui, ubi operam perdidi.
PI. Istactenus tibi, Lyde, libertas data est.
Orationis satis est. sequere me, ac tace.
LY. Edepol fecisti furtum in aetatem malum,
Quom istaec flagitia me celavisti, et patrem.

ACTVS SECVNDVS. SCENA PRIMA.

CHRYSALVS.

Herilis patria salve: quam ego biennio,
Postquam hinc in Ephesum abii, conspicio lubens.
Saluto te vicine Apollo, qui aedibus
Propinquus nostris accolis, veneroque te,
Ne Nicobulum me sinas, nostrum senem
Prius convenire, quam sodalem viderim
Mnesilochi Pistoclerum, quem ad epistolam
Mnesilochus misit super amica Bacchide.

ACTVS SECVNDVS. SCENA SECVNDA

PISTOCLERVS, CHRYSALVS.

Mirum est, me, ut redeam, te opere tanto quaesere,
Qui abire hine nullo pacto possim, si velim:

Ita me vadatum amore vinctumque attines.
CH. Pro dii immortales, Pistoclerum conspicor.
O Pistoclere, salve. PI. salve, Chrysale.
CH. Compendii verba multa iam faciam tibi.
Venire tu me gaudes, ego credo tibi.
Hospitium et coenam pollicere, ut convenit
Peregre advenienti: ego autem venturum annuo.
Salutem tibi ab sodali solidam nuncio.
Rogabis me ubi sit. PI. vivit. nempe recte valet?
CH. Istuc volebam ego ex te percuntarier.
PI. Qui scire possum? CH. nullus plus. PI. quemnam ad modum?
CH. Quia si illa inventa est, quam ille amat, vivit recte et valet:
Si non inventa est, minus valet, moribundus est.
Anima est amica amanti: si abest, nullus est;
Si adest, res nulla'st: ipsus est nequam et miser.
Sed tu quid factitasti mandatis super?
PI. Egon' ut quod ab illo attigisset nuncius,
Non impetratum id advenienti ei redderem?
Regiones colere mavellem Acherunticas.
CH. Eho, an invenisti Bacchidem? PI. Samiam quidem.
CH. Vide quaeso, ne quis tractet illam indiligens.
Scis tu, ut confringi vas cito Samium solet.
PI. Iamne, ut soles? CH. dic ubi ea nunc est, obsecro?
PI. Hic exeuntem me unde aspexisti modo.
CH. Vt istuc est lepidum: proxumae viciniae
Habitat. et quidnam meminit Mnesilochi? PI. rogas?
Imo unice unum plurimi pendit. CH. papae!
PI. Imo ut eum credis? misera amans desiderat.
CH. Scitum istuc. PI. imo Chrysale, hem non tantulum
Vnquam intermittit tempus, quin eum nominet.
CH. Tanto hercle melior Bacchis. PI. imo. CH. imo hercle abiero
Potius. PI. num invitus rem benegestam audis heri?
CH. Non herus, sed actor mihi cor odio sauciat.

Etiam Epidicum, quam ego Fabulam aeque ac me ipsum amo,
Nullam aeque invitus specto, si agit Pellio.
Sed Bacchis etiam fortis tibi visa est? PI. rogas?
Ni nactus Venerem essem, hanc Iunonem dicerem.
CH. Edepol, Mnesiloche, ut rem hanc natam esse intellego,
Quod ames, paratum est. quod des, invento est opus.
Nam istoc fortasse aurum est opus. PI. Philippeo quidem.
CH. Atque eo fortasse iam opus est. PI. imo etiam prius.
Nam iam huc adveniet Miles. CH. et miles quidem!
PI. Qui de amittenda Bacchide aurum hic exigit.
CH. Veniat quando volt, atque ita ne mihi sit morae.
Domi est: non metuo, nec cuiquam supplico,
Dum quidem hoc valebit pectus perfidia meum.
Abi intro, ego hic curabo. tu intus dicito
Mnesilochum adesse Bacchidi. PI. faciam ut iubes.
CH. Negotium hoc ad me attinet aurarium.
Mille et ducentos Philippos attulimus aureos
Epheso, quos hospes debuit nostro seni.
Inde ego hodie aliquam macchinabor macchinam,
Vnde aurum efficiam amanti herili filio.
Sed foris concrepuit nostra: quinam exit foras?

ACTVS SECVNDVS. SCENA TERTIA.

NICOBVLVS, CHRYSALVS.

Ibo in Piraeeum. visam, ecquae advenerit
In portum ex Epheso navis mercatoria.
Nam meus formidat animus, nostrum tam diu
Ibi desidere, neque redire filium.
CH. Extexam ego illum pulchre iam, si dii volunt.
Haud dormitandum est. est opus chryso Chrysalo.
Adibo hunc, quem quidem ego hodie faciam hic arietem

Phryxi, itaque tondebo auro usque ad vivam cutem.
Servos salutat Nicobulum Chrysalus.
NI. Pro di immortales; Chrysale, ubi mihi est filius?
CH. Quin tu primum salutem reddis quam dedi?
NI. Salve. sed ubinam est Mnesilochus? CH. vivit, valet.
NI. Venitne? CH. venit. NI. evax! aspersisti aquam.
Benene usque valuit? CH. pancratice atque athletice.
NI. Quid hoc? qua caussa eum hinc in Ephesum miseram,
Accepitne aurum ab hospite Archidemide?
CH. Heu cor meum et cerebrum, Nicobule, finditur,
Istius hominis ubi fit quaque mentio.
Tun' hospitem illum nominas hostem tuum?
NI. Quid ita obsecro hercle? CH. quia edepol certe scio,
Vulcanus, Sol, Luna, Dies, dei quatuor,
Scelestiorem nullum illuxere alterum.
NI. Quamne Archidemidem? CH. quam, inquam, Archidemidem.
NI. Quid fecit? CH. quid non fecit? quin tu id me rogas.
Primum dum inficias ire coepit filio:
Negare se debere tibi triobulum.
Continuo antiquom hospitem nostrum sibi
Mnesilochus advocavit, Pelagonem senem:
Eo praesente homini extemplo ostendit symbolum,
Quem tute dederas ad eum, ut ferret, filio.
NI. Quid, ubi ei ostendit symbolum? CH. infit dicere:
Adulterinum, et non eum esse symbolum:
Quotque innocenti ei dixit contumelias!
Adulterare eum aiebat rebus ceteris.
NI. Habetin' aurum? Id mihi primum dici volo.
CH. Postquam quidem Praetor recuperatores dedit,
Damnatus demum, vi coactus reddidit
Ducentos et mille Philippum. NI. tantum debuit.
CH. Porro etiam ausculta pugnam, quam voluit dare.
NI. Etiamne est quid porro? CH. hem accipe: trina haec nunc erit.
NI. Deceptus sum. Autolyco hospiti aurum credidi.

CH. Quin tu audi. NI. imo ingenium avidi haud per-
noram hospitis.
CH. Postquam aurum abstulimus, in navem conscen-
dimus,
Domum cupientes. forte ut assedi in stega,
Dum circumspecto, atque ego lembum conspicor:
Longum est rigorem maleficum exornarier.
NI. Perii hercle. lembus ille mihi laedit latus.
CH. Is erat communis cum hospite et praedonibus.
NI. Adeon' me fuisse fungum, ut qui illi crederem!
Cum mihi ipsum nomen eius Archidemidis
Clamaret, dempturum esse, si quid crederem.
CH. Is lembus nostrae navi insidias dabat.
Occoepi ego observare eos, quam rem gerant.
Interea e portu nostra navis solvitur.
Vbi portu exiimus, homines remigio sequi,
Neque aves, neque venti citius. quoniam sentio
Quae res gereretur, navem extemplo statuimus.
Quoniam vident nos stare, occeperunt ratem
Turbare in portu. NI. edepol mortales malos!
Quid denique agitis? CH. rursum in portum reci-
pimus.
NI. Sapienter factum a vobis. quid illi postea?
CH. Revorsionem ad terram faciunt vesperi.
NI. Aurum hercle auferre voluere, ei rei operam da-
bant.
CH. Non me fefellit, sensi: eo exanimatus fui.
Quoniam videmus auro insidias fieri,
Capimus consilium continuo, postridie
Auferimus inde aurum omne illis praesentibus,
Palam atque aperte, ut illi id factum sciscerent.
NI. Scite hercle. cedo, quid illi? CH. tristes illico,
Quom extemplo a portu ire nos cum auro vident.
Subducunt lembum capitibus quassantibus.
Nos apud Theotimum omne aurum deposuimus,
Qui illic sacerdos est Dianae Ephesiae.
NI. Qui istic Theotimus est? CH. Megalobuli filius,

Qui nunc in Epheso est, Ephesiis carissumus.
NI. Nae ille, hercle, mihi sit multo tanto carior,
Si me illoc auro tanto circumduxerit.
CH. Quin in ipsa aede Dianae conditum est.
Ibidem publicitus servant. NI. occidistis me.
Nimio hic privatim servaretur rectius.
Sed vos nihilne attulistis inde auri domum?
CH. Imo etiam. verum, quantum attulerit, nescio.
NI. Quid, nescis? CH. quia Mnesilochus noctu clanculum
Devenit ad Theotimum: nec mihi credere,
Nec quoiquam in navi voluit. eo ego nescio
Quantulum attulerit; verum haud permultum attulit.
NI. Etiam dimidium censes? CH. non edepol scio.
Verum haud opinor. NI. fertne partem tertiam?
CH. Non hercle opinor. verum verum nescio.
Profecto de auro nihil scio, nisi nescio.
Nunc tibimet illuc navi capiundum est iter,
Vt illud reportes aurum ab Theotimo domum.
Atque heus tu. NI. quid vis? CH. anulum gnati tui
Facito ut memineris ferre. NI. quid opu'st anulo?
CH. Quia id signum est cum Theotimo, qui eum illi afferet,
Ei aurum ut reddat. NI. meminero, et recte mones.
Sed divesne est istic Theotimus? CH. etiam rogas?
Qui auro habeat soccis subpactum solum.
NI. Cur ita fastidit? CH. tantas divitias habet:
Nescit quid faciat auro. NI. mihi dederit velim.
Sed qui praesente id aurum Theotimo datum est?
CH. Populo praesente: nullu'st Ephesi, quin sciat.
NI. Istuc sapienter saltem fecit filius,
Cum diviti homini id aurum servandum dedit:
Ab eo licebit quamvis subito sumere.
CH. Imo hem tantisper nunquam te morabitur,
Quin habeas illud quo die illuc veneris.
NI. Censebam me effugisse a vita marituma,
Ne navigarem tandem hoc aetatis senex,
Id mihi haud utrum velim licere intellego;

Ita bellus hospes fecit Archidemides.
Vbi nunc est ergo meus Mnesilochus filius?
CH. Deos atque amicos iit salutatum ad forum.
NI. At ego hinc ad illum, ut conveniam quantum potest.
CH. Ille est oneratus recte, et plus iusto vehit.
Exorsa haec tela non male omnino mihi est,
Vt amantem herilem copem facerem filium:
Ita feci, ut auri quantum vellet sumeret.
Quantum autem libeat reddere, ut reddat patri.
Senex in Ephesum ibit aurum arcessere:
Hic nostra agetur aetas in malacum modum:
Siquidem hic relinquet, nec secum abducet senex
Me et Mnesilochum. quas ego hic turbas dabo!
Sed quid futurum est, cum hoc senex resciverit?
Cum se excucurrisse illuc frustra sciverit,
Nosque aurum abusos? quid mihi fiet postea?
Credo hercle adveniens nomen mutabit mihi,
Facietque extemplo Crucisalum me ex Chrysalo.
Aufugero hercle, si magis usus venerit.
Si ero reprehensus, macto ego illum infortunio:
Si illi sunt virgae ruri, at mihi tergum domi est.
Nunc ibo, herili filio hanc fabricam dabo,
Super auro, amicaque eius inventa Bacchide.

ACTVS TERTIVS SCENA PRIMA

LYDVS.

Pandite atque aperite propere ianuam hanc Orci obsecro:
Nam equidem haud aliter esse duco. quippe quo nemo advenit,
Nisi quem spes reliquere omnes, esse ut frugi possiet.
Bacchides, non Bacchides, sed Bacchae sunt acerrumae.

Apage istas a me sorores, quae hominum sorbent sanguinem.
Omnis ad perniciem instructa domus opime atque opipare.
Quae ut aspexi, me continuo contuli protinam in pedes.
Egone ut haec conclusa gestem clanculum? ut celem patrem,
Pistoclere, tua flagitia, aut damna, aut desidiabula?
Quibus patrem, et me, teque, amicosque omnes affectas tuos
Ad probrum, damnum, flagitium appellere una et perdere.
Neque mei, neque tui intus puditum est factis quae facis:
Quibus tuum patrem, meque una, amicos, affines tuos,
Tua infamia fecisti gerulifigulos flagitii.
Nunc priusquam malum istoc addis, certum est iam dicam patri.
De me hanc culpam demolibor iam, et seni faciam palam,
Vt eum ex lutulento coeno propere hinc eliciat foras.

ACTVS TERTIVS. SCENA SECVNDA.

MNESILOCHVS.

Multis modis meditatus egomet mecum sum, et ita esse arbitror:
Homini amico, qui est amicus, ita uti nomen possidet,
Nisi deos, ei nihil praestare. id opera expertus sum esse ita.
Nam ut in Ephesum hinc abii, (hoc factum est ferme abhinc biennium)
Ex Epheso huc ad Pistoclerum meum sodalem literas
Misi, amicam ut mihi inveniret Bacchidem. illum intellego

Invenisse, ut servos meus mihi nunciavit Chrysalus.
Condigne is quam technam de auro advorsum meum fecit patrem,
Vt mihi amanti copia esset! sed aequom id ei reddere.
Nam pol quidem, meo animo, ingrato homine nihil impensiu'st,
Malefactorem amitti satius, quam relinqui beneficum.
Nimio praestat impendiosum te, quam ingratum dicier.
Illum laudabunt boni; hoc etiam ipsi culpabunt mali.
Qua me caussa magis cum cura esse ea quam obvigilato est opus.
Nunc, Mnesilochus, specimen specitur, nunc certamen cernitur.
Sisne nec ne, ut esse oportet; malus bonus, cuiusmodi;
Iustus, iniustus; malignus, largus; commodus, incommodus.
Cave sis te superare servom siris faciundo bene.
Vtut eris, moneo, haud celabis. sed eccos video incedere,
Patrem sodalis, et magistrum. hinc auscultabo quam rem agant.

ACTVS TERTIVS. SCENA TERTIA.

LYDVS, PHILOXENVS, MNESILOCHVS.

Nunc experiar, sitne acetum tibi cor acre in pectore.
Sequere. PH. quo sequar? quo ducis nunc me? LY. ad illam, quae tuum
Perdidit, pessundedit tibi filium uni unicum.
PH. Eia, Lyde; Leniter qui saeviunt, sapiunt magis.
Minus mirandum est, illaec aetas si quid illorum facit,
Quam si non faciat. feci ego istaec itidem in adolescentia.
LY. Hei mihi, hei mihi! istaec illum perdidit assentatio.

Nam absque te esset, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum:
Nunc propter te tuamque pravos factus est fiduciam
Pistoclerus. MN. dii immortales, meum sodalem hic nominat.
Quid hoc negotii est, Pistoclerum Lydus quod herum tam ciet?
PH. Paulisper, Lyde, est libido homini suo animo obsequi:
Iam aderit tempus, cum sese etiam ipse oderit: morem geras:
Dum caveatur, praeter aequom ne quid delinquat; sine.
LY. Non sino, neque equidem illum me vivo corrumpi sinam.
Sed tu, qui tam pro corrupto dicis caussam filio,
Eademne erat haec disciplina tibi, cum tu adolescens eras?
Nego tibi hoc annis viginti fuisse primis copiae,
Digitum longe a paedagogo pedem ut efferres aedibus.
Ante solem exorientem nisi in palaestram veneras,
Gymnasii praefecto haud mediocris poenas penderes.
Id quoi obtigerat, hoc etiam ad malum arcessebatur malum.
Et discipulus et magister perhibebantur improbi.
Ibi cursu, luctando, hasta, disco, pugillatu, pila,
Saliendo sese exercebant magis, quam scorto, aut saviis:
Ibi suam aetatem extendebant, non in latebrosis locis.
Inde de hippodromo et palaestra ubi revenisses domum,
Cincticulo praecinctus in sella apud magistrum assideres:
Cum librum legeres, si unam peccavisses syllabam,
Fieret corium tam maculosum, quam est nutricis pallium.
MN. Propter me haec nunc meo sodali dici discrucior miser.

Innocens suspicionem hanc sustinet caussa mea.
PH. Alii, Lyde, nunc sunt mores. LY. id equidem ego certo scio.
Nam olim populi prius honorem capiebat suffragio,
Quam magistro desinebat esse dicto obediens.
At nunc priusquam septuennis est, si attingas eum manu,
Extemplo puer paedagogo tabula dirumpit caput.
Cum patrem adeas postulatum, puero sic dicit pater:
Noster esto, dum te poteris defensare iniuria.
Provocatur praedagogus: eho senex minimi pretii,
Ne adtingas puerum istac caussa, quando fecit strenue.
It magister quasi lucerna uncto expretus linteo.
Itur illinc iure dicto. hoccine hic pacto potest
Inhibere imperium magister, si ipsus primus vapulet?
MN. Acris postulatio haec est, cum huius dicta intellego.
Mira sunt, ni Pistoclerus Lydum pugnis contudit.
PH. Sed quis hic est, quem astantem video ante ostium? LY. o Philoxene.
MN. Deos propitios me videre, quam illum mavellem mihi.
PH. Quis illic est? LY. Mnesilochus, gnati tui sodalis Pistocleri:
Haud consimili ingenio atque ille est, qui in lupanari accubat.
Fortunatum Nicobulum, qui illum produxit sibi.
PH. Salvos sis, Mnesiloche: salvom te advenire gaudeo.
MN. Dii te ament Philoxene. LY. hic enim rite productu'est patri,
In mare it, rem familiarem curat, custodit domum:
Obsequens obediensque est mori atque imperiis patris,
Hic sodalis Pistoclero iam puer puero fuit.
Triduum non interest aetatis uter maior siet:
Verum ingenium plus triginta annis maius est, quam alteri.

PH. Cave malum, et compesce in illum dicere iniuste. LY. tace:
Stultus es, qui illi male aegre patere dici, qui facit.
Nam illum meum malum promptare malim, quam peculium.
PH. Qui dum? LY. quia, malum si promptet, in dies faciat minus.
MN. Quid sodalem meum castigas, Lyde, discipulum tuum?
LY. Periit tibi sodalis. MN. ne di sirint. LY. sic est, ut loquor.
Quin ego cum peribat vidi, non ex audito arguo.
MN. Quid factum est? LY. meretricem indigne deperit. MN. non tu taces?
LY. At quae acerrume atque aestuose absorbet, ubi quemque attigit.
MN. Vbi ea mulier habitat? LY. hic. MN. unde eam esse aiunt? LY. ex Samo.
MN. Quae vocatur? LY. Bacchis. MN. erras, Lyde: ego omnem rem scio
Quemadmodum est. tu Pistoclerum falso atque insontem arguis.
Nam ille amico et benevolenti suo sodali sedulo
Rem mandatam exsequitur. ipsus nec amat: nec tu creduas.
LY. Itane oportet rem mandatam gerere amici sedulo,
Vt ipsus in gremio osculantem mulierem teneat sedens?
Nullon pacto res mandata potest agi, nisi identidem
Manus ferat ad papillas, labra a labris nusquam auferat?
Nam alia memorare, quae illum facere vidi, dispudet:
Cum manum sub vestimenta ad corpus detulit Bacchidi,
Me praesente, neque pudere quicquam. quid verbis opus est?
Mihi discipulus, tibi sodalis periit, huic filius.

Nam ego illum periisse duco, cui quidem periit pudor.
Quid opu'st verbis? si opperiri vellem paulisper modo,
Vt opinor, illius inspectandi mihi esset maior copia:
Plus vidissem quam deceret, quam me atque illo aequom foret.
MN. Perdidisti me sodalis. egone illam mulierem
Capitis non perdam? perire me malis malim modis.
Satin ut quem tu habeas fidelem tibi, aut quoi credas, nescias?
LY. Viden', ut aegre patitur gnatum esse corruptum tuum,
Suum sodalem! ut ipsus sese cruciat aegritudine!
PH. Mnesiloche, hoc tecum oro, ut illius animum atque ingenium regas,
Serva tibi sodalem, et mihi filium. MN. factum volo.
PH. In te ergo hoc onus omne impono. Lyde, sequere hac me. LY. sequor.
Melius esset, me quoque una si cum illo relinqueres.
PH. Affatim est, Mnesiloche: cura, et concastiga hominem probe,
Qui dedecorat te, me, amicos atque alios flagitiis suis.

ACTVS TERTIVS. SCENA QVARTA.

MNESILOCHVS.

Immitiorem nunc utrum credam magis
Sodalemne esse, an Bacchidem, incertum admodum est.
Illum exoptavit potius? habeat. optume est:
Nae illa illud hercle cum malo fecit suo, meo.
Nam mihi divini nunquam quisquam creduat,
Ni ego illam exemplis plurimis planeque amo.
Ego faxo haud dicet nactam, quem derideat.
Nam iam domum ibo, atque aliquid surripiam patri.

Id isti dabo. ego istanc multis ulciscar modis:
Adeo ego illam cogam usque, ut mendicet meus pater.
Sed satin' ego animum mente sincera gero?
Qui ad hunc modum haec hic, quae futura, fabulor?
Amo hercle, opinor, utpote quod pro certo sciam.
Verum quam illa unquam de mea pecunia
Ramenta fiat plumea propensior,
Mendicum malim mendicando vincere.
Nunquam edepol viva me irridebit. nam mihi
Decretum est renumerare iam omne aurum patri.
Igitur mihi inani atque inopi subblandibitur:
Tum, cum mea illud nihilo pluris referet,
Quam si ad sepulcrum mortuo dicat iocum.
Sed antequam illa unquam meis opulentiis
Ramenta fiat gravior, aut propensior,
Mori me malim excruciatum inopia.
Profecto stabile est me patri aurum reddere.
Eadem exorabo, Chrysalo caussa mea
Pater ne noceat: neu quid ei succenseat
Mea caussa de auro, quod eum ludificatus est.
Nam illi aequom est me consulere, qui caussa mea
Mendacium dixit. vos me sequimini.

ACTVS TERTIVS. SCENA QVINTA.

PISTOCLERVS.

Rebus aliis antevortar, Bacchis, quae mandas mihi:
Mnesilochum ut requiram, atque ut eum mecum ad te adducam simul.
Nam illud animus meus miratur, si a me tetigit nuncius,
Quid remoratur. ibo, et visam huc ad eum, si forte est domi.

ACTVS TERTIVS. SCENA SEXTA.

MNESILOCHVS, PISTOCLERVS.

Reddidi patri omne aurum. nunc ego illam me velim
Convenire, postquam inanis sum, contemptricem meam.
Sed veniam mihi quam gravate pater dedit de Chrysalo!
Verum postremo impetravi, ut ne quid ei succenseat.
PI. Estne hic meus sodalis? MN. estne hic hostis, quem aspicio, meus?
PI. Certe is est. MN. is est, adibo contra, et tollam gradum.
PI. Salvos sis, Mnesiloche. MN. salve. PI. salvos cum peregre advenis,
Coena detur. MN. non placet mihi coena, quae bilem movet.
PI. Num quae advenienti aegritudo obiecta est? MN. atque acerruma.
PI. Vnde? MN. ab homine, quem mihi amicum esse arbitratus sum antidhac.
PI. Multi more isto atque exemplo vivunt, quos cum censeas
Esse amicos, reperiuntur falsi falsimoniis,
Lingua factiosi, inertes opera, sublesta fide.
Nullus est, quoi non invideant rem secundam obtingere.
Sibi ne invideatur, ipsi ignavi recte cavent.
MN. Edepol nae tu illorum mores perquam meditate tenes.
Sed etiam unum hoc ex ingenio malo malum inveniunt suo:
Nulli amici sunt, inimicos ipsi in sese omnes habent.
Atque ii se cum frustrantur, frustrari alios stolidi existumant.

Sicut est hic, quem esse amicum ratus sum, atque ipsus sum mihi.
Ille, quod in se fuit, accuratum habuit, quod posset mali
Facere, et in me inconciliari copias omnes meas.
PI. Improbum istunc esse oportet hominem. MN. ego ita esse arbitror.
PI. Obsecro hercle loquere, quis is est? MN. benevolens vivit tibi.
Nam ni ita esset, tecum orarem, ut ei, quod posses mali
Facere, faceres. PI. dic modo hominem, qui sit: si non fecero
Ei male aliquo pacto, me esse dicito ignavissimum.
MN. Nequam homo est, verum hercle amicus est tibi. PI. tanto magis
Dic, quis est? nequam hominis ego parvi pendo gratiam.
MN. Video non potesse, quin tibi eius nomen eloquar:
Pistoclere, perdidisti me sodalem funditus.
PI. Quid istuc est? MN. quid est? misine ego ad te ex Epheso epistolam
Super amica, ut mihi invenires? PI. fateor factum et repperi.
MN. Qui, tibi non erat meretricum aliarum Athenis copia,
Quibuscum haberes rem, nisi cum illa, quam ego mandassem tibi?
Occiperes tute amare et me ires consultum male?
PI. Sanun' es? MN. rem repperi omnem ex tuo magistro, ne nega.
Perdidisti me. PI. etiamne ultro tuis me prolectas probris?
MN. Quid, amas Bacchidem? PI. duas ergo hic intus eccas Bacchides.
MN. Quid duae? PI. atque ambas sorores. MN. loqueris nunc nugas sciens.
PI. Postremo, si pergis parum mihi fidem arbitrarier.

Tollam ego ted in collum, atque intro hinc auferam.
MN. imo ibo: mane.
PI. Non maneo, neque tu me habebis falso suspectum.
MN. sequor.

ACTVS QVARTVS. SCENA PRIMA.

PARASITVS, PVER.

Parasitus ego sum hominis nequam atque improbi
Militis, qui amicam secum avexit ex Samo.
Nunc me ire iussit ad eam, et percunctarier,
Vtrum aurum reddat, anne eat secum simul.
Tu dudum, Puer, cum illa usque isti simul,
Quae harum sunt aedes, pulta: adi actutum ad fores.
Recede hinc directe. ut pulsat propudium!
Comesse panem tris pedes latum potes,
Fores pultare nescis! ecquis his in aedibus est?
Heus ecquis hic est? ecquis hoc aperit ostium?
Ecquis exit?

ACTVS QVARTVS. SCENA SECVNDA.

PISTOCLERVS, PARASITVS.

Quid istuc? quae istaec est pulsatio?
Quae te mala crux agitat? ad istunc qui modum
Alieno vires tuas extentes ostio?
Fores paene effregisti. quid nunc vis tibi?
PA. Adolescens, salve. PI. salve. sed quem quaeritas?
PA. Bacchidem. PI. utram ergo? PA. nihil scio, nisi Bacchidem.
Paucis me misit miles ad eam Cleomachus,
Vel ut ducentos Philippos reddat aureos,
Vel ut hinc in Elatiam hodie eat secum simul.
PI. Non it, negato esse ituram. abi, et renuncia.

Alium illa amat, non illum. duc te ab aedibus.
PA. Nimis iracunde. PI. at scin' quam iracundus siem?
Nae tibi hercle haud longe est os ab infortunio,
Ita dentifrangibula haec meis manibus gestiunt.
PA. Cum ego huius verba interpretor, mihi cautio est,
Ne nucifrangibula excussit ex malis meis.
Tuo ego istaec igitur dicam illi periculo.
PI. Quid ais tu? PA. ego istuc illi dicam. PI. dic mihi,
Quis tu es? PA. illius sum integumentum corporis.
PI. Nequam esse oportet, quoi tu integumentum improbus es.
PA. Suflatus ille huc veniet. PI. diruptum velim.
PA. Num quid vis? PI. abeas celeriter. facto est opus.
PA. Vale dentifrangibule. PI. et tu, integumentum, vale.
In eum nunc haec revenit res locum, ut quid consilii
Dem meo sodali super amica, nesciam,
Qui iratus renumeravit omne aurum patri,
Neque nummus ullu'st, qui reddatur militi.
Sed huc concedam. nam concrepuerunt fores:
Mnesilochus secum moestus progreditur foras.

ACTVS QVARTVS. SCENA TERTIA.

MNESILOCHVS, PISTOCLERVS.

Petulans proterva, iracundo animo, indomito, incogitato,
Sine modo et modestia sum, sine bono iure atque honore,
Incredibilis, imposque animi, inamabilis, illepidus vivo,
Malevolente ingenio natus. postremo id mihi est, quod nolo
Ego esse aliis. credibile hoc est? nequior nemo est, neque indignior,

Quoi dii benefaciant, neque quem quisquam homo aut amet, aut adeat.
Inimicos quam amicos aequius est me habere: malos quam bonos
Par magis me iuvare. omnibus probris, quae improbis viris
Digna sunt, dignior nullus est homo: qui patri reddidi
Omne aurum amans, quod fuit prae manu. sumne ego homo miser!
Perdidi me, atque operam Chrysali.
PI. Consolandus hic mihi est. ibo ad eum. Mnesiloche quid fit? MN. perii!
PI. Dii melius faciant. MN. perii! PI. non taces insipiens? MN. taceam?
PI. Sanus satis non es. MN. perii! multa mala mihi in pectore
Nunc acria atque acerba eveniunt. criminin' me habuisse fidem?
Immerito tibi iratus fui. PI. eia bonum habe animum.
MN. Vnde habeam? mortuus pluris pretii'st, quam ego sum. PI. militis
Parasitus modo venerat aurum petere: hinc eum ego meis
Dictis malis, his foribus atque hac repuli, reieci hominem.
MN. Quid mihi id prodest? quid faciam? nihil habeo, miser. ille quidem
Hanc abducet, scio. PI. si mihi sit, non pollicear. MN. scio, dares.
Novi, sed nisi ames, non habeam tibi fidem tantam.
Nunc agitas sat tute tuarum rerum: egone ut opem mihi
Ferre putem posse inopem te? PI. tace modo: deus respiciet nos aliquis.
MN. Nugae. PI. mane. MN. quid est? PI. tuam copiam eccam Chrysalum video.

ACTVS QVARTVS. SCENA QVARTA.

CHRYSALVS, MNESILOCHVS, PISTOCLERVS.

Hunc hominem decet auro expendi: huic decet statuam statui ex auro.
Nam duplex hodie facinus feci, duplicibus spoliis sum affectus.
Herum maiorem meum ut ego hodie lusi lepide! ut ludificatus est!
Callidum senem callidis dolis compuli, et perpuli, mihi omnia ut crederet.
Nunc amanti hero filio senis, quicum ego bibo, quicum edo et amo,
Regias copias aureasque obtuli, ut domo sumeret, neu foris quaereret.
Non mihi placent Parmenones, Syri, qui duas aut tres minas
Auferunt heris. nequius nihil est, quam egens consilii servos, nisi habet
Multipotens pectus; ubicunque usus siet, pectore expromat suo.
Nullus frugi esse potest homo, nisi qui et bene et male facere tenet.
Improbis cum improbus sit, harpaget: furibus furetur quod queat:
Versipellem frugi convenit esse hominem, pectus quoi sapit.
Bonus sit bonis, malus sit malis. utcunque res sit, ita animum habeat.
Sed lubet scire, quantum aurum herus sibi demsit: et quid suo reddidit patri.
Si frugi est Herculem fecit ex patre: decumam partem ei
Dedit, sibi novem abstulit. sed quem quaero, optume ecce obviam

Mihi est. num qui nummi exciderunt, here, tibi, quod sic terram
Obiuere? quid vos moestos tam tristesque esse conspicor?
Non placet, nec est temere etiam. quin mihi respondetis?
MN. Chrysale, occidi. CH. fortassis tu auri demsisti parum.
MN. Qui, malùm, parum? imo vero nimio minus multo parum.
CH. Quid igitur, stulte? quoniam occasio ad eam rem fuit
Mea virtute parta, ut quantum velles, tantum sumeres.
Sic hoc digitulis duobus sumebas primoribus?
An nesciebas, quam eiusmodi homini raro tempus se daret?
MN. Erras. CH. at quidem tute errasti, cum parum immersti ampliter.
MN. Pol tu quam nunc me accuses magis, si magis rem noveris.
Occidi! CH. animus iam istoc dicto plus praesagitur mali.
MN. Perii! CH. quid ita? MN. quia patri omne cum ramento reddidi.
CH. Reddidisti? MN. reddidi. CH. omnene? MN. oppido. CH. occisi sumus!
Qui in mentem venit tibi istuc facinus facere tam malum?
MN. Bacchidem atque hunc suspicabar propter crimen, Chrysale,
Me male consuluisse. ob eam rem omne aurum iratus reddidi
Meo patri. CH. quid, ubi reddebas aurum, dixisti patri?
MN. Id aurum accepisse extemplo ab hospite Archidemide. CH. hem!
Istoc dicto dedisti hodie in cruciatum Chrysalum:

Nam ubi me aspiciet, ad carnificem rapiet continuo senex.
MN. Ego patrem exoravi. CH. nempe ergo hoc ut faceret, quod loquor?
MN. Imo tibi ne noceat, neu quid ob eam rem succenseat,
Atque aegre impetravi. nunc hoc tibi curandum est, Chrysale.
CH. Quid vis curem? MN. ut ad senem etiam alteram facias viam:
Compara, fabricare, finge quod lubet, conglutina;
Vt senem hodie doctum docte fallas, aurumque auferas.
CH. Vix videtur fieri posse. MN. perge, ac facile haec feceris.
CH. Quam, malum, facile? quem mendacii prehendit manifesto modo:
Quem si orem, ut mihi nihil credat, id non ausit credere.
MN. Imo si audias, quae dicta dixit me advorsum tibi.
CH. Quid dixit? MN. si tu illum Solem sibi Solem esse dixeris,
Se illum Lunam credere esse, et noctem qui nunc est dies.
CH. Emungam hercle hominem probe hodie: ne id nequicquam dixerit.
MN. Nunc quid nos vis facere? CH. enim nihil, nisi ut ametis, impero.
Ceterum quantum lubet me poscitote aurum, ego dabo.
Quid mihi refert Chrysalo esse nomen, nisi factis probo?
Sed nunc quantulum usu'st auri tibi Mnesiloche? dic mihi.
MN. Militi nummis ducentis iam usus est pro Bacchide.
CH. Ego dabo. MN. tum nobis opus est sumptu. CH. ah placide volo
Vnumquidque agamus. hoc ubi egero, tum istuc agam.

De ducentis nummis primum intendebam balistam in senem:
Ea balista si pervortam turrim et propugnacula,
Recta porta invadam extemplo in oppidum antiquom et vetus:
Si id capso, geritote amicis vostris aurum corbibus,
Sed quoi animus sperat. PI. apud te est animus noster, Chrysale.
CH. Nunc tu abi intro, Pistoclere, ad Bacchidem, atque effer cito.
PI. Quid? CH. stilum, ceram, tabellas, et linum. PI. iam faxo hic erunt.
MN. Quid nunc es facturus? id mihi dice, coctum est prandium.
CH. Vos duo eritis, atque amica tua erit tecum tertia.
MN. Sicut dicis. CH. Pistoclero nulla amica est. MN. imo adest.
Alteram ille amat sororem, ego alteram, ambas Bacchides.
CH. Quid tu loqueris? MN. hoc ut futuri sumus. CH. ubi est biclinium
Vobis stratum? MN. quid id exquiris? CH. res ita est: dici volo.
Nescis quid ego acturus sim, neque facinus quantum exordiar.
MN. Cedo manum, ac subsequere propius me ad fores, intro inspice.
CH. Evax nimis bellus, atque ut esse maxume optabam, locus.
PI. Quae imperasti, imperatum bene bonis factum illico est.
CH. Quid parasti? PI. quae parari tu iussisti omnia.
CH. Cape stilum propere et tabellas tu has tibi. MN. quid postea?
CH. Quod iubebo, scribito istic. nam propterea te volo
Scribere, ut pater cognoscat literas, quando legat.

Scribe. MN. quid scribam? CH. salutem tuo patri verbis tuis.

PI. Quid si potius morbum et mortem scribat? id erit rectius.

MN. Ne interturba. iam imperatum in cera inest. CH. dic quemadmodum?

MN. Mnesilochus salutem dicit suo patri. CH. adscribe hoc cito,

Chrysalus mihi usque quaque loquitur nec recte, pater,
Quia tibi aurum reddidi, et quia non te defraudaverim.

PI. Mane, dum scribit. CH. celerem oportet esse amatoris manum.

PI. Atque idem hercle est ad perdundum magis, quam ad scribendum citus.

MN. Loquere: hoc scriptum est. CH. nunc, pater mi, proin' tu ab eo ut caveas tibi,
Sycophantias componit, aurum ut abs te auferat:
Et profecto se ablaturum dixit. plane adscribito.

MN. Dic modo. CH. atque id pollicetur se daturum aurum mihi,
Quod dem scortis, quodque in lustris comedim, et congraecem, pater.
Sed, pater, vide ne tibi hodie verba det: quaeso cave.

MN. Loquere porro. CH. adscribe dum. MN. etiam loquere, quid scribam, modo.

CH. Sed, pater, quod promisisti mihi, te quaeso ut memineris,
Ne illum verberes, verum apud te vinctum asservato domi.
Cedo tu ceram ac linum actutum. age obliga, obsigna cito.

MN. Obsecro, quid istis ad istunc usu'st conscriptis modum?
Vt tibi ne quid credat, atque ut vinctum te asservet domi?

CH. Quia mihi ita lubet. potin' ut cures te, atque ne parcas mihi?
Mea fiducia opus conduxi, et meo periculo rem gero.

MN. Aequom dicis, CH. cedo tabellas. MN. accipe. CH. animum advortite
Mnesiloche et tu Pistoclere, iam facite in biclinio
Cum amica sua uterque accubitum eatis. ita negotium est,
Atque ibidem, ubi nunc sunt lecti strati, potetis cito.
PI. Nunquid aliud? CH. hoc, atque etiam ubi erit accubitum semel,
Ne quoquam exsurgatis, donec a me erit signum datum.
PI. O imperatorem probum! CH. iam bis bibisse oportuit.
MN. Fugiamus. CH. vos vostrum curate officium, ego efficiam meum.

ACTVS QVARTVS. SCENA QVINTA.

CHRYSALVS.

Insanum magnum molior negotium,
Metuoque ut hodie possiem emolirier.
Sed nunc truculento mihi atque saevo usus sene est.
Nam non conducit huic sycophantiae
Senem tranquillum esse, ubi me aspexerit.
Vorsabo ego illum hodie, si vivo, probe.
Tam frictum ego illum reddam, quam frictum est cicer:
Adambulabo ad ostium, ut quando exeat,
Extemplo advenienti ei tabellas dem in manum.

ACTVS QVARTVS. SCENA SEXTA.

NICOBVLVS, CHRYSALVS.

Nimio illaec res est magnae dividiae mihi,

Subterfugisse sic mihi hodie Chrysalum.
CH. Salvos sum, iratus est senex. nunc est mihi
Adeundi ad hominem tempus. NI. quis loquitur prope?
Atque hic quidem opinor Chrysalu'st. CH. accessero.
NI. Bone serve salve. quid fit? quam mox navigo
In Ephesum, ut aurum repetam ab Theotimo domum?
Taces? per omnes deos adiuro, ut ni meum
Gnatum tam amem, atque ei facta cupiam quae is velit,
Vt tua iam virgis latera lacerentur probe,
Ferratusque in pistrino aetatem conteras.
Omnia rescivi scelera ex Mnesilocho tua.
CH. Men' criminatus est? optume est: ego sum malus
Ego sum sacer, scelestus: specta rem modo.
Ego verbum faciam. NI. etiam carnufex
Minitare? CH. nosces tu illum actutum qualis sit.
Nunc hasce tabellas ferre me iussit tibi.
Orabat, ut, quod istic esset scriptum, ut fieret.
NI. Cedo. CH. nosce signum. NI. novi. ubi ipse est?
CH. nescio.
Nihil iam me oportet scire: oblitus sum omnia.
Scio me esse servom, nescio etiam id quod scio.
Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit:
Pendebit hodie pulchre, ita intendi tenus.
NI. Mane dum parumper: iam ad te exeo, Chrysale.
CH. Vt verba mihi dat! ut nescio quam rem gerat!
Servos arcessit intus, qui me vinciant.
Bene navis agitatur, pulchre haec confertur ratis.
Sed conticiscam: nam audio aperiri fores.

ACTVS QVARTVS. SCENA SEPTIMA.

NICOBVLVS, CHRYSALVS.

Constringe tu illi, Artamo, actutum manus.
CH. Quid feci? NI. impinge pugnum, si muttiverit.
Quid hae loquuntur literae? CH. quid me rogas?

Vt ab illo accepi, ad te obsignatas attuli.
NI. Eho tu, loquitatusne es gnato meo male
Per sermonem, quia mihi nil aurum reddidit?
Et te dixisti id aurum ablaturum tamen
Per sycophantias? CH. egone istuc dixi? NI. ita.
CH. Quis homo est, qui dicat me dixisse istuc? NI. tace.
Nullus homo dicit: hae tabellae te arguunt,
Quas tu attulisti: hem hae te vinciri iubent. CH. aha!
Bellerophontem iam tuus me fecit filius.
Egomet tabellas detuli, ut vincirer? sine!
NI. Propterea hoc facio, ut suadeas gnato meo,
Vt pergraecetur tecum, tervenifice.
CH. O stulte, stulte nescis nunc vaenire te:
Atque in eo ipso astas lapide, ubi praeco praedicat.
NI. Responde: quis me vendit? CH. quem di diligunt,
Adolescens moritur, dum valet, sentit, sapit.
Hunc si ullus deus amaret, plus annis decem,
Plus iam viginti mortuum esse oportuit:
Terrae odium ambulat. iam nihil sapit,
Nec sentit. tanti est, quanti est fungus putidus.
NI. Tun' terrae me odium esse autumas? abducite hunc
Intro, atque adstringite ad columnam fortiter.
Nunquam auferes hinc aurum. CH. atqui iam dabis.
NI. Dabo? CH. atque orabis me quidem ultro, ut auferam;
Cum illum resciscet criminatorem meum
Quanto in periculo, et quanta in pernicie siet:
Tum libertatem Chrysalo largibere:
Ego adeo nunquam accipiam. NI. dic, scelerum caput
Dic, quo in periculo est meus Mnesilochus filius?
CH. Sequere hac me, faxo iam scies. NI. quo gentium?
CH. Tres unos passus. NI. vel decem. CH. agedum, tu Artamo,
Forem hanc pauxillum aperi, placide, ne crepa:
Sat est. accede huc tu. viden' convivium?
NI. Video exadvorsum Pistoclerum et Bacchidem.

CH. Qui sunt in lecto illo altero? NI. interii miser!
CH. Novistine hominem? NI. novi. CH. dic sodes mihi,
Bellan' videtur specie mulier? NI. admodum.
CH. Quid illam, meretricemne esse censes? NI. quippini?
CH. Frustra es. NI. quis igitur obsecro est? CH. inveneris.
Ex me quidem hodie nunquam fies certior.

ACTVS QVARTVS. SCENA OCTAVA.

CLEOMACHVS, NICOBVLVS, CHRYSALVS.

Meamne hic Mnesilochus, Nicobuli filius,
Per vim ut retineat mulierem? quae haec factio est?
NI. Quis ille est? CH. per tempus hic venit miles mihi.
CL. Non me arbitratur militem, sed mulierem,
Qui me meosque non queam defendere.
Nam neque Bellona mihi unquam, neque Mars creduat.
Ni illum exanimalem faxo, si convenero,
Nive exheredem fecero vitae suae.
NI. Chrysale, quis ille est, qui minitatur filio?
CH. Vir hic est illius mulieris, quacum accubat.
NI. Quid, vir? CH. vir, inquam. NI. nupta est illan' obsecro?
CH. Scies haud multo post. NI. oppido interii miser!
CH. Quid? nunc scelestus tibi videtur Chrysalus?
Age nunc, vincito me, auscultato filio.
Dixin' tibi ego illum inventurum te qualis sit?
NI. Quid nunc ego faciam? CH. iube sis me exsolvi cito:
Nam nisi ego exsolvor, iam manifesto hominem opprimet.
CL. Nihil est lucri, quod me hodie facere mavelim,
Quam illum cubantem cum illa opprimere, ambo ut necem.

CH. Andin' quae loquitur? quin tu me exsolvi iubes?
NI. Exsolvite istum. perii, pertimui miser.
CL. Tum illam, quae corpus publicat volgo suum,
Faxo, se haud dicat mactam, quem derideat.
CH. Pacisci cum illo paullala pecunia
Potes. NI. Paciscere ergo obsecro, quid tibi lubet;
Dum ne manifesto hominem opprimat, neve enicet.
CL. Nunc nisi ducenti Philippi reddantur mihi,
Iam illorum ego animam amborum exsorbebo oppido.
NI. Hem illoc paciscere, si potes. perge obsecro.
Paciscere quidvis. CH. ibo et faciam sedulo.
Quid clamas? CL. ubi herus tuus est? CH. nusquam, nescio.
Vis tibi ducentos nummos iam promittier,
Vt ne clamorem hic facias, neu convicium?
CL. Nihil est, quod malim. CH. atque ut tibi mala multa ingeram?
CL. Tuo arbitratu. CH. ut subblanditur carnufex.
Pater hic Mnesilochi est: sequere. is promittet tibi.
Tu aurum rogato; ceterum verbum sat est.
NI. Quid fit? CH. ducentis Philippis rem pegigi. NI. vah, salus
Mea, servavisti me, quam mox dico? dabo.
CH. Roga hunc tu, tu promitte huic. NI. promitto: roga.
CL. Ducentos nummos aureos Philippos probos
Dabin? dabuntur, inque: responde. NI. dabo.
CH. Quid nunc, impure, nunquid debetur tibi?
Quid illi molestus? quid illum morte territas?
Et ego te et ille mactamus infortunio.
Si tibi est machaera, et nobis veruina est domi:
Qua quidem te faciam, si tu me irritaveris,
Confossiorem soricina nenia.
Iamdudum hercle equidem sentio, suspicio
Quae te solicitet, eum esse cum illa muliere.
CL. Imo est quoque. CH. ita me Iuppiter, Iuno, Ceres,
Minerva, Latona, Spes, Opis, Virtus, Venus,
Castor, Polluces, Mars, Mercurius, Hercules,

Submanus, Sol, Saturnus, diique omnes ament:
Vt ille cum illa neque cubat, neque ambulat,
Neque osculatur, neque illud quod dici solet.
NI. Vt iurat! servat me ille suis periuriis.
CL. Vbi nunc Mnesilochus ergo est? CH. rus misit pater,
Illa autem in arcem abivit aedem visere
Minervae. nunc aperta est. i vise, estne ibi.
CL. Abeo ad forum igitur. CH. vel hercle in malam crucem.
CL. Hodie exigam aurum hoc? CH. exige, ac suspende te:
Ne supplicare censeas, nihili homo.
Ille est amotus. sine me, per te, here, obsecro
Deos immortales, ire huc intro ad filium.
NI. Quid eo introibis? CH. ut eum dictis plurimis
Castigem, cum haec sic facta ad hunc faciet modum.
NI. Imo oro ut facias, Chrysale, et ted obsecro,
Cave parsis in eum dicere. CH. etiam me mones?
Satin' est, si plura ex me audiet hodie mala,
Quam audivit unquam Clinia ex Demetrio?
NI. Lippi illic oculi servos est simillimus:
Si non est, nolis esse, neque desideres:
Si est, abstinere, quin attingas, non queas.
Nam ni illic hodie forte fortuna hic foret,
Miles Mnesilochum cum uxore opprimeret sua,
Atque obtruncaret moechum manifestarium
Nunc quasi ducentis Philippis emi filium,
Quos dare promisi militi: quos non dabo
Temere etiam, priusquam filium convenero.
Nunquam edepol quicquam temere credam Chrysalo.
Verum libet etiam mihi has perlegere denuo:
Aequom est tabellis consignatis credere.

ACTVS QVARTVS. SCENA NONA.

CHRYSALVS, NICOBVLVS.

Atridae duo fratres cluent fecisse facinus maxumum:
Cum Priami patriam Pergamum, divina moenitum manu,
Armis, equis, exercitu, atque eximiis bellatoribus,
Millenum numero navium, decumo anno post subegerunt.
Non Pelides termento fuit, praeut ego herum expugnabo meum,
Sine classe, sineque exercitu, et tanto numero militum.
Cepi, expugnavi amanti herili filio aurum ab suo patre.
Nunc priusquam huc senex venit, libet lamentari, dum exeat:
O Troia! o patria! o Pergamum! o Priame! periisti senex,
Qui misere male mulcabere quadringentis Philippis aureis.
Nam ego has tabellas obsignatas, consignatas quas fero,
Non sunt tabellae, sed equus, quem misere Achivi ligneum.
Epius est Pistoclerus: ab eo haec sumpta. Mnesilochus Sinon est
Relictus. ellum, non in busto Achilli, sed in lecto accubat:
Bacchidem habet secum. ille olim habuit ignem, qui signum daret:
Haec ipsum exurit. ego sum Vlysses, cuius consilio haec geruntur.
Tum quae hic sunt scriptae literae, hoc in equo insunt milites
Armati atque animati probe. ita res successit, meliusque adhuc.

Atque hic equus non in arcem, verum in arcam faciet impetum.
Excidium, exitium, exlecebra fiet hic equus hodie auro senis.
Nostro seni huic stolido, ei profecto nomen facio ego Ilio.
Miles Menelau'st: ego Agamemnon, idem Vlysses Laertius,
Mnesilochus est Alexander, qui erit exitium rei patriae suae:
Is Helenam abduxit, cuia caussa nunc facio obsidium Ilio.
Nam illic eidem audivi Vlyssem, ut ego sum, fuisse et audacem et malum.
Dolis ego deprensus sum: ille mendicans pene inventus interiit,
Dum sibi exquirit fata Iliorum. assimiliter mihi hodie obtigit.
Vinctus sum, sed dolis exemi. item se ille servavit dolis.
Ilio tria fuisse audivi fata, quae illi forent exitio:
Signum ex arce si perisset: alterum etiam est Troili mors:
Tertium cum portae Scaeae limen superum scinderetur.
Paria item tria eis tribus sunt fata nostro huic Ilio:
Nam dudum primo, ut dixeram nostro seni mendacium
Et de hospite, et de auro, et de lembo; ibi signum ex arce iam abstuli.
Iam duo restabant fata tum, nec magis id ceperam oppidum.
Post ubi tabellas ad senem detuli, ibi occidi Troilum.
Cum censuit Mnesilochum cum uxore esse dudum militis,
Ibi vix me exsolvi. atque id periclum assimulo, Vlyssem ut praedicant

Cognitum ab Helena, esse proditum Hecubae. sed ut olim ille se
Blanditiis exemit et persuasit, se ut amitteret:
Item ego dolis me illo expuli periculo, et decepi senem.
Postea cum magnifico milite, urbes verbis qui inermus capit,
Conflixi, atque hominem repuli: dein' pugnam conserui seni:
Ego eum adeo uno mendacio devici, uno ictu extempulo
Cepi spolia. is nunc ducentos nummos Philippos militi,
Quos daret se promisit, dabit.
Nunc alteris etiam ducentis usus est, qui dispensentur
Ilio capto: ut sit mulsum, qui triumphent milites.
Sed Priamus hic multo illi praestat. non quinquaginta modo,
Quadringentos filios habet; atque equidem omnes lectos sine probro:
Eos ego hodie omnes contruncabo duobus solis ictibus.
Nunc Priamo nostro si est quis emptor, coemptionalem senem
Vendam ego, venalem quem habeo, extemplo ubi oppidum expugnavero.
Sed Priamum astantem eccum ante portam video. adibo, atque alloquar.
NI. Cuianam vox prope me sonat? CH. o Nicobule. NI. quid fit? quid,
Quod te misi, ecquid egisti? CH. rogas? congredere. NI. congredior.
CH. Optumus sum orator. ad lacrumas coegi hominem castigando,
Maleque dictis, quae quidem quivi comminisci. NI. quid ait? CH. verbum
Nullum fecit: lacrumans tacitus auscultabat, quae ego loquebar:
Tacitus conscripsit tabellas: obsignatas mihi has dedit,

Tibi me iussit dare. sed metuo, ne idem cantent quod priores.
Nosce signum. estne eius? NI. novi. libet perlegere has. CH. perlege.
Nunc superum limen scinditur, nunc adest exitium Ilio.
Turbat equus lepide ligneus. NI. Chrysale ades, dum ego has perlego.
CH. Quid me tibi adesse opus est? NI. volo, ut quod iubebo facias,
Vt scias quae hic scripta sient. CH. nihil moror, neque scire volo.
NI. Tamen ades. CH. quid opus est? NI. taceas: quod iubeo, id facias. CH. adero.
NI. Euge literas minutas. CH. qui quidem videat parum:
Verum, qui satis videat, grandes satis sunt. NI. animum advortito igitur.
CH. Nolo, inquam. NI. at volo, inquam. CH. quid opus est? NI. at enim id, quod te iubeo facias.
CH. Iustum est, tuus tibi servos tuo arbitratu serviat.
NI. Hoc age sis iam nunc. CH. ubi lubet, recita: aurium operam tibi dico.
NI. Cerae quidem haud parsit, neque stilo; sed quicquid est, perlegere certum est.
Pater ducentos Philippos quaeso Chrysalo
Da, si esse salvom vis me, aut vitalem tibi.
CH. Malum quidem hercle magnum, tibi dico. NI. quid est?
CH. Non prius salutem scripsit? NI. nusquam sentio.
CH. Non dabis, si sapies; verum si das maxume,
Nae ille alium gerulum quaerat, si sapiet, sibi:
Nam ego non laturus sum, si iubeas maxume.
Sat sic suspectus sum, cum careo noxia.
NI. Ausculta porro, dum hoc quod scriptum est, perlego.
CH. Inde a principio iam impudens epistola est.

NI. Pudet prodire me ad te in conspectum, pater.
Tantum flagitium te scire audivi meum,
Quod cum peregrini cubui uxore militis.
NI. Pol haud derides. nam ducentis aureis
Philippis redemi vitam ex flagitio tuam.
CH. Nihil est illorum, quin ego illi dixerim.
NI. Stulte fecisse fateor. sed quaeso, pater,
Ne me in stultitia si deliqui, deseras.
Ego animo cupido, atque oculis indomitis fui:
Persuasum est facere, cuius nunc me facti pudet.
NI. Prius te cavisse ergo quam pudere, aequom fuit.
CH. Eadem istaec verba dudum illi dixi omnia.
NI. Quaeso, ut sat habeas id, pater, quod Chrysalus
Me obiurgavit plurimis verbis malis,
Et me meliorem fecit praeceptis suis,
Vt te ei habere gratiam aequom sit bonam.
CH. Estne isuc istic scriptum? NI. hem specta, tum scies.
CH. Vt qui deliquit, supplex est ultro omnibus!
NI. Nunc si me fas est obsecrare abs te, pater,
Da mihi ducentos nummos Philippos, te obsecro.
CH. Ne unum quidem hercle, si sapis. NI. sine perlegam:
Ego iusiurandum verbis conceptis dedi,
Daturum id me hodie mulieri ante vesperum,
Priusquam a me abiret. nunc, pater, ne peierem,
Cura, atque abduce me hinc ab hac quantum potest,
Quam propter tantum damni feci et flagitii.
Cave tibi ducenti nummi dividiae fuant.
Sexcenta tanta reddam, si vivo, tibi.
Vale, atque haec cura. Quid nunc censes Chrysale?
CH. Nihil ego tibi hodie consilii quicquam dabo:
Neque ego haud committam, ut si quid peccatum siet,
Fecisse dicas de mea sententia.
Verum ut ego opinor, si ego in istoc siem loco,
Dem potius aurum, quam illum corrumpi sinam.
Duae conditiones sunt: utram tu accipias, vide.

Vel ut aurum perdas, vel ut amator peieret.
Ego neque te iubeo, neque veto, neque suadeo.
NI. Miseret me illius. CH. tuus est, non mirum facis.
Si plus perdundum sit, perisse suavius est,
Quam illud flagitium volgo dispalescere.
NI. Nae ille edepol Ephesi multo mavellem foret,
Dum salvos esset, quam revenisset domum.
Quin ergo istic, quod perdundum est, properem perdere?
Binos ducentos Philippos iam intus efferam:
Et militi quos dudum promisi miser,
Et istos. mane istic: iam exeo ad te, Chrysale.
CH. Fit vasta Troia, scindunt proceres Pergamum.
Scivi ego iamdudum fore me exitium Pergamo.
Edepol qui me esse dicat cruciatu malo
Dignum, nae ego cum illo pignus haud ausim dare:
Tantas turbellas facio: sed crepuit foris:
Effertur praeda ex Troia. taceam nunc iam.
NI. Cape hoc tibi aurum, Chrysale. i, fer filio.
Ego ad forum autem hinc ibo, ut solvam militem.
CH. Non equidem accipiam. proin' tu quaeras qui ferat.
Nolo ego mihi credi. NI. cape vero: odiose facis.
CH. Non equidem capiam. NI. at quaeso. CH. dico, ut res se habet.
NI. Morare. CH. nolo inquiam aurum concredi mihi.
Vel da aliquem, qui me servet. NI. ohe, odiose facis.
CH. Cedo, si necesse est. NI. cura hoc. iam ego huc revenero.
CH. Curatum est, esse te senem miserrimum.
Hoc est incepta efficere pulchre, velnti mihi
Evenit, ut ovans praeda onustus incederem.
Salute nostra atque urbe capta per dolum,
Domum reduco integrum omnem exercitum.
Sed, spectatores, vos nunc ne miremini,
Quod non triumpho pervulgatum est, nihil moror.
Veruntamen accipientur mulso milites,
Nunc hanc praedam omnem iam ad quaestorem deferam.

ACTVS QVARTVS. SCENA DECIMA.

PHILOXENVS.

Quam magis in pectore meo foveo, quas meus filius turbas turbet,
Quam se ad vitam, et quos ad mores praecipitem inscitus capessat,
Magis curae est, magisque afformido, ne is pereat, neu corrumpatur.
Scio. ego fui illa aetate, et feci illa omnia, sed more modesto.
Neque placitant mores, quibus video volgo gnatis esse parentes.
Duxi, habui scortum: potavi, edi, donavi. et enim id raro.
Ego dare me ludum meo gnato institui. ut animo obsequium
Sumere possit, aequom esse puto: sed nimis nolo desidiae
Ei dare ludum. nunc Mnesilochum, quod mandavi, viso:
Ecquid eum ad virtutem aut ad frugem opera sua compulerit:
Sicut eum, si convenit, scio fecisse: eo est ingenio natus.

ACTVS QVINTVS. SCENA PRIMA.

NICOBVLVS, PHILOXENVS.

Quicunque ubique sunt, qui fuere, quique futuri sunt posthac
Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones,
Solus ego omnes longe antideo stultitia, et moribus indoctis.

Perii! pudet hoccine me aetatis ludum his factum esse indigne?
Magis quam id reputo, tam magis uror, quae meus filius turbavit.
Perditus sum, atque etiam eradicatus sum: omnibus exemplis crucior.
Omnia me mala confectantur, omnibus exitiis interii:
Chrysalus me hodie laceravit, Chrysalus me miserum spoliavit:
Is me scelus usque attondit dolis doctis indoctum, ut lubitum est.
Ita miles memorat meretricem esse, quam ille uxorem esse aiebat.
Omniaque, ut quicquid actum est, memoravit: eam sibi hunc annum conductam.
Reliquum id auri factum, quod ego ei stultissimus homo promisissem.
Hoc, hoc est, quod peracescit, hoc est demum quod percrucior,
Me hoc aetatis ludificari: imo edepol sic ludos factum
Cano capite, atque alba barba! miserum me auro esse emunctum!
Perii! hoc servom meum non nauci facere esse ausum! atque ego, si alibi
Plus perdiderim, minus aegre habeam, minusque id mihi damno ducam.
PH. Certo hic prope me mihi nescio quis loqui visus est: sed quem video,
Hic quidem pater Mnesilochi. NI. euge, socium aerumnae et mei mali video.
Philoxene salve. PH. et tu. unde agis? NI. unde homo miser atque infortunatus.
PH. At pol ego ibi sum, esse ubi miserum hominem decet atque infortunatum.
NI. Igitur pari fortuna, aetate ut sumus, utimur. PH. sic est: sed, tu,

Quid tibi est? NI. pol mihi par idem est quod tibi.
PH. nunquid nam ad filium
Haec aegritudo attinet? NI. admodum. PH. idem mihi morbus in pectore est.
NI. At mihi Chrysalus optumus homo
Perdidit filium, me, atque rem omnem
Meam. PH. quid tibi ex filio nam, obsecro, aegre est?
NI. scies id: periit
Cum tuo: atque ambo aeque amicas habent. PH. qui scis? NI. vidi. PH. hei mihi, disperii!
NI. Quid dubitamus pultare, atque huc evocare ambos foras?
PH. Haud moror. NI. heus Bacchis, iube sis actutum aperiri fores,
Nisi mavoltis fores et postes comminui securibus.

ACTVS QVINTVS. SCENA SECVDA.

BACCHIDES duae Sorores, NICOBVLVS, PHILOXENVS.

Quis sonitu ac tumultu tanto, nomine nominat
Me, atque pultat aedes? NI. ego atque hic. BA. quid hoc est
Negotii? nam, amabo, quis has huc oves adegit?
NI. Oves nos vocant pessumae. SO. pastor harum
Dormit, cum hae eunt sic a pecu palitantes.
BA. At pol nitent, haud sordidae videntur ambae.
SO. Attonsae hae quidem ambae usque sunt. PH. ut videntur
Deridere nos! NI. sine, suo usque arbitratu.
BA. Rerin' ter in anno tu has tonsitari? SO. pol hodie
Altera iam bis detonsa certo est. BA. vetulae
Sunt thymiamae. SO. at bonas fuisse credo.
BA. Viden' limulis, obsecro, ut intuentur?
SO. Ecastor sine omni arbitror malitia esse.

PH. Merito hoc nobis fit: qui quidem huc venerimus.
BA. Cogantur quidem intro. SO. haud scio quid eo opus sit,
Quae nec lactem, nec lanam ullam habent. sic sine astent.
Exoluere, quanti fuere. omnis fructus
Iam illis decidit. non vides, ut palantes
Solae libere grassentur? quin aetate credo esse mutas:
Ne balant quidem, cum a pecu cetero absunt. SO. stultae atque haud malae videntur.
BA. Revortamur intro, soror. NI. illico ambae manete: hae oves volunt vos.
BA. Prodigium hoc quidem est: humana nos voce appellant oves.
PH. Hae oves vobis malam rem magnam, quam debent, dabunt.
BA. Si quam debes, te condono, tibi habe, nunquam abs te petam.
Sed quid est, quapropter nobis vos malum minitamini?
PH. Quia nostros agnos conclusos istic esse aiunt duos.
NI. Et, praeter eos agnos, meus est istic clam mordax canis:
Qui nisi nobis producuntur iam, atque emittuntur foras,
Arietes truces nos erimus, iam in vos incursabimus.
BA. Soror, est, quod te volo secreto. SO. eho, amabo. NI. quo illae abeunt? BA. senem illum
Tibi dedo ulteriorem, lepide ut lenitum reddas: ego ad hunc
Iratum aggrediar. possumus nos hos intro illicere huc. SO. meum
Pensum ego lepide accurabo, quanquam odiosum est mortem amplexari.
BA. Facito ut facias. SO. taceas. tu tuum facito, ego quod dixi haud mutabo.
NI. Quid illaec illic in consilio duae secreto consultant?
PH. Quid ais tu homo? NI. quid me vis? PH. pudet dicere me tibi quiddam.

NI. Quid est, quod pudeat? PH. st! amico homini tibi quid volo credere certum est,
Nihili sum. NI. istuc iampridem scio. sed, quid nihili sis, memora.
PH. Tactus sum vehementer visco: cor stimulo foditur. NI. pol tibi
Multo aequius est coxendicem.
Sed quid istuc est? etsi iam ego ipse, quid sit, prope scire puto me,
Verum audire etiam ex te studeo. PH. viden' hanc? NI. video. PH. haud mala est mulier.
NI. Pol vero ista mala, et tu nihili. PH. quin multa? ego amo. NI. an amas? PH. necas.
NI. Tu homo putide, amator istac fieri aetate audes? PH. qui non?
NI. Quia flagitium est. PH. quid opus verbis est? meo filio non sum iratus.
Neque te tuo est aequom esse iratum: si amant, sapienter faciunt.
BA. Sequere hac. NI. eunt. eccas tandem! probri perlecebrae et persuastrices,
Quid nunc? etiam redditis nobis filios et servom? an ego
Experior tecum vim maiorem? PH. abin hinc?
Non homo tu quidem es, qui istoc pacto tam lepidam illepide appelles.
BA. Senex optume, quantum est in terra, sine hoc exorare abs te,
Vt istuc delictum desistas tanto opere ire oppugnatum.
NI. Nisi abeas, quamquam tu bella es, malum tibi magnum dabo iam. BA. patiar.
Non metuo, ne quid mihi doleat, quod ferias. NI. ut blandiloqua est!
Hei mihi, metuo! SO. hic magis tranquillu'st.
I, i hac mecum intro, atque ibi, si quid vis, filium concastigato.

NI. Abin' a me scelus? BA. sine, mea pietas, exorem; NI. exores tu me?
BA. Ego quidem ab hoc certe exorabo. PH. imo ego te oro, ut me intro abducas.
SO. Lepidum te! PH. at scin', quo pacto me ad te intro abducas? SO. mecum ut sis.
PH. Omnia quae cupio, commemoras. NI. vidi ego nequam
Homines, verum te neminem deteriorem. PH. ita sum.
BA. I, i hac mecum intro, ubi tibi sit lepide victibus, vino atque unguentis.
NI. Satis, satis iam nostri est convivii: me nihil poenitet, ut sim acceptus.
Quadringentis Philippis filius me et Chrysalus circumduxerunt,
Quem quidem ego ut non excruciem,
Alterum tantum auri non meream.
BA. Quid tandem, si dimidium auri redditur? isne tu hac mecum
Intro, atque ut eis delicta ignoscas? PH. faciet.
NI. Minime. nolo, nihil moror. sine sic. malo illos ulcisci ambo.
PH. Etiam tu homo nihili, quod dii dant boni, cave culpa tua amissis.
Dimidium auri datur, accipias, potesque, et scortum accumbas.
NI. Egon', ubi filius corrumpatur meus, ibi potem? PH. potandum est.
NI. Age iam id, utut est, etsi est dedecorum, patiar: facere inducam
Animum. egon', cum haec cum illo accumbet, inspectem? BA. imo equidem pol tecum
Accumbam: te amabo, et te amplexabor. NI. caput prurit: perii!
Vix negito. BA. non tibi venit in mentem, amabo, si dum vivas,

Tibi bene facias. iam pol id quidem esse haud perlonginquum:
Neque si hoc hodie amiseris, post in morte id eventurum esse unquam?
NI. Quid ago? PH. quid agas, rogitas etiam? NI. libet, et metuo. BA. quid metuis?
NI. Ne obnoxius filio sim, et servo. BA. mel meum, amabo, istaec fiunt.
Tuus est. unde illum censes sumere, nisi quod tute illi dederis?
Hanc veniam illis sine te exorem. NI. ut terebrat! satin' offirmatum
Quod mihi erat, id me exorat? tua sum opera et propter te improbior.
BA. Nusquam me a te avelles. satin' ego istuc habeo offirmatum?
NI. Quod semel dixi, haud mutabo. BA. *it dies*, ite intro accubitum.
Filii vos exspectant intus. NI. quam quidem actutum emoriamur.
BA. Vesper hic est, sequimini. PH. ducite nos quo lubet, tanquam quidem addictos.
BA. Lepide ipsi hi sunt capti, suis qui filiis fecere insidias. ite.

G R E X.

Hi senes, nisi fuissent nihili iam inde ab adolescentia,
Non hodie hoc tantum flagitium facerent canis capitibus:
Neque adeo haec faceremus, ni antehac vidissemus fieri,
Vt apud lenones rivales filiis fierent patres.
Spectatores vos valere volumus, et clare applaudere.

M. ACCI PLAVTI

MOSTELLARIA

DRAMATIS PERSONAE.

TRANIO, } servi.
GRVMIO, }
PHILOLACHES, adolescens.
PHILEMATIVM, meretrix.
SCAPHA, ancilla.
CALLIDAMATES, adolescens.
DELPHIVM, meretrix.
THEVROPIDES, } senes.
SIMO, }
DANISTA.
PHANISCVS, adolescens.
SERVVS alius.
PVER.

ARGVMENTVM

(ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

*M*anumisit emptos suos amores Philolaches,
*O*mnemque absente rem suo absumit patre.
*S*enem, ut revenit, ludificatur Tranio:
*T*errifica monstra ait videri in aedibus,
*E*t inde primum emigratum. intervenit
*L*ucripeta foenus foenerator postulans.
*L*udusque rursum fit senex. nam mutuum
*A*cceptum dicit pignus emptis aedibus:
*R*equirit quae sint: ait vicini proxumi.
*I*nspectat illas. post se derisum dolet:
*A*b sui sodale gnati exoratur tamen.

ALIVD ARGVMENTVM

CAMERARII.

Haec fabula hilaritatis et festivitatis plena est, etiam multis bonis sententiis insignis. et proponitur exemplum in hac consiliorum malorum et fraudulentorum; quae quia firma esse non possunt, requirunt novas semper machinas, quibus fulciantur: donec tandem ruunt omnia deprehensis dolis. Nomen Fabulae inditum est a monstris. *Nam senex a servo quasi manium monstris exterretur. Mentio fit* φάσματος *Menandri: sed et Plauti* Phasma *memoratur: quod nomen et ipsum monstri talis habet significationem. Est autem* monstrum, mostellum: *sicut,* castrum castellum; *in pronunciando* n *littera liquescente. Inque hac sene quodam mercatore ab-*

sente, filius illius implicatur libidinoso et sumptuoso sodalitio: et amicam redimit triginta minis: quam pecuniam, et insuper in sumptum decem minas, foenore sumpserat a Danista, mina una in decem. Redit tandem Senex post triennium, cum forte potatio esset in aedibus ipsius: servus autem, qui hoc resciverat, cum in Piraeum abiisset piscium caussa, statim herili filio indicium facit. Sed erat unus in sodalitate ebrius, qui discedere non volebat. Ne igitur inter turbas senex superveniret, capit hoc consilium servulus; occludit foris aedes, et obviam procedit seni, et persuadet ei, aedes esse infestas monstris mortuorum. Et cum danista debitam pecuniam peteret, ait illam arrhaboni datam vicino, cuius domum filius emerit. Sed mox de servis adversitoribus et vicinis rem omnem Senex cognoscit, et iratus ac inprimis dolens se ad illum modum ludibrio a servo fuisse habitum: tandem a superveniente sodali filii exoratur, ut et filio veniam det, et ignoscat servo. Haec Fabula non solum mendose edita est plurimis in locis, quemadmodum et aliae omnes: sed dissipatis etiam versibus, et distractis Scenis, ut saltem in reponendis quibusque in suum locum operam navasse videri debeamus.

ACTVS PRIMVS. SCENA PRIMA.

GRVMIO, TRANIO.

Exi e culina, sis, foras mastigia,
Qui mihi inter patinas exhibes argutias.
Egredere, herilis pernicies, ex aedibus.
Ego pol te ruri, si vivam, ulciscar probe.
Exi, inquam, nidor e culina. quid lates?
TR. Quid tibi, malum, hic ante aedes clamitatio est?
An ruri censes te esse? abscede ab aedibus.

Abi rus, abi dierecte, abscede ab ianua.
Hem, hoccine volebas? GR. perii! cur me verberas?
TR. Quia tu vis. GR. patiar. sine modo adveniat senex.
Sine modo venire salvom, quem absentem comes.
TR. Nec verisimile loquere, nec verum, frutex,
Comesse quenquam ut quisquam absentem possiet.
GR. Tu urbanus vero scurra, deliciae populi,
Rus mihi tu obiectas? sane credo, Tranio,
Quod te in pistrinum scis actutum tradier,
Cis, hercle, pauca tempestates, Tranio.
Augebis ruri numerum, genus ferratile.
Nunc, dum tibi lubet licetque, pota, perde rem,
Corrumpe herilem filium, adolescentem optumum.
Dies noctesque bibite, pergraecamini,
Amicas emite, liberate, pascite
Parasitos, obsonate pollucibiliter.
Haeccine mandavit tibi, cum peregre hinc iit, senex?
Hoccine modo hic rem curatam offendet suam?
Hoccine boni esse officium servi existimas,
Vt heri sui corrumpat et rem et filium?
Nam ego illum corruptum duco, quom his factis studet,
Quo nemo adaeque iuventute ex omni Attica
Antehac est habitus parcus, nec magis continens:
Is nunc in aliam partem palmam possidet.
Virtute id factum tua et magisterio tuo.
TR. Quid tibi, malum, me, aut quid ego agam, curatio'st?
An ruri quaeso non sunt, quos cures, boves?
Lubet potare, amare, scorta ducere.
Mei tergi facio haec, non tui, fiducia.
GR. Quam confidenter loquitur! fue. TR. at te Iuppiter
Diique omnes perdant, oboluisti allium.
Germana illuvies, rusticus, hircus, hara suis,
Canes capro commista. GR. quid tu vis fieri?
Non omnes possunt olere unguenta exotica,
Si tu oles: neque superior accumbere.

Neque tam facetis, quam tu vivis, victibus:
Tu tibi istos habeas turtures, pisces, aves:
Sine me alliato fungi fortunas meas.
Tu fortunatus, ego miser: patiunda sunt.
Meum bonum me, te tuum maneat malum.
TR. Quasi invidere mihi hoc videre, Grumio.
Quia mihi bene est, et tibi male est; dignissumum est.
Decet me amare et te bubulcitarier:
Me victitare pulchre, te miseris modis.
GR. O carnificum cribrum, quod credo fore:
Ita te forabunt patibulatum per vias
Stimulis, si huc reveniat senex.
TR. Qui scis an tibi istuc prius eveniat quam mihi?
GR. Quia nunquam merui: tu meruisti, et nunc meres.
TR. Orationis operam compendiface,
Nisi te mala re magna mactari cupis.
GR. Ervom daturin' estis, bubus quod feram?
Date aes, si non estis. agite porro, pergite
Quomodo occoepistis: bibite, pergraecamini,
Este, effercite vos, saginam caedite.
TR. Tace, atque rus abi: ego ire in Piraeum volo,
In vesperum parare piscatum mihi.
Ervom tibi aliquis cras faxo ad villam afferat.
Quid est? quid tu me nunc obtuere, furcifer?
GR. Pol tibi istuc credo nomen actutum fore.
TR. Dum interea sic sit, istuc actutum sino.
GR. Ita est. sed unum hoc scito, nimio celerius
Venire quod molestum est, quam id quod cupide petas.
TR. Molestus ne sis: nunc iam i rus, teque amove.
Ne tu erres, hercle praeterhac mihi non facies moram.
GR. Satin' abiit, neque quod dixi flocci existumat!
Pro Di immortales obsecro vostram fidem,
Facite huc ut redeat noster quam primum senex,
Triennium qui iam hinc abest: priusquam omnia
Periere, et aedis, et ager: qui nisi huc redit,

Paucorum mensium sunt relictae reliquiae.
Nunc rus abibo. nam eccum herilem filium
Video corruptum hic ex adolescente optumo.

ACTVS PRIMVS. SCENA SECVNDA.

PHILOLACHES.

Recordatus multum et diu cogitavi,
Argumentaque in pectus multa institui
Ego: atque in meo corde, si est quod mihi cor,
Eam rem volutavi et diu disputavi,
Hominem quoius rei, quando natus est,
Similem esse arbitrarer simulacrumque habere.
Id repperi iam exemplum.
Novarum aedium esse arbitror similem ego hominem,
Quando hic natus est, ei rei argumenta dicam,
Atque hoc haud videtur verisimile vobis:
At ego id faciam esse ita ut credatis.
Profecto ita esse, ut praedico, vero vincam.
Atque hoc vosmetipsi scio,
Proinde uti nunc ego esse autumo, quando
Dicta audietis mea, haud aliter id dicetis.
Auscultate argumenta dum dico ad hanc rem:
Simul gnarures vos volo esse hanc rem mecum.
Aedes quom extemplo sunt paratae, expolitae,
Factae probe, examussim,
Laudant fabrum, atque aedes probant. sibi quisque
Inde exemplum expetunt: sibi quisque simile,
Suo usque sumptu: operae ne parcunt suae.
Atque ubi illo immigrat nequam homo indiligensque,
Cum pigra familia, immundus, instrenuus,
Hic iam aedibus vitium additur,
Bonae cum curantur male.
Atque illud saepe fit, tempestas venit,
Confringit tegulas, imbricesque: ibi

Dominus indiligens reddere alias nevolt.
Venit imber, lavit parietes, perpluunt
Tigna, putrefacit aer operam fabri.
Nequior factus iam est usus aedium:
Atque haud est fabri culpa. sed magna pars
Moram hanc induxerunt, si quid nummo sarciri potest
Vsque mantant: neque id faciunt, donicum
Parietes ruunt. aedificantur aedes totae denuo.
Haec argumenta ego aedificiis dixi. nunc etiam volo
Dicere, ut homines aedium esse similes arbitremini.
Primum dum parentes fabri liberum sunt,
Et fundamentum substruunt liberorum,
Extollunt, parant sedulo in firmitatem,
Vt et in usum boni, et in speciem populo
Sint: sibique aut materiae ne parcunt.
Nec sumptus sibi sumptui esse ducunt:
Expoliunt, docent literas, iura, leges,
Sumptu suo et labore nituntur, ut
Alii sibi esse illorum similes expetant.
Ad legionem quom itant, adminiculum eis danunt
Tum iam aliquem cognatum suum.
Eatenus abeunt a fabris.
Vnum ubi emeritum est stipendium, igitur tum
Specimen cernitur, quo eveniat aedificatio.
Nam ego ad illud frugi usque et probus fui,
In fabrorum potestate dum fui.
Posteaquam immigravi in ingenium meum,
Perdidi operam fabrorum illico oppido.
Venit ignavia, ea mihi tempestas fuit,
Ea mihi adventu suo grandinem imbremque attulit;
Haec verecundiam mihi et virtutis modum
Deturbavit, texit detexitque a me illico.
Post illa obtigere eam neglegens fui:
Continuo pro imbre amor advenit in cor meum,
Is usque in pectus permanavit, permadefecit
Cor meum. nunc simul res, fides fama, virtus,
Decusque deseruerunt: ego sum in usu

Factus nimio nequior. atque edepol ita
Haec tigna humide putent. non videor mihi
Sarcire posse aedeis meas, quin totae
Perpetuae ruant, quin cum fundamento
Perierint, nec quisquam esse auxilio queat.
Cor dolet, cum scio ut nunc sum, atque ut fui:
Quo neque industrior de iuventute erat
Arte gymnastica, disco, hastis, pila,
Cursu, armis, equo. victitabam volupe:
Parsimonia et duritia disciplinae aliis eram:
Optumi quique expetebant a me doctrinam sibi.
Nunc postquam nihili sum, id vero meopte ingenio repperi.

ACTVS PRIMVS. SCENA TERTIA.

PHILEMATIVM, SCAPHA, PHILOLACHES.

Iampridem ecastor frigida non lavi magis lubenter,
Nec quom me melius, mea Scapha, rear esse defoecatam.
SC. Eventus rebus omnibus, velut horno messis magna
Fuit. PH. quid ea messis attinet ad meam lavationem?
SC. Nihilo plus, quam lavatio tua ad messim? PHIL. oh, Venus venusta!
Haec illa est tempestas mea, mihi quae modestiam omnem
Detexit, tectus qua fui: quam mihi amor et Cupido
In pectus perpluit meum: neque iam unquam obtigere possum.
Madent iam in corde parietes. periere hae oppido aedes.
PH. Contempla, amabo, mea Scapha, satin' haec me vestis deceat?
Volo meo placere Philolachi, meo ocello, meo patrono.

SC. Quin tu te exornas moribus lepidis, quom lepida tota es?
Non vestem amatores mulieris amant, sed vestis fartum.
PHIL. Ita me di ament, lepida est Scapha! sapit scelesta multum!
Vt lepide res omnes tenet, sententiasque amantum!
PH. Quid nunc? SC. quid est? PH. quin me aspice et contempla, ut haec me decet.
SC. Virtute formae id evenit, te ut deceat, quicquid habeas.
PHIL. Ergo hoc ob verbum te, Scapha, donabo ego profecto hodie aliqui:
Neque patiar te istanc gratis laudasse, quae placet mihi.
PH. Nolo ego te assentari mihi. SC. nimis tu quidem stulta es mulier.
Eho mavis vituperari falso, quam vero extolli?
Equidem pol vel falso tamen laudari multo malo,
Quam vero culpari, aut alios meam speciem irridere.
PH. Ego verum amo: verum volo dici mihi: mendacem odi.
SC. Ita tu me ames, ita Philolaches tuus te amet, ut venusta es!
PHIL. Quid ais scelesta? quomodo adiurasti? ita ego istam amarem?
Quid? istaec me; id cur non additum est? infecta dona facio.
Periisti! quod promiseram tibi donum, perdidisti.
SC. Equidem pol miror tam catam, tam doctam te, et bene eductam;
Non stultam stulte facere. PH. quin mone quaeso, si quid erro.
SC. Tu ecastor erras, quae quidem illum exspectes unum, atque illi
Morem praecipue sic geras, atque alios asperneris.
Matronae, non meretricium est unum inservire amantem.

PHIL. Pro Iuppiter! nam quod malum vorsatur meae domi illud?
Dii deaeque omnes me pessumis exemplis interficiant,
Nisi ego illam anum interfecero siti, fameque, atque algu.
PH. Nolo ego mihi male te, Scapha, praecipere. SC. stulta es plane, quae
Illum tibi aeternum putes fore amicum et benevolentem.
Moneo ego te: te deseret ille aetate et satietate.
PH. Non spero. SC. insperata accidunt magis saepe quam quae speres.
Postremo, si dictis nequis perduci, ut vera haec credas,
Mea dicta ex factis nosce: rem vides, quae sim, et quae fui ante.
Nihilo ego, quam nunc tu, amata sum, atque uni modo gessi morem,
Qui pol me, ubi aetate hoc caput colorem commutavit,
Reliquit, deseruitque me. tibi idem futurum crede.
PHIL. Vix comprimor, quin involem illi in oculos stimulatrici.
PH. Solam illi me soli censeo esse oportere obsequentem.
Solam ille me soli sibi suo liberavit.
PHIL. Pro di immortales, mulierem lepidam, et pudico ingenio!
Bene hercle factum, et gaudeo mihi nihil esse huius caussa.
SC. Inscita ecastor tu quidem es. PH. quapropter? SC. quae istuc cures,
Vt te ille amet. PH. cur obsecro non curem? SC. libera es iam.
Tu iam quod quaerebas habes: ille, te nisi amabit ultro,
Id pro capite tuo quod dedit, perdiderit tantum argenti.

PHIL. Perii hercle, ni ego illam pessumis exemplis enicasso.
Illa hanc corrumpit mulierem malesuada vitilena.
PH. Nunquam ego illi possum gratiam referre, ut meritu'st de me.
Scapha, id tu mihi ne suadeas, ut illum minoris pendam.
SC. At hoc unum facito cogites, si illum inservibis solum,
Dum tibi nunc haec aetatula est, in senecta male querere.
PHIL. In anginam ego nunc velim vorti, ut veneficae illi
Fauces prehendam, atque enicem scelestam stimulatricem.
PH. Eundem animum oportet nunc mihi esse gratum, ut impetravi,
Atque olim, priusquam id extudi, quom illi subblandiebar.
PHIL. Dii me faciant quod volunt, ni ob istam orationem
Te liberasso denuo, et nisi Scapham enicasso.
SC. Si tibi sat acceptum est, fore victum tibi sempiternum,
Atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita,
Soli gerendum censeo morem, et cupiundos crines.
PH. Vt fama est homini, exin solet pecuniam invenire.
Ego si bonam famam mihi servasso, sat ero dives.
PHIL. Siquidem hercle vendundum est, pater vaenibit multo potius,
Quam te, me vivo, unquam sinam egere, aut mendicare.
SC. Quid illis futurum est ceteris, qui te amant? PH. magis amabunt,
Quom videbunt gratiam referri.
PHIL. Vtinam meus nunc mortuus pater ad me nuncietur!

Vt ego exheredem meis bonis me faciam, atque haec sit heres.
SC. Iam ista quidem absumpta res erit: diesque noctesque estur,
Bibitur, neque quisquam parsimoniam adhibet: sagina plane est.
PHIL. In te hercle certum'st principium, ut sim parcus, experiri.
Nam neque edes quicquam, neque bibes apud me hisce diebus.
PH. Si quid tu in illum bene voles loqui, id loqui licebit:
Nec recte si illi dixeris, iam ecastor vapulabis.
PHIL. Edepol si summo Iovi vivo argento sacruficassem,
Pro illius capite quod dedi, nunquam aeque id bene collocassem.
Vt videas eam medullitus me amare! oh! probus homo sum.
Quae pro me caussam diceret, patronum liberavi.
SC. Video te nihili pendere prae Philolache omnes homines.
Nunc, ne eius caussa vapulem, tibi potius assentabor,
Si acceptum sat habes, tibi fore illum amicum sempiternum.
PH. Cedo mihi speculum, et cum ornamentis arculam actutum, Scapha.
Ornata ut sim, quom huc veniat Philolaches, voluptas mea.
SC. Mulier quae se suamque aetatem spernit, speculo ei usus est.
Quid opu'st speculo tibi, quae tute speculo speculum es maxumum?
PHIL. Ob istuc verbum, ne nequicquam, Scapha, tam lepide dixeris,
Dabo aliquid hodie tibi peculi, Philematium mea.
PH. Suo quique loco viden' capillus satis compositu'st commode?

SC. Vbi tu commoda es, capillum commodum esse credito.

PHIL. Vah, quid illa pote peius quicquam muliere memorarier?

Nunc assentatrix scelesta est, dudum advorsatrix erat.

PH. Cedo cerussam. SC. quid cerussa opus nam? PH. qui malas oblinam.

SC. Vna opera ebur atramento candefacere postules.

PHIL. Lepide dictum de atramento atque ebore: euge plaudo Scaphae.

PH. Tum tu igitur cedo purpurissum. SC. non do: scita es tu quidem:

Nova pictura interpolare vis opus lepidissimum.

Non istanc aetatem oportet pigmentum ullum attingere:

Neque cerussam, neque melinum, neque ullam aliam offuciam.

Cape igitur speculum. PHIL. hei mihi misero, savium speculo dedit.

Nimis velim lapidem, qui ego illi speculo diminuam caput.

SC. Linteum cape, atque exterge tibi manus. PH. quid ita, obsecro?

SC. Vt speculum tenuisti, metuo ne oleant argentum manus:

Ne usquam argentum te accepisse suspicetur Philolaches.

PHIL. Non videor vidisse lenam callidiorem ullam alteram.

Vt lepide atque astute in mentem venit de speculo malae!

PH. Etiamne unguentis unguendam censes? SC. minime feceris.

PH. Quapropter? SC. quia ecastor mulier recte olet, ubi nihil olet.

Nam istaec veteres, quae se unguentis unctitant, interpoles,

Vetulae, edentulae, quae vitia corporis fuco occulunt,
Vbi sese sudor cum unguentis consociavit, illico
Itidem olent, quasi cum una multa iura confudit cocus.
Quid oleant nescias, nisi id unum, ut male olere intellegas.
PHIL. Vt perdocte cuncta callet! nihil hac docta doctius.
Verum illud est, maxumaque adeo pars vostrorum intellegit,
Quibus anus domi sunt uxores, quae vos dote meruerunt.
PH. Agedum contempla aurum et pallam, satin' haec me deceat, Scapha?
SC. Non me curare istuc oportet. PH. quem obsecro igitur? SC. eloquar:
Philolachem, is ne quid emat, nisi quod tibi placere censeat.
Nam amator meretricis mores sibi emit auro et purpura,
Quid opus est. quod suum esse nolit, ei ultro ostentarier?
Purpura aetas occultanda est: aurum turpe mulieri.
Pulcra mulier nuda erit, quam purpurata pulcrior:
Postea nequicquam exornata est bene, si morata est male:
Pulcrum ornatum turpes mores peius coeno collinunt.
Nam si pulcra est, nimis ornata est. PHIL. nimis diu abstineo manum.
Quid hic vos duae agitis? PH. tibi me exorno ut placeam. PHIL. ornata es satis.
Abi hinc tu intro, atque ornamenta haec aufer. sed voluptas mea,
Mea Philematium, potare tecum collibitum est mihi.
PH. Libet et edepol mihi tecum, nam quod tibi libet, idem mihi libet,
Mea voluptas. PHIL. hem, istuc verbum vile est viginti minis.

PH. Cedo, amabo, decem: bene emptum tibi dare hoc verbum volo.

PHIL. Etiam nunc decem minae apud te sunt: vel rationem puta.

Triginta minas pro capite tuo dedi. PH. cur exprobras?

PHIL. Egone id exprobrem, quin mihimet cupio id opprobrarier?

Nec quicquam argenti locavi iam diu usquam aeque bene.

PH. Certe ego, quod te amo, operam nusquam melius potui ponere.

PHIL. Bene igitur ratio accepti atque expensi inter nos convenit.

Tu me amas, ego te amo; merito id fieri uterque existumat.

Haec qui gaudent, gaudeant perpetuo suo semper bono.

Qui invident, ne unquam eorum quisquam invideat prorsus commodis.

PH. Age accumbe igitur. cedo aquam manibus, puer appone hic mensulam.

Vide tali ubi sint. vin' unguenta? PHIL. quid opus est? cum stacta accubo.

Sed estne hic meus sodalis, qui huc incedit cum amica sua?

Is est. Callidamates cum amica eccum incedit. euge, oculus meus:

Conveniunt manuplares, eccos: praedam participes petunt.

ACTVS PRIMVS. SCENA QVARTA.

CALLIDAMATES, DELPHIVM, PHILOLACHES, PHILEMATIVM.

Advorsum venire mihi ad Philolachem

Volo tempori. audi: hem, tibi imperatum est.
Nam illic ubi fui, inde effugi foras.
Ita me ibi male convivii sermonisque
Taesum est: nunc comissatum ibo ad Philolachetem,
Vbi nos hilari ingenio et lepide accipiet.
Ecquid tibi videor, mamma, madere? DE. semper
Istoc modo moratus vivere debebas.
CA. Visne ego te, ac tute me amplectare?
DE. Si tibi cordi est facere, licet. CA. lepida es.
Duce me amabo. DE. cave ne cadas, asta.
CA. Oh! ocellus es meus, tuus sum alumnus, mel meum.
DE. Cave modo, ne prius in via accumbas,
Quam illic, ubi lectus est stratus, coimus.
CA. Sine, sine cadere me. DE. sino: sed et hoc quod mihi in manu est:
Si cades, non cades quin cadam tecum.
Iacentes tollet postea nos ambos aliquis.
Madet homo. CA. tun' me ais mamma, madere?
DE. Cedo manum, nolo equidem te affligi.
CA. Hem tene, age, i simul quo'd ego eam, an scis?
DE. Scio. CA. in mentem venit modo; nempe domum eo
Comissatum. DE. imo. CA. istuc quidem iam memini.
PHIL. Num non vis obviam me hisce ire, anime mi?
Illi ego ex omnibus optume volo: iam
Revortar. DE. diu est iam id mihi. CA. ecquis hic est?
PHIL. Adest. CA. eu, Philolaches, salve amicissume
Mihi hominum omnium. PHIL. dii me ament. accuba,
Callidamates. unde agis te? CA. unde homo ebrius.
PHIL. Probe quin amabo accubas, Delphium mea.
CA. Date illi quod bibat: dormiam ego iam.
PHIL. Num mirum aut novom quippiam facit? quid ego
Hoc faciam postea, mea? DE. sic sine eumpse. PHIL. age tu,
Interim da ab Delphio cito cantharum circum.

AGTVS SECVNDVS. SCENA PRIMA.

TRANIO, PHILOLACHES, CALLIDAMATES, DELPHIVM, PHILEMATIVM, PVER.

Iuppiter supremus summis opibus atque industriis
Me perisse, et Philolachetem cupit herilem filium.
Occidit spes nostra, nusquam stabulum est confidentiae,
Nec salus nobis saluti iam esse, si cupiat, potest:
Ita mali moeroris montem maxumum ad portum modo
Conspicatus sum: herus advenit peregre. periit Tranio.
Ecquis homo est, qui facere argenti cupiat aliquantum lucri,
Qui hodie sese excruciari meam vicem possit pati?
Vbi sunt isti plagipatidae, ferritribaces viri,
Vel isti qui hastis trium numorum caussa subeunt sub falas?
Vbi aliqui quindenis hastis corpus transfigi solent.
Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit.
Sed ea lege, ut affigantur bis pedes, bis brachia.
Vbi id erit factum, a me argentum petito praesentarium.
Sed ego sumne ille infelix, qui non curro curriculo domum?
PHIL. Adest obsonium. eccum Tranio a portu redit.
TR. Philolaches. PHIL. quid est? TR. et ego et tu. PHIL. quid et ego et tu? TR. periimus.
PHIL. Quid ita? TR. pater adest. PHIL. quid ego ex te audio? TR. absumpti sumus.
Pater, inquam, tuus venit. PHIL. ubi est is, obsecro te? TR. adest.
PHIL. Quis id ait? quis vidit? TR. egomet, inquam, vidi. PHIL. vae mihi.

Quid, ego ago? TR. nam quid tu, malum, me rogitas, quid agas? accubas.
PHIL. Tun' vidisti? TR. egomet, inquam. PHIL. certe? TR. certe, inquam. PHIL. occidi!
Si tu vera memoras. TR. quid mihi sit boni, si mentiar?
PHIL. Quid ego nunc faciam? TR. iube haec hinc omnia amolirier.
Quis istic dormit? PHIL. Callidamates. TR. suscita istum, Delphium.
DE. Callidamates, Callidamates, vigila. CA. vigilo: cedo ut bibam.
DE. Vigila: pater advenit peregre Philolachae. CA. valeat pater.
PHIL. Valet ille quidem, atque ego disperii. CA. disperisti? qui pote'st?
PHIL. Quaeso edepol exurge: pater advenit. CA. tuus venit pater?
Iube abire rursum. quid illi reditio etiam huc fuit?
PHIL. Quid ego agam? pater iam hic me offendet miserum adveniens ebrium,
Aedes plenas convivarum, et mulierum. miserum est opus,
Igitur demum fodere puteum, ubi sitis fauces tenet.
Sicut ego adventu patris nunc quaero, quid faciam miser.
TR. Ecce autem hic deposivit caput, et dormit. suscita.
PHIL. Etiam vigilas? pater inquam aderit iam hic meus. CA. ain' tu, pater?
Cedo soleas mihi, ut arma capiam. iam pol ego occidam patrem.
PHIL. Perdis rem, tace. amabo, abripite hunc intro actutum inter manus.
CA. Iam, hercle, ego vos pro matula habebo, nisi mihi matulam datis.
PHIL. Perii! TR. habe bonum animum: ego istum lepide medicabor metum.

PHIL. Nullus sum. TR. taceas: ego; qui istaec sedem, meditabor tibi.
Satin' habes, si ego advenientem ita patrem faciam tuum,
Non modo ne introeat; verum etiam ut fugiat longe ab aedibus:
Vos modo hinc abite intro, atque haec hinc propere amolimini.
PHIL. Vbi ego ero? TR. ubi maxume esse vis, cum hac, cum istac eris.
DE. Quid est igitur? abeamus hinc nos. TR. non hoc longe, Delphium.
Namque intus potate haud tantillo hac quidem caussa minus.
PHIL. Hei mihi, quam istaec blanda dicta quo eveniant, madeo metu!
TR. Potin' animo ut sies quieto, et facias quod iubeo? PHIL. pote'st.
TR. Omnium primum, Philematium, intro abi, et tu Delphium.
DE. Morigerae tibi erimus ambae. TR. ita ille faxit Iuppiter.
Animum advorte nunc tu iam, quae volo accurarier.
Omnium primum dum aedes iam fac occlusae sient:
Intus cave muttire quemquam siveris. PHIL. curabitur.
TR. Tanquam si intus natus nemo in aedibus habitet. PHIL. licet.
TR. Neu quisquam responset, quando hasce aedes pultabit senex.
PHIL. Nunquid aliud? TR. clavem mihi harunce aedium Laconicam
Iam iube efferri intus: hasce ego aedes occludam hinc foris.
PHIL. In tuam custodiam meque et meas spes trado, Tranio.
TR. Pluma haud interest, patronus, an cliens probior siet

Homini, quoi nulla in pectore est audacia.
Nam quoivis homini, vel optumo, vel pessumo,
Quamvis de subito facile est facere nequiter:
(Clavem cedo, atque abi intro, atque occlude ostium)
Verum id videndum'st, id viri docti est opus,
Quae designata sint et facta nequitia,
Ne quid patiatur, quamobrem pigeat vivere:
Tranquille cuncta, et ut proveniant sine malo.
Sicut ego efficiam, quae facta hic turbabimus,
Profecto ut liqueant omnia et tranquilla sint,
Neque quicquam nobis pariant ex se incommodi.
Sed quid tu egrederis? perii! o iam iam optume
Praeceptis paruisti! PV. iussit maxumo
Opere orare, ut patrem aliquo absterreres modo,
Ne introiret. adest. TR. quin etiam illi hoc dicito,
Facturum me, ut ne etiam aspicere aedes audeat;
Capite obvoluto ut fugiat cum summo metu:
Clavim cedo, atque abi hinc intro, atque occlude ostium,
Et ego hinc occludam. iube venire nunc iam.
Ludos ego hodie vivo praesenti hic seni
Faciam, quod credo mortuo nunquam fore.
Concedam a foribus huc, hinc speculabor procul,
Vnde advenienti sarcinam imponam seni.

ACTVS SECVNDVS. SCENA SECVNDA.

THEVROPIDES, TRANIO.

Habeo, Neptune, gratiam magnam tibi,
Quom me amisisti a te vix vivum modo.
Verum si posthac me pedem latum modo
Scies imposisse in undam, haud causa illico'st,
Quod nunc voluisti facere, quin facias mihi.
Apage, apage te a me. nunc iam post hunc diem,
Quod crediturus tibi fui, omne credidi.
TR. Edepol, Neptune, peccavisti largiter,

Qui occasionem hanc amisisti tam bonam.
TH. Triennio post Aegypto advenio domum,
Credo, exspectatus veniam familiaribus.
TR. Nimio edepol ille potuit exspectatior
Venire, qui te nunciaret mortuum.
TH. Sed quid hoc? occlusa ianua est interdius?
Pultabo. heus, ecquis istas aperit mi fores?
TR. Quis homo est, qui nostras aedes accessit prope?
TH. Meus servos hic quidem est Tranio. TR. o Theuropides
Here, salve: salvom te advenisse gaudeo.
Vsquene valuisti? TH. usque, ut vides. TR. factum optume.
TH. Quin vos, insanine estis? TR. qui dum? TH. sic, quia
Foris ambulatis. natus nemo in aedibus
Servat, neque qui recludat, neque qui respondeat.
Pultando pedibus paene confregi hasce ambas. TR. eho,
An tu tetigisti has aedes? TH. cur non tangerem?
Quin pultando, inquam, paene confregi fores.
TR. Tetigistin'? TH. tetigi, inquam, et pultavi. TR. vah! TH. quid est?
TR. Male hercle factum. TH. quid est negotii? TR. non potest
Dici, quam indignum facinus fecisti et malum.
TH. Quid iam? TR. fuge obsecro, atque abscede ab aedibus.
Fuge huc, fuge ad me propius. tetigistin' foreis?
TH. Quomodo pultare potui, si non tangerem?
TR. Occidisti, hercle. TH. quem mortalem? TR. omnes tuos.
TH. Di te deaeque omnes faxint cum isto omine!
TR. Metuo, te atque istos expiare ut possies.
TH. Quamobrem? aut quam subito rem mihi apportas novam?
TR. Et heus, iube illos illinc, amabo, abscedere.
TH. Abscedite. TR. aedes ne attingite. tangite

Vos quoque terram. TH. obsecro, hercle, quin eloquere.
TR. Quia septem menses sunt, cum in hasce aedes pedem
Nemo intro tetulit, semel ut emigravimus.
TH. Eloquere, quid ita? TR. circumspice dum, nunquis est
Sermonem nostrum qui aucupet. TH. tutum probe est.
TR. Circumspice etiam. TH. nemo est, loquere nunc iam.
TR. Capitalis caedis facta est. TH. quid est? non intellego.
TR. Scelus, inquam, factum'st iamdiu antiquom et vetus.
Antiquom. id adeo nos nunc factum invenimus.
TH. Quid istuc est, scelested? aut quis id fecit? cedo.
TR. Hospes necavit hospitem captum manu;
Iste, ut ego opinor, qui has tibi aedeis vendidit.
TH. Necavit? TR. aurumque eii ademit hospiti,
Eumque hic defodit hospitem ibidem in aedibus.
TH. Quapropter id vos factum suspicamini?
TR. Ego dicam, ausculta. ut foris coenaverat
Tuus gnatus, postquam rediit a coena domum,
Abimus omnes cubitum, condormivimus:
Lucernam forte oblitus fueram extinguere;
Atque ille exclamat derepente maximum.
TH. Quis homo? an gnatus meus? TR. st, tace: ausculta modo.
Ait venisse illum in somnis ad se mortuum.
TH. Nempe ergo in somnis. TR. ita. sed ausculta modo,
Ait illum hoc pacto sibi dixisse mortuum.
TH. In somnis? TR. mirum quin vigilanti diceret,
Qui abhinc sexaginta annis occisus foret.
Interdum inepte stultus es.
TH. Taceo. TR. sed ecce quae ille inquit:
Ego transmarinus hospes sum Diapontius.
Hic habito. haec mihi dedita est habitatio.
Nam me Acheruntem recipere Orcus noluit.
Quia praemature vita careo. per fidem

Deceptus sum, hospes hic me necavit, inque me
Defodit insepultum clam ibidem in hisce aedibus,
Scelestus auri caussa. nunc tu hinc emigra:
Scelestae hae sunt aedes, impia est habitatio.
Quae hic monstra fiunt, anno vix possum eloqui.
St, st! TH. quid obsecro hercle factum est? TR. concrepuit foris.
Hiccine percussit? TH. guttam haud habeo sanguinis,
Vivom me arcessunt ad Acheruntem mortui.
TR. Perii! illisce hodie hanc conturbabunt fabulam:
Nimis quam formido, ne manifesto hic me opprimat.
TH. Quid tute tecum loquere? TR. abscede ab ianua.
Fuge, obsecro hercle! TH. quo fugiam? etiam tu fugis.
TR. Nihil ego formido: pax mihi est cum mortuis.
TH. Heus Tranio. TR. non me appellabis, si sapis.
Nihil ego commerui, neque istas percussi foreis.
TH. Quaeso quid aegre est? quae res te agitat Tranio
Quicum istaec loquere? TR. an quaeso tu appellaveras?
Ita me di amabunt, mortuum illum credidi
Expostulare, quia percussisses foreis.
Sed tu etiamne astas, nec quae dico obtemperas?
TH. Quid faciam? TR. cave respexis: fuge, atque operi caput.
TH. Cur non fugis tu? TR. pax mihi est cum mortuis
TH. Scio. quid modo igitur? cur tantopere extimueras?
TR. Nihil me curassis, inquam: ego mihi providero.
Tu, ut occepisti, tantum quantum *quis*, fugies,
Atque Herculem invocabis. TH. Hercules, te invoco.
TR. Et ego, tibi hodie ut det, senex, magnum malum.
Pro dii immortales, obsecro vestram fidem,
Quid ego hodie negotii confeci malum!

ACTVS TERTIVS. SCENA TERTIA.

DANISTA, THEVROPIDES, TRANIO.

Scelestiorem ego annum argento foenori
Nunquam ullum vidi, quam hic mihi annus obtigit.
A mane ad noctem usque in foro dego diem,
Locare argenti nemini nummum queo.
TR. Nunc pol ego perii plane in perpetuum modum.
Danista adest, qui dedit argentum foenori,
Qui amica est empta, quoque opus in sumptus fuit.
Manifesta res est, nisi quod occurro prius,
Ne hoc senex resciscat. ibo huic obviam.
Sed quidnam hic sese tam cito recipit domum?
Metuo ne de hac re quippiam inaudiverit.
Accedam atque appellabo. hei quam timeo miser!
Nihil est miserius, quam animus hominis conscius,
Sicut me habet. verum utut res haec sese habet,
Pergam turbare porro. ita haec res postulat.
Vnde is? TH. conveni illum, unde hasce aedes emeram.
TR. Nunquid dixisti de illo, quod dixi tibi?
TH. Dixi hercule vero omnia. TR. vae misero mihi!
Etiam fatetur de hospite? TH. imo pernegat.
TR. Cape herclè, obsecro, cum eo una iudicem.
Sed eum videto ut capias qui credat mihi.
Tam facile vinces, quam pirum volpes comest.
Metuo ne technae meae perpetuo perierint.
TH. Quid tute tecum? TR. nihil enim. sed dic mihi,
Dixtin' quaeso? TH. dixi, inquam, ordine omnia.
TR. Etiam fatetur de hospite? TH. imo pernegat.
TR. Negat? TH. negat, inquam. TR. perii oppido, cum cogito!
Non confitetur? TH. dicam, si confessus sit.
Quid nunc faciundum censes? TR. egon', quid censeam?
Cape, obsecro hercule, cum eo una iudicem:
Sed eum videto ut capias, qui credat mihi:

Tam facile vinces, quam pirum volpes comest.
DA. Sed Philolachetis eccum servom Tranium,
Qui mihi neque foenus, neque sortem argenti danunt.
TR. Quo te agis? TR. nec quoquam abeo. nae ego sum miser,
Scelestus; natus diis inimicis omnibus!
Iam illo praesente adibit. nae ego homo sum miser!
Ita et hinc et illinc mihi exhibent negotium.
Sed occupabo adire. DA. hic ad me it, salvos sum,
Spes est de argento. TR. hilarus est frustra istic homo.
Salvere iubeo te, Misargyrides, bene.
DA. Salve et tu. quid de argento? TR. abi sis belua,
Continuo adveniens pilum iniecisti mihi.
DA. Hic homo est inanis. TR. hic homo certe ariolus.
DA. Quin tu istas mittis tricas? TR. quin quid vis cedo
DA. Vbi Philolaches? TR. nunquam potuisti mihi
Magis opportunus advenire quam advenis.
DA. Quid est? TR. concede huc. DA. quin mihi argentum redditur?
TR. Scio te bona esse voce, ne clama nimis.
DA. Ego hercle vero clamo. TR. ah, gere morem mihi
DA. Quid tibi ego morem vis geram? TR. abi quaes hinc domum.
DA. Abeam? TR. redito huc circiter meridie.
DA. Reddeturne igitur foenus? TR. reddetur: nunc abi
DA. Quid ego huc recursem, aut operam sumam, au conteram?
Quid, si hic manebo potius ad meridiem?
TR. Imo abi domum, verum hercle dico: *abi* modo.
DA. Quin vos mihi foenus date. quid nugamini?
TR. Eu, hercle, nae tu abi modo. ausculta mihi.
DA. Iam, hercle, ego illunc nominabo. TR. euge strenue
Beatus vero es nunc, cum clamas. DA. meum peto.
Multos me hoc pacto iam dies frustramini.
Molestus si sum, reddite argentum, abiero.
Responsiones omnes hoc verbo eripite.
TR. Sortem accipe. DA. imo foenus; id primum volo

Quid tu, homo hominum omnium teterrime,
Venisti huc extentatum? agas quod in manu est.
Non dat, non debet. DA. non debet? TR. nec erit quidem.
Ferre hoc potes? an mavis ut aliquo abeat foras?
Vrbem exul linquat factus hic caussa tui,
Quoi sortem vix dare licebit? DA. quin non peto.
TH. Eia, mastigia, ad me redi. TR. iam istic ero.
Molestus ne sis, nemo dat, age quid lubet.
Tu solus, credo, foenore argentum datas.
DA. Cedo foenus. redde foenus. foenus reddite.
Daturin' estis foenus actutum mihi?
Date mihi foenus. TR. foenus illic, foenus hic.
Nescit quidem nisi foenus fabularier
Veterator. neque ego tetriorem beluam
Vidisse me unquam quemquam, quam te, censeo.
DA. Non edepol nunc me tu istis verbis territas.
Calidum hoc est, etsi procul abest, urit male.
TH. Quod illuc est foenus obsecro, quod illic petit?
TR. Pater eccum advenit peregre non multo prius
Illius, is tibi et foenus et sortem dabit:
Ne inconciliare quid nos porro postules.
Vide num moratur? DA. quin feram, si quid datur.
TH. Quid ais tu? TR. quid vis? TH. quis illic est? quid illic petit?
Quid Philolachetem gnatum compellat
Sic, et praesenti tibi facit convicium?
Quid illi debetur? TR. obsecro hercle iube
Obici argentum huic ob os impurae beluae.
TH. Iubeam? TR. iube homini argento os verberarier.
DA. Perfacile ego ictus perpetior argenteos.
TH. Quod illud argentum est? TR. huic debet Philoches
Paulum. TH. quantillum? TR. quasi quadraginta minas.
DA. Ne sane id multum censeas, paulum id quidem est.
TR. Audin? videturne obsecro hercle idoneus,

Danista qui sit? genus quod improbissumum est.
TH. Non ego istuc curo, qui sit unde sit:
Id volo mihi dici, id me scire expeto.
Adeo etiam argenti foenus creditum audio.
TR. Quatuor quadraginta illi debentur minae.
Dic te daturum, ut abeat. TH. egon' dicam dare?
TR. Dic. TH. egone? TR. tu ipsus dic modo, ausculta mihi.
Promitte: age, inquam: ego iubeo. TH. responde mihi,
Quid eo est argento factum? TR. salvom est. TH. solvite
Vosmet igitur, si salvom est. TR. aedeis filius
Tuus emit. TH. aedeis? TR. aedeis. TH. euge Philolaches
Patrissat. iam homo in mercatura vortitur.
Ain tu, aedeis? TR. aedeis, inquam. sed scin' cuiusmodi?
TH. Qui scire possim? TR. vah! TH. quid est? TR. ne me roga.
TH. Nam quid ita? TR. speculo claras, clarorem merum.
TH. Bene hercle factum. quid? eas quanti destinat?
TR. Talentis magnis totidem, quot ego et tu sumus.
Sed arrhaboni has dedit quadraginta minas.
Hinc sumpsit quas ei dedimus. satin' intellegis?
Nam postquam haece aedes ita erant, ut dixi tibi,
Continuo est alias aedes mercatus sibi.
TH. Bene hercle factum. DA. heus, iam appetit meridies.
TR. Absolve hunc quaeso vomitum, ne hic nos enecet.
Quatuor quadraginta illi debentur minae,
Et sors et foenus. DA. tantum est: nihilo plus peto.
TR. Velim quidem hercle, ut uno nummo plus petas.
TH. Adolescens, mecum rem habe. DA. nempe abs te petam.
TH. Petito cras. DA. abeo, sat habeo, si cras fero.
TR. Malum quod isti di deaeque omnes duint.
Ita mea consilia perturbat paenissume.

Nullum edepol hodie genus est hominum tetrius,
Nec minus bono cum iure, quam Danisticum.
TH. Qua in regione istas aedes emit filius?
TR. Ecce autem perii! TH. dicisne hoc, quod te rogo?
TR. Dicam: sed nomen domini quaero quid siet.
TH. Age, comminiscere ergo. TR. quid ego nunc agam?
Nisi, ut in vicinum hunc proxumum mendacium
Eas emisse aedes huius dicam filium.
Calidum hercle audivi esse optumum mendacium.
Quicquid dei dicunt, id rectum est dicere.
TH. Quid igitur? iam commentu's? TR. dii istum perduint!
Imo istunc potius. de vicino hoc proxumo
Tuus emit aedes filius. TH. bonan' fide?
TR. Siquidem es argentum redditurus, tum bona:
Si redditurus non es, non emit bona.
TH. Non in loco emit perbono has? TR. imo optumo.
TH. Cupio hercle inspicere has aedes. pulta dum fores:
Atque evocato aliquem intus ad te, Tranio.
TR. Ecce autem iterum nunc quid ego dicam nescio,
Iterum iam ad unum saxum me fluctus ferunt.
Quid nunc? non hercle, quid nunc faciam, reperio:
Manifesto teneor. TH. evoca dum aliquem foras,
Roga, circumducat. TR. heus tu. at hic sunt mulieres:
Videndum est primum, utrum eae velintne, an non velint.
TH. Bonum aequomque oras. percontare et roga.
Ego hic tantisper, dum exis, te opperiar foris.
TR. Dii te deaeque omnes funditus perdant, senex:
Ita mea consilia undique oppugnas male.
Euge, optume: eccum dominus aedium foras
Simo progreditur ipsus. huc concessero,
Dum mihi senatum consilii in cor convoco.
Igitur dum accedam hunc, quando quid agam invenero.

ACTVS TERTIVS. SCENA SECVNDA.

SIMO, THEVROPIDES, TRANIO.

Melius anno hoc mihi non fuit domi,
Nec quando esca una meruerit magis.
Prandium uxor mihi perbonum dedit.
Nunc dormitum iubet me ire. minime.
Non mihi forte visum illico fuit,
Melius quom prandium, quam solitum, dedit.
Voluit in cubiculum abducere me anus.
Non bonus somnus est de prandio: apage:
Clanculum ex aedibus me edidi foras.
Tota turget mihi uxor nunc, scio, domi.
TR. Res parata est mala in vesperum huic seni.
Nam et coenandum et cubandum est intus male.
SI. Quo magis cogito ego cum meo animo,
Si quis dotatam uxorem habet,
Neminem solicitat sopor.
Ire dormitum odio est. nunc vero mihi
Exsequi certa res est, ut abeam
Potius hinc ad forum, quam domi cubem.
Atque pol nescio, ut moribus sient
Vostrae: haec sat scio, quam me habeat male:
Peiusque posthac fore, quam fuit mihi.
TR. Si abitus tuus tibi, senex, fecerit male,
Nihil erit quod Deorum ullum accusites:
Te ipse iure optumo merito incuses licet.
Tempus nunc est senem hunc alloqui mihi.
Hoc habet: reperi, qui senem ducerem:
Quo dolo a me dolorem procul pellerem.
Accedam. dii te ament plurimum, Simo.
SI. Salvos sis, Tranio. TR. ut vales? SI. non male.
Quid agis? TR. hominem optumum teneo. SI. amice facis,
Cum me laudas. TR. decet certe. SI. hercle at te ego
Haud bonum teneo servom. TR. quid ita vero, Simo?

SI. Quid nunc, quam mox? TR. quid est? SI. quod solet fieri.
TR. Dic igitur, quod solet fieri, quid id est?
SI. Quid facitis vos, sed, ut verum, Tranio, loquar,
Sic decet, ut homines sunt, ita morem geras.
Vita quam sit brevis, simul cogita.
TR. Quid? ehem, vix tandem
Percepi super his rebus nostris te loqui.
SI. Musice hercle agitis aetatem: ita ut vos decet:
Vino et victu, piscatu probo, electili
Vitam colitis. TR. imo vita antehac erat:
Nunc nobis omnia haec exciderunt.
SI. Qui dum? TR. ita oppido occidimus omnes, Simo.
SI. Non taces? prospere vobis cuncta usque adhuc
Processerunt. TR. ita ut dicis, facta haud nego.
Nos profecto probe, ut voluimus, viximus.
Sed, Simo, ita nunc ventus navem
Deferuit. SI. quid est? quomodo, pessume?
Quae ne subducta erat tuto in terra?
TR. Hei! SI. quid est? TR. me miserum, occidi! SI. qui? TR. quia
Venit navis, nostrae navi quae frangat ratem.
SI. Velim ut velles, Tranio, sed quid est negotii?
Eloquere. TR. herus peregre venit. SI. tunc tibi
Chorda tenditur: inde in ferriterium:
Postea in crucem recta. TR. nunc te ego per genua
Obsecro, ne indicium hero facias meo. SI. e me,
Ne quid metuas, nihil sciet. TR. patrone salve.
SI. Nihil moror mihi istiusmodi clientes.
TR. Nunc hoc quod ad te noster me misit senex.
SI. Hoc mihi responde primum, quod ego te rogo:
Iam de istis rebus voster quid sensit senex?
TR. Nihil quicquam. SI. Nunquid increpavit filium?
TR. Tam liquidus est, quam liquida esse tempestas solet.
Nunc te hoc orare iussit opere maxumo,
Vt sibi liceret inspicere has aedes tuas.

SI. Non sunt venales. TR. scio equidem istuc. sed senex
Gynaeceum aedificare volt hic in suis,
Et balineas et ambulacrum et porticum.
SI. Quid consomniavit? TR. ego dicam tibi:
Dare volt uxorem filio quantum potest:
Ad eam rem facere volt novum gynaeceum.
Nam sibi laudasse hasce ait architectonem
Nescio quem, esse aedificatas has sane bene.
Nunc hinc exemplum capere volt, nisi tu nevis.
SI. Nae ille malo quidem ab opere exemplum petit.
TR. Quia hic audivit esse aestatem perbonam:
Subdiu-coli absque Sole perpetuum diem.
SI. Imo edepol vero, cum usque quaque umbra est, tamen
Sol semper hic est usque a mani ad vesperum,
Quasi flagitator adstat usque ad ostium.
Nec mihi umbra usquam est, nisi in puteo quaepiam est.
TR. Quid, Sarsinatis ecqua est? si Vmbram non habes
SI. Molestus ne sis: haec sunt sicut praedico.
TR. Attamen inspicere volt. SI. inspiciat, si lubet;
Si quid erit, quod illi placeat, de exemplo meo
Ipse aedificato. TR. eon'? voco huc hominem. SI. i, voca.
TR. Alexandrum magnum, atque Agathoclem aiun maxumas
Duo res gessisse. quid mihi fiet tertio,
Qui solus facio facinora immortalia?
Vehit hic clitellas, vehit hic autem alter senex.
Novitium mihi quaestum institui non malum:
Nam muliones mulos clitellarios
Habent: ego habeo homines clitellarios.
Magni sunt oneris: quicquid imponas, vehunt.
Nunc hunc haud scio an colloquar. congrediar.
Heus Theuropides. TH. quis nominat me?
TR. Hero servos multum suo fidelis.

Quo me miseras, affero omne impetratum.
TH. Quid illic obsecro tam diu restitisti?
TR. Seni non otium erat, id sum opperitus.
TH. Antiquum hoc obtines tuum, tardus ut sis.
TR. Heus tu, si voles verbum hoc cogitare,
Simul flare sorbereque haud facile
Est: ego hic esse et illic simul haud potui.
TH. Quid nunc? TR. vise, specta tuo arbitratu.
TH. Age, duc me. TR. num moror? TH. subsequor te.
TR. Senex ipse te ante ostium eccum opperitur.
Sed moestus est se hasce vendidisse.
TH. Quid tandem? TR. orat ut suadeam Philolacheti,
Vt istas remittat sibi. TH. haud opinor.
Sibi quisque ruri metit. si male emptae
Forent, nobis istas redhibere haud liceret.
Lucri quidquid est, id domum trahere oportet.
Misericordias iam habere haud hominem oportet.
TR. Morare hercle, cum verba facis. subsequere. TH. fiat.
Do tibi ego operam. TR. senex illic est. hem adduxi tibi hominem.
SI. Salvom te advenisse peregre gaudeo, Theuropides.
Dii te ament. SI. inspicere te aedes has velle aiebat mihi.
TH. Nisi tibi incommodum est. SI. imo commodum. i intro, atque inspice.
TR. At enim mulieres. SI. cave tu ullam floccifaxis mulierem.
Qualibet perambula aedes oppido tanquam tuas.
TH. Tanquam? TR. ah cave tu illi obiectes nunc in aegritudine,
Te has emisse. non tu vides hunc, voltu ut tristi est senex?
TH. Video. TR. ergo irridere ne videare et gestire admodum,
Noli facere mentionem te emisse. TH. intellego.

Et bene monitum duco, atque te existumo humano ingenio.
Quid nunc? SI. quin tu is intro, atque otiose perspectas, ut lubet?
TH. Bene benigneque arbitror te facere. SI. factum edepol volo.
Vin' qui perductet? TH. apage istum perductorem, non placet.
SI. Quid, quid est? TH. errabo potius, quam perductet quispiam.
TR. Viden' vestibulum ante aedis hoc? et ambulacrum quoiusmodi!
TH. Luculentum edepol profecto. TR. age specta, postes cuiusmodi!
Quanta firmitate facti, et quanta crassitudine!
TH. Non videor vidisse postes pulcriores. SI. pol mihi
Eo pretio empti fuerant olim. TR. audin', fuerant, dicere?
Vix videtur continere lacrumas. TH. quanti hosce emeras?
SI. Tres minas pro istis duobus, praeter vecturam, dedi.
TH. Hercle, quin multum improbiores sunt quam a primo credidi.
TR. Quapropter? TH. quia edepol ambo ab infimo tarmes secat.
TR. Intempestivos excisos credo, id eis vitium nocet:
Atque etiam nunc satis boni sunt, si sint inducti pice.
Non enim haec pultifagus opifex opera fecit barbarus.
Viden' coagmenta in foribus? TH. video. TR. specta, quam arcte dormiunt.
TH. Dormiunt? TR. illud quidem, ut connivent, volui dicere.
Satin' habes? TH. ut quidque magis contemplor, tanto magis placet.
TR. Viden' pictum, ubi ludificatur cornix una volturios duo?
Cornix astat, ea volturios duo vicissim vellicat.

Quaeso huc ad me specta, cornicem ut conspicere possies.
Iam vides? TH. profecto nullam equidem illic cornicem intuor.
TR. At tu isto ad vos obtuere. quoniam cornicem nequis
Conspicari si volturios forte possis contui.
TH. Omnino, ut te absolvam, nullam pictam conspicio hic avem.
TR. Age, iam mitto, ignosco: aetate non quis obtuerier.
TH. Haec, quae possum, ea mihi profecto cuncta vehementer placent.
SI. Latius demum est operae pretium ivisse. TH. recte edepol mones.
SI. Eho istum, puer, circumduce hasce aedes, et conclavia.
Nam egomet ductarem, nisi mihi esset ad forum negotium.
TH. Apage istum a me perductorem: nihil moror ductarier.
Quidquid est errabo potius, quam perductet quispiam.
SI. Aedes dico. TH. ergo intro eo sine perductore. SI. i, licet.
TH. Ibo intro igitur. TR. mane sis: videam ne canis. TH. agedum vide.
TR. Est. TH. ubi canis est? TR. abi dierecta. st! abin' hinc in malam crucem?
At etiam restas? st! abi istinc. SI. nihil pericli est, age.
Tam placida est, quam est aqua: vise. ire intro audacter licet.
Eo ego hinc ad forum. TH. fecisti commode, bene ambula.
Tranio age, canem istam a foribus abducat face,
Etsi non metuenda est. TR. quin tu illam aspice, ut placide accubat!

Nisi molestum vis videri te atque ignavom. TH. iam ut lubet,
Sequere hac igitur. TR. equidem haud usquam a pedibus abscedam tuis.

ACTVS TERTIVS. SCENA TERTIA.

TRANIO, THEVROPIDES.

Quid tibi visum est hoc mercimonii? TH. totus gaudeo.
TR. Num nimio emptae tibi videntur? TH. nunquam edepol me scio
Vidisse usquam abiectas aedes, nisi modo hasce. TR. ecquid placent?
TH. Ecquid placeant, me rogas? imo hercle vero perplacent.
TR. Cuiusmodi gynaeceum? quid porticum? TH. insanum bonam.
Non equidem ullam in publico esse maiorem hac existumo.
TR. Quin ego ipse et Philolaches in publico omnes porticus
Sumus commensi. TH. quid igitur? TR. longe omnium longissuma est.
TH. Dii immortales mercimonii lepidi! si hercle nunc ferat
Sex talenta magna argenti pro istis praesentaria,
Nunquam accipiam. TR. si, here, te accipere cupies, ego nunquam sinam.
TH. Bene res nostra collocata est istoc mercimonio.
TR. Me suasore atque impulsore id factum audacter dicito:
Qui subegi, foenore argentum ab Danista ut sumeret,
Quod isti dedimus arrhaboni. TH. servavisti omnem ratem,

Nempe octoginta debentur huic minae. TR. haud nummo amplius.
TH. Hodie accipiat. TR. ita enim vero: ne qua caussa subsiet,
Vel mihi denumerato: ego illi porro denumeravero.
TH. At enim, ne quid captioni mihi sit, si dederim tibi.
TR. Egone te ioculo modo ausim, dicto aut facto fallere?
TH. Egon' abs te ausim non cavere, ne quid committam tibi?
TR. Quia tibi unquam quicquam, postquam tuus sum, verborum dedi.
TH. Ego enim cavi recte, eam mihi debeo gratiam atque animo meo.
Sat sapio, si abs te modo uno caveo. TR. tecum sentio.
TH. Nunc abi, i rus, dic me advenisse filio. TR. faciam ut voles.
TH. Curriculo abi, iube in urbem veniat iam simul tecum. TR. licet.
Nunc ego me illa per posticum ad congerrones conferam.
Dicam ut hic res sint quietae, atque ut hunc hinc amoverim.

ACTVS QVARTVS. SCENA PRIMA.

P H A N I S C V S.

Servi, qui cum culpa carint, tamen malum
Metuunt, hi solent esse heris utibiles.
Nam illi, qui nihil metuunt, postquam sunt malum
Meriti, stulta sibi expetunt consilia.
Exercent sese ad cursuram, fugiunt. sed
Hi, si reprehensi sunt, faciunt a malo
Peculium quod nequeunt facere de suo.
Augent ex pauxillo, thesaurum inde parant.
Mihi, in pectore consilii quod est,

Lubet cavere malam rem prius,
Quam ut meum tergum exsinceratum fiat.
Vt adhuc fuit, mihi corium esse oportet
Sincerum, atque uti vetem verberari.
Si huic imperabo, probe tectum habebo.
Malum cum impluit ceteros, non impluat mihi.
Nam ut servi volunt esse herum, ita solet.
Bonis boni sunt: improbi, qui malus fuit.
Nam nunc domi nostrae tot pessumi vivont.
Peculi sui prodigi plagigeruli: ubi advorsum ut
Eant vocantur hero: Non eo, molestus ne sis.
Scio quo properas: gestis aliquo iam hercle,
Ire vis mula foras pastum. bene merens
Hoc pretium inde abstuli. ita abii foras. solus
Nunc eo advorsum hero ex plurimis servis.
Hoc die crastini cum herus resciverit,
Mane castigabit eos bubulis exuviis.
Postremo minoris pendo tergum illorum, quam meum.

ACTVS QVARTVS. SCENA SECVNDA.

PHANISCVS, SERVOS, THEVROPIDES.

Illi erunt bucaedae multo potius, quam ego
Sim restio. SE. mane tu, atque assiste illico:
Phanisce, etiam respice. PH. mihi molestus ne sis.
SE. Vide ut fastidit simia!
PH. Mihi sum, libet esse. quid id curas?
SE. Manesne illico impure parasite?
PH. Qui parasitus sum? SE. ego enim
Dicam: cibo perduci poteris quovis.
Ferocem facis, quia te herus tam amat. PH. vah!
Oculi dolent. SE. cur? PH. quia fumus molestus.
SE. Tace sis faber, qui cudere soles plumbeos
Nummos. PH. non potes tu cogere me, ut tibi
Maledicam, novit herus me. SE. suam

Quidem pol culcitullam oportet. PH. si sobrius sis,
Male non dicas. SE. tibi obtemperem, cum tu mihi
Nequeas? PH. at tu mecum, pessume, i advorsus.
SE. Quaeso hercle, Phanisce, abstine iam sermonem
De istis rebus. PH. faciam, et pultabo fores.
Heus, ecquis hic est, maxumam qui his iniuriam
Foribus defendat? ecquis, ecquis huc exit, atque aperit?
Nemo hinc quidem foras exit: ut esse addecet
Nequam homines, ita sunt: sed eo magis cauto est
Opus, ne huc exeat, qui male me mulcet.
Hic quidem neque convivarum sonitus, itidem ut antehac fuit,
Neque tibicinam cantantem, neque alium quenquam audio.
TH. Quae illaec res est? quid illi homines quaerunt apud aedes meas?
Quid volunt? quid introspectant? PH. pergam pultare ostium.
Heus reclude: heus, Tranio, etiam aperis? TH. quae haec est fabula!
PH. Etiamne aperis? Callidamati nostro advorsum venimus.
TH. Heus, vos pueri, quid istic agitis? quid istas aedes frangitis?
PH. Herus hic noster potat. TH. herus hic voster potat? PH. ita loquor.
TH. Puer nimium es delicatus. PH. ei advorsum venimus.
TH. Quoi homini? PH. hero nostro. quaeso, quoties dicendum est tibi?
TH. Puer, hic nemo habitat, nam te esse arbitror puerum probum.
PH. Non hic Philolaches adolescens habitat hisce aedibus?
SE. Senex hic cerebrosus est certe. PH. erras perverse, pater.
Nam nisi hinc hodie emigravit, aut heri, certo scio
Hic habitare. TH. quin sex menses iam hic nemo habitat. SE. somnias.

TH. Egone? SE. tu. TH. tu ne molestus: sine me cum puero loqui.
PH. Nemo habitat? hem! TH. ita profecto. PH. nam heri et nudiustertius,
Quartus, quintus, sextus usque, postquam hinc peregre eius pater
Abiit, nunquam hic triduum in unum desitum est esse et bibi.
TH. Quid ais? PH. triduum in unum est haud intermissum hic esse et bibi,
Scorta duci, pergraecari, fidicinas, tibicinas
Ducere. TH. quis istaec faciebat? PH. Philolaches. TH. qui Philolaches?
PH. Cui patrem Theuropidem esse opinor. TH. hei! hei! occidi,
Si haec hic vera memorat. pergam porro percontarier.
Ain' tu istic potare solitum Philolachem istum, quisquis est,
Cum hero vostro? PH. hic, inquam. TH. puere, praeter speciem stultus es.
Vide sis ne forte ad merendam quopiam devorteris,
Atque ibi meliuscule, quam satis fuerit, biberis. PH. quid est?
TH. Ita dico, ne ad alias aedes perperam deveneris.
PH. Scio qua me ire oportet: et quo venerim, novi loqui.
Philolaches hic habitat, quoius est pater Theuropides.
Qui, postquam pater ad mercatum abivit hinc, tibicinam
Liberavit. TH. Philolaches ergo? PH. ita, Philematium quidem.
TH. Quanti? SE. triginta talentis. PH. μὰ τὸν ἀπόλλω! sed minis.
TH. Ain', minis triginta amicam destinatam Philolachi?
PH. Aio. TH. atque eam manu emisisse? PH. aio. TH. et postquam eius hinc pater
Sit profectus peregre, perpotasse assiduo
Tuo cum domino? PH. aio. TH. quid, is aedes emit hic proxumas?

PH. Non aio. TH. quadraginta etiam dedit huic quae essent pignori?
PH. Neque illud aio. TH. hei! perdis. PH. imo suum patrem illic perdidit.
TH. Vera cantas? vana vellem! PH. patris amicus videlicet.
TH. Heu edepol patrem eum miserum praedicas! PH. nihil hoc quidem est,
Triginta minae, prae quam alios dapsiles sumtus facit.
Perdidit patrem. unus istic servos est sacerrumus
Tranio: is vel Herculi conterere quaestum possiet.
Edepol me eius patris miseret: qui cum istaec sciet
Facta ita, amburet misero ei corculum carbunculus.
TH. Siquidem istaec vera sunt. PH. quid merear, quamobrem mentiar?
Heus vos, ecquis hasce aperit? TH. quid istac pultas, ubi nemo intus?
PH. Alio credo comissatum abisse. abeamus nunc iam.
TH. Puere, iamne abis? libertas paenula est tergo tuo.
PH. Mihi, nisi herum metuam et curem, nihil est qui tergum tegam.

ACTVS QVARTVS. SCENA TERTIA.

THEVROPIDES, SIMO.

Perii hercle, quid opus est verbis? ut verba audio,
Non equidem in Aegyptum hinc modo vectus fui,
Sed etiam in terras solas, orasque ultimas
Sum circumvectus, ita ubi nunc sim nescio.
Verum iam scibo: nam eccum, unde aedes filius
Meus emit. quid ais tu? SI. a foro incedo domum.
TH. Nunquid processit ad forum hodie novi?
SI. Etiam. TH. quid tandem? SI. vidi efferri mortuum.
TH. hem,
Novum! SI. unum vidi mortuum efferri foras:
Modo eum vixisse aiebant. TH. vae capiti tuo.

SI. Quid tu ut ociosus res novas requiritas?
TH. Quia hodie adveni peregre. SI. promisi foras,
Ad coenam ne me tu te vocare censeas.
TH. Haud postulo edepol. SI. verum cras, nisi quis prius
Vocaverit me, vel apud te coenavero.
TH. Ne istuc quidem edepol postulo, nisi quid magis
Es occupatus, operam mihi da. SI. maxume.
TH. Minas quadraginta accepisti, quas sciam,
A Philolachete. SI. nunquam nummum, quod sciam.
TH. Quid, a Tranione servo? SI. multo id minus.
TH. Quas arrhaboni tibi dedit? SI. quid somnias?
TH. Egone? at quidem tu, qui istoc te speras modo
Potesse dissimulando infectum hoc reddere.
SI. Quid autem? TH. quod me absente tecum hic filius
Negotii gessit. SI. mecum ut ille hic gesserit,
Dum tu hic abes, negotii? quidnam? aut quo die?
TH. Minas tibi octoginta argenti debeo.
SI. Non mihi quidem hercle. verum. si debes, cedo.
Fides servanda est, ne ire inficias postules.
TH. Profecto non negabo debere, et dabo.
Tu cave quadraginta accepisse hinc ne neges.
SI. Quaeso edepol huc me aspecta, et responde mihi.
Te velle uxorem aiebat tuo nato dare,
Ideo aedificare hoc velle aiebat in tuis.
TH. Hic aedificare volui? SI. sic dixit mihi.
TH. Hei mihi, disperii! vocis non habeo satis.
Vicini, interii, perii! SI. nunquid Tranio
Turbavit? TH. imo exturbavit omnia.
Te ludificatus est et me hodie indignis modis.
SI. Quid tu ais? TH. haec res sic est, ut narro tibi.
Te ludificatus et me hodie in perpetuum modum.
Nunc te obsecro, ut me bene iuves, operamque des.
SI. Quid vis? TH. i mecum, obsecro, una simul.
SI. Fiat. TH. servorumque operam et lora mihi cedo.
SI. Sume. TH. eademque opera haec tibi narravero,
Quis me exemplis hodie ille ludificatus est.

ACTVS QVINTVS. SCENA PRIMA.

TRANIO, THEVROPIDES.

Qui homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit.
Atque equidem quid id esse dicam verbum nauci, nescio.
Nam herus me postquam rus misit, ut filium suum arcesserem,
Abii illa per angiportum ad hortum nostrum clanculum:
Ostium quod in angiportu est, horti patefeci fores;
Eaque eduxi omnem legionem, et mares et foeminas,
Postquam ex obsidione in tutum eduxi maniplares meos,
Capio consilium, ut senatum congerronum convocem.
Quem cum convocavi, atque illi me e senatu segregant.
Vbi ego video rem vorti in meo foro, quantum potest,
Facio idem, quod plurimi alii, quibus res timida aut turbida est:
Pergunt turbare usque ut ne quid possit conquiescere.
Nam scio equidem nullo pacto iam esse posse clam senem.
Sed quid hoc est quod foris concrepuit proxuma vicinia?
Herus meus hic quidem est, gustare ego eius sermonem volo.
TH. Illico, intra limen astate illic: ut, cum extemplo vocem,
Continuo exiliatis: manicas celeriter connectite.
Ego illum ante aedes praestolabor ludificatorem meum:
Quoius ego hic ludificabo corium, si vivo, probe.
TR. Res palam est. nunc te videre melius est, quid agas, Tranio.
TH. Docte atque astute mihi captandum est cum illoc, ubi huc advenerit.

Non ego illi extemplo ita meum ostendam sensum; mittam lineam.
Dissimulabo me horum quicquam scire. TR. o mortalem malum!
Alter hoc Athenis nemo doctior dici potest.
Verba dare illi non magis hodie quisquam, quam lapidi, potest.
Aggrediar hominem: appellabo. TH. nunc ego ille huc veniat velim.
TR. Siquidem pol me quaeris, assum praesens praesenti tibi.
TH. Euge Tranio, quid agitur? TR. veniunt ruri rustici.
Philolaches iam hic aderit. TH. edepol mihi opportune advenit.
Nostrum ego hunc vicinum opinor esse hominem audacem et malum.
TR. Qui dum? TH. qui negat novisse vos. TR. *negat?* TH. nec vos sibi
Nummum unquam argenti dedisse. TR. abi, ludis me, credo: haud negat.
TH. Quid iam? TR. scio, iocaris nunc tu: nam ille quidem haud negat.
TH. Imo edepol negat profecto: neque se has aedes Philolachi
Vendidisse. TR. eho, an negavit sibi datum argentum, obsecro?
TH. Quin iusiurandum pollicitus est dare, si vellem, mihi:
Neque se hasce aedes vendidisse, neque *sibi* argentum datum.
Dixi ego istuc idem illi. TR. quid ait? TH. servos pollicitus est dare
Suos mihi omnes quaestioni. TR. nugas, nunquam edepol dabit.
TH. Dat profecto. TR. quin et illum in ius iube ire. TH. iam mane.
Experiar ut opinor: certum est. TR. mihi hominem cedo.

TH. Quid si igitur ego arcessam homines? TR. factum iam esse oportuit:
Vel hominem iube aedes mancipio poscere. TH. imo hoc primum volo,
Quaestioni accipere servos. TR. faciundum edepol censeo. ego
Interim hanc aram occupabo. TH. quid ita? TR. nullam rem sapis.
Ne enim illi huc confugere possint quaestioni quos dabit.
Hic ego tibi praesidebo, ne interbitat quaestio.
TH. Surge. TR. minime. TH. ne occupassis, obsecro, aram. TR. cur? TH. scies.
Quia id enim maxume volo, ut illi istoc confugiant sine.
Tanto apud iudicem hunc argenti condemnabo facilius.
TR. Quod agis, id agas. quid tu porro vis serere negotium?
Nescis tu quam meticulosa res sit ire ad iudicem.
TH. Surge dum huc. est consulere igitur quiddam quod tecum volo.
TR. Sic tamen hinc consilium dedero. nimio plus sapio sedens.
Tum consilia firmiora sunt de divinis locis.

TH. Surge, ne nugare: aspice dum contra me. TR. aspexi. TH. vides?
TR. Video. huc si quis intercedat tertius, pereat fame.
TH. Qui dum? TR. quia nihil quaesti siet. mali hercle ambo sumus.
TH. Perii! TR. quid tibi est? TH. dedisti verba. TR. qui tandem? TH. probe.
Me emunxti. TR. vide sis, satine recte? num mucci fluunt?
TH. Imo etiam cerebrum quoque omnem e capite emunxti meum.
Nam omnia malefacta vostra repperi radicitus.

Non radicitus quidem hercle, verum etiam eradicitus.
Nunquam edepol hodie inultus destinaverim tibi.
Iam iubebo ignem et sarmen, carnufex, circumdari.
TR. Ne faxis: nam elixus esse, quam assus, soleo suavior.
TH. Exempla edepol faciam ego in te. TR. quia placeo, exemplum expetis.
TH. Loquere, quoiusmodi reliqui, quom hinc abibam, filium?
TR. Cum pedibus, manibus, cum digitis, auribus, oculis, labris.
TH. Aliud te rogo. TR. aliud ergo nunc tibi respondeo.
Sed eccum tui gnati sodalem video huc incedere
Callidamatem: illo praesente mecum agito, si quid voles.

ACTVS QVINTVS. SCENA SECVNDA.

CALLIDAMATES, THEVROPIDES, TRANIO.

Vbi somnum sepelivi omnem, atque obdormivi crapulam,
Philolaches venisse mihi suum peregre huc patrem,
Quoque modo hominem advenientem servos ludificatus siet,
Ait: sese metuere in conspectum illius occedere.
Nunc ego de sodalitate solus sum orator datus,
Qui a patre eius conciliarem pacem. atque eccum optume.
Iubeo te salvere: et salvus cum advenis Theuropides,
Peregre, gaudeo. hic apud nos hodie coenes. TH. sic talem,
Callidamate, dei te ament, de coena facio gratiam.
CA. Quin venis? TR. promitte: ego ibo pro te, si tibi non libet.
TH. Verbero, etiam irrides? TR. quian' me pro te ire ad coenam autumo?

TH. Non enim ibis. ego ferare faxo, ut meruisti, in crucem.
CA. Age mitte ista, et ito ad me ad coenam. TR. dic venturum. quid taces?
CA. Sed tu istuc quid confugisti in aram inscitissimus?
TR. Adveniens perterruit me. loquere nunc, quid fecerim:
Nunc utriusque disceptator eccum adest, age disputa.
TH. Filium corrupisse aio te meum. TR. ausculta modo,
Fateor peccavisse, amicam liberasse, absente te:
Foenori argentum sumpsisse, id esse absumptum praedico.
Nunquid aliud fecit, nisi quod faciunt summis gnati generibus?
TH. Hercle mihi tecum cavendum est; nimis quam es orator catus.
CA. Sine me dum istuc iudicare: surge, ego istic assedero.
TH. Maxume, accipito hanc ad te litem. TR. enim istic captio est.
Fac, ego ne metuam igitur, et ut tu meam timeas vicem.
TH. Iam minoris omnia facio, prae quam quibus modis
Me ludificatus est. TR. bene hercle factum, et factum gaudeo.
Sapere istac aetate oportet, qui sunt capite candido.
TH. Quid ego nunc faciam, si amicus Demipho, aut Philonides?
TR. Dicito iis, quo pacto tuus et servos ludificaverit:
Optumas frustrationes dederis in Comoediis.
CA. Tace parumper: sine vicissim me loqui: ausculta TH. licet.
CA. Omnium primum sodalem me esse scis gnato tuo.
Is adiit me; nam illum prodire pudet in conspectum tuum,
Propterea quae fecit, quia te scire scit. nunc te obsecro,
Stultitiae adolescentiaeque eius ignoscas, tuus est.
Scis solere illanc aetatem tali ludo ludere.

Quicquid fecit, nobiscum una fecit, nos deliquimus:
Foenus, sortem, sumptumque omnem qui amica est omnia
Nos dabimus, nos conferemus, nostró sumptu, non tuo.
TH. Non potuit venire orator magis ad me impetrabilis,
Quam tu, neque illi sum iratus, neque quicquam succenseo.
Imo me praesente amato, bibito, facito quod lubet,
Si hoc pudet, fecisse sumptum; supplicii habeo satis.
CA. Dispudet. TR. dat istam veniam, quid me fiet nunc iam?
TH. Verberibus caedere, lutum, pendens. TR. tamen etsi pudet?
TH. Interimam, hercle, ego, si vivo. CA. fac istam cunctam gratiam:
Tranioni remitte quaeso hanc noxiam caussa mea
TH. Aliud quidvis impetravi a me facilius perferam,
Quam ut non ego istum pro suis factis pessumis pessum premam.
CA. Mitte quaeso istunc. TH. hem, viden' ut restat furcifer?
CA. Tranio quiesce, si sapis. TH. tu quiesce hanc rem modo
Petere: ego illum verberibus, ut sit quietus, subegero
CA. Nihil opus est profecto: age iam, sine te exorarier.
TH. Nolo ores. CA. quaeso hercle. TH. nolo, inquam, ores. CA. nequicquam nevis.
Hanc modo unam noxiam; unam, quaeso, fac caussa mea.
TR. Quid gravaris? quasi non cras iam commeream aliam noxiam:
Ibi utrumque, et hoc et illud, poteris ulcisci probe.
CA. Sine te exorem. TH. age abi, abi impune. hem huic habeto gratiam.
Spectatores, fabula haec est acta: vos plausum date.

M. ACCI PLAVTI

MENAECHMEI

DRAMATIS PERSONAE.

Penicvlvs, parasitus.

Menaechmvs, surreptus.

Erotivm, meretrix.

Cylindrvs, coquus.

Menaechmvs, Sosicles.

Messenio, servos.

Mvlier, uxor.

Servos alius.

Ancilla.

Senex.

Medicvs.

Lorarii.

ARGVMENTVM

(ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

*M*ercator Siculus, cui erant gemini filii,
*E*i, surrepto altero, mors obtigit.
*N*omen surrepticii illi indit qui domi est
*A*vus paternus, facit Menaechmum Sosiclem.
*E*t is germanum, postquam adolevit, quaeritat
*C*ircum omnes oras. post Epidamnum devenit:
*H*ic fuerat auctus ille surrepticius.
*M*enaechmum civem credunt omnes advenam:
*E*umque appellant, meretrix, uxor, et socer.
*I*i se cognoscunt fratres postremo invicem.

ALIVD ARGVMENTVM

CAMERARII.

Huius argumentum Fabulae venustum est, et varietate quadam delectabile, quae de similitudine nascitur geminorum fratrum. Nam Syracusanus quidam, cum ex sua uxore geminos suscepisset liberos, inter se simillimos, et unum ex his abductum secum ad mercatum amisisset: alter non desistendum putavit, dum requisitum illum inveniret. Venit tandem Epidamnum, *quae Illyriae urbe* Dyrrachium *a Rom. appellata fuit: ibi et ab amica, et uxore, et socero fratris appellatur, quasi ille ipse esset. Tandem post multiplices ludificationes, et nonnullas turbas, agnoscitur uterque a servo: et re palam facta servus libertate donatur.*

PROLOGVS.

Salutem primum iam a principio propitiam
Mihi, atque vobis spectatores, nuncio.
Apporto vobis Plautum lingua, non manu:
Quaeso ut benignis accipiatis auribus:
Nunc argumentum accipite, atque animum advortite,
Quam potero in verba conferam paucissuma.
Atque hoc Poetae faciunt in Comoediis.
Omneis res gestas esse Athenis autumant,
Quo illud vobis Graecum videatur magis:
Ego nusquam dicam, nisi ubi factum dicitur.
Atque adeo hoc argumentum Graecissat, tamen
Non Atticissat, verum Sicilicissitat.
Huic argumento antelogium quidem hoc fuit.
Nunc argumentum vobis demensum dabo,
Non modio, neque trimodio, verum ipso horreo,
Tantum ad narrandum argumentum adest benignitas.
Mercator quidam fuit Syracusis senex,
Ei sunt nati filii gemini duo,
Ita forma simili pueri, uti mater sua
Non internosse posset, quae mammam dabat;
Neque adeo mater ipsa, quae illos pepererat,
Vt quidem ille dixit mihi, qui pueros viderat.
Ego illos non vidi, ne quis vostrum censeat.
Postquam iam pueri septuennes sunt, pater
Oneravit navem magnam multis mercibus.
Imponit alterum geminum in navem pater,
Tarentum avexit secum ad mercatum simul:

Illum reliquit alterum apud matrem domi.
Tarenti ludi forte erant, quom illuc venit:
Mortales multi, ut ad ludos, convenerant.
Puer aberravit inter homines a patre.
Epidamniensis quidam ibi mercator fuit:
Is puerum tollit, avehitque Epidamnium.
Pater eius autem, postquam puerum perdidit,
Animum despondit, eaque is aegritudine
Paucis diebus post Tarenti emortuu'st.
Postquam Syracusas de re ea nuncius redit
Ad avom puerorum, puerum subreptum alterum,
Patremque pueri Tarenti esse emortuum,
Immutat nomen avos huic gemino alteri:
Ita illum dilexit, qui subreptus est, alterum,
Illius nomen indit illi, qui domi est:
Menaechmo idem quod alteri nomen fuit,
Et ipsus eodem avos est vocatus nomine:
Propterea illius nomen memini facilius,
Quia illum clamore vidi flagitarier.
Ne mox erretis, iam nunc praedico prius:
Idem est ambobus nomen geminis fratribus.
Nunc in Epidamnum pedibus redeundum est mihi,
Vt hanc rem vobis examussim disputem.
Si quis quid vostrum Epidamnum curari sibi
Velit, is audacter imperato et dicito:
Sed ita, ut det, unde curari id possit sibi.
Nam nisi qui argentum dederit, nugas egerit:
Qui dederit; magis maiores nugas egerit.
Verum illuc redeo unde abii, atque uno asto in loco.
Epidamniensis ille, quem dudum dixeram,
Geminum illum puerum qui surripuit alterum;
Ei liberorum, nisi divitiae, nihil erat,
Adoptat illum puerum surreptitium
Sibi filium, eique uxorem dotatam dedit.:
Eumque heredem fecit, quam ipse obiit diem.
Nam rus ut ibat forte ut multum pluverat,
Ingressus fluvium rapidum ab urbe haud longule,

Rapidus raptori pueri subduxit pedes,
Abstraxitque hominem in maxumam malam crucem.
Illi divitiae evenerunt maxumae.
Is illic habitat geminus surrepticius.
Nunc ille geminus, qui Syracusis habet,
Hodie in Epidamnum venit cum servo suo
Hunc quaeritatum geminum germanum suum.
Haec urbs Epidamnus est, dum haec agitur Fabula;
Quando alia agetur, aliud fiet oppidum:
Sicut familiae quoque solent mutarier!
Modo enim idem fit leno, modo adolescens, modo senex,
Pauper, mendicus, rex, parasitus, ariolus.

ACTVS PRIMVS. SCENA PRIMA.

PENICVLVS.

Iuventus nomen fecit Peniculo mihi,
Ideo quia mensam, quando edo, detergeo.
Homines capteivos qui catenis vinciunt,
Et qui fugitivis servis indunt compedes,
Nimis stulte faciunt, mea quidem sententia.
Namque homini misero si ad malum accidit malum,
Maior lubido est fugere et facere nequiter.
Nam se ex catenis eximunt aliquo modo.
Tum compediti ianuam lima proterunt,
Aut lapide excutiunt clavum: nugae sunt eae.
Quem tu asservare recte, ne aufugiat, voles,
Esca atque potione vinciri decet.
Apud mensam plenam homini rostrum deliges.
Dum tu illi, quod edat et quod potet, praebeas,
Suo arbitratu et affatim cotidie,
Nunquam edepol fugiet, tametsi capital fecerit.
Facile asservabis, dum eo vinclo vincies.
Ita istaec nimis lenta vincla sunt escaria;

Quam magis extendas, tanto astringunt arctius.
(Nam ego ad Menaechmum nunc eo, quo iam diu
Sum iudicatus, ultro eo ut me vinciat.
Nam illic homo homines non alit, verum educat
Recreatque: nullus melius medicinam facit.
Ita est adolescens ipsus escae maxumae,
Cereaieis coenas dat, ita mensas extruit:
Tantas struices concinnat patinarias;
Standum est in lecto, si quid de summo petas.
Sed mihi intervallum iam hos dies multos fuit:
Domi domitus fui usque cum caris meis.
Nam neque edo neque emo, nisi quod est carissumum.
Id quoque iam cari qui instruuntur, deserunt.
Nunc ad eum inviso. sed aperitur ostium.
Menaechmum eccum ipsum video, progreditur foras.

ACTVS PRIMVS. SCENA SECVNDA.

MENAECHMVS, PENICVLVS.

Ni mala, ni stulta sis, ni indomita imposque animi,
Quod viro esse odio videas, tute tibi odio habeas.
Praeter hac si mihi tale post hunc diem
Faxis, faxo foris vidua visas patrem.
Nam quoties foras ire volo, me retines, revocas;
Rogitas quo ego eam, quam rem agam, quid negotii geram,
Quid petam, quid feram, quid foris egerim.
Portitorem domum duxi. ita omnem mihi
Rem necesse loqui est quicquid egi atque ago.
Nimium ego te habui delicatam.
Nunc adeo, ut facturus, dicam, quando ego tibi ancillas, penum,
Lanam, aurum, vestem, purpuram bene praebeo nec quicquam eges:
Malo cavebis, si sapis: virum observare desines.

Atque adeo, ne me nequicquam serves, ob eam industriam
Hodie ducam scortum, atque ad coenam aliquo condicam foras.
PE. Illic homo se uxori simulat male loqui, loquitur mihi.
Nam si foris coenat, profecto me, haud uxorem, ulciscitur.
ME. Evax, iurgio hercle tandem uxorem abegi ab ianua.
Vbi amatores sunt mariti? dona quid cessant mihi
Conferre omnes, congratulantes, quia pugnavi fortiter?
Hanc modo uxori intus pallam surripui, ad scortum fero.
Sic hoc decet dari facete verba custodi catae.
Hoc facinus pulchrum est, hoc probum est, hoc lepidum, hoc factum est fabre.
Meo malo a mala abstuli: hoc ad damnum deferetur.
Averti praedam ab hostibus, nostrum salute socium.
PE. Heus adolescens, ecqua in istac pars inest praemii mihi?
ME. Perii, in insidias deveni! PE. imo in praesidium ne time.
ME. Quis homo est? PE. ego sum. ME. o mea commoditas, o mea opportunitas,
Salve. PE. salve. ME. quid ais? PE. teneo dextera Genium meum.
ME. Non potuisti magis per tempus mihi advenire quam advenis.
PE. Ita ego soleo: commoditatis omneis articulos scio
ME. Vin' tu facinus luculentum inspicere? PE. qui id coxit coquus?
Iam sciam, si quid titubatum est, ubi reliquias videro
ME. Dic mihi, numqua tu vidisti tabulam pictam in pariete,
Vbi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?

PE. Saepe. sed quid istae picturae ad me attinent? MEN. age, me aspice.
Ecquid assimulo similiter? PE. qui istic est ornatus tuus?
ME. Dic hominem lepidissumum esse me. PE. ubi esuri sumus?
ME. Dic modo hoc quod ego te iubeo. PE. dico, homo lepidissume.
ME. Ecquid audes de tuo istuc addere? PE. atque hilarissume.
ME. Perge. PE. non pergo hercle ego, nisi scio qua gratia.
Litigium est tibi cum uxore. oh, mihi abs te caveo cautius.
ME. Clam uxorem ubi sepulcrum habeamus, et hunc comburamus diem.
PE. Age sane igitur, quando aequom oras, quam mox incendo rogum.
Diem quidem iam ad umbilicum est dimidiatus mortuus.
ME. Te morare, mihi quom obloquere. PE. oculum effodito persolum
Mihi, Menaechme, si ullum verbum faxo, nisi quod iusseris.
ME. Concede huc a foribus. PE. fiat. ME. etiam concede huc. PE. licet.
ME. Etiam nunc concede audacter ab leonino cavo.
PE. Heu edepol, nae tu, ut ego opinor, esses agitator probus.
ME. Qui dum? PE. ne te uxor sequatur, respectas identidem.
ME. Sed quid ais? PE. egone? id enim quod tu vis, id aio, atque id nego.
ME. Ecquid tu de odore possis, si quid forte olfeceris,
Facere coniecturam? PE. captum sit collegium augurum.

ME. Age dum odorare hanc quam ego habeo pallam. quid olet? abstines?

PE. Summum olfactare oportet vestimentum muliebre;
Nam ex istoc loco spurcatur nasum odore illutibili.

ME. Olfacta igitur hinc, Penicule lepide. ut fastidis! PE. decet.

ME. Quid igitur? quid olet? responde. PE. furtum, scortum, prandium.

ME. Nunc ad amicam deferetur hanc meretricem Erotium.
Mihi, tibi, atque illi iubebo iam apparari prandium.
Inde usque ad diurnam stellam crastinam potabimus.

PE. Expedite fabulatu's. iam fores ferio? ME. feri:
Vel mane etiam. PE. mille passum commoratu's cantharum.

ME. Placide pulta. PE. Metuis credo, ne fores Samiae sient.

ME. Mane, mane obsecro hercle: ab se eccam exit. PE. oh! Solem vides.
Satin' ut occaecatu'st prae huius corporis candoribus?

ACTVS PRIMVS. SCENA TERTIA.

EROTIVM, PENICVLVS, MENAECHMVS.

Anime mi, Menaechme, salve. PE. quid ego? ER. extra numerum es mihi.

PE. Idem istuc aliis ascriptivis ad legionem fieri solet.

ME. Ego istic mihi hodie apparari iussi apud te praelium.

ER. Hodie id fiet. ME. in eo uterque pro Ilio potabimus.
Vter ibi melior bellator erit inventus cantharo,
Tua est legio: adiudicato, cum utro hanc noctem sies.
Vt ego uxorem, mea voluptas, ubi te aspicio, odi male!

ER. Interim nequis, quin eius aliquid indutus sies.

Quid hoc est? ME. induviae tuae, atque uxoris exuviae, rosa.
ER. Superas facile ut superior sis mihi, quam quisquam qui imperant.
PE. Meretrix tantisper blanditur, dum illud quod rapiat videt.
Nam si amabas, iam oportebat nasum abreptum mordicus.
ME. Sustine hoc, Penicule; exuvias facere, quas vovi, volo.
PE. Cedo, sed obsecro hercle salta sic cum palla postea.
ME. Ego saltabo? sanus hercle non es. PE. egone, an tu magis?
Si non saltas, exue igitur. ME. nimio ego hanc periculo
Surripui hodie, meo quidem animo, ab Hippolyta succingulum
Hercules haud aeque magno unquam abstulit periculo.
Cape tibi hanc: quando una vivis meis morigera moribus.
Hoc animo decet animatos esse amatores probos.
PE. Qui quidem ad mendicitatem se properent detrudere.
ME. Quatuor minis ego emi istanc anno uxori meae.
PE. Quatuor minae periere plane, ut ratio redditur.
ME. Scin quid volo ego te adcurare? ER. scio, curabo quae voles.
ME. Iube igitur nobis tribus apud te prandium accurarier,
Atque aliquid scitamentorum de foro obsonarier,
Glandionidam suillam, laridum pernonidem, aut
Sinciput, aut polimenta porcina, aut aliquid ad eum modum:
Madida quae mihi apposita in mensam, milvinam suggerunt.
Atque actutum. ER. licet ecastor. ME. nos prodimus ad forum.

Iam nos hic erimus: dum coquitur, interim potabimus.

ER. Quando vis veni, parata res erit. ME. propera modo.

Sequere tu. PE. ego hercle vero te et servabo, et te sequar:

Neque hodie ut te perdam, meream deum divitias mihi.

ER. Evocate intus Cylindrum mihi coquum actutum foras.

ACTVS PRIMVS. SCENA QVARTA.

EROTIVM, CYLINDRVS.

Sportulam cape atque argentum: eccos tris nummos habes.

CY. Habeo. ER. abi atque obsonium affer, tribus vide quod sit satis.

Neque defiat neque supersit. CY. Quoiusmodi hi homines erunt?

ER. Ego et Menaechmus, et Parasitus eius. CY. iam isti sunt decem.

Nam Parasitus octo hominum munus facile fungitur.

ER. Elocuta sum convivas: ceterum cura. CY. licet.

Cocta sunt. iube ire accubitum. ER. redi cito. CY. iam ego hic ero.

ACTVS SECVNDVS. SCENA PRIMA.

MENAECHMVS Sosicles, MESSENIO.

Nulla est voluptas navitis, Messenio,
Maior, meo animo; quam quom ex alto procul
Terram conspiciunt. MES. maior, non dicam dolo,
Si adveniens terram videas quae fuerit tua.

Sed quaeso quamobrem nunc Epidamnum venimus?
An, quasi mare, omneis circumimus insulas?
ME. Fratrem quaesitum geminum germanum meum.
MES. Nam quid modi futurum est illum quaerere?
Hic annus sextus, postquam ei rei operam damus.
Istros, Hispanos, Massilienses, Illurios,
Mare superum omne, Graeciamque exoticam,
Orasque Italicas omneis, qua adgreditur mare,
Sumus circumvecti. si acum credo quaereres,
Acum invenisses, si appareret, iam diu.
Hominem inter vivos quaeritamus mortuum:
Nam invenissemus iam diu, si viveret.
ME. Ergo istuc quaero certum qui faciat mihi,
Qui sese dicat scire, eum esse mortuum.
Operam praeterea nunquam sumam quaerere.
Verum aliter vivus nunquam desistam exequi,
Ego illum scio, quam cordi sit carus meo.
MES. In scirpo nodum quaeris. quin nos hinc domum
Redimus, nisi si historiam scripturi sumus?
ME. Dictum facessas doctum, et discaveas malo.
Molestus ne sis, non tuo hoc fiet modo. MES. hem,
Illoc enim verbo esse me servom scio.
Non potuit paucis plura plane proloqui.
Verum tamen nequeo continere, quin loquar.
Audi, Menaechme: quom inspicio marsupium,
Viaticati hercle admodum aestive sumus.
Nae tu hercle, opinor, nisi domum revorteris,
Vbi nihil habebis, geminum dum quaeris, gemes.
Nam ita est haec hominum natio Epidamnia,
Voluptarii atque potatores maxumi:
Tum sycophantae et palpatores plurimi
In urbe hac habitant: tum meretrices mulieres
Nusquam perhibentur blandiores gentium.
Propterea huic urbi nomen Epidamno inditum est,
Quia nemo ferme huc sine damno divortitur.
ME. Ego istuc cavebo: cedo dum mihi huc marsupium.
MES. Quid eo vis? ME. iam abs te metuo de verbis tuis

MES. Quid metuis? ME. ne mihi damnum in Epidamno duis.
Tu magnus amator mulierum es, Messenio:
Ego autem homo iracundus, animi perditi.
Id utrumque, argentum quando habebo, cavero,
Ne tu delinquas, neve ego irascar tibi.
MES. Cape atque serva, me lubente feceris.

ACTVS SECVNDVS. SCENA SECVNDA.

CYLINDRVS, MENAECHMVS Sosicles, MESSENIO.

Bene obsonavi, atque ex mea sententia
Bonum anteponam prandium pransoribus.
Sed eccum Menaechmum video. vae tergo meo!
Prius iam convivae ambulant ante ostium,
Quam ego obsonatu redeo. adibo atque alloquar.
Menaechme salve. MES. di te amabunt. scis quis ego sum?
CY. Non hercle vero! ubi convivae ceteri?
ME. Quos tu convivas quaeris? CY. parasitum tuum.
ME. Meum parasitum? certe hic insanus est homo.
MES. Dixtin' tibi esse hic sycophantas plurimos?
ME. Quem tu parasitum quaeris, adolescens, meum?
CY. Peniculum. MES. eccum! in vidulo salvum fero.
CY. Menaechme, numero huc advenis ad prandium.
Nunc obsonatu redeo. ME. responde mihi,
Adolescens, quibus hic pretiis porci veneunt
Sacres sinceri? CY. nummo. ME. eum a me accipe.
Iube te piari de mea pecunia.
Nam ego quidem insanum esse te certo scio,
Qui mihi molestus homini ignoto, quisquis es.
CY. Cylindrus ego sum, non nosti nomen meum?
ME. Seu tu Cylindrus, seu Coriendrus, perieris.
Ego te non novi, neque novisse adeo volo.

CY. Est tibi Menaechmo nomen tantum, quod sciam.
ME. Pro sano loqueris, cum me appellas nomine.
Sed ubi novisti me? CY. ubi ego te noverim?
Qui amicam habeas heram meam hanc Erotium.
ME. Neque hercle habeo, neque te quis sis homo scio.
CY. Non scis quis ego sim? qui tibi saepissume
Cyathisso apud nos, quando potas. MES. hei mihi!
Cum nihil est, illi qui homini diminuam caput.
ME. Tun' cyathissare mihi soles, qui ante hunc diem
Epidamnum nunquam vidi, neque veni? CY. negas?
ME. Nego hercle vero. CY. non tu in illisce aedibus
Habitas? ME. dii illos homines, qui illic habitant, perduint.
CY. Insanit hic equidem, qui ipse maledicit sibi.
Audin' Menaechme? ME. quid vis? CY. si me consulas,
Nummum illum, quem mihi dudum pollicitus dare,
Iubeas, si sapias, porculum afferri tibi.
Nam tu quidem hercle certo non sanus satis,
Menaechme, qui nunc ipsus maledicas tibi.
MES. Heu hercle hominem multum et odiosum mihi!
CY. Solet iocari saepe mecum illo modo.
Quamvis ridiculus est ubi uxor non adest.
ME. Quid ais tu? CY. quid vis, inquam? satin' hoc quod vides,
Tribus vobis obsonatum est? an obsono amplius,
Tibi et parasito et mulieri? ME. quas tu mulieres,
Quos tu parasitos loquere? MES. quod te urget scelus,
Qui huic sis molestus? CY. quid tibi mecum est rei?
Ego te non novi: cum hoc quem novi fabulor.
ME. Non edepol tu homo sanus es, certo scio.
CY. Iam ergo haec madebunt faxo: nihil morabitur.
Proin tu ne quo abeas longius ab aedibus.
Nunquid vis? ME. ut eas maxumam in malam crucem.
CY. Ire hercle melius est te interim, atque accumbere.
Dum ego haec appono ad Vulcani violentiam.
Ibo intro, et dicam te hic astare Erotio.
Vt te hinc abducat potius quam hic astes foris.

ME. Iamne abiit? edepol haud mendacia
Tua verba experior esse. MES. observato modo.
Nam istic meretricem credo habitare mulierem,
Vt quidem ille insanus dixit, qui hinc abiit modo.
ME. Sed miror, qui ille noverit nomen meum.
MES. Minime hercle mirum. morem hunc meretrices habent:
Ad portum mittunt servulos, ancillulas,
Si qua peregrina navis in portum advenit,
Rogant cuiatis sit, quid ei nomen siet.
Post illae extemplo se applicant, agglutinant.
Si pellexerunt, perditum amittunt domum.
Nunc in istoc portu stat navis praedatoria,
Abs qua cavendum nobis sane censeo.
ME. Mones quidem hercle recte. MES. tum demum sciam
Recte monuisse, si tu recte caveris.
ME. Tace dum parumper: nam concrepuit ostium.
Videamus qui hinc egreditur. MES. hoc ponam interim.
Asservatote haec sultis navales pedes.

ACTVS SECVNDVS. SCENA TERTIA.

EROTIVM, CYLINDRVS, MENAECHMVS Sosicles, MESSENIO.

Sine fores sic: abi, nolo operiri.
Intus para, cura, vide, quod opus est, ut
Fiat: sternite lectos, incendite odores.
Munditia illecebra animo est amantum.
Amanti amoenitas malo est, nobis lucro est.
Sed ubi ille est, quem coquus ante aedis esse ait?
Atque eccum video, qui mihi est usui et
Plurimum prodest: item huic ultro fit, ut
Meret, potissumus nostrae domi ut sit:

Nunc eum adibo, alloquar ultro.
Animule mi, mihi mira videntur,
Hic te stare foris, fores quoi pateant
Magis, quam domus tua, domus cum haec tua sit.
Omne paratum est,
Vt iussisti atque ut voluisti: neque tibi est
Vlla mora intus. prandium, ut iussisti, hic
Curatum est: ubi lubet, ire licet accubitum.
ME. Quicum haec mulier loquitur? ER. equidem tecum. ME. quid mecum tibi
Fuit unquam, aut nunc est negotii? ER. quia pol te unum ex omnibus
Venus voluit me magnificare: atque id haud immerito tuo.
Nam ecastor solus benefactis tuis me florentem facis.
ME. Certo haec mulier aut insana, aut ebria est, Messenio,
Quae hominem ignotum compellet me tam familiariter.
MES. Dixin' ego istaec hic solere fieri? folia nunc cadunt.
Prae ut si triduum hoc hic erimus, tum arbores in te cadent.
Nam ita sunt hic meretrices omnes elecebrae argentariae.
Sed sine me dum hanc compellare. heus mulier! tibi dico. ER. quid est?
MES. Vbi tu hunc hominem novisti? ER. ibidem, ubi hic me iam diu,
In Epidamno. MES. in Epidamno? qui hunc in hanc urbem pedem,
Nisi hodie, nunquam intro tetulit. ER. eia, delicias facis,
Mi Menaechme. quin, amabo, is intro: hic tibi erit rectius.
ME. Haec quidem edepol recte appellat meo me mulier nomine.
Nimis miror quid hoc sit negotii. MES. oboluit marsupium

Eho Messenio, accede huc. MES. quid negotii est?
MB. st! scire vis?
MES. Quid ergo? MB. opu'st. MES. quid opu'st? MB.
scio, ut me dices. MES. tanto nequior es.
MB. Habeo praedam; tantum incepi operis: i, quantum potest:
Abduc istos in tabernam actutum diversoriam.
Tum facito ante Solis occasum, ut venias advorsum mihi.
MES. Non tu istas meretrices novisti, here? MB. tace inquam.
Mihi dolebit, non tibi, si quid ego stulte fecero.
Mulier haec stulta atque inscita est, quantum perspexi modo.
Est hic praeda nobis. MES. peri! MB. iamne abis?
MES. periit probe.
Ducit lembum dierectum navis praedatoria.
Sed ego inscitus, qui hero me postulem moderarier:
Dicto me emit audientem, haud imperatorem sibi.
Sequimini, ut quod imperatum est, veniam advorsum temperi.

ACTVS TERTIVS. SCENA PRIMA.

PENICVLVS.

Plus triginta natus annis sum, quom interea loci
Nunquam quicquam facinus feci peius, neque scelestius,
Quam hodie, quom in concionem mediam me immersi miser.
Vbi ego dum hieto, Menaechmus se subterduxit mihi,
Atque abiit ad amicam, credo, neque me voluit ducere.
Qui illum dii omnes perduint, qui primus commentus est
Concionem, hac reque homines occupatos occupat.

Non ad eam rem otiosos homines decuit deligi?
Qui nisi assint, cum citentur, census capiant illico.
Affatim est hominum, in dies qui singulas escas edunt;
Quibus negotii nihil est: qui esum neque vocantur, neque vocant.
Eos oportet concioni dare operam atque comitiis.
Si id ita esset, non ego hodie perdidissem prandium,
Cui tam credo datum voluisse, quam me video vivere.
Ibo: etiamnum reliquiarum spes animum oblectat meum.
Sed quid ego video Menaechmum? cum corona exit foras.
Sublatum est convivium, edepol venio advorsum temperi.

ACTVS TERTIVS. SCENA SECVNDA.

MENAECHMVS Sosicles, PENICVLVS.

Potine ut quiescas, si ego tibi hanc hodie probe
Lepideque concinnatam referam temperi?
Non faxo eam esse dices: ita ignorabitur.
PE. Pallam ad phrygionem fert, confecto prandio,
Vinoque expoto, parasito excluso foras.
Non hercle is sum, qui sum, nisi hanc iniuriam
Meque ultus pulchre fuero: observabo, quid agat;
Hominem post adibo atque alloquar.
ME. Pro dii immortales, quoi homini unquam una die
Boni dedistis plus, qui minus speraverit!
Prandi, potavi, scortum accubui, abstuli
Hanc, quoius heres nunquam erit post hunc diem.
PE. Nequeo, quae loquitur, exaudire clanculum;
Satur nunc loquitur de me et de parti mea.
ME. Ait hanc dedisse me sibi, atque eam meae
Vxori surripuisse. quoniam sentio
Errare; extemplo, quasi res cum ea esset mihi,

Coepi assentari: mulier quicquid dixerat,
Idem ego dicebam. quid multis verbis opu'st?
Minore nusquam bene fui dispendio.
PE. Adibo ad hominem: nam turbare gestio.
ME. Quis hic est, qui advorsum fit mihi? PE. quid ais homo
Levior quam pluma, pessume et nequissume,
Flagitium hominis, subdole, ac minimi pretii?
Quid de te merui, qua me caussa perderes?
Vt surripuisti te mihi dudum de foro!
Fecisti funus me absenti prandio.
Cur ausu's facere, quoi ego aeque ac heres eram?
ME. Adolescens, quaeso, quid tibi mecum est rei,
Qui mihi male dicas homini ignoto insciens?
An tibi malam rem vis pro maledictis dari
Postea? PE. eam quidem edepol te dedisse intellego.
ME. Responde, adolescens, quaeso quid tibi nomen est?
PE. Etiam derides, quasi nomen non noveris?
ME. Non edepol ego te, quod sciam, unquam ante hunc diem.
Vidi, neque novi, verum certo quisquis es,
Aequom si facias, mihi odiosus ne sies.
PE. Non me novisti? ME. non negem, si noverim.
PE. Menaechme, vigila. ME. vigilo hercle equidem, quod sciam.
PE. Tuum Parasitum non novisti? ME. non tibi
Sanum est, adolescens, sinciput, ut intelligo.
PE. Responde surripuistin' uxori tuae
Pallam istanc hodie, atque dedisti Erotio?
ME. Neque hercle ego uxorem habeo, neque ego Erotio
Dedi, nec pallam surripui. PE. satin' sanus es?
Occisa est haec res. non ego te indutum foras
Exire vidi palla? ME. vae capiti tuo!
Omnes cinaedos esse censes, tu quia es.
Tun' me indutum fuisse pallam praedicas?
PE. Ego hercle vero. ME. non tu abis quo dignus es?

Aut te piari iubes, homo insanissume?
PE. Nunquam edepol me quisquam exorabit, quin tuae
Vxori rem omnem iam, uti sit gesta, eloquar.
Omnes in te istaec recident contumeliae:
Faxo haud inultum prandium comederis.
ME. Quid hoc negotii est? satin' ut quemque conspicor,
Ita me ludificant? sed concrepuit ostium.

ACTVS TERTIVS, SCENA TERTIA.

ANCILLA, MENAECHMVS Sosicles.

Menaechme amare ~~ait te multum~~ Erotium,
Vt hoc nunc una opera ad aurificem deferas,
Atque huic ut addas auri pondo unciam,
Iubeasque spinther novum reconcinnarier.
ME. Et istud, et aliud, si quid curari volet,
Me curaturum dicito, quicquid volet.
AN. Scin' quod hoc sit spinther? ME. nescio, nisi aureum.
AN. Hoc est, quod olim clanculum ex armario
Te surripuisse aiebas uxori tuae.
ME. Nunquam hercle factum est. AN. non meministi, obsecro?
Redde igitur spinther, si non meministi. ME. mane,
Imo equidem memini. nempe hoc est quod illi dedi.
AN. Istuc. ME. ubi illae armillae sunt, quas una dedi?
AN. Nunquam dedisti. ME. nam pol hoc una dedi.
AN. Dicam curare? ME. dicito: curabitur.
Et palla et spinther faxo referantur simul.
AN. Amabo, mi Menaechme, inaureis da mihi
Faciundas pondo duum nummum stalagmia,
Vt te libenter videam~~, cum ad nos~~ veneris.
ME. Fiat. cedo aurum, ego manupretium dabo.
AN. Da sodes abs te, post ego reddidero tibi.

ME. Imo cedo abs te. AN. ego post tibi reddam duplex.
ME. Non habeo. AN. at tu, quando habebis, tum dato.
Nunquid me vis? ME. haec me curaturum dicito,
Vt, quantum possint, quique liceant, veneant.
Iamne abiit intro? abivit, operuit fores.
Di me equidem omnes adiuvant, augent, amant.
Sed quid ego cesso, dum datur mihi occasio
Tempusque, abire ab his locis lenoniis?
Propera, Menaechme, fer pedem, confer gradum.
Demam coronam, atque abiiciam ad laevam manum;
Vt si qui sequantur, hac me abiisse censeant.
Ibo et conveniam servom, si potero, meum,
Vt haec, quae bona dant dii mihi ex me sciat.

ACTVS QVARTVS. SCENA PRIMA.

MVLIER, PENICVLVS.

Egone hic me patiar in matrimonio,
Vbi vir compilet clanculum quicquid domi est,
Atque ad amicam deferat? PE. quin tu taces?
Manifesto faxo iam opprimes! sequere hac modo.
Pallam ad phrygionem eum corona ebrius
Ferebat, hodie tibi quam surripuit domo.
Sed eccam, coronam, quam habuit. num mentior?
Hem, hac abiit: si vis persequi vestigiis.
Atque edepol eccum, optime revortitur:
Sed pallam non fert. MV. quid ego nunc cum illoc agam?
PE. Idem quod semper; male habeas. MV. sic censeo.
PE. Huc concedamus; ex insidiis aucupa.

ACTVS QVARTVS. SCENA SECVNDA.

MENAECHMVS Surreptus, MVLIER, PENICVLVS.

Vt hoc utimur maxume more moro
Molestoque multum! atque uti quique sunt
Optumi maxumi, morem habent hunc;
Clienteis sibi omnes volunt esse multos:
Bonine an mali sint, id haud quaeritant.
Res magis quaeritur quam clientium
Fides quoiusmodi clueat.
Si est pauper atque haud malus, nequam habetur:
Si dives malus est, is cliens frugi habetur.
Qui neque Leges, neque aequom bonum usquam
Colunt, sollicitos patronos habent.
Datum deneg[illegible] quod datum est; litium
Pleni, rapaces, [illegible]i fraudulenti:
Qui aut foenore, aut periuriis habent rem
Partam. mens est in querelis.
Iuris ubi dicitur dies, simul
Patronis dicitur: quippe qui pro illis
Loquantur, male quae fecerint: aut ad
Populum, aut in Iure, aut ad Iudicem res est.
Sicut me hodie nimis sollicitum cliens
Quidam habuit: neque quod volui agere quicquam
Licitum est: ita me attinuit, ita me detinuit.
Apud aediles praeliis factis plurimisque
Pessumisque dixit caussam, conditiones
Tetuli tortas, confragosas: aut plus
Aut minus, quam opus erat multo, dixeram
Controversiam, uti sponsio fieret.
Quid ille? quid? praedem dedit, nec magis
Manifestum ego hominem unquam ullum teneri vidi.
Omnibus malefactis testes tres aderant acerrumi.
Di illum omnes perdant, (ita mihi hunc hodie corrupit diem)

Meque adeo, qui hodie forum unquam oculis inspexi meis,
Diem corrupi, optumum iussi apparari prandium.
Amica exspectat me, scio. ubi primum est licitum, illico
Properavi abire de foro. irata est, credo, nunc mihi.
Placabit palla, quam dedi, quam hodie uxori abstuli, atque huic
Detuli Erotio. PE. quid ais? MV. viro me malo male
Nuptam. PE. satin' audis, quae illic loquitur? MV. satis. ME. si sapiam,
Hinc intro abeam, ubi mihi bene sit. MV. mane: male potius erit,
Nae illam mecastor foenerato abstulisti. sic datur.
Clanculum te istaec flagitia facere censebas potesse?
ME. Quid illuc est uxor negoti? MV. men' rogas? ME. vin' hunc rogem?
PE. Aufer hinc palpationes, perge tu. [illegible] quid tu mihi
Tristis es? MV. te scire oportet. PE. [illegible] sed dissimulat malus.
ME. Quid negotii est? MV. pallam. ME. pallam? MV. quidam pallam. PE. quid paves?
ME. Nihil equidem paveo: nisi unum. palla pallorem incutit.
PE. At tu ne clam me comesses prandium! perge in virum
ME. Non taces? PE. non hercle vero taceo. nutat, ne loquar.
ME. Non hercle ego quidem unquam quicquam nuto neque nicto tibi.
MV. Nae ego mecastor mulier misera! ME. qui tu misera es? mihi expedi.
PE. Nihil hoc confidentius, qui, quae vides, ea pernegat.
ME. Per Iovem deosque omnes adiuro, uxor (satin' hoc est tibi?)
Me isti non nutasse. PE. credit iam tibi de istis: illuc redi.
ME. Quo ego redeam? PE. equidem ad phrygionem, censeo. i, pallam refer.

ME. Quae istaec palla est? MV. ita ecce idem, quando hic rem non meminit suam.
ME. Numquis servorum deliquit? num ancillae, aut servi tibi
Responsant? eloquere. inpune non erit. PE. nugas agis.
ME. Tristis admodum es: non mihi istuc satis placet. PE. nugas agis.
ME. Certum familiarium alicui irata es? PE. nugas agis.
ME. Num mihi es irata saltem? PE. nunc tu non nugas agis.
ME. Non edepol deliqui quicquam. PE. hem rursum nunc nugas agis.
ME. Dic, mea uxor, quid tibi aegre est? PE. bellus blanditur tibi.
ME. Potin' ut mihi molestus ne sis? num te appello? MV. aufer manum.
PE. Sic datur. properato absente me comesse prandium.
Post ante aedeis cum corona me derideto ebrius.
ME. Neque edepol ego prandi, neque hodie huc intro tetuli pedem.
PE. Tun' negas? ME. nego hercle vero. PE. nihil hoc homine audacius.
Non ego te modo hic ante aedeis cum corona florea
Vidi astare? cum negabas mihi esse sanum sinciput:
Et negabas me novisse: peregrinum aiebas esse te.
ME. Quin ut dudum divorti abs te, redeo nunc demum domum.
PE. Novi ego te. non mihi censebas esse, qui te ulciscerer.
Omnia hercle uxori dixi. ME. quid dixisti? PE. nescio,
Eam ipsam roga. ME. quid hoc est, uxor? quid nam hic narravit tibi?
Quid id est? quid taces? quin dicis, quid sit? MV. quasi tu nescias.

Palla mihi est domo surrepta. ME. palla surrepta est tibi?

MV. Me rogas? ME. pol haud rogem te, si sciam. PE. o hominem malum?

Vt dissimulat! non potes celare: rem novi probe:

Omnia hercle ego edictavi. ME. quid id est? MV. quando nihil pudet,

Neque vis tua voluntate ipse profiteri, audi atque ades:

Et quid tristis, et quid hic mihi dixerit, faxo scias:

Palla est mihi domo surrepta. ME. palla surrepta est tibi?

PE. Viden ut scelestus captat? huic surrepta est, non tibi.

Nam profecto tibi surrepta si esset, salva nunc foret.

ME. Nihil mihi tecum est. sed quid tu ais? MV. palla, inquam, periit domo.

ME. Quis eam surripuit? MV. pol istuc ille scit, qui illam abstulit.

ME. Quis hic homo est? MV. Menaechmus quidam. ME. edepol factum nequiter.

Quis is Menaechmus est? MV. tu istic, inquam. ME. egone? MV. tu! ME. quis arguit?

MV. Egomet. PE. et ego. atque huic amicae detulisti Erotio.

ME. Egon' dedi? PE. tu, tu istic, inquam. vin' afferri noctuam,

Quae, Tu, Tu, usque dicat tibi? nam nos iam defessi sumus.

ME. Per Iovem deosque omnes adiuro, uxor; satin' hoc est tibi?

Non dedisse. ME. imo hercle vero, nos non falsum dicere.

ME. Sed ego illam non condonavi, sed sic utendam dedi.

MV. Equidem ecastor tuam nec chlamydem do foras, nec pallium

Quoi quam utendum mulierem aequom est vestimentum muliebre

Dare foras, virum virile. quin refers pallam domum?
ME. Ego faxo referetur. MV. ex re tua, ut opinor, feceris.
Nam domum nunquam introibis, nisi feres pallam simul.
ME. Ego domum? PE. quid mihi futurum est qui tibi hanc operam dedi?
MV. Opera reddetur, quando quid tibi erit surreptum domo.
PE. Id quidem edepol nunquam erit. nam nihil est, quod perdam domi.
Cum virum, cum uxorem, dii vos perdant. properabo ad forum:
Nam ex hac familia me plane excidisse intellego.
ME. Male mihi uxor sese fecisse censet, quom excludit foras;
Quasi non habeam, quo intromittar, alium meliorem locum.
Si tibi displiceo, patiundum: ut placuero huic Erotio,
Quae me non excludet ab se, sed apud se occludet domi.
Nunc ibo, orabo ut mihi pallam reddat, quam dudum dedi.
Aliam illi redimam meliorem. heus! ecquis hic est ianitor?
Aperite, atque Erotium aliquis evocate ante ostium.

ACTVS QVARTVS. SCENA TERTIA.

EROTIVM, MENAECHMVS Surreptus

Quis hic me quaerit? ME. sibi inimicus magis quam aetati tuae.
ER. Mi Menaechme, cur ante aedeis astas? sequere intro. ME. mane.
Scin quid est, quod ego ad te venio? ER. scio, ut tibi ex me sit volup.

ME. Imo edepol pallam illam, amabo te, quam tibi dudum dedi,
Mihi eam redde; uxor rescivit rem omnem, ut factum est ordine.
Ego tibi redimam bis tanto pluris pallam, quam voles.
ER. Tibi dedi equidem illam, ad phrygionem ut ferres, paulo prius:
Et illud spinther, ut ad aurificem ferres, ut fieret novom.
ME. Mihi ut tu dederis pallam, et spinther? nunquam factum reperies.
Nam ego quidem postquam illam dudum tibi dedi, atque abii ad forum,
Nunc redeo, nunc te postilla video. ER. video quam rem agis.
Quia commisi, ut me defrudes: ad eam rem affectas viam.
ME. Neque edepol te defraudandi caussa posco: quin tibi
Dico, uxorem rescivisse. ER. nec te ultro oravi ut dares,
Tute ultro ad me detulisti, dedisti eam dono mihi:
Eandem nunc reposcis. patiar, tibi habe. aufer, utere,
Vel tu, vel tua uxor, vel etiam in oculos compingite.
Tu huc, post hunc diem, pedem intro non feres, ne frustra sis,
Quando tu me bene merentem tibi habes despicatui.
Nisi feres argentum, frustra me ductare non potes.
Aliam posthac invenito, quam tu habeas frustratui.
ME. Nimis iracunde hercle, tandem heus tu, tibi dico, mane:
Redi. ER. etiamne astas? etiam audes mea revorti gratia?
ME. Abiit intro, occlusit aedeis. nunc ego sum exclusissumus:
Neque domi, neque apud amicam mihi iam quicquam creditur.
Ibo, et consulam hanc rem amicos, quid faciundum censeant.

ACTVS QVINTVS. SCENA PRIMA.

MENAECHMVS Sosicles, MVLIER.

Nimis stulte dudum feci, cum marsupium
Messenioni cum argento concredidi.
Immersit aliquo sese credo in ganeum.
MV. Provisam, quam mox vir meus redeat domum.
Sed eccum video: salva sum, pallam refert.
ME. Demiror, ubi nunc ambulet Messenio.
MV. Adibo atque hominem accipiam, quibus dictis meret.
Non te pudet prodire in conspectum meum,
Flagitium hominis cum istoc ornatu? ME. quid est?
Quae res agitat te, mulier? MV. etiamne impudens
Muttire unum verbum audes, aut mecum loqui?
ME. Quid tandem admisi in me, ut loqui non audeam?
MV. Rogas me? o hominis impudentem audaciam!
ME. Non tu scis, mulier, Hecubam quapropter canem
Graii esse praedicabant? MV. non equidem scio.
ME. Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis:
Omnia mala ingerebat, quemquem aspexerat.
Itaque adeo iure coepta appellari est Canis.
MV. Non istaec ego flagitia possum perpeti.
Nam med aetatem viduam esse mavelim,
Quam istaec flagitia tua pati, quae tu facis.
ME. Quid id ad me, tu te nuptam possis perpeti,
An sis abitura a tuo viro? an mos est ita hic,
Peregrino ut advenienti narrent fabulas?
MV. Quas fabulas? non, inquam, patiar praeterhac.
Quin vidua vivam, quam tuos mores perferam.
ME. Mea quidem hercle caussa vidua vivito,
Vel usque dum regnum obtinebit Iuppiter.
MV. At mihi negabas dudum surripuisse te,
Nunc eandem ante oculos attines. non te pudet?
ME. Heu hercle, mulier, multum et audax et mala es.
Tun' tibi hanc surreptam dicere audes, quam mihi

Dedit alia mulier, ut concinnandam darem?
MV. Nae istuc mecastor iam patrem arcessam meum,
Atque ei narrabo tua flagitia, quae facis.
I, Decio, quaere meum patrem, tecum simul
Vt veniat ad me: ita rem esse dicito.
Iam ego aperiam istaec tua flagitia. ME. sanan' es?
Quae mea flagitia? MV. cum pallam atque aurum meum
Domo suppilas uxori tuae, et tuae
Degeris amicae. satin' haec recte fabulor?
ME. Quaeso hercle, mulier, si scis, monstra, quod bibam,
Tuam qui possim perpeti petulantiam.
Quem tu hominem me arbitrare, nescio.
Ego te simitu novi cum Parthaone.
MV. Si me derides, at pol illum non potes,
Patrem meum, qui huc advenit. quin respicis?
Novistin' tu illum? ME. novi cum Calcha simul:
Eodem die vidi illum, quo te ante hunc diem.
MV. Negas novisse me? negas patrem meum?
ME. Idem hercle dicam, si avom vis adducere.
MV. Ecastor pariter hoc, atque alias res soles.

ACTVS QVINTVS. SCENA SECVNDA.

SENEX, MVLIER, MENAECHMVS Sosicles.

Vt aetas mea est, atque ut hoc usus facto est,
Gradum proferam, progredi properabo.
Sed id quam facile sit mihi, haud sum falsus.
Nam pernicitas deserit: consitus sum
Senectute: onustum gero corpus; vires
Reliquere. ut aetas mala, merx mala est tergo!
Nam res plurimas pessumas, cum advenit, affert:
Quas si autumem omneis, nimis longus sermo sit.

Sed haec res mihi in pectore et corde dura est,
Quidnam hoc sit negotii, quod filia sic
Repente expetit me, ut ad sese irem.
Nec, quid id sit, mihi certius facit,
Quid velit, quid me arcessat.
Verum propemodum iam scio quid siet rei.
Credo cum viro litigium natum esse aliquod.
Ita istaec solent, quae viros subservire
Sibi postulant, dote fretae, feroces.
Et illi quoque haud abstinent saepe culpa.
Verum est modus tamen, quoad pati uxorem oportet.
Nec pol filia unquam patrem arcessit ad se,
Nisi aut quid commissi aut iurgii est caussa.
Sed quicquid id est, iam sciam; atque eccam eampse
Ante aedeis, et ejus tristem virum video.
Id est, quod suspicabar.
Appellabo hanc. MV. ibo advorsum. salve multum, mi pater.
SE. Salva sis. salven' advenio? salven' arcessi iubes?
Quid tu tristis es? quid ille autem abs te iratus destitit?
Nescio quid vos velitati estis inter vos duos.
Loquere, uter meruistis culpam, paucis: non longos logos.
MV. Nusquam equidem quicquam deliqui: hoc primum te absolvo, pater.
Verum vivere hic non possum, neque durare ullo modo.
Proin' tu me hinc abducas. SE. quid istuc autem est? MV. ludibrio, pater,
Habeor. SE. unde? MV. ab illo, quoi me mandavisti, meo viro.
SE. Ecce autem litigium. quoties edixi tandem tibi,
Vt caveres, neuter ad me iretis cum querimonia?
MV. Qui ego istuc, mi pater, cavere possum. SE. men' interrogas?
MV. Nisi non vis. SE. quoties monstravi tibi, viro ut morem geras?

Quid ille faciat, ne id observes: quo eat, quid rerum gerat.
MV. At enim ille hinc amat meretricem ex proxumo. SE. sane sapit,
Atque ob istanc industriam etiam faxo amabit amplius.
MV. Atque ibi potat. SE. tua quidem ille caussa potabit minus,
Sive illic, sive alibi libebit? quae haec, malum, impudentia est?
Vna opera prohibere, ad coenam ne promittat, postules:
Neve quenquam accipiat alienum apud te, serviren' tibi
Postulas viros? dare una opera pensum postules,
Inter ancillas sedere iubeas, lanam carere.
MV. Non equidem mihi te advocatum pater adduxi sed viro.
Hinc stas, illinc caussam dicis. SE. si ille quid deliquerit,
Multo tanto illum accusabo, quam te accusavi, amplius.
Quando te auratam et vestitam bene habet: ancillas penum,
Recte praehibet: melius sanam est, mulier, mentem sumere.
MV. At ille suppilat mihi aurum et pallam ex arcis modo:
Me despoliat, mea ornamenta clam me ad meretrices degerit.
SE. Male facit, si istuc facit: si non facit; tu male facis,
Quae insontem insimules. MV. quin etiam nunc habet pallam, pater,
Et spinther, quod ad hanc detulerat: nunc, quia rescivi, refert.
SE. Iam ego ex hoc ut factum est scibo. ibo ad hominem atque alloquar.
Dic mihi istuc, Menaechme, quod vos dissertatis, ut sciam.

Quid tu tristis es? quid illam autem iratam abs te destituis?
ME. Quisquis es, quicquid tibi nomen est, senex, summum Iovem
Deosque detestor. SE. qua de re, aut quoius rei rerum omnium?
ME. Me neque isti male fecisse mulieri, quae me arguit
Hanc domo ab se surripuisse, atque abstulisse deierat.
Si ego intra aedeis huius unquam, ubi habitat, penetravi pedem,
Omnium hominum exopto ut fiam miserorum miserrumus.
SE. Sanun' es, qui istuc exoptes, aut neges te unquam pedem
In eas aedes intulisse, ubi habitas, insanissume?
ME. Tun' senex ais habitare med in illisce aedibus?
SE. Tu negas? ME. nego hercle vero. MV. nimio haec impudenter negas.
Nisi quo nocte hac emigrasti. SE. concede hac, filia.
Quid tu ais? num hinc emigrasti? ME. quem in locum, aut ob rem, obsecro?
SE. Non edepol scio. MV. profecto ludit te hic. SE. non tu te tenes?
Iam vero, Menaecbme, satis iocatus es: nunc hanc rem age.
ME. Quaeso quid mihi tecum est? unde, aut quis tu homo es? quid feci ego
Tibi, aut adeo isti, quae mihi molesta est quoquo modo?
MV. Viden' tu illi oculos virere? ut viridis exoritur colos
Ex temporibus atque fronte! ut oculi scintillant! vide.
ME. Quid mihi melius est, quam quando illi me insanire praedicant,
Ego me assimulem insanire, ut illos a me absterream?
MV. Vt pandiculans oscitatur! quid nunc faciam, mi pater?

SE. Concede huc, mea nata, ab istoc quam potes longissume.
ME. Evoe, Evie, Bromie, quo me in silvam venatum vocas?
Audio: sed non abire possum ab his regionibus:
Ita illa me ab laeva rabiosa foemina adservat canis.
Post autem illic hircus alius, qui saepe aetate in sua
Perdidit civem innocentem falso testimonio.
SE. Vae capiti tuo! ME. ecce Apollo mihi ex oraculo imperat,
Vt ego illi oculos exuram lampadibus ardentibus.
MV. Perii, mi pater! minatur mihi oculos exurere.
ME. Hei mihi, insanire me aiunt, ultro cum ipsi insaniunt.
SE. Filia, heus. MV. quid est? quid agimus? SE. quid si ego huc servos cito?
Ibo, adducam, qui hunc hinc tollant, et domi devinciant,
Priusquam turbarum quid faciat amplius. ME. enimvero, nisi
Occupo aliquid mihi consilium, hi domum me ad se auferent.
Pugnis me vetas in huius ore quicquam parcere?
Ni iam ex meis oculis abscedat in malam magnam crucem,
Faciam, quod iubes, Apollo. SE. fuge domum, quantum pote'st.
Ne hic te obtundat. MV. fugio. amabo, adserva istunc, mi pater,
Ne quo hinc abeat. sumne ego mulier misera, quae illaec audio!
ME. Haud male illanc amovi. nunc hunc impurissumum,
Barbatum, tremulum, Titanum, Cygno prognatum patre.
Ita mihi imperas, ut ego huius membra, atque ossa, atque artua

Comminuam illo scipione, quem ipse habet. SE. dabitur malum,
Me quidem si attigeris, aut si propius ad me accesseris.
ME. Faciam quod iubes; securim capiam ancipitem, atque hunc senem
Exossabo; dein' dedolabo assulatim viscera.
SE. Enimvero illud praecavendum est, atque accurandum mihi:
Sane ego illum metuo, ut minatur, ne quid malefaxit mihi.
ME. Multa mihi imperas, Apollo: nunc equos iunctos iubes
Capere me indomitos, feroces: atque in currum inscendere,
Vt ego hunc proteram leonem Gaetulum, olentem, edentulum.
Iam adstiti in currum: iam lora teneo: iam stimulum in manu est.
Agite equi, facitote sonitus ungularum appareant
Cursu celeri: facite inflexa sit pedum pernicitas.
SE. Mihin' equis iunctis minare? ME. ecce Apollo denuo;
Me iubes facere impetum in eum qui stat, atque occidere.
Sed quis hic est, qui me capillo hinc de curru deripit?
Imperium tuum demutat atque dictum Apollinis.
SE. Heu hercle morbum acrem ac durum! dii vostram fidem!
Vel hic qui insanit, quam valuit paulo prius!
Ei derepente tantus morbus incidit.
Ibo atque arcessam medicum iam quantum potest.

ACTVS QVINTVS. SCENA TERTIA.

MENAECHMVS Sosicles, SENEX.

Iamne isti abierunt, quaeso, ex conspectu meo,
Qui me vi cogunt, ut validus insaniam?
Quid cesso abire ad navem, dum salvo licet?
Vosque omnes quaeso, si senex revenerit,
Ne me indicetis, qua platea hinc aufugerim.
SE. Lumbi sedendo, oculi spectando dolent,
Manendo medicum, dum se ex opere recipiat.
Odiosus tandem vix ab aegrotis venit.
Ait se obligasse crus fractum Aesculapio,
Apollini autem brachium. nunc cogito,
Vtrum me dicam ducere medicum, an fabrum.
Atque eccum incedit, movet formicinum gradum.

ACTVS QVINTVS. SCENA QVARTA.

MEDICVS, SENEX.

Quid esset illi morbi dixeras? narra senex.
Num larvatus, aut cerritus? fac sciam.
Num eum veternus, aut aqua intercus tenet?
SE. Quin ea te caussa duco, ut id dicas mihi,
Atque illum ut sanum facias. ME. perfacile id quidem est.
Sanum futurum, mea ego id promitto fide.
SE. Magna cum cura ego illum curari volo.
ME. Quin suspirabo plus sexcenties in die:
Ita ego illum cum cura magna curabo tibi.
SE. Atque eccum ipsum hominem. ME. observemus, quam rem agat.

ACTVS QVINTVS. SCENA QVINTA.

MENAECHMVS Surreptus, SENEX, MEDICVS.

Edepol nae hic dies pervorsus atque advorsus mihi obtigit:
Quae me clam ratus sum facere, ea omnia fecit palam
Parasitus, qui me complevit flagitii et formidinis:
Meus Vlysses, suo qui regi tantum concivit mali.
Quem ego hominem, si quidem vivo, vita devolvam sua.
Sed ego stultus sum, qui illius esse dico, quae mea sit.
Meo cibo et sumptu educatus est: anima privabo virum.
Condigne autem haec meretrix fecit, ut mos est meretricius.
Quia rogo pallam, ut referatur rursum ad uxorem meam,
Mihi se ait dedisse. heu edepol, nae ego homo vivo miser!
SE. Audin' quae loquitur? MED. se miserum praedicat. SE. adeas velim.
MED. Salvos sis, Menaechme, quaeso cur apertas brachium?
Non tu scis, quantum isti morbo nunc tuo facias mali.
ME. Quin tu te suspendis? MED. ecquid sentis? ME. quid ni sentiam?
MED. Non potest haec res ellebori iugere obtinerier.
Sed quid ais, Menaechme? ME. quid vis? MED. dic mihi hoc, quod te rogo.
Album, an atrum vinum potas? ME. quin tu is in malam crucem.
SE. Iam hercle oeceptat insanire primulum. ME. quin tu me interrogas,
Purpureum panem, an puniceum soleam ego esse, an luteum?
Soleamne esse avis squamosas, piscis pennatos? SE. papae,

Audin' tu, ut deliramenta loquitur? quid cessas dare
Potionis aliquid, priusquam percipit insania?
MED. Mane modo: etiam percontabor. SE. alia occidis fabula.
MED. Dic mihi hoc: solent tibi unquam oculi duri fieri?
ME. Quid? tu me locustam censes esse, homo ignavissume?
MED. Dic mihi, en unquam tibi intestina crepant, quod sentias?
ME. Vbi satur sum, nulla crepitant: quando esurio, tum crepant.
MED. Hoc quidem edepol haud pro insano verbum respondit mihi.
Perdormiscin' usque ad lucem? facilen' tu dormis cubans?
ME. Perdormisco, qui resolvi argentum, quoi debeo.
Qui te Iuppiter dique omnes, percontator, perduint.
MED. Nunc homo insanire occeptat: de illis verbis cave tibi.
SE. Imo modestior nunc quidem est de verbis, praeut dudum fuit.
Nam dudum uxorem suam esse aiebat rabiosam canem.
ME. Quid ego dixi? SE. insanis, inquam. ME. egone? SE. tu istic, qui mihi
Etiam me iunctis quadrigis minitatu's prosternere;
Egomet haec te vidi facere, egomet haec te arguo.
ME. At ego te sacram coronam surripuisse scio Iovis.
Et ob eam rem in carcerem ted esse compactum scio.
Et postquam es emissus, caesum virgis sub furca scio.
Tum patrem occidisse, et matrem vendidisse, etiam scio.
Satin' haec pro sano maledicta maledictis respondeo?
SE. Obsecro hercle, medice, propere, quidquid facturus, face.
Non vides hominem insanire? MED. scin' quid facias optumum?

Ad me face uti deferatur. SE. itan' censes? MED. quippe ni?
Ibo meo arbitratu potero curare hominem. SE. age ut iubet.
MED. Elleborum potabis faxo aliquos viginti dies.
ME. At ego te pendentem fodiam stimulis triginta dies.
MED. I, arcesse homines, qui illunc ad me deferant. SE. quot sunt satis?
MED. Proinde, ut insanire video, quatuor; nihilo minus.
SE. Iam hic erunt. asserva tu isthunc, medice. MED. imo ego ibo domum,
Vt parentur, quibus paratis opus est. tu servos iube
Hunc ad me ferant. SE. iam ego illic faxo erit. MED. abeo. SE. vale.
ME. Abiit socerus: abiit Medicus. nunc solus sum. pro Iuppiter,
Quid illuc est, quod me hic homines insanire praedicant!
Nam equidem postquam gnatus sum, nunquam aegrotavi unum diem.
Neque ego insanio, neque pugnas neque ego lites coepio
Salvus salvos alios video: novi homines, alloquor.
An qui perperam insanire me aiunt, ipsi insaniunt?
Quid ego nunc faciam? domum ire cupio: at uxor non sinit.
Huc autem nemo intromittit, nimis proventum est nequiter.
Hic ergo usque ad noctem: saltem, credo, intromittar domum.

ACTVS QVINTVS. SCENA SEXTA.

MESSENIO.

Spectamen bono servo, id est, qui rem herilem
Procurat, videt, collocat, cogitatque,

Vt absente hero, rem heri diligenter
Tutetur, quam si ipse assit, aut rectius.
Tergum quam gulam, crura quam ventrem oportet
Potiora esse, quoi cor modeste suum situm est.
Recordetur id, qui nihili sunt, quid iis pretii
Detur ab suis heris, ignavis, improbis
Viris; verbera, compedes, molae, magna
Lassitudo, fames, frigus durum:
Haec pretia sunt ignaviae.
Id ego male malum metuo: propterea bonum
Esse certum est, potius quam malum: nam magis multo
Patior facilius verba, verbera ego odi.
Nimioque edo libentius molitum, quam
Molitum praehibeo. propterea heri imperium
Exsequor bene, et sedate servio;
Atque id mihi prodest; alii sese ita ut in rem
Esse ducunt, sint; ego ita ero, ut me esse oportet:
Metum ut mihi adhibeam, culpam abstineam:
Hero ut omnibus in locis sim praesto.
Servi, qui culpa carent, et metuunt; ii
Solent esse heris utibiles. nam illi, qui nihil
Metuunt, postquam malum prometitum est, metuunt,
Metuam haud multum. prope est, quando
Herus, quod strenue faciam, pretium exsolvet.
Eo exemplo servio, tergi ut in rem esse arbitror.
Postquam in tabernam vasa et servos collocavi, ut iusserat,
Ita venio advorsum. nunc fores pultabo, adesse ut me sciat.
Neque utrum ex hoc saltu damni salvom scio eliciam foras.
Sed metuo, ne sero veniam, depugnato praelio.

ACTVS QVINTVS, SCENA SEPTIMA.

SENEX, MENAECHMVS Surreptus, LORARII, MESSENIO.

Per ego vobis deos atque homines dico, ut imperium meum
Sapienter habeatis curae, quae imperavi atque impero,
Facite illic homo iam in medicinam ablatus sublimis siet,
Nisi quidem vos vostra crura aut latera nihili penditis.
Cave quisquam, quod illic minitetur, vostrum flocci fecerit.
Quid statis? quid dubitatis? iam sublimem raptum oportuit.
Ego ibo ad medicum: praesto ero illic, cum venietis.
ME. occidi!
Quid hoc est negotii? quid illic homines ad me currunt, obsecro?
Quid voltis vos? quid quaeritatis? quid me circumsistitis?
Quo rapitis me? quo fertis me? perii! obsecro vestram fidem:
Epidamnienses subvenite cives. quin me mittitis?
MES. Pro di immortales, obsecro, quid ego oculis aspicio meis?
Herum meum indignissume nescio qui sublimem ferunt.
ME. Ecquis suppetias mihi audet afferre? MES. ego, here, audacissume.
O facinus indignum et malum, Epidamni cives herum
Meum hic in pacato oppido
Luci deripier in via, qui liber ad vos venerit!
Mittite istunc. ME. obsecro te, quisquis es, operam ut des mihi,
Neu sinas in me insignite fieri tantam iniuriam.
MES. Imo et operam dabo, et defendam, et subvenibo sedulo.

Nunquam te patiar perire. me perire est aequius.
Eripe oculum isti, ab humero qui te tenet, here, te obsecro.
Hisce ego iam sementem in ore faciam, pugnosque obseram.
Maxumo hodie malo, hercle, vostro istunc fertis. mittite.
ME. Teneo ego huic oculum. MES. face ut oculi locus in capite appareat.
Vos scelesti, vos rapaces, vos praedones. LO. periimus!
Obsecro hercle. MES. mittite ergo. ME. quid me vobis tactio est?
Pecte pugnis. MES. agite, abite, fugite hinc in malam crucem.
Hem tibi etiam, quia postremus cedis, hoc praemii feres.
Nimis autem bene ora commentavi atque ex mea sententia.
Edepol, here, nae tibi suppetias tempore adveni modo.
ME. At tibi di semper, adolescens, quisquis es, faciant bene.
Nam absque ted esset, hodie nunquam ad Solem occasum viverem.
MES. Ergo edepol, si recte facias, here, me mittas manu.
ME. Liberem ego te? MES. verum, quandoquidem, here, te servavi. ME. quid est?
Adolescens, erras. MES. quid, erro? ME. per Iovem adiuro patrem,
Me herum tuum non esse. MES. non taces? ME. non mentior.
Nec meus servos unquam tale fecit, quale tu mihi.
MES. Sic sine igitur, si tuum negas me esse, abire liberum.
ME. Mea quidem hercle caussa liber esto, atque ito quo voles.
MES. Nempe iubes? ME. iubeo hercle, si quid imperii est in te mihi.
MES. Salve mi patrone. SERV. ALIVS. cum tu liber es, Messenio,

Gaudeo. MES. credo hercle vobis. sed, patrone, te obsecro,
Ne minus imperes mihi, quam cum tuus servos fui.
Apud te habitabo, et quando ibis, una tecum ibo domum.
ME. Minime. MES. nunc ibo in tabernam: vasa et argentum tibi
Referam. recte est obsignatum in vidulo marsupium
Cum viatico, id tibi iam huc afferam. ME. affer strenue.
MES. Salvom tibi item ut mihi dedisti, redhibebo. hic me mane.
ME. Nimia mira mihi quidem hodie exorta miris modis.
Alii me negant eum esse qui sum, atque excludunt fores.
Etiam hic servom esse se meum aiebat, quem ego emisi manu.
Is ait se mihi allaturum cum argento marsupium:
Id si attulerit, dicam ut a me abeat liber quo volet:
Ne tum, quando sanus factus sit, a me argentum petat.
Socer et medicus me insanire dicebant. quid sit, mira sunt.
Haec nihilo mihi esse videntur secius, quam somnia.
Nunc ibo intro ad hanc meretricem: quanquam succenset mihi,
Si possum exorare ut pallam reddat, quam referam domum.

ACTVS QVINTVS SCENA OCTAVA.

MENAECHMVS Sosicles, MESSENIO.

Men' hodie usquam convenisse te audax audes dicere,
Postquam advorsum mihi imperavi, ut huc venires? MES. quin modo
Eripui, homines qui te ferebant sublimem quatuor,
Apud hasce aedeis; tu clamabas deum fidem atque hominum omnium.

Quom ego accurro, teque eripio, vi pugnando, ingratiis.
Ob eam rem, qui te servavi, me amisisti liberum.
Quom argentum dixi me petere, et vasa: tu, quantum pote'st,
Praecurristi obviam, ut quae fecisti, inficias eas.
ME. Liberum ego te iussi abire? MES. certo. ME. quoi certissumum'st,
Mepte potius fieri servom, quam te unquam emittam manu.

ACTVS QVINTVS. SCENA NONA.

MENAECHMVS Surreptus, MESSENIO, MENAECHMVS Sosicles.

Si voltis per oculos iurare, nihilo hercle ea caussa magis
Facietis, ut ego hodie abstulerim pallam et spinther, pessumae.
ME. Pro dii immortales, quid ego video? M. SO. quid vides? ME. speculum tuum.
M. SO. Quid negotii est? ME. tua est imago: tam consimilis est quam potest.
M. SO. Pol profecto haud est dissimilis, meam cum formam noscito.
M. SV. O adolescens, salve, qui me servavisti, quisquis es.
ME. adolescens quaeso hercle loquere tuum mihi nomen, ni piget.
M. SV. Non edepol ita promeruisti de me, ut pigeat quae velis.
Mihi est Menaechmus nomen. M. SO. imo edepol mihi.
M. SV. Siculus sum Syracusanus. M. SO. ea domus et patria est mihi.
M. SV. Quid ego ex te audio? M. SO. hoc quod res est. ME. novi equidem hunc, herus est meus.
Ego quidem huius servos sum, sed me esse huius credidi.

Ego hunc censebam esse te, huic etiam exhibui negotium.
Quaeso ignoscas, si quid stulte dixi, atque imprudens tibi.
M. SO. Delirare mihi videre, non commeministi simul
Te hodie mecum exire e navi? ME. enimvero aequom postulas.
Tu herus es: tu servom quaere: salveto tu: tu vale.
Hunc ego esse aio Menaechmum. M. SV. at ego me. M. SO. quae haec fabula est?
Tu es Menaechmus? M. SV. me esse dico, Moscho prognatum patre.
M. SO. Tun' meo patre es prognatus? M. SV. imo equidem, adolescens, meo.
Tuum tibi neque occupare, neque praeripere postulo.
ME. Dii immortales, spem insperatam date mihi, quam suspicor.
Nam nisi me animus fallit, hi sunt gemini germani duo:
Nam et patrem et matrem commemorant pariter, qui fuerint sibi.
Sevocabo herum. Menaechme. M. AMBO. quid vis? ME. non ambos volo.
Sed uter vostrum est advectus mecum navi? ME. SV. non ego.
M. SO. At ego. ME. te volo igitur: huc concede. M. SO. concessi, quid est?
ME. Illic homo aut sycophanta, aut geminus est frater tuus.
Nam ego hominem homini similiorem nunquam vidi alterum.
Neque aqua aquae, neque lacte est lacti, crede mihi, usquam similius,
Quam hic tui est, tuque huius. postea autem eandem patriam ac patrem
Memorat. melius est nos adire, atque hunc percontarier.
M. SO. Hercle quin tu me admonuisti recte; et habeo gratiam.

Perge operam dare obsecro hercle, liber esto, si invenis,
Hunc meum fratrem esse. ME. spero. M. SO. et ego idem spero fore.
ME. Quid ais tu? Menaechmum, opinor, te vocari dixeras.
M. SV. Ita vero. ME. huic item Menaechmo nomen est, in Sicilia
Te Syracusis natum esse dixisti: hic natus est ibi.
Moschum tibi patrem fuisse dixti: huic itidem fuit.
Nunc operam potestis ambo mihi dare et vobis simul.
M. SV. Promeruisti, ut ne quid ores, quod velis, quin impetres.
Tanquam si emeris me argento, liber servibo tibi.
ME. Spes mihi est, vos inventuros fratres germanos duos
Geminos, una matre natos, et patre uno uno die.
ME. SV. Mira memoras. utinam efficere, quod pollicitus, possies!
ME. Possum: sed nunc coite. uterque id, quod rogabo, dicite.
M. SV. Vbi lubet, roga: respondebo, nihil reticebo, quod sciam.
ME. Est tibi nomen Menaechmo? M. SV. fateor. ME. est itidem tibi?
M. SO. Est. ME. patrem fuisse Moschum tibi ais? M. SV. ita vero. M. SO. et mihi.
ME. Esne tu Syracusanus? M. SV. certo. ME. quid tu? M. SO. quippini?
ME. Optume usque adhuc conveniunt signa, porro operam date.
Quid longissume meministi, dic mihi, in patria tua?
M. SV. Cum patre ut abii Tarentum ad mercatum, tum postea
Inter homines me deerrare a patre, atque inde avehi.
M. SO. Iuppiter supreme, serva me. ME. quid clamas? quin taces?
Quot eras annos gnatus, cum te pater a patria avehit?

Eam dedi huic. M. SO. hancne dicis, frater, pallam, quam ego habeo?
M. SV. Quomodo haec ad te pervenit? M. SO. meretrix huc ad prandium
Me abduxit; me sibi dedisse aiebat. prandi perbene:
Potavi, atque accubui scortum: pallam, et aurum hoc mihi dedit.
M. SV. Gaudeo edepol, si quid propter me tibi evenit boni.
Nam illa cum te ad se vocabat, me esse credidit.
ME. Nunquid me morare, quin ego liber, ut iussisti, eam?
M. SV. Optumum atque aequissumum orat, frater: fac caussa mea.
M. SO. Liber esto. M. SV. cum tu es liber, gaudeo Messenio.
ME. Sed meliore est opus auspicio, liber perpetuo ut siem.
M. SO. Quoniam haec evenerunt, frater, nostra ex sententia,
In patriam redeamus ambo. M. SV. frater faciam ut tu voles.
Auctionem hic faciam, et vendam quicquid est, nunc interim
Eamus intro, frater. M. SO. fiat. ME. scitin' quid ego vos rogo?
M. SV. Quid? ME. mihi ut praeconium detis. M. SV. dabitur. ME. ergo nunc iam
Vis conclamari auctionem fore? quo die? M. SV. die septimi.
ME. Auctio fiet Menaechmi mane sane septimi.
Venibunt servi, suppellex, fundi, aedeis, omnia
Venibunt, quiqui licebunt, praesenti pecunia.
Venibit uxor quoque etiam, si quis emptor venerit.
Vix credo tota auctione capiet quinquagesies.
Nunc spectatores valete, et nobis clare applaudite.

